Letopisețul Țărîi Moldovei de la Aaron Vodă încoace

Letopisețul Țărîi Moldovei de la Aaron Vodă încoace
de Miron Costin

LETOPISEŢULŬ ŢĂRÎI MOLDOVEI DE LA AARON-VODĂ ÎNCOACE, DE UNDE ESTE PĂRĂSITŬ DE URÉCHE VORNICUL DE ŢARA DE GIOSŬ, SCOSŬ DE MIRON COSTINŬ VORNICUL DE ŢARA DE GIOSŬ ÎN ORAŞŬ ÎN IAŞI, ÎN ANUL DE LA ZIDIREA LUMIEI 7183, IARĂ DE LA NAŞTEREA MÎNTUITORULUI LUMII, LUI IISUS HRISTOS, 1675 MESEŢA... DNI

Istoricii, adecă scriitorii de cursul anilor acestor părţi, carii pomenescŭ de descălecatul cel dentâiu a ţărîi noastre şi Ţărîi Munteneşti:

Bonfin, mare istoric, de Dachia, sau Daţia — latin.

Dionŭ, la viaţa lui Traian-împăratul — latin.

Topeltin, ungur; iară pre aceşti doi au urmat.

Aceste au scris de Dachia, cum au descălecatu-oă Traianŭ, împăratul Rîmului, în anii de la Hristos 1202, pre socoteala vrémilor, cu rîmlénii.

Istoricii leşeşti carii au scris şi lucrurile domniilorŭ Moldovei:

Crorner au scris latineşte, Dlugoş latineşte, Stricovschîi litfan, leşeşte, Piaseţschîi, vlădicul de Premislia, latineşte.

Istoricii leşeşti pre carii au urmat răpăosatul Ureche vornicul:

Bîlschîi, Martin Paşkovschîi. Aceşti doi au scris leşeşte.

Şi aceste încă dzicŭ că moldovenii sint den rîmléni. Iară de descălecatul celŭ dentăiŭ n-au ştiutŭ că léşii mai apoi den împărăţia lui Traian sintŭ veniţi în ceste părţi.

Prédoslovie adecă voroava cătră cititoriul

Fost-au gîndul mieu, iubite cititoriule, să fac létopiseţul ţărîi noastre Moldovei din descălecatul ei cel dintăi, carele au fostŭ de Traian-împăratul şi urdzisăm şi începătura létopiseţului. Ce sosiră asupra noastră cumplite acestea vrémi de acmu, de nu stăm de scrisori, ce de griji şi suspinuri. Şi la acestŭ fel de scrisoare gîndŭ slobod şi fără valuri trebuieşte. Iară noi prăvim cumplite vrémi şi cumpănă mare pămîntului nostru şi noaă. Deci priiméşte, în ceasta dată, atîta din truda noastră, cît să nu să uite lucrurile şi cursul ţărîi, de unde au părăsit a scrie răpăosatul Uréche vornicul.

Afla-vei de la Dragoş-vodă, din descălecatul ţărîi cel al doilè, la létopiseţul lui, pre rîndul său scrise domniile ţărîi, pănă la Aron-vodă. Iară de la Aronŭ-vodă încoace începe acesta létopiseţ, carea ţi l-am scris noi, nu cum s-ari cădè, de-amănuntul toate. Că létopiseţele céle streine lucrurile numai ce-s mai însămnate, cum sintŭ războaiele, schimbările, scriu a ţărîlor megiiaşe, iară céle ce să lucreadză în casa altuia de-amănuntul, adecă lucruri de casă, n-au scris. Şi de locŭ létopiseţă, de muldovanŭ scrisă, nu să află. Iară tot vei afla pre rîndu toate.

Şi priiméşte această dată această puţină trudă a noastră, care amŭ făcut, să nu să treacă cumva cu uitarea de unde este părăsit, cu această făgăduinţă că şi letopiseţ întrég să aştepţi de la noi de om avea dzile şi nu va hi pus preavécinicul sfat puternicului Dumnedzău ţărîi aceştiia ţenchiŭ şi soroc de sfîrşire.

Stihuri de descălecatul țărîi

Neamul Țărîi Moldovei de unde să trăgănează?

Din țărîle Rîmului, tot omul să creadză.

Traian întîiŭ, împăratul, supuindŭ pre dahi

Dragoş apoi în moldoveni premenindŭ pre vlahi

Martor este Troianul, şanţul în ţara noastră

Şi Turnul Săverinului, munteni, în ţara voastră.

1 Dahii şi dachii tot unii sint (n.a.).

2 Moldovénii mainte de Dragoş-vodă să chema vlahi sau rumâni de la Rîm (n.a.).

3 Turnul Săverinul este în Ţara Muntenească, unde au fost şi pod de piatră peste Dunăre, de Traian-împăratul făcut atunce cînd au descălecat aceste 2 ţări cu rîmlénii (n.a.).

LETOPISEȚUL ȚĂRÎI MOLDOVEI DE LA ARONŬ-VODĂ ÎNCOACE

Capul I

Încep. 1. Pănă la cumplita domniia lui Aron-vodă (aşe-i dzice acei domnii răpăusatul Ureche vornicul), ieste scris letopiseţul ţărîi de Ureche vornicul, început de la Dragoş-vodă, carele au descălecatŭ din Maramureş această ţară al doilè rîndŭ, după ce să pustiisă de tătari şi fugisă toţi lăcuitorii şi a Ţărîi Moldovei şi Ţărîi Munteneşti în Ardeal. Iară întăiŭ descălecată de Traian, împăratul Rîmului, căruia împărat numele trăieşte între noi păn astădzi cu şanţul cela ce să dzice Troianul.

Iară de la Aron-vodă scris nu să află, nice de altul, nici de Ureche vornicul, ori că l-au împiedecat datoriia oamenească, moartea, care multe lucruri taie şi să să obîrşască nu lasă, ori că izvoadele lui au răsăritŭ, ce va hi mai scris şi de la Aron-vodă încoace. Deci, de unde au părăsit elŭ, începem noi, cu agiutoriul lui Dumnedzău.

Zac. 2. Domniei lui Aron-vodă cu cale i-au dzis că au fostŭ cumplită, că aşè au fostŭ, desfrînată domniia şi nediriaptă foarte, cît de răul lui, ce era fruntea boierilor fugisă mai toţi în Ţara Leşască.

Zac. 3. Să sfădiia şi pre acele vremi domnii de Ardeal cu Crăiia Leşască, care de care să cuprindză ţara, să fie suptŭ ascultarea sa. (Domnilor de Ardealŭ dzicem crai ungureşti; eu să le dau acestŭ nume nu pociŭ, că ei crai nu sintŭ, ce direpţi domni sau cnédzi. Iară şi Ardealul tot de Crăiia Ungurească au fostŭ şi tot o ţară, ce după ce au ruptŭ o parte Împărăţiia Turcului, cu Buda şi altă parte de crăiie au cuprinsŭ Neamţul cu Pojunul, unde sta şi cununa Crăiei Ungurésti s-au osebit acestŭ unghiŭ şi s-au aşedzat suptŭ cnédzi. Deci crai direptŭ Crăiei Ungureşti ieste Neamţul, că la dînsîul ieste cununa Crăiei Ungureşti cu Pojunul.)

Zac. 4. Ţine domniia pre atunce la Ardealŭ Bator Jigmontŭ şi aflîndŭ vréme pre voie a supunere ţara cătră sine, s-au agiunsŭ cu boierii lui Aron-vodă, carii era de casa lui, că li să urîsă şi lor cu faptele lui Aron-vodă, anume Ştefan Radul vornicul şi Răzvanŭ hatmanul. Şi cu ştirea lor au trimis oşti Bator şi l-au luat pre Aron-vodă cu toată casa lui şi l-au dus la sine la Belgrad, unde şi s-au fîrşit şi viiaţa. Iară în locul lui pusesă pre Ştefan Radul vornicul domnŭ în Suceavă.

Zac. 5. La léşi crăiia Jigmontŭ pre atunce, ficiorul craiului şvedzăscŭ, iară hatman mare era Zamoyschii. Vădzindŭ léşii c-au pus Bator de la sine domnŭ în Muldova şi o scriia pe atunci léşii Muldova că ieste Crăiei Leşeşti soţiie, după nişte legături ce făcusă léşii cu Ştefan-vodă cel Bun la Colomiia şi mai pre urmă cu Bogdan-vodă, după ce să împăcasă cu dînsul, n-au suferit pre Ştefan Radul-vodă, ce îndată au trimis oşti cu boierii carii era ieşiţi în Ţara Léşască, unii de răutăţile lui Aron-vodă, iară Movileştii, precumŭ scrie Ureche vornicul, încă cu Pătru-vodă Şchiopul ieşisă în Ţara Léşască, asupra lui Ştefan Radului-vodă şi l-au scos din ţară. Şi au pus domnŭ din partea sa pre Ieremiia Movila-vodă cu alesul boierilor de ţară, puindŭ deodată şi pen toate cetăţile ţărîi slujitori de ai săi léşii. Fost-au acéstea în anul 7104 <1595>.

Zac. 6. Împărățiia Turcului luptă pre acéle vrémi pentru Crăiia Ungurească cu némții, pentru Buda, pentru Ostrogonul și Enicul. Iar văzindŭ că cuprindŭ léșii Țara Moldovei, au orînduit pre Caazi Cherei-soltan, hanul Crîmului, și trimițîndu-i și 2.000 de iniceri; cătră 70.000 de oaste ce avea tătărască. (Vestit era acél han de războaie, care au avutŭ războiŭ și cu persii cu izbîndă în cîteva rînduri.) Îi trimisăsă împărățiia și steagul cu tuiuri de Muldova, să așeadză pre cine va socoti el la domnie, să fie din partea împărăției.

Zac. 7. Prindzindŭ veste léșii de clătirea lui Caazi Cherei-soltan la Muldova, cu rușine a fi socotindŭ să lasă pre domnŭ la sminteală, pus de dînșii, și era pe atunce și Crăiia Léșască în virtute, au orînduit și ei pre Zamuyschii hatmanul, cum spune Hronica leșască, mai multŭ de 7.000 de călări și 3.000 de pedestri n-au avut (de nu-i laudă), fără slugile lor, ce au ei pururea, peste céia ce sintŭ slujitori în catastije.

Zac. 8. Octovrie 9 dzile, v leato 7104 <1595>, au sosit Zamoyschii la Țuțora cu ostile lui și a doa dzi după sositul lui Zamoyschii, octovrie 10 s-au vădzut și străjile tătărăști, octovrie 11 au sosit și singur hanul cu toată oastea.

Zac. 9. N-au putut răbda léșii fără șanțuri, cît au văzut atîta putere, ce ș-au întărit tabăra cu șanțuri pinpregiur și au făcut cu socoteala lui Zamoyschii hatmanul și denafară de șanțuri băști de pămîntŭ, de la șanțul taberii așè departe, cît agiunge glonțul pușcei. Și într-acéle băști au scos și Zamoyschii oastea leșască împrotiva grosimei cei tătărăști. Năvăliia tătarîi cu toată oastea asupra léșilor, ce léșii sta neclătiți și din băști da tunurile. Dosul iarăș să le ia, nu putea tătarîi de tabără și așea au stătut războiul într-acea dzi, toată dziua.

Zac. 10. A doa dzi, socotindŭ hanul cu meșterșug să depărtédză pre léși de la șanțuri, au orînduit o samă de oști, să dea năvală la léși și să facă a fugi. Ce léșii, pricepîndŭ meșterșugul, sta între băști neclătiți și așea au stătut pănă la vremea de chindie. Atunce, și deprindzindŭ amu pre tătari și vădzindŭ că să temŭ și de foc tătarîi, i-au luat léșii în goană pănă la oastea cea supusă și cu acéia dacă s-au tumpinat, în loc au stătut și au ținut războiul, cît s-au mirat și hanul, mai puțină oaste fiindŭ léșii. Și de acolo, iară încet, sprijenindu-să de năvala tătarîlor, au venit iară la loc între băști, că trimisesă Zamoyschii totdeauna trîmbițele să dzică de întorsŭ.

Zac. 11. Nu dormiè Ieremiia-vodă, ce, de ave și în leși nedejde, iară dindată au agiunsŭ la hanul și de atuncea céle 7 sate de țară, ce să dzicŭ hănești, li-au dat Ieremia-vodă hanului și au legat și miere, să dea hanilor în toți ani cîte... <mii> cîntare și alte daruri. Și așea, cu nevoința lui Ieremiia-vodă, au stătut între hanul și între Zamoyschii tractate, adecă legături de pace, dîndŭ și hanul zălog la léși și léșii la hanul, păn să va închide tocmala.

Zac. 12. Capetele de pace au fostŭ aceste: Ieremie-vodă să fie domnŭ în țară, birnic împărății din an în an, după obiceai, iară hanului să dea din an în an daruri și cîte... <mii> cîntare de miere și 7 sate să fie de cîșlele hanului în Bugeag. Oștile leșești să nu mai între în Țara Muldovei. Sol de la leși să margă la Împărăția Turcului pentru întăritura păcii. Iară despre partea hanului era aceste ponturi: Steagul și tuiurile să le dea pe mîna lui Ieremii-vodă și de la Împărățiia Turcului să scoată dirés de domnie neschimbată în dzilele lui, ce-i dzic ei pe limba lor barat. Și să iasă din pămîntul Muldovei hanul pănă în patru dzile cu oștile lui. Și așea obîrșindu-să pace, hanul întăiŭ au purces cătră Crîm și Zamoyschii cătră țara sa, lăsindŭ pe lîngă Ieremia-vodă pre Albertŭ Hanschii și pre Ian Potoțchii cu 3.000 de oameni, că să temè Ieremia-vodă de unguri. Și așea au purces și Ieremia-vodă și s-au așădzat la Suceavă. Războiul acesta la Țuțora este mai întăiŭ de acela, cîndŭ au perit Jolcovschii hatmanul leșescŭ. Vei afla și acela la rîndul său.

Zac. 13. Bine n-au ieșit Zamoyschii din Muldova, iară Bator Jigmontŭ alége pre Răzvan domnŭ în Muldova și orînduiește 12.000 de oaste ungurească, să margă asupra Ieremii-vodă, dîndŭ vina lui Ștefan Radul-vodă că au lăsat scaunul să cuprindză léșii cu blăstămățiia lui.

Zac. 14. Luîndŭ veste Ieremia-vodă de pogorîtul ungurilor, precum au putut, au strînsŭ oastea țărîi și s-au gătit a stare cu războiŭ împrotiva lui Răzvan. Într-o dumenecă era, cîndŭ au apropiiat oștile ungurești de Suceavă. Și-au tocmit oștile Ieremia-vodă asupra tîrgului, la sat la Aréni. Iară oastea leșască ce avè cu sine, o au tocmit mai la cîmpŭ, despre Șchéia, pe suptŭ un mal, ce ieste alăturea cu drumul Băiei. Singur Ieremia-vodă fiindŭ în besérecă la sfînta leturghie, i-au dat știre, cum oștile lui Răzvan amu să văd și să apropiie de oștile țărîi. Ce n-au vrut să iasă din besérecă păn nu s-au săvîrșit sfînta slujbă. Și să agiungea amu hărățiі lui Răzvan cu oștile țărîi, cîndŭ au ieșit Ieremia-vodă la oști den besérecă. S-au tîmpinat oștile de îmbe părțile și după cîtăva luptă între oști, au lovit léșii pe

oastea ungurească din aripa despre Șchéia. Îndată îmbărbătîndu-să și fruntea oștilor, unde era Ieremia-vodă, au înfrîntŭ pe unguri.

Zac. 15. Supt Răzvanŭ-vodă au cădzut calul atuncea în războiŭ, ce încălecîndŭ pre altŭ calŭ, îndată au silit să oprească oastea ungurească și au opritu-oă și pusésă războiul iară la locŭ. Ce îndemnîndu-să iară oștile lui Ieremii-vodă și amu și léșii în frunte, au început a fugi oastea lui Răzvan-vodă, la care fugă l-au prinsŭ oștile lui Ieremii-vodă și pre Răzvan și l-au adus la Ieremie-vodă. Stă movila și acmu pe drumul Băiei de la Suceavă, care să pomenești Movila lui Răzvan pănă astădzi.

Zac. 16. Cît l-au adus pre Răzvan la Ieremie-vodă, după cîtăva mustrare, i-au tăiat îndată capul și l-au pus într-un parŭ împrotiva cetăţii. Iară pre unguri i-au gonit oștile pănă la munţi, cu mare vărsare de sînge. Fost-au acesta războiŭ în anul 7104 <1595>, dechevrie 5 dzile. Așea s-au plătit și lui Răzvan răul ce făcusă și el lui Aron-vodă.

Zac. 17. După acesta războiŭ și perirea lui Răzvan-vodă, s-au aședzat domniè lui Ieremiei-vodă, fără grije. Nici Bator Jigmontŭ, domnul Ardealului, nu s-au mai ispitit să mai trimaţe oști în Muldova, ce avîndŭ bănat pre léși de paguba oamenilor săi cu Răzvan, au trimis soli cu jalobă la Rodolfŭ împăratul nemţescŭ, cumnatu-său și la papa de Rîm, jeluindŭ de mare pagubă ce i-au făcut léșii în oastea lui, luptîndŭ el să dezbată ţara de suptŭ mîna turcului, să cuprindză Ţara Muldovei, să-i împreune și pre moldoveni cu sine împrotiva turcilor, iar léșii au împiedicat acestŭ lucru, spre scăderea creștinătăţiei, ce-au aședzat Moldova suptŭ birul turcilor, de suptŭ care bir amu era ieșită ţara, cu nevoinţa lui.

Zac. 18. Aceste înţelegîndŭ papa și împăratul némţăscŭ, mare ponosul au trimis léșilor și osebire de beséreca lorŭ craiului leșăscŭ, ca unui împiedecătoriu de binele creștinescŭ.

Zac. 19. Au trimis și craiul leșescŭ sol la papa, făcîndu-i știre că are el de grije Muldovei, să nu hie cu turci și mai denainte vreme fiindŭ suptŭ grija sa, cum și de curundŭ acmu pre Cazi Cherei-soltan l-au scos cu puterea sa din Ţara Moldovei. Iară domnul de Ardeal, neavîndŭ putere să să apere pre sine, nu poate să apere Moldova de turci și de tătari, mai avîndŭ prilej de oști hiie cîndŭ Crăia Leșască.

Zac. 20. Aceste pricini avè ei în de sine pentru Moldova, iară Ieremie-vodă domniia cu pace și cu lucruri aședzate pre acele vrémi a ţărîi, că ţinea oști streine și pădzia și datoriia sa ce avè spre împărăţie.

Capul alŭ doilea

Încep. 1. Ţara Muntenească într-acesta anŭ, vara, la mare răutăţi era de turci, că din doao părţi avîndu oști Împărăţia Turcului asupra Crăiei Ungurești, o samă de oști despre Buda, iară altă oaste asupra Ardealului avè, că și împăratul nemţescŭ oștile lui într-acolea împrotiva turcilor era orînduite. Iară aicea despre Ardeal Bator Jigmontŭ fiindŭ cumnat împăratului nemţăscŭ, alte oști avea împrotiva turcilor și luasă de la turci cîteva orașe de Crăie Ungurească, iară către Ardealŭ.

Zac. 2. Era despre aceasta aripă Sinan-pașea, vezirul de Silistra. Și pentru să-i hie mai lesne a supune Ardealul, luasă toată Ţara Muntenească și orașele toate, Bucureștii, Tîrgoviște și alte orașe aședzase cu turci.

Zac. 3. Domnŭ era atunce la munteni de curundŭ Mihai-vodă, acel vestit între domni, încă bine neaședzat după moartea Mihnei-vodă. Vădzindŭ ţara cuprinsă de turci, singur au năzuitŭ la Bator, domnul Ardealului si au trimis soli și la împăratul némţăscŭ, dîndu-i știre că, cuprindzindŭ Sinan-pașea Ţara Muntenească, prea lesne va putea să supuie și Ardealul.

Zac. 4. Dat-au Bator îndată oști într-agiutor lui Mihai-vodă, vădzindŭ că să apropie de dînsul focul. Și durîndu-i inima și pre munteni pentru moșiile sale, în puţine vreme s-au strînsŭ si întâiŭ au împinsŭ ostile lui Sinan-pașea di pen orașe și apoi la Giurgiuŭ au stătut si la războiŭ de faţă Mihai-vodă cu Sinan-pașea. Și au fostŭ războiul cu mare vărsare de sînge și după cîtăva luptă, au înfrîntŭ Mihai-vodă oastea lui Sinan-pașea, cît si el singur pașea, să nu fie aflat îndemînă o luntre mică, cu care au scăpat peste Dunăre, ar hi cădzut la prinsoare. Și așè s-au curăţit Ţara Muntenească de turci într-acéia dată cu osîrdia lui Mihai-vodă, însă avea și oaste némţască cu sine de la Batorŭ Jigmontŭ.

Zac. 5. După acesta războiu multe pagube au făcut Mihai-vodă turcilor peste Dunăre, ardzindŭ şi prădîndŭ satele, oraşele, pănă aproape de Pravadiia. Fost-au acestea toate într-acela anŭ, v leato 7104 <1595> şi apoi în anul 7105 <1596>. Iară precum izbîndele dintîiŭ a mulţi au fostŭ mai pre urmă spre scădere, aşea şi acestui domnŭ, lui Mihai-vodă, precum vei vedea povestea mai gios, la rîndul său. Neştiutoare firea omenească de lucruri ce vor să fie pre urmă. Ce pentru un lucru sau doaă pre voie ce i să prilejescŭ, bietul om purcede desfrînatŭ şi începe lucruri peste puterea sa şi apoi acolo găseşte perirea.

Zac. 6. Al treilea anŭ după acestea, vădzîndu-să Bator Jigmontŭ, domnul Ardealului, sosit la bătrîneţe şi fără cuconi şi vădzîndŭ că turcii din an în anŭ să întărescŭ şi cască asupra Ardealului să-l cuprindze, şi el amu îmbătrînit şi obositŭ de virtute, alegîndu-şi viaţa bătrînéţelor cu odihnă, au socotit că si fraţii lui, nice unul nu va putea să ţie de răul turcilor Ardealul, au făcut cu cumnatu-său, împăratul nemţăscŭ, tocmala, să hie pre sama împărăţiei Nemţeşti Ardealul, iară lui i-au dat împăratul, cumnatu-său, doaă olate, anume Ratibor şi Opulia, la Ţara Silezii, căriia ţări îi dzic léşii Slionsca, să hotărăşte cu dînşii acéia ţară.

Zac. 7. Peste voia ardelenilor era această tocmală, temîndu-să apoi de supunerea a neamţului. Ce îndată după purcesul lui Bator Jigmontŭ, s-au strînsŭ toţi boierii Ardealului şi au ales să le hie cneadzŭ, adecă domnŭ, pre Andreieşŭ Bator, carele era pre acéia vreme în Ţara Belghii, cu acela gîndŭ sa sa călugărească. Ce, chemat de boierii şi de căpeteniile Ardealului, cu glasurile tuturora, au lăsat călugăria şi au vinit la domnia Ardealului de moşiie.

Zac. 8. Împrotiva era acestŭ lucru tocmélei ce făcusă împăratul némţescŭ cu Jigmontŭ pentru Ardeal, pecum s-au pomenit mai sus. Ce nu lăsindŭ în voia căpeteniilor de Ardeal împăratul némţăscŭ, au socotit si cu sabiia să-i supuie, avîndu tocmală cu Bator. Şi au orînduit cu ostile pre un gheneral al său, adecă hatman, anume Baştè Giurgi şi au trimis şi la Mihai-vodă un vlădic al său, îndemnîn-du-1 asupra lui Bator Andreieş, pentru supunerea mai lesne Ardealului din doaă părţi, că avea Mihai-vodă şi mai înainte pururea cu împărăţia Neamţului răspunsuri.

Zac. 9. Prea lesne au priimit Mihai-vodă acestŭ lucru, ca un om de oşti pururea poftitoriŭ şi fără zăbavă au strînsŭ oastea Ţărîi Munteneşti, ca 30.000 şi au intrat în Ardeal, pănă la Sibiiu şi acolea s-au pus tabăra, aşteptîndŭ pe Baste Giurgiu cu oştile nemţeşti.

Zac. 10. Trimisesă Bator Andreieş la împăratul nemţăscŭ solie cu rugăminte să nu-i facă această asupreală, să-l scoate din domnia ce-i era de moşiie de atîtè vacuri a Batoréştilor, ce acéle oşti gătite asupra lui mai bine depreună cu dînsul să să orînduiască împrotiva turcilor. Ce vădzîndŭ că nu poate face nimica cu rugămintea, au socotit să lovască pre Mihai-Vodă mainte de ce să va împreuna cu Baştè Giurgiu.

Zac. 11. Avea Mihai-vodă oşti amu deprinse la izbînde, alesŭ o samă de slujitori, ce să chema pre numele căpitanilor săi, anume Budzeştii, alţii Răţăştii, foarte stătătoare oaste. Iară ardelenii şi îndoiţi unii şi bine nestrînşi încă la Bator Andreieş cu toţii, ce cu cîtă oaste au putut strînge au dat războiu lui Mihai-vodă la Sibiiu. Iară foarte au ţinut puţină vreme războiul, îndată au înfrîntŭ oastea lui Mihai-vodă pre unguri. Singur Bator Andréieşŭ la fugă, părăsit de toţi ardelenii, numai cu puţinei léşi neştiutori rîndul locurilor şi rătăcit Într-o pădure, au cădzut pre mîna oştenilor lui Mihai-vodă. Şi dacă l-au adus la Mihai-vodă, au pus de i-au tăiatŭ capul. Neştiutoare fire oamenească şi de primejdiile sale, că apoi peste nu îndelungată vreme aşea au păţit şi Mihai-vodă de Baştè Giurgiu, cum au făcut el lui Bator Andreieş. Bine dzice sfînta Evanghelie: „Cu ce măsură măsuri, măsura-ţi-să-va".

Zac. 12. Vesăl şi tare Mihai-vodă după izbîndă, pre lesne cuprinde oraşele pre sama sa şi să închina şi cetăţile, dîndu-i nume de domnul lor, priimindŭ pen cetăţi şi oşteni de a lui. (De pe acéle vrémi are nume de-i dzic Mihai-crai.) Şi au făcutŭ şi episcopie la scaunul domnilor de Ardeal, la Belgrad. Iară capul lui Bator Andreieş l-au trimis pre solii săi la împăratul némţască, pentru care slujbă au trimis împăratul némţască daruri lui Mihai-vodă şi l-au făcut prinţipe, adecă din domnii împărăţiei unul. Iară nu îndelungŭ au ţinut Mihai-vodă domniia ţărîi aceea, cum nice împăratul nemţăscŭ au putut a aşedza Ardealul în partea sa nici într-un chip, numai ce au fostŭ pricina de multe vărsări de sînge între creştini şi au făcut turcilor îndemînă să poată a cuprinde locurile céle mai bune de Ardeal. Fost-au aceste în anul 7107<1599>.

Capulŭ al treilea

Încep. 1. Stîndŭ Mihai-vodă după aşedzarea Ardealului, iară de aicè din ţară, Ieremia-vodă, îndemnatŭ de turci, au strînsŭ oaste şi cîtă oaste avè şi streină, au purces asupra Ţărîi Munteneşti. Şi neavîndŭ cu nime nici un război nicăiure în Ţara Muntenească, au mărsŭ la Bucureşti si au aşedzat domnŭ pe frate-său, pre Simionŭ-vodă. Lăsîndu-i oaste de a sa pe lîngă dînsul, singurŭ s-au întorsŭ la Suceavă.

Zac. 2. N-au fostŭ îndelungată domniia acéia a lui Simion-vodă, că înţelegîndŭ Mihai-vodă de cuprinsul Ţărîi Munteneşti de Ieremia-vodă, îndată au purces asupra lui Simion-vodă, lăsîndŭ pin cetăţile Ardealului slujitori din oştile sale.

Zac. 3. N-au stătut Simion-vodă împrotiva lui Mihai-vodă dendată, ce s-au dat spre marginea ţărîi, spre Focşeani, pentru agiutoriul de la frate-său, Ieremie-vodă, de la care vinisă slujitori de Ţara de Gios la Simion-vodă. Şi dacă s-au strînsŭ cîtăva samă de oşti şi la Simion-vodă, au stătut şi au aşteptatŭ pre Mihai-vodă cu războiul la o vale ce se chiamă Milcovulŭ cel Mare în Ţara Muntenească. (Are şi altŭ nume grozav acel pîrîu şi spun că de atunci). Şi au stătut războiul cîteva ceasuri şi apoi au pierdut Simion-vodă războiul.

Zac. 4. După războiŭ, oastea, care încotro i-au fostŭ calea mai îndemînă, s-au răsipit, iară Simion-vodă au năzuit la Suceavă, la frate-său, Ieremiia-vodă. Ce nu s-au destulit Mihai-vodă cu atîta, ce îndată, fără nimica zăbavă au tras oştile sale asupra lui Ieremii-vodă, spre Suceavă, cu mare sirguială.

Zac. 5. La grabă ca acéie, neavîndŭ nimica pas, nice vreme de gătire Ieremiia-vodă, numai ce i-au cătatŭ a lăsa Suceava şi a năzui spre Hotin. Aşe-i pripise Mihai-vodă de aproape pe Ieremie-vodă, cît nişte haiduci pedestri, cu cîteva cară, pre urma lui Ieremiei-vodă, i-au agiunsŭ fruntea oştii a lui Mihai-vodă şi au stătut haiducii la războiŭ, apărîn-du-se cîteva ceasuri. Ce dacă s-au mai înglotitŭ oaste de-a lui Mihai-vodă, i-au spartŭ pe haiduci, pre Jijie, la un sat anume Verbie, unde stă o movilă mare peste trupuri, apoi de Ieremiia-vodă făcută. Şi era aşea de groaznic Mihai-vodă şi vestit de războaie în toate aceste părţi, cît îndată ce au sosit la Suceavă, i s-au închinat şi cetatea Sucevei şi a Neamţului, la cetăţi puindŭ oşteni de ai sei pedestraşi. Singurŭ nici cu atîta n-au vrut să hie, ce de la Suceavă au purces gonindŭ pre Ieremie-vodă şi pre Simion-vodă păn la Hotin.

Zac. 6. Cetatea Hotinului grijisă bine Ieremie-vodă cu slujitori de ai săi nemţi ce avea, iară el singur au trecut la leşi pentru agiutoriul. Pusesă Mihai-vodă şi un domnişorŭ, anume Marcul-vodă, căruia numele nu să nice povesteşte, pentru scurtă vréme ce au avut acel domnişor şi nu să află numele aceştii domnii la létopisăţe streine.

Zac. 7. Era léşii pe acéia vreme strînşi toţi la săimŭ, la Varşav, sfătuindŭ oaste împotriva Şfedului, că craiul leşescŭ Jigmontŭ fiindŭ dreptŭ moşan aceii Crăiei, ce încă viu tată-său, Ioan-crai, l-au ales léşii pre Jigmontŭ la crăiea lor. Şi după moartea tătîne-său, neavîndŭ altŭ fecior, făr Jigmontŭ, cu-prinsesă Crăiea Şfedzască unŭ frate craiului şfedzăscŭ, unchiu lui Jigmontŭ, anume Gustav. Deci fiindŭ mai aproape Jigmontŭ, ficiorul craiului svedzăscŭ, de acéia crăie, decît fratele tătîne-său, Gustav, siliia pre leşi, numai să pozvolească la acela săimŭ, să să facă oşti împrotiva lui Gustavŭ.

Zac. 8. Iară socotindŭ léşii că nici într-un chip acéle doaî crăie să să facă una nu vor putea, fiindŭ una dincoace, alta dincolo de mare, care mare să chiamă Marea Balticum, o coadă din Ochean, şi nici din lége sintŭ una şi prilejindu-să această tîm-plare cu Mihai-vodă lui Ieremie-vodă, au dat craiului nedejde de oşti asupra şvedzilor pe altă dată, ară-tîndu-i mare treabă aceasta şi cu grije Crăiei Leşeşti, să lasă cuprinsă ţărîle aceste de Mihai-vodă, Ardealul, Moldova, Ţara Muntenească. Ce au stătut săi mul după această treabă, să să facă oşti împrotiva lui Mihaiŭ-vodă, avîndu Ieremiia-vodă cîţva domni la léşi, tot oameni mare, gineri.

Zac. 9. Mihai-vodă cu toată osirdiia bătè cetatea Hotinului, glonţurile lui să cunoştè în zidiurile cetăţii pînă la suruparea cetăţii, avîndu nedejdea că dacă va lua şi acéia cetate, va putea stăpîni prea lesne şi Ţara Moldovei.

Zac. 10. Scrie Hronograful, leşescŭ că aşè era de vestit Mihai-vodă şi la leşi, cît Ţara Podolii fiindŭ de lége de suptŭ ascultarea patriiarhului de Ţarigrad, ca şi noi, pe acéle vremi avîndu mare zarvă şi price cu papiştaşii pentru lége, aştepta cu bucurie pre Mihai-vodă să vie, ştiindu-l de o lege cu dînşii, să i se închine toţi podolénii.

Zac. 11. După ruptul săimului a léşilor, îndată au purces hatmanul şi canţelarul Zamoyschii la tabără şi apoi fără zăbavă s-au pornit cu oştile împrotiva lui Mihai-vodă. Vestit era acéia hatman la leşi, căruiè faptele nici Coneţpolschii hatmanul, amu din vacul nostru, n-au agiunsŭ.

Zac. 12. Prindzindŭ veste Mihai-vodă că au purces oştile leşeşti asupra lui, au lăsat Hotinul şi au purces spre Suceavă. Ieremie-vodă cu Zamoyschii încă, dacă au oblicit de purcesul lui Mihai-vodă, au lăsat drumul Hotinului şi au trecut Nistrul la un satŭ Colodrubca, la ţinutul Cernăuţilor şi apoi Prutul la tîrgŭ la Cernăuţi şi au mărsu pe la Codrii Cozminului, la Suceavă, unde Mihai-vodă întărise cetatea cu oamenii săi. Iară singur au tras spre ţara sa, pentru să-şi mai înglotească oaste şi să mai obosască şi pre leşi.

Zac. 13. Aflîndŭ Zamoyschii cu Ieremiia-vodă cetatea Sucevei grijită bine de oamenii lui Mihai-vodă, au ales cu sfatul să nu facă zăbavă cu cetatea, ce să margă întinsŭ după Mihai-vodă. Şi aşea au făcut, fără nemică zăbavă, au purces spre Ţara Muntenească.

Zac. 14. Împărăţiia Turcului avîndu treabă tot cu némţii pentru Crăiia Ungurească, bucuroasă era că să sfădeşte Ieremia-vodă cu Mihai-vodă. Aşea s-au tras cuvîntul pănă astădzi, cum să fie trimis cu taină 40.000 de galbeni de aur la Ieremie-vodă, să facă oşti asupra lui Mihai-vodă şi diresă, ce-i dzicŭ ei atşirif, de domniie vécinică lui şi seminţii lui.

Zac. 15. Simţindŭ Mihai-vodă că-i tot vinŭ asupra léşii cu Ieremie-vodă, ş-au mai înglotit oastea şi ş-au ales locul de a dare războiŭ léşilor, pe apa Teleajinului. Avè la acela războiŭ Mihai-vodă 60.000 de oameni, unguri, munteni, sirbi; némţi încă avè puţini. Şi au tocmit oastea pre malul dincolo, călăreţii au pus de îmbe părţile la arepi, iară pedestrimea cu puşcile au tocmitu-o tocma asupra vadului, unde era vadul. Şi aşea au aşteptat pre leşi, puind apa ca o piedecă între oşti, pănă or deprinde oştenii lui acel fél de oaste şi să vadză pănă încîtŭ sintŭ de sămeţi léşii la războaie.

Zac. 16. Oastea lui Zamoyschii era la număr ales 30.000 de leşi şi 10.000 la Ieremie-vodă de oaste de ţară. însă oastea leşască tot aleasă în leafă, că şi lefecii cei vechi, ce le dzic ei léşii cvarciana, era toţi cu Zamoyschii şi lefecii noi, cari-i făcuse craiul, să-i fie împrotiva şvedzilor, tot era cu Zamoyschii, fără oameni de pe la domni, ginerii lui Ieremie-vodă. De toată oastea cu Zamoyschii şi cu Ieremie-vodă 40.000 era, între carii era 4.000 de husari. Acél fel de oaste este tot în hierŭ, temeinică, oaste foarte şi neînfrîntă, ales de oştile cum sintŭ ale noastre şi munteneşti.

Zac. 17. Dacă au sosit la Telejin şi léşii, precum era oştile lui Mihaiŭ-vodă tocmite, aşea au tocmit şi Zamoyschii. Aripile ţinè oastea călare, din-na-direapta Petru Laşei, dintr-acolo era şi husarii, din-na-stînga Ieremie-vodă cu oastea sa şi cu samă de leşi. Iară Zamoyschii singur cu pedestrimea şi cu armata, adecă cu puşcile au ţinut mijlocul şi dereptŭ împrotiva pedestrimei lui Mihaiŭ-vodă au stătut cu oastea.

Zac. 18. Cu atîta era mai meşter Zamoyschii decît Mihai-vodă, că Zamoyschii cît au sosit, îndată au făcut cu pedestrimea sa băşti de pămîntŭ înalte şi acolè au suit îndată puşcile. Toată dzua acéie au stătutŭ războiul numai din tunuri unii la alalţi şi din sinéţă, peste apă.

Zac. 19. A doaă dzi, mai sămăţŭ Zamoyschii decît Mihai-vodă, au trimis de au cercatŭ mai sus pre apă despre munte şi au aflat vadŭ. Şi îndată toată aripa céie ce sta din-na-direapta, stoluri după stoluri au pornitŭ la vad; singur au stătutŭ mai tare cu focul asupra vadului, decît în dzua dintîiŭ.

Zac. 20. Mihai-vodă vădzîndŭ că trece oastea călăreaţă a léşilor pe altŭ vad, au mai întărit pedestrimea şi el cu şanţuri, iar el singur cu toată oastea călare au mărsŭ împrotiva oştii cei leşeşti. Vădzîndŭ şi Zamoyschii că lipseşte toată oastea călăreaţă a lui Mihai-vodă, toată oastea au pornit şi el a sa şi husarii într-acolè cu Patru Laşei.

Zac. 21. S-au mirat Mihai-vodă de semeţiia léşilor, cu ce sîrguială au apucat vadul şi au stătut un războiŭ mare acolè pentru vad. Singur Mihai-vodă ca un leu în fruntea războiului şi au fostŭ războiul cîteva ceasuri, pănă au sosit husarii.

Zac. 22. Nedeprinsă oastea lui Mihai-vodă cu acest fél de oaste, ce s-au pomenitŭ, husarii. Acél fél de oaste, precum s-au dzis, este tot în hierŭ, numai ochii şi vergile gurii să văd. Mulţi pun şi arepi tocmite de péne de hultur sau de alte pasări mare şi cei mai de a hirea cu pardosi peste platoşe. Iară slugile, care n-are pardos, pun scoarţă de acéstea

turcești, iară în fruntea cailor punŭ cîte o tablă de hierŭ și mulți și la piepturile cailor pentru fereală de glonțuri. Nice hiece calŭ încalecă husarii, ce tot cai mare groși, să poată birui a purta tarul și tot friji de cei nemțăști sau cai turcești cei mai de a hirea. La războaie, niceodată nu aleargă mai multŭ din treapădul calului, sau numai cîndŭ sar asupra pedestrimei ori tabării, că asupra oștii sprințare, cum ieste tătarul, niceodată nu-i slobod, ca să rășchira tătarîi și nu făcŭ cu sulița nice o treabă. Sulițele lorŭ sintŭ cîte de opt coți de lungi, cu prapore pănă în pămîntŭ. Ca unŭ zidiŭ stau la războaie.

Zac. 23. Dacă au sositŭ toată oastea léșilor peste vad și husarii s-au stolit și au purces asupra oștii lui Mihai-vodă și de la celalaltŭ vad au biruitŭ focul lui Zamoyschii pe pedestrimea lui Mihai-vodă. Și cum au împinsŭ pe pedestrimea lui Mihai-vodă de la malŭ din șanțurile lor, au și cuprins-o călăreții ce mai era cu Zamoyschii și au vinit toată pedestrimea a lui Mihai-vodă cu toată armata pre mînule lui Zamoyschii.

Zac. 24. I-au dat știre lui Mihai-vodă de pedestrimea lui că s-au spartŭ de la vad, și acolea iarăș nu era putințe să să înfrîngă oastea leșască numai ce au căutatŭ a da dos oștilor lui Mihai-vodă. Insă nu de tot răsipa, ce cu tocmală, întorcîndu-se singur Mihai-vodă cu capul său unde era greul. Și tot așea au mărsŭ apărîndu-să pănă la un oraș ce să dzice Tîrgșor. Zac. 25. Știindŭ Zamoyschii de Mihaiŭ-vodă cine este la războaie, să nu să mai depărtédză oastea lui cea călăreață, temîndu-să cumva în goană de sminteală, au trimis trimbițași de au dzis de întorsŭ oștii și porunca la capete, numai să să întoarcă. Și s-au întorsŭ oastea leșască. Cădzut-au la acela războiŭ 1.000 de trupuri de îmbe părțile, iară vii prinși din oastea lui Mihai-vodă mulți. Fost-au acestŭ războiŭ în anul 7108 <1600>.

Capul al patrulea

Încep. 1. Să urîse muntenilor cu domniia lui Mihai-vodă, totŭ cu oști și războaie. Ce, după fuga lui Mihai-vodă, trei dzile după războiŭ, au ședzutŭ domnii, Ieremiia-vodă si Simion-vodă, cu Zamoyschii pre loc, pănă au început a veni toți boierii Țărîi Muntenești și slujitorii, priimindŭ pre Simion-vodă domnŭ cu giurămîntŭ. Și au mărsŭ și Ieremie-vodă pănă în București și au aședzat la scaun pre Simion-vodă, frate-său, lăsindu-i și Zamoyschii 3.000 de oaste leșască cu Ianŭ Potoțchii, starostele de Camenița. Singur Ieremie-vodă și cu Zamoyschii s-au întorsŭ la Suceavă.

Zac. 2. Iară Mihai-vodă, după războiul ce-i pierduse la Teleajen, strîngea iară oaste pen munți, de ai sei și din Țara Ungurească cunoscuți și amu făcuse aproape de, 7.000 de oameni, cum scrie Hronograful, și pornise pre Udrea cu 4.000 de oameni, să fie de straje. Iară singur tot să gătiia în munți, să iasă odată cu pusei și gătit mai bine. Ce l-au grăbitŭ Simion-vodă, de n-au avut vréme să să mai întărească, că, de sirgŭ strîngîndŭ oaste de loc și cu léșii, pre sfatul iarăș boierilor celor de loc, au purces din București și au mărsŭ dzua și noaptea pin locuri ascunse, păn la orașulŭ Argișului1, pe numele apei Argeșului, într-acela tîrgșor era Udrea cu oastea lui Mihai-vodă acea de straje. Dez-dimineață Într-o dzi, au agiunsŭ oastea a lui Simion-vodă supt acela tîrgșor și amu prinsese și Udrea de veste și i-au căutat a scoate și lui oastea la cîmpŭ, că loc de fugă nu era, că să apropiiase oștile lui Simion-vodă. Ce, pănă în de trei de ori au datŭ războiŭ léșilor, întorcîndu-se, iară a patra oară au purces în răsipă oastea Udréei.

Zac. 3. Mihai-vodă nu era departe, mai în munți de acolea, viindŭ să să adune cu céialaltă oaste. Ce, dacă au dat știre Udrea de răsipa sa, au început și céielalți a-l părăsi cu toții. Și numai ce i-au căutatŭ a lăsa Țara Muntenească și a trece munții la Ardealŭ.

Zac. 4. Udrea după acéie curundŭ au venit si el și s-au închinatŭ la Simion-vodă. Și așea Mihai-vodă, vrîndŭ să dobîndească Ardealulŭ, au pierdutŭ și Țara Muntenească.

Zac. 5. În Ardeal, după ce au sosit Mihai-vodă și au aflatŭ oaminii săi, cari-i pusese pen cetăți, scoși de Baste Giurgiu și puși osteni de a împăratului nemțăscŭ, ce vădzindŭ că n-are loc nice în Ardeal, s-au sculatŭ cu toată casa lui și cu cîțva căpetenii, ales căpitanii lui cei credzuți, Mîrze, Ghiețè și Racè și au mărsŭ în Béciŭ, la împăratul nemțăscŭ, în nedejdea slujbei ce au făcut împrotiva Batoréștilor. Și l-au priimitŭ împăratul bine, iară Ardealul că n-au fostŭ pentru dînsul, ce pentru sine aședzatŭ, atunce s-au arătat.

Zac. 6. Nu peste multă vréme, vădzindŭ Jigmontŭ Bator pierirea frăţine-său, lui Andréiaş Bator, coborîtă de cumnatu-său, împăratul nemţăscŭ, şi Ardealul nice într-un chip nu vrea să supuie supt némţi, s-au căit de tocmala ce făcuse cu cumnatu-său Rodolfŭ-împărat, cum s-au pomenit mai sus, şi lăsîndŭ olatele care-i didése cumnatu-său, au trecutŭ în Ţara Leşască, că-i era Zamoyschii ginere, fiindŭ doamna lui Zamoyschii fata lui Andréiaş Bator. Şi apoi din Ţara Leşască au venitŭ în Ardeal şi îndată cuprindzindŭ Ţara Ardealului iară cătră sine, au început a strînge oşti împrotiva lui Baste Giurgiu, ghenărariului împăratului nemţescŭ.

Zac. 7. Vădzîndŭ împăratul neamţăscŭ sculat Ardealul şi rocoşit iară împrotiva sa, de al doilè rîndŭ, au gătitŭ pre Mihai-vodă şi l-au pornitŭ iară să margă să strîngă oşti şi depreună cu Baste Giurgiu să stè împrotiva Batoréştilor, lui Jigmontŭ, cumnatu-său, şi lui Batorŭ Iştioan, fratele lui Jigmontŭ. Aceşti doi mai rămăsesă din Batoreşti.

Zac. 8. Au purces Mihai-vodă din Béciu asupra Ardealului, dăruit bine de împăratul, strîngîndŭ iară oşti şi de ai săi, munteni carii se aşedzasă în Ardealŭ şi sirbi, unguri şi s-au împreunat cu Baste Giurgiu la Cliujvar.

Zac. 9. Batoreştii încă au strînsŭ oaste şi mai sămeţi fiindŭ pre locurile sale, au dat războiŭ lui Baste Giurgi şi lui Mihai-vodă aproape de Cliujvar, la un satŭ anume Mojina. Şi au fostŭ războiul cîteva ceasuri, ce stîndŭ nemţii în frunte tare cu focul şi Mihai-vodă lovindŭ din dos pe oastea Batoréştilor, au înfrîntŭ pre Batoreşti, cît de-biia au scăpatŭ ei cu capete. Iară din oştile lorŭ, parte mai mare ce au fostŭ pedestri cu armata, adecă cu tunuri, cu tabăra, au cădzut toată pre mîna lui Baste Giurgiu.

Zac. 10. Era veste de biruinţă acelui războiŭ mai mare a lui Mihai-vodă, decît a lui Baste Giurgiu, care zavistiie au făcut şi perirea lui Mihai-vodă.

Zac, 11. Spunŭ oameni bătrîni de pre acéle vrémi, cum să fie agiunsŭ în cîteva rînduri cu dare Ieremie-vodă la Baste Giurgiu, pentru moartea lui Mihai-vodă, care lucru poate să hie (că ce nu lucreadză în lume avuţiia). Banii răscolescŭ împărăţiile şi mare cetăţi le surupă, cum să dzice cu un cuvîntŭ leşescŭ: „Sula de aurŭ zidiul pătrunde".

Zac. 12. V leato 7109 <1601> avgustŭ, 8 dzile dez-de-noapte, într-aşternut încă Mihai-vodă, au venit doi căpitani némţi cu oamenii lor, trimişi de Baste Giurgiu să omoară pre Mihai-vodă. Şi cum au sositŭ la tabăra lui, că era deosebi, au lovitŭ la cortŭ unde odihniia şi acolo în locŭ i-au tăiatŭ capul şi l-au dus la Baste Giurgiu, iară trupul păn a triia dzi au stătut la vederea tuturora, neîngropat. Oştile lui, ce avea, nu era cu dînsul în tabără; pre toţi îi slobodzise în pradă; pănă în copiii lui au fostŭ mărsŭ şi ei în pradă. Şi aşea s-au plătitŭ lui Mihai-vodă slujbele ce-au făcutŭ nemţilor.

Capulŭ al cincilea

Încep. 1. După perirea lui Mihaiŭ-vodă, n-au mai avut Ieremiia-vodă nice o dodeială de nime. Ce, plinindŭ ai cu pace domnii sale 12 ani, cu ţara aşedzată în tot bivşugul, au plătitŭ şi el datoriia omenească. Au murit Ieremiia-vodă in anul 7116 <1608>. Rămasu-i-au pomană în ţară mănăstirea anume Suceaviţa, de dînsul făcută. Iară la domniia ţărîi au stătut, după moartea lui, frate-său, Simion-vodă, nefiindŭ feciorii lui Ieremiei-vodă încă la vîrstă deplină. Era Simion-vodă amu mator de dzile, sosit la bătrînéţă. Iară moartea lui, precum au rămas den om în om în ţară poveste, au murit otrăvit de cumnată-sa, de doamna lui Ieremiei-vodă, trăgîndŭ domniia mai curundŭ la feciorii săi, temîndu-se că să vor întemeia ficiorii lui Simion-vodă la domniia ţărîi, care fapte acéi doamne apoi mai pre urmă au arătat Dumnedzău cu patimile ei.

Zac. 2. Stătu-au la mare amestecături şi zarve scaunul ţărîi după moartea lui Simion-vodă, că era feciori de-a lui Ieremiei-vodă trei: Costantin-vodă, Alexandru-vodă şi Bogdan-vodă, iară a lui Simion-vodă era cinci feciori: Mihalaş-vodă, Gavril-vodă, Pătraşco-vodă, Moysei-vodă, Ion-vodă. Deci să împărecheasă boierii şi cu dînşii şi ţara, în două părţi, o parte ţinè cu casa lui Ieremie-vodă, iară altă parte ţinea cu casa lui Simion-vodă. Şi dintîiŭ era mai tare partea lui Mihailaş-vodă, feciorului lui Simion-vodă cel mai mare, cît au căutatŭ lui Costantin-vodă, feciorului celui mai mare a Ieremiei-vodă şi cu boierii din partea lui a ieşi cu fuga din Iaşi. După care, trimiţîndŭ Mihailaş-vodă în goană, au agiunsŭ carăle boierilor şi cîţva boieri de a lui Costantin-vodă la Mălăieşti şi i-au jecuit.

Zac. 3. Marginile Ţărîi Leşeşti mai toate era tot de oamenii lui Costantin-vodă, cumnaţi, domni mărgineni, cum era Potoţceştii,Vişnoveceştii, Coreţchii, toţi cu cuscriia legaţi, că au avutŭ Ieremiia-vodă trei fete măritate în Tara Leşască, tot după oameni mari. Ce, îndată ce au înţeles că au scos feciorii lui Simion-vodă pre feciorii lui Ieremiei-vodă din scaunul ţărîi, au purcesŭ singur Vişnoveţchii şi cu cîţva den Potoceşti cu oşti asupra lui Mihailaş-vodă. Avè şi Mihailaş-vodă, pe lîngă oastea de ţară, puţinei tătari şi turci. Ce, turcii la războiŭ n-au vrutŭ să margă, ce au prăvitŭ de departe. Fost-au acesta războiŭ între verii, pentru domnia ţărîi, la Ştefăneşti şi au înfrîntŭ partea lui Costantin-vodă pre partea lui Mihailaş-vodă. Şi numai ce le-au căutat a părăsi ţara feciorilor lui Simion-vodă si unii în Ţara Ungurească, alţii la turci au mărsŭ. Unul dentru dînşii, Pătraşco-vodă, au agiunsŭ de au fostŭ mitropolit la Chiovŭ, cu vestită mitropoliia şi arhimandriia de mănăstirea mare, ce ieste anume pre limba rusască Pecerschii, unde stau trupuri, moştii a mulţi sfinţi întregi pen peşteri şi pănă astădzi, cu multe minuni.

Zac. 4, Şi aşea s-au aşedzat Costantin-vodă, feciorul lui Ieremiei-vodă cel mai mare, la domniie, cu bucuriia ţărîi, avîndu ţara nedejdea că va urma pre tată-său. Ce departe au fostŭ Costantin-vodă de acéie fericiie. Ce precum dzice Isus-Sirah: „Vai de acéie cetate, unde este domnul tînărŭ". Luîndu-să şi Costantin-vodă după socoteala tinereţilor, n-au păzit datoriia sa deplin spre împărăţiie1 şi precum scrie Letopiseţul cel leşescŭ, dintîiaş dată birul a anului celui dintăiŭ nu l-au plinit. Şi aşea, scîrbindu-se împărăţiia, l-au mazilit pre Costantin-vodă şi au dat domniia lui Ştefan-vodă Tomşii. Nu i-au folosit lui Costantin-vodă uricile ce avea de la împărăţie, date tătîne-său, de domniie vécinică, lui şi feciorilor lui şi nepoţilor lui, că Turcul cu vréme dă, cu vréme ia, precum este vremea, aşea lasă, blîndŭ cîndŭ ieste vréme de blîndéţe, sămeţŭ şi agerŭ, cînd este vréme de sămeţiie. Creştinului niceodată cuvîntul nu-l ţine, nice este a-l amăgi ruşine, toate precum ieste vremea face.

Capul alŭ șaselea

Încep. 1. Pre Ştefan-vodă Tomşea nu l-au ştiut Letopiseţul cel leşescŭ ce neam de om au fostŭ. Iară au fostŭ direptŭ moldovan, din satŭ den Otéşti, de pre rîul ce se chiamă Răcătăul, în ţinutul Putnei. Era pre acéle vrémi Tomşea-vodă la Poartă pre trébile ţărîi, pre lîngă capichihăi şi vădzîndu-l omŭ de ţară, cunoscut amu la căpeteniile Porţii, i-au scos domniia şi i-au orînduit împărăţiia şi pre Cantemir-beiŭ, cu ordile lui, care pre acéle vremi lăcuia în Bugeacŭ, să-l ducă pre Ştefan-vodă în scaun.

Zac. 2. Apropiindu-se Ştefan-vodă Tomşea de ţară, Costantin-vodă cu îmă-sa şi cu fraţii săi au purces la leşi şi cu cîţva şi din boieri, între carii era şi Nistor Ureche, tatăl lui Grigorie Ureche vornicul, carele au scris Letopiseţul ţărîi pănă la Aron-vodă.

Zac. 3. Léşii avea atunci mare amestecături cu Moscul şi nu era vremea să facă oşti şi în Muldova. Ce, Ştefan Potoţchii, cumnatul lui Costantin-vodă, carele ţinea pre doamna Mariia, fata lui Ieremie-vodă, cu puterea sa, peste voie şi porunca craiului (că-i trimisesă singur craiulŭ unŭ copil din casa sa, să nu cumva să să ispitească să între în Muldova, întărîtîndŭ pre turci), au strînsŭ oaste di prin cetăţi şi de pre la rudeniile sale, ca vro 6.000 de oameni strînsură, lăsîndŭ pre soacra-sa, doamna lui Ieremiei-vodă, în Ţara Leşască. Iară singur cu Costantin-vodă şi cu Alexandru-vodă, frate-său, au purces asupra lui Ştefan-vodă.

Zac. 4. Au prinsŭ veste Ştefan-vodă îndată de léşi că vin şi au strînsŭ şi elŭ oastea ţărîi toată. Şi să prilejise atunce sosiţi şi nişte slujitori de a lui Mihai-vodă, căpitanii lui cei vestiţi, neputîndŭ a lăcui, după moartea lui Mihai-vodă, în Ţara Ungurească, chemaţi pre cărţi de Ştefan-vodă, anume Mîrze şi Ghieţè şi Racè cu cîţva oameni. Şi au pusŭ Ştefan-vodă tabăra deasupra satului Popricanilor, dîndŭ ştire şi la Cantimir, la carele, pre acéle vremi era mulţime de nohai tătari. Şi au venit si Cantimirŭ, cu oştile într-agiutor lui Ştefan-vodă.

Zac. 5. Veniia Potoţchii sămăţŭ cu izbîndele ce făcuse fraţii lui aicea într-aceste ţări împrotiva lui Răzvan-vodă şi apoi împrotiva lui Mihai-vodă, ce, cum dzice muldovanul, nu sintŭ în toate dzile Pastile. Mergea fără nice o tocmală, fără străji, a puterea hi fără limbi, să ştie ce félŭ sau ce samă de nepriietini are unde merge şi avîndu şi oaste strînsură. Nu i-au dodeitŭ nimica Cantimirŭ, nice muldovenii, pănă au sosit léşii cu tabăra lor la un loc, ce să dzice Cornul lui Sas. Atunce au vădzut Potoţchii unde au venit.

Zac. 6. Acela loc, Cornulŭ lui Sas, este cotit Prutul, însă cotulŭ este din partea despre răsăritŭ, iară din partea aceastalaltă, unde era tabăra leşască, este ieşită apa Prutului pieptŭ la cîmpŭ. într-acéia loc au făcut oştile lui Ştefan-vodă şi tătarîi la leşi năvală. Şi n-au ţinutŭ războiul léşii nimica, cît în cela războiŭ, aşè de sirgŭ, s-au spăi-matŭ si s-au amestecatŭ léşii, cît nice tunurile o dată n-au apucat să sloboadză. Singur Potoţchii, pentru să i să tăinuiască numele, au datŭ între carăle haiducilor, ce apoi l-au văditŭ haiducii. Pre Alexandru-vodă încă l-au prinsŭ moldovenii. Iară Costantin-vodă au căzut pre mîna unui tătar, carele înţelegîndŭ cine este, vrîndŭ să-şi facă cinste la hanul, ferindu-se de Cantemir, depreună cu nişte cetaşi ce avea tătarul, au fugitŭ cu Costantin-vodă şi cu un comis a lui, anume Mihăilescul. Şi cîndŭ au sosit la Daşău, ferindu-se iarăşi şi acolo de turci să nu-l ia pre Costantin-vodă, au găsit o luntre mică şi s-au băgatŭ să treacă singuri tătarîi. Trecîndŭ apa Niprului, s-au scornitŭ vîntŭ şi s-au împlutŭ luntrea de apă şi acolè s-au înecatŭ Costantin-vodă în Nipru. Iară pre Potoţchii şi pre Alexandru-vodă i-au dus oşteni de ţară la Ştefan-vodă şi pre amîndoi i-au trimis la împărăţiie. Potoţchii apoi au ieşit cu răscumpărare pren solŭ. Iar Alexandru-vodă au căzut la legea turcească, în care au şi murit.1 Spunŭ să hie sosit la turci şi la boierie, anume... la împărăţiie.

Zac. 7. Céialaltă oaste leşască toată au căzutŭ în robie la tătari şi s-au înecatŭ mai mulţi în Prut, cît de-biia de au scăpatŭ cineva de poveste, că cîţi au şi înotat Prutul, pline erau luncile de ţărani şi coşurile tătarîlor era peste Prutŭ, tot i-au prinsŭ şi i-au adusŭ la Tomşea-vodă, pre mai mulţi i-au şi ucis ţăranii.

Zac. 8. Perit-au şi boierii toţi, cîţi s-au prilejit de venise cu oastea, tot oameni de casa lui Ieremiei-vodă: Vasilie Stroici logofătul, Balica hatmanul, Chiriţa postelnicul, Miron stolnicul. Numai Nistor Ureche n-au vrut să vie din Cameniţă şi aşea-i sfătuia şi pre dînşii, să nu margă, dzicîndu-le să lase să să mai vechiască domniia lui Ştefan-vodă, că acmu fiindŭ domnia noaă, moldovenii sintŭ den hire purure la domniea noaă lacomi. Ce nu s-au ascultatŭ sfatul lui Ureche vornicul, cum mai multe în lume sfaturi bune la domni nu să ascultă, ce apoi vinŭ la primejdii şi ei si casele lor. Iară pre Vasilie Stroici îl iertase Ştefan-vodă, numai învăţase pre Nicoriţă armaşul să-l ducă să vadză perirea celoralalţi, să-i hie grije mai pre urmă de moarte, că era om tînar Stroici si din casă mai vechiŭ şi cinsteş decît toate casele în ţară. Ce dzilele lui cele fîrşite, cum să dzice cuvîntul, vădzindŭ că merge la perire şi nu-i spusesă armaşulŭ povestea, s-au apucat de sabiea unui dărăbanŭ să moară cu răscumpărare, că era om din hirea lui inimos. Ce l-au împresurat îndată darabanii şi n-au apucatŭ să scoată sabiia. Care lucru dac-au spus armaşul lui Ştefan-vodă, îndată au pus de l-au omorît si pre dînsul, răcnindŭ: „Ai, cînele, au vrutŭ să moară cu soţii". Şi pre cîţi-şi aducea, pre toţi li omorîea, pănă si în slugi şi prostime. Acela vărsătoriŭ de sînge s-au arătatŭ dintîiaş dată Tomşea-vodă.

Zac. 9. Pentru unŭ diiac care era foarte de treabă de scrisoare, s-au rugatŭ boierii să-l ierte, că ieste cărturariŭ bun. Au răspunsŭ: „Ha, ha, ha. Mai cărturarŭ decît dracul nu este altul." Şi totuş l-au omorît şi pre acela.

Zac. 10. Şi aşea au fostŭ stingerea casei lui Ieremie-vodă. Fost-au acesta războiŭ la Cornul lui Sas, v leato 7120 <1611>. Tătarii după acéia, îndată au mărsŭ în pradă în Ţara Leşască şi lovindŭ fără veste şi de sirgŭ, multŭ pleanŭ au luatŭ şi mare, robiie au făcut în oameni.

Zac. 11. Domniia lui Ştefan-vodă Tomşea, cum s-au început în vărseri de sînge, tot aşè au trăit. Avè un ţigan calò, ce să dzice pierdzătoriŭ de oa-meni, ţigan gros şi mare de trup. Acela striga de multe ori înaintea lui, arătîndŭ pre boieri: „S-au îngrăşatŭ, doamne, berbecii, buni sintŭ de giunghiat". Ştefan-vodă rîdè la ceste cuvinte şi dăruia bani ţiganului.

Zac. 12. Ce cum a tuturor tiranilor, adecă vărsătorilor de singe, la toate ţărîle în lume urîtă este stăpîniia, aşea şi a lui Tomşea-vodă. Îlŭ urîse şi boierii, carii, măcar că era mai toţi de casa lui, anume Beldiman logofătul, Bărboiŭ vornicul, Sturdzea hatmanul, Boul visternicul, iară nice ei fără grijea morţii nu era, ce îmbla în tot ceas, cum să dzice, cu dzilele amînă. Şi hiecîndŭ unde este frica, nu încape dragoste. Pentru acéia, întrebîndŭ un împărat pre un dascăl: cum ar fi împăratŭ să hie drag tuturora? Au răspunsŭ: „De nu vei hi, împărate, groznic nemăruie". Fericiţi sintŭ acéia domni, cărora ţărîle lor slujescŭ din dragoste, nu din frică, că frica face urîciune şi urîciunea, cîtŭ de tîrdzîŭ tot izbucneşte.

Zac. 13. Aşè s-au prilejit şi la Tomşea-vodă, in toate dzile petrecîndŭ boierii supt grije, s-au vorovitŭ cu toţii şi au tras slujitorii toţi în partea sa şi pre mîrzeşti şi într-o noapte au ieşit cu toţii la satŭ, la Cucuténi şi de acolea au poruncitŭ lui Ştefan-vodă, cu bine să iasă din scaunŭ, că nu poate nimé a suferi domniia lui cu atîtè vărseri de sînge.

Zac. 14. Sa spăriiesă Tomşea-vodă de o turburare ca acéie, ce îmbărbătîndu-l cine era pre lîngă dînsul, au strînsŭ darabanii, carii tot pe un cuvîntŭ era cu céialalţi slujitori. Ce, dacă au văzdutŭ banii vărsindu-le Ştefan-vodă, au stătut ei cu domniia. Şi au strigatŭ şi tîrgul în leafă. Şi s-au strînsŭ din tîrgoveţi şi den slugile neguţitorilor şi oameni nemernici, cîtăva gloată şi la Ştefan-vodă. Şi s-au prilejit de veniia atuncea si din ţinuturi din gios nişte steaguri de călăraşi la căutare şi era descălecaţi la Toméşti. Au răpedzitŭ Ştefan-vodă şi la céia cu léfe şi i-au tras în partea sa.

Zac. 15. Slujitorii ce era cu boierii audzindŭ că strigă Ştefan-vodă în leafă, măcar că giurasă boierilor, ce, pre obiceaiul neamului nostru, au în-ceputŭ mulţi de cei mai necunoscuţi a să rumpe de la boieri şi a veni la Ştefan-vodă şi în loc au înce-putŭ a slăbi partea boierilor.

Zac. 16. Dacă au văzdut boierii că nu va să iasă Ştefan-vodă de bunăvoie din scaun, au vinit cu războiŭ, cărora au ieşit Ştefan-vodă cu gloatele sale de laturea tîrgului, deasupra Fîntînii lui Păcurarii şi scoasesă şi tîrgulŭ tot Ştefan-vodă, cu arme, cine cu ce avè. Şi despre vii au orînduitŭ de au lovit călărimea ce avè din dos pe gloata boierilor.

Zac. 17. Fără zăbavă au început a să răsipi gloata boierilor, deci şi boierii, care încotro au putut, au plecat fuga, din carii în loc au prinsŭ pre Bărboi vornicul şi apoi şi pre feciorŭ-său. Deci pre Bărboiŭ cel bătrîn îndată l-au înţepatŭ de laturea tîrgului, iară pre feciorul lui au trimis de l-au spînzuratŭ în poarta casei tătîne-său. Iară Beldimanŭ şi. Sturdzea şi Boul scăpasă în Ţara Muntenească, ce şi acéia tot n-au hălăduitŭ, precum vei vedè povestea la rîndulŭ său.

Zac. 18. Pre cîţişi aducea prinşi, pre toţi îi omorîia, cu mustrarea ce avea elŭ obiciaiŭ: „Să nu te ierte Dumnedzău, cu cel cap mare al tău". Tuturora această mustrare făcè.

Zac. 19. Aceste neaşedzări a lui Ştefan-vodă audzindŭ doamna lui Ieremie-vodă, avîndu încă rămas un fecior copil mic, anume Bogdan-vodă, au îndemnatŭ pre ginerii săi, pre Vişnoveţchii şi pre cneadzul Coreţchii, din Ţara Leşască, şi atuncea amu era şi cu sfatul lui Nistor Ureche. Au venitŭ singură doamna cu ginerii săi, cu oşti asupra lui Ştefan-vodă şi le-au ieşit şi Ştefan-vodă cu oşti înainte la satŭ la Tătăréni. Ce au ţinutŭ foarte puţină vréme războiul, îndată au plecatŭ fuga călăreţii, iar bieţii darabani, părăsiţi de călăreţi, să buldzisă la o rîpă deasupra Tăuteştilor şi să apăra. Ce au venit léşii de le-au făgăduitŭ viaţă, numai să-şi dea armele. Şi au credzutŭ darabanii şi au datŭ armele de la sine. Şi dacă le-au luatŭ armele léşii, au întratŭ cu săbiile într-înşii şi au peritŭ toţi acolea. Le stau movilele şi pănă astădzi deasupra satului Tăuteştilor.

Zac. 20. Era la Ştefan-vodă darabanii foarte îmbrăcaţi bine, după credinţa céia ce făcuse, de stătusă cu dînsul la rădicarea boierilor, cum n-au fostŭ nice la o domniie grijită bine pedestrimea cu haine tot de feleandrăş, cu nasturi şi cu ceprage de argintŭ, în pilda haiducilor de Ţara Leşască, cu pene de argintŭ la cumănace şi cu table de argintŭ la şoldure pe lădunce. Fost-au acestŭ război a lui Ştefan-vodă cu léşii la Tătăréni, în anul 7123

Zac. 21. După cea răzsipă a oştii lui Ştefan-vodă, au ieşit Ştefan-vodă în Ţara Muntenească şi măr-gîndŭ aproape spre Focşeani, l-au tumpinatŭ ceauşii împărăteşti cu Beldiman logofătul şi cu Sturdzea hatmanul şi cu Boul visternicul în obedzi, că-i pornise Radul-vodă, domnul munténescŭ pre atunci, de mersesă cu pîră la Poartă asupra Tomşei-vodă, că-i era Radul-vodă lui Ştefan-vodă mare nepriiatin. Ce, cine era vezirŭ la împărăţiie, era priiatin lui Ştefan-vodă şi au dzis veziriul, pricepîndŭ lucrul: „Ce să acoliséşte Radul-vodă de cel săracŭ". Şi îndată au trimis ceauşi de au tîmpinatŭ pre boieri, carii sintŭ mai sus pomeniţi şi i-au pus în obédzi şi i-au dus la Ştefan-vodă. Deci, cîtŭ i-au adus ceauşii, îndată le-au tăiatŭ capetele şi le-au arun-catŭ trupurile în Sirétiŭ.

Zac. 22. Şedea Ştefan-vodă în Ţara Muntenească în bejenii, la Radul-vodă şi loviia oamenii lui pănă i la Bîrladŭ, pănă la Vasluiŭ, ce totu-i împengè léşii. Iară doamna lui Ieremiei-vodă în Iaşi cu fecioru-său, cu Bogdan-vodă, însă toate divanurile era pre Nistor Ureche, şi au trăgănat acea domnie acei domniei, mai pănă la anul.

Zac. 23. Să urîsă turcilor aceste dodeiale despre leşi asupra Ţărîi Moldovei şi mai vîrtos că tot atunce luasă cazacii Trapezondul, cetate turcească, dincolo de Marea Neagră şi pre mare multe corăbii turceşti cu negoaţă şi pre un Ţical-paşea cu cîteva corăbii de oaste l-au luat viu şi ţinea toată Marea Neagră închisă. Deci au orînduitŭ pre Schinderŭ-paşea de Silistria cu oşti asupra léşilor, ce era în Moldova cu doamna lui Ieremiei-vodă. Şi vădzindŭ şi pre

Ştefan-vodă în turburări totdeauna şi despre ai săi şi despre; streini, l-au mazilit, luîndu-lŭ în obédzi din Ţara Muntenească, iară domniia, în locul lui, au datŭ Radului-vodă, carile are nume în ţară, de-i dzicŭ Radul-vodă cel Mare. Şi cu adevăratŭ cade-i-să acestŭ nume în véci să aibă, precum vei afla hirea acestui domnŭ la rîndul său scrise. Este aceştii Radul-vodă feciorŭ Mihnei-vodă, domnului muntenéscŭ, carele Mihnea-vodă au domnitŭ pre o vreme cu Pătru-vodă Şchiopul la noi în ţară.

Capulŭ alŭ șeaptelè

Încep. 1. Au purces Schindirŭ-paşea şi cu Radul-vodă asupra léşilor, ce era în Iaşi cu doamna lui Ieremiei-vodă. Vişnioveţchii, unul din ginerii lui Ieremiei-vodă, murise în Iaşi, deci şi oamenii lui, carii au fostŭ a lui, să dusesă în ţara lor şi din oastea lui Coreţchii. Scrisesă Jolcovschii hatmanul cărţi la slujitori, care nu va ieşi din Moldova, loc în oastea lor să n-aibă, că întrasă ei fără voia craiului în Moldova. Deci numai cu 600 de oameni rămăsesă Coreţchii.

Zac. 2. Luasă veste doamna şi boierii că le vine Schinderŭ-paşea asupra şi le porunciia şi Radul-vodă, ca un creştin, să fugă devreme. Ce Leahul simăţŭ şi fără crieri n-au vrut să purceagă mai devreme, ce amu dacă să apropiiesă oştile. Bine le dzicŭ de aceasta cazacii léşilor: „După pagubă, leahul înţeleptŭ".

Zac. 3. Îndată ce au înţăles Schinder-paşea de purcesul léşilorŭ din Iaşi, au răpedzit o samă de oaste sprintenă si i-au agiunsŭ la Drăgşani, în ţinutul Hîrlăului. Apăratu-s-au oarece léşii dintîiu, iară dacă s-au mai înglotit oastea, s-au răsipitŭ cine încotro au putut. Singur Coreţchii au cădzutŭ pre mîna lui Schinder-paşea şi biiata doamna cu coconul, Bogdan-vodă1 şi o samă de boieri. Pre boieri i-au scos Radul-vodă pre toţi de la Schinderŭ-paşea, cîţi era prinşi. Iară doamna la mare ocară au sositŭ, de care singură au mărturisit cătră boieri. Trecîndŭ cu carul, au vădzut pre boieri şi lăcră-mîndŭ au dzis: „Boieri, m-au ruşinat păgînul". La această ocară au sositŭ casa lui Ieremiei-vodă si poate hi pentru răutăţile ei, că era o făméie răpitoare, precum spunŭ şi de vréme ce au otrăvit pe cumnatu-său, pre Simion-vodă (de va hi aşea) şi de frica lui Dumnedzău depărtată.

Zac. 4. Nu era în ceia hire singur Ieremie-vodă, ce era om întreg la toate, nerăpitor, nemîndru, ne-vărsătoriŭ de sînge, blîndŭ, dumnădzărescŭ, pe cum mărturiseşte războiul lui cu Răzvanŭ-vodă, cum n-au vrut să iasă din beserică, pănă n-au săvîrşit sfînta leturghie, măcarŭ că-i spune ca să agiungŭ oştile. In dzilele lui mare bivşiuguri şi plină ţara de toate. Ce de ieste vro osîndă stingerea casei lui, din faptele doamnei sale ieste.

Zac. 5. Pre doamna şi pre Coreţchii i-au trimis Schinder-paşea la împărăţiie. Coreţchii cneadzul apoi pre urmă au ieşitŭ den chisoare cu multă cheltuială, iară doamna au fostŭ după unŭ agă turcŭ,pănă la moartea sa. Bogdanŭ-vodă copilul iară în turciie s-au săvîrşit. Agiunsesă de au fostŭ la împărăţie capigi-baş. Fost-au acéstea v leato 7124 <1616>.

Zac. 6. Trimis-au Schinderŭ-paşea după răsipa lui Coreţchii, din porunca împărăţiei unŭ ceauşŭ la craiul leşescŭ să oprească cazacii de pe mare, carii atunceşi nişte cetăţi, ce făcuse turcii pre Nipru, anume Aslan Horod şi altă cetate luasă şi omorîsâ şi oştenii cîţi erau turci şi într-acéle cetăţi (şi aceste toate apoi au făcut de au venit soltan Osman la Hotinŭ) şi să părăsască a călca Muldova cu ostil lorŭ.

Zac. 7. Au trimis şi craiul leşescŭ un sol, anume pre Cohanschii, la împărăţie, dîndŭ pricina toată pre tătari, carii dodeindŭ casele cazacilor, ei încăşi întorcŭ din pagubile ce le fac tătarîi. Este şi aceasta laudă în Letopiseţul lor, cum acela Cohanschii cu soliia lui au mazilit pre Ştefan-vodă Tomşea, ce nu ştiu cum s-ari prinde acestŭ lucru, că amu era domnŭ Radul-vodă în locul Tomşei-vodă, cîndŭ au trecut Cohanschii la împărăţiie. Iară pîră, adevăratŭ c-au avut Ştefan-vodă Tomşea totdeauna despre leşi la împărăţiie.

Zac. 8. La anul, Schinder-paşea, din porunca împărăţiei, au strînsŭ cîtă oaste au avutŭ din păşiia lui si cu Radul-vodă, domnul de Moldova, şi cu oştile munteneşti şi ungureşti de la Betlean Gabor, domnul Ardealului, că era Betlean Gabor mare nepriiatin léşilor, şi cu tătarîi, au purces asupra Ţărîi Căzăceşti, să le strice pălăncile şi să-i prade.

Zac. 9. Oblicise şi léşii gîndul lui Schinder-paşea şi i-au ieşit hatmanul Jolcovschii cu oştile leşeşti la margine, la un loc anume Buşa, mai sus de Soroca pe Nistru, din céia parte de Nistru ieste acela locŭ.

Zac. 10. Începuse Schinder-paşea a bate Raşcovul, ce, dacă au sîmţitŭ aproape de ostile leşeşti, au lăsatŭ Raşcovul şi au purces pe dencoace de Nistru, pin ţară, împrotiva locului unde era Jolcovschii, însă-i despărţiè Nistrul. Mai puţină oaste era la Jolcovschii, decît la Schinder-paşea, iară mai aleasă, tot lefecii şi să strîngea şi cazacii din toate pălăncile la dînsul. Numai fiindŭ craiul leşăscŭ la Moscŭ cu oştile, s-au feritŭ a întărîta puterea turcească. Avîndu treabă într-altă parte Crăiia Leşască, au stătut cu Schinderŭ-paşea la tocmală, la legături de pace, nedejdiuindŭ că vor ţinea turcii pacea.

Zac. 11. Capetele de pace era, despre leşi, să oprească pre cazaci, să nu îmbie pre mare şi în Moldova să nu mai îmbie oştile lor. Iară despre Schinder-paşea era să oprească pre tătari, să nu îmbie stricîndŭ în Ţara Leşască şi în Muldova domni streini să nu hie, fără cine va hi fecior de domnŭ. Ce, toate aceste în vîntŭ au fostŭ, că bine n-au sfîr-şitŭ pacea şi au purces oştile şi aceste şi acelea îndireptŭ, iară tătarii pre de altă parte au şi lovitŭ în Podoliia, în Ţara Leşască şi au făcut cîteva robii. Şi apoi, la anul, fără veste, mulţime de tătari au j lovit Volinia, o ţară mai sus de Podoliia şi păn-a strînge oştile Jolcovschii, au ieşit tătarîi cu mare plean den Ţara Leşască, fără nice o sminteală.

Zac. 12. Mare bănat pentru aceste toate au avutŭ Jolcovschii de la crai şi de la toată Crăiia Leşască, pentru moale lucrurile lui. Ce, la creştini nu sintŭ certări pentru unele ca aceste ca la turci.

Zac. 13. Radul-vodă spre aceste al treilea anŭ domnii sale céle dintîiu, s-au războlit de ochi şi poate hi, vădzîndŭ că nu va putea trece, să nu sa îngroaşe între turci şi între léşi lucruri de sfadă,singur s-au poftitŭ la împărăţiie să-i vie maziliia să poată a merge la Ţarigradŭ pentru leacul ochilor. Deci, i-au făcut pre voie împărăţiia, pre dînsul l-au chemat la Poartă, iară domniia au datŭ lui Gaşpar-vodă aicea în ţară, în locul lui Radul-vodă celui Mare.

Capulŭ alŭ optulŭ

Încep. 1. Gaşpar-vodă era omŭ de neamul său italianŭ, cum dzicemŭ la noi în ţară, frîncŭ, omŭ neştiutoriŭ rîndul şi a obiceaiurilor ţărîi, fără limbă de ţară, care lucru mai greu nu poate hi, cîndŭ nu ştie domnul limba ţărîi unde stăpîneşte.

Zac. 2. O! Muldova, di ar hi domnii tăi, carii stăpînescŭ în tine, toţi înţelepţi, încă n-ai peri aşè lesne. Ce, domniile neştiutoare rîndul tău şi lacome sintŭ pricine perirei tale. Că nu caută să agonesască şie nume bun ceva la ţară, ce caută desfrînaţi numai în avuţie să strîngă, care apoi totuş să răsipéşte şi încă si cu primejdii caselor lor, că blăstămul săracilor, cum să dzice, nu cade pre copaci, cîtŭ de tărdzîu.

Zac. 3. Era acestŭ Gaşpar-vodă multă vréme tergimanŭ la împărăţie, adecă tîlmaci tuturor solielor creştineşti ce vinŭ la împărăţiie. Şi fiindŭ şi la mijlocul păcii ce făcusă între Împărăţiia Neamţului şi între împărăţiia Turcului, pentru slujba acéia i-au datŭ aicea în Moldova domniia în locul Radului-vodă. Iară cît s-au aşedzat la domniie, măcară că era de mare credinţă la împărăţiie, îndată s-au aşădzatŭ cu gîndul spre părţi creştineşti.

Zac. 4. De laudă este hie la care domnŭ să hie spre partea creştinească, că aceasta ţară, căci trăieşte aşea în statul său pănă acmu, pentru ţări creştine stă pănă astădzi în rîndurile sale, însă cu înţelepciune, nu fără socoteală şi fără temeiŭ, în loc de folosul ţărîi să-i aducă perire, cum s-au prilejitŭ amu şi în vrémile noastre în cîteva rînduri, de adusésă a mulţi nesocoteala şi nebunia, mare cumpănă acestui pămîntŭ. Dumnedzău mai bine ştie, că de nu s-ar hi prilejit o samă de capete să cerce mijloace şi să nu alerge la împărăţiie, ar hi fostŭ de perire de istov ţara aceasta în cîteva rînduri. Aşea adusésă la mare primejdie ţara şi domniia lui Gaşpar-vodă.

Zac. 5. Să rădicasă în dzilele aceştii domnii şi j un domnişor de la Orhei, ce îndată Gaşpar-vodă au trimis oaste şi au ieşit şi singur împrotiva lui şi l-au prinsŭ şi pre dînsul viu, pre domnişor şi cîteva capete de la Orheiŭ, pre carii i-au şi omorîtŭ j îndată. Ştiia limba sîrbească Gaşpar-vodă şi cîndŭ i-au mustratŭ pre căpitanii cei prinşi orheieni, li-au dzis sîrbeşte: „Да имаете срдце чисто къ Господарю". Le tîlmăciia apoi aceste cuvinte pre rumâniie Bucioc vornicul de Ţara de Gios, adecă: „Să aveţi inimă curată spre Domnŭ".

Zac. 6. Stăpîniia atuncea Ardealul, căruia dzicem noi Ţara Ungurească, Betleanŭ-Gabor, după stîngerea Batoréştilor şi avè mare războaie împrotiva nemţilor pentru Crăiia Ungurească şi îndemna şi pre turci asupra léşilor că dedésă léşii agiutoriŭ i împăratului nemţăscŭ împrotiva lui Gabor şi atun-ceş de curundŭ îi bătuse léşii o oaste foarte rău la

Caşa. Deci îndemna într-acéia pizmă pre turci asupra léşilor, făgăduindu-le că de or merge asupra léşilor, să nu poată a da Leahul agiutorŭ nemţilor, va putea fără zăbavă a lua Beciul de la némţi. Şi cu acelea îndemnări şi cu făgăduinţă, cu mare daruri Scrisesă şi la hanul la Crîm, care cărţi au cădzutŭ pre mînule lui Gaşpar-vodă şi îndată le-au trimis Gaşpar-vodă la craiul leşescŭ. Dacă le-au vădzut craiul cărţile, singur n-au vrutŭ să pono-sluească lui Betlean, ce avîndu Betlean Gabor oameni a săi între svetnicii leşeşti cu cuscrii, au pus craiul pe oameni de ai lui să-i poruncească, căci nu se părăseşte de aceste fapte, cu vrăjmăşia împrotiva creştinilor. Şi i-au trimis şi izvoadele scoasă din cărţile lui şi au mărsŭ solul de la boierii leşeşti cu multă mustrare şi bănatŭ, arătîndu-i şi izvoadele cărţilor lui, ce au scris la hanul. Dacă le-au vădzut Betlean Gabor cuvintele sale de faţă, au dzis către soli: „Muri-va Gaşpar pentru acéle cărţi". Şi îndată, de toate îmbletele lui Gaşpar-vodă au dat ştire la împărăţiie.

Zac. 7. Curundŭ au simţitŭ Gaşpar-vodă că ş-au pierdutŭ la turci credinţa, deci s-au aşădzatŭ cu gîndul şi mai tare cu léşii, îndemnîndu-i asupra turcilor. Şi în cetatea Hotinului îndată au băgatŭ oşteni leşăşti, dîndu-să aievea suptŭ apărarea lor cu ţara. Nu putea de tot slobod să hie în gîndul său de boieri, carii socotindŭ cea de apoi, să nu vie vreo perire ţărîi, nu-i pristăniia boierii, din carii era mai capŭ atunce Bucioc vornicul mare de Ţara de Gios; Vasilie-vodă era vistiernic mare la aceea domniie. Ce, în multe chipuri să ispitiia să omoară o samă de boieri, să fie el slobod în faptele sale, ce aşea aievea nu să cutedza să-i omoară pentru ţară, că era Bucioc la ţară ales de toţi. Iară pre Vasilie-vodă, dîndu-i pricină că nu dă samă de o sumă de bani a visteriei, măcarŭ că-i era hinŭ de cununie, l-au pus în temniţă si l-au pus şi la muncă. Iară pre Bucioc pusesă gîndŭ să-l otrăvască şi într-o dzi oprindu-l la masă şi-au scornitŭ voie bună, închinîndŭ la Bucioc cu veselie şi au pus de i-au datŭ otrava. În loc s-au simţitŭ Bucioc otrăvit şi s-au şi sculat de la masă şi s-au dus la gazdă, avîndu ierbi împrotiva otravei, date de la un doftor priiatin, că aştepta elŭ una ca acéia de la Gaşpar-vodă. îndată au luatŭ ierbi şi au început a vărsa otrava, cu mare cumpănă de viaţă. A doa dzi s-au făcutŭ războlit şi Gaşpar-vodă, dîndŭ vina stolnicilor că au fostŭ bucatele cotlite.

Zac. 8. Văzîndŭ grije de viiaţa Bucioc vornic, numai ce i-au căutat a prestăni către sfatul lui Gaşpar-vodă, ce avea amu aşedzatŭ cu léşii. Şi era aievea şi la împărăţiie îmbletele lui, deci trimisăsă la Schinder-paşea poruncă împărăţiia să nevoiască doară îl va prinde. Ce oblicise Gaşparŭ-vodă şi de toate da ştire la léşi. Deci vădzîndŭ împărăţiia că nu-l pot prinde cu meşterşug, au trimis unŭ agă pre obiceai, Schimni-ceauş, să cuprindză scaunul şi să-l mazilească pe Gaşpar-vodă. Iară cît au prinsŭ de veste Gaşpar-vodă că vine Schimni-aga, au scornitŭ că-i vin léşii asupră-i şi au ieşit den Iaşi şi au pus tabăra la Capul Stîncii, împrotiva Ţuţorîi.

Zac. 9. Cum au sositŭ Schimni-ceauş după obiceai, amu era gătit lucrul; îndată au pus slujitorii de au abătut în turci şi cîţi au fostŭ cu aga şi pre singur Schimni-aga i-au omorîtŭ. Şi îndată au răpedzit şi în tîrgŭ, de au turburatŭ şi tîrgul şi cu slujitori amestecaţi, pre unde, pe care au apucat vremea, acolea i-au omorît. Mulţi den turci să închidea pen pivniţe cu arme, de să apăra. Gaşpar-vodă, după aceasta faptă, îndată au purces în tîmpinarea lui Jolcovschii hatmanul leşescŭ, carele era amu aproape, la margine, cu oşti.

Zac. 10. Era gata Schinderŭ-paşa şi mai înainte de aceste fapte a lui Gaşpar-vodă, să margă cu oşti asupra léşilor den porunca împărăţiei şi era orîn-duitŭ şi hanul şi Cantimirŭ-beiŭ, vestitŭ războinic pe acéle vrémi şi oştile munteneşti şi o samă de oşti Ungurésti de la Betlean Gabor, de toată oastea aproape de 60.000 şi 1.000 de iniceri, din odăile ini-ceréşti orînduite şi cu aceste oşti au întratŭ în ţară Schinder-paşea.

Zac. 11. Léşii încă să nu lase înşélatŭ pre Gaşpar-vodă cu priietinşugul lor şi să-şi tocmească Jolcovschii smentélele céle dinţii, au purces şi el cu oastea şi au trecut Nistrul la Hotin în 22 de dzile a lui av-gustŭ.

Zac. 12. Oaste Jolcovschii hatmanul avé 1.600 de husari tot înheraţi, 4.000 de călări deosebi de husari, ce le dzic steaguri îndzăoate, 200 de raitari némţi călări, 400 de cazaci lisovţi, 2.000 de pedestri némţi. Această oaste era lefecii; era şi a domnilor deosebi vro 2.000 de oameni şi de acéia cîţva carii mărgŭ de bunăvoie, în dobîndă, carii apoi au mîn-catŭ capul lui Jolcovschii. Venisă şi un copil den casa craiului, de la crai, numai să între Jolcovschii cu oşti în Moldova într-agiutoriŭ lui Gaşpar-vodă. Al doilea hatman, cum dzicŭ la dînşii, de cîmpŭ, era pre acéia vréme Coneţpolschii.

Zac. 13. Dac-au trecut Jolcovschii hatmanul cu oştile leşăşti Nistrul la Hotinŭ, au făcutŭ léşii sfatŭ şi sfătuiia Coneţpolschii să aştepte oştile acolea la Hotin pre Schinder-paşea, să nu să depărtédză aşea în cîmpi, împrotiva

mulţimei de oşti tătărăşti şi turceşti şi el să meargă pe Nistru de pe céia parte, să strîngă cazaci de pen pălănci, să lovască în urma oştilor pe la Tighinea. Ce acesta sfat n-au priimitŭ Jolcovschii hatmanul, ce să hie dzis, mai bine să vadză veştile cum sintŭ, decît să le audze de la alţii.

Zac. 14. În 23 dzile a lui avgustŭ au venit şi Gaşpar-vodă în tabăra leşască, sprintin, numai cu 600 de oameni, la adunarea cu Jolcovschii şi după sfatŭ ce au avut cu capetele leşăşti, au purces cu toată oastea leşască pe Prut în gios, de la Hotin la Ţuţora şi acolo la Ţuţora au pus tabăra léşii. Scrie Léto-pisăţul leşăscŭ că au avut şi Gaşpar-vodă 12.000 de oaste de ţară. Sosit-au Jolcovschii la Ţuţora, septemvrie 2.

Zac. 15. Nu ştié Jolcovschii de Schinder-paşea, la ce loc este şi cu cîtă samă de oaste, lăsîndu-se de toate în nedejdea lui Gaşpar-vodă. Ce, Gaşpar-vodă, deşi Ştiia din iscoadele sale de mulţimea oştilor turceşti, iară nu spunea toate léşilor, să nu le strice inimile.

Zac. 16. La 7 dzile a lui septemvrie, în 5 dzile după sosirea léşilor la Ţuţora, au sosit şi străjile tătărăşti, deodată cu 300 oameni, cu carii hărăţindu-să cazacii, ce le dzice lisovţii pre acéle vrémi, i-au înfrîntŭ lisovţii pre tătari, iară vii n-au putut prinde nice pre unul. Numai capete cîteva de tătari au adus la Jolcovschii, ce n-au putut şti nice atunce léşii de puterea lui Schinder-paşea. Iară tătarîi prindea în toate dzile de la léşi limbă, din holota lor ce îmbla pentru hrana, şi Ştiia Schinder-paşea de toate de la léşi şi cum este oastea leşască puţină.

Zac. 17. în 8 dzile a lui septemvrie, întîiŭ Can-temir-beiŭ, apoi şi singur Schinder-paşea, au sosit la Ţuţora şi ş-au întinsŭ corturile Schinder-paşea direptŭ deasupra taberii leşăşti, mai din gios. Léşii era în şanţuri, céle încă de Zamoyschii făcute. N-au vrut să scoată oastea Jolcovschii într-acéia dzi, mai multŭ de nişte steaguri sprintene cu lisovţii amestecate, mai multŭ doară ari putea prinde vreo limbă, să ştie de oaste, atîta este cît sosisă, au mai este pre urmă. Ce toată dzua hărăţindu-să cu turcii şi cu tătarîi, ieşindŭ şi de ai noştri muldoveni la harţŭ şi nice atuncea au putut lua limbă, că mai multŭ de un stegarŭ turcŭ n-au prinsŭ şi pănă a-l aduce la Jolcovschii, au muritŭ de rane.

Zac. 18. Atîta oaste de toată, cîtă sosisă descălecată, socotindŭ Jolcovschii şi neştiindŭ că în ceiaş noapte au sositŭ şi oardele a hanului, cu galga-sol-tanŭ, fratele hanului, că hanul sîngur rămăsesă în Bugeagŭ, iară ostile toate le pornisă cu galga-sol-tanŭ, a doa dzi dez-dimeneaţă, au scos Jolcovschii toată oastea leşască, pre pilda lui Zamoyschii, cîndŭ cu Cazi Cherei-soltan, şi-au tocmit oastea, cît agiungea glonţul puşcei, făcîndŭ şi doao băşti de pămîntŭ, una la un cornŭ de oaste, alta la altŭ cornŭ, cîte cu patru pusei şi cîte 300 de pedestraşi cu focŭ. Iară Schinder-paşea tocmisă oastea sa turcească şi pre unguri şi pre munteni la aripa din gios, iar aripa din sus au dat-o lui Cantemir cu oardele lui, iară celelalte oarde ce era cu galga-soltanŭ nu s-au ară-tatŭ de după dealŭ, pănă nu s-au început războiul. Zac. 19. Dacă s-au apropiiat oştile de sine, au datŭ léşii întîi şi cu muldovenii războiŭ şi în loc împengîndŭ pre ordele lui Cantemir şi turcii înce-pusă a să da înapoi. Ieşiţi léşii la cîmpŭ mai multŭ decît le era porunca cu şireagul cél din frunte, au izbucnitŭ şi ordele cu galga-soltanŭ şi au dat cu toate oştile năvală la rîndul cel din frunte leşăscŭ şi l-au înfrîntŭ. Ai noştri, moldovenii, pre obiceai, îndată au plecatŭ fuga şi holota léşilor, ce era în goană, aşijderè. Iară tătarîi, neîncăpîndŭ toţi în frunte, au lovitŭ si din dos pe léşi. Şi aşea cu mare vărsare de sînge, au înfrîntŭ rîndul cel dentîi, păn au agiunsŭ la al doilea rîndŭ, ce era tocmai iară frunte, unde era şi hatmanii singuri. Şi era toate şi acéle rînduri mai încungiurate de tătari, de cătră tabăra lor. Ce au mărsŭ tot buluc léşii, apărîndu-să de tătari, pănă supt şanţuri.

Zac. 20. Schinder-paşea tot cu acéia năvală au lovit başta cea din gios şi fără zăbavă au întratŭ ienicerii în baştă. Sărit-au léşii, amu de lîngă şanţuri, şi au apucatŭ de au scos o samă de pedestraşi ce era în baştă, iară mai mulţi au perit şi patru pusei au luat turcii. După acéia au stătut oastea în tocmală neclătită, numai cît să apară léşii de năvala tătarîlor şi başta cea din sus au rămas întreagă.

Zac. 21. Aproape de apusul soarelui, Schinderŭ-paşea au descălecatŭ oastea toată la odihnă, iară léşii au cădzutŭ la mare spaimă şi turburare, şi lăsindŭ şi ei străji, iară oastea céialaltă au intratŭ în şanţuri, pe la otace. Şi îndată au mărsŭ toate capetele la cortul lui Jolcovschii, la sfat, mîhniţi toţi, vădzin-du-să închişi de atîtea mulţime de oşti, depărtaţi de ţară şi cetăţile sale, fără nice o nedejde de agiutoriŭ. Ţinea hatmanii amîndoi inime tari, răspun-dzîndŭ tuturora, cum a doa dzi vor să-şi tocmească lucrul cu războiŭ şi apoi, dacă n-or putea a înfrînge puterea nepriiatinilor, să lége tabăra şi să margă cu tabără legată spre ţara lor, spre Nistru. Au pătrunsŭ tuturora inimile acestŭ sfatŭ, dacă

au au-dzitŭ cu tabăra legată marşul, fiindŭ amu den loc închişi de păşunea de cai şi de hrană de oameni. Şi după acéia s-au răşchirat sfatul îndată. Unŭ domnŭ anume Strus şi Calinovschii staroste de Cameniţă şi Samoil Coreţchi s-au gătitŭ de fugă noaptea cu oamenii săi şi au purces năzuindŭ îndată să treacă Prutul noaptea şi acolea, la trecătoarea Prutului, dîndŭ în Prut ca oile spăimaţi, s-au înecatŭ Calinovschii starostele de Cameniţă şi mulţi din léşi. Unii, rătăcindŭ noaptea, au cădzutŭ a doa dzi în mînule tătarîlor, pe alţii i-au dus cursul apei, de i-au abătutŭ iar înapoi la mal, de li-au căutatŭ a întră iară în tabără. Iară Hmeleţchii şi Cazanovschii, capetele cazacilor, au lovitŭ întîi alăturea cu Prutul, apoi au luat cîmpii şi au mersŭ, fără nici o dodeială, întregi. Ceielaltă oaste de lefecii să turbu-rasă cu toţii şi ei de fugă, scornindu-să cuvîntŭ pen tabără c-au fugit hatmanii, cît şi céia ce era la straje, părăsise străjile. Ce înţelegîndŭ Jolcovschii spaimă ca acéia oştii, au îmbiat pe la otace cu făclii de vîntŭ, arătîndu-se oştenilor, cum este de faţă şi are grije de oaste şi au mai întăritŭ şi străjile. Şi aşea de-biia au aşedzat oastea de spaimă. Şi în céiaşi noapte au scris şi cărţi, dîndŭ ştire la craiul, cu pîră pe acéia ce au fugit din tabără.

Zac. 22. Gaşparŭ-vodă vădzîndŭ mare turburare şi fugă în oastea leşască, părăsit şi de oştenii săi, au purcesŭ şi elŭ noaptea şi au trecutŭ Prutul bine. Numai, amu la branişte fiindŭ cu puţinei de ai săi şi den boieri, Şepteliciŭ hatmanul şi Goia postelnicul, pe lîngă dînsul, l-au omorît ceia ce era cu dînsul. Scîrnavă şi groadznică fapta şi neaudzită în toate ţări creştine. Domnul, ori bun, ori rău, la toate primejdiile feritŭ trebuieşte, că oricum este, de la Dumnedzău este. Precum dzice svinta Scriptura: „Нъ ест ин едина класт тъкомошт бога", adecă: „Nu-i nice o putere, fără de la Dumnedzău dată".

Zac. 23. Plătit-au apoi cu capetele sale această faptă şi Şépteliciŭ si Goia, de la Alexandru-vodă, pe lége direaptă de le-au taietŭ capetele şi trupurile le-au aruncatŭ în ieşitoare. Şi cu cale le-au făcut, că după scîrnave fapte, scîrnave morţi vinŭ. Iară bietul Bucioc vornicul, în branişte amu, au năzuitŭ la un hin al său, anume Toader brănişteriul, unde-ş lăcuia acel Toader, singur nemerit din răssipă, fără slugi pe lîngă sine, precum vremea acéia în răssipă oştii aşea aduce. Şi cu multă rugămente şi giu-ruită cătră hinul său, s-au oploşit în vicleană făgăduinţa lui. Apoi, a doa dzi, l-au legatŭ hinul şi legat l-au dus la Schinder-paşea. (O, să nu-l ierte Dumnedzău hin ca acela!) Şi dacă l-au dus la Schinder-paşea au pus îndată de l-au înţăpatŭ pre Bucioc, săracul, acela carile pururea sfătuiè pre Gaşpar-vodă spre bine şi de mare nevoie i-au căutatŭ a pristăni la sfatul lui Gaşpar-vodă. Acestŭ domnŭ, Gaşpar-vodă, niceodată post n-au avut, ce pre ascunsă în tote posturile mîncă carne.

Zac. 24. Iară hatmanii leşeşti, vădzîndu-se închişi şi părăsiţi şi de tovărăşiia moldovenilor şi în ţară streină, încungiuraţi de atîtea oşti, au scos, a doa dzi, toată oastea, cîtă le rămăsesă, stoluri, însă aproape de şanţuri, cît să să apere de năvala turcilor şi a tătarîlor. Şi toată dzua acéia au stătutŭ călări în tocmală; nice Schinder-paşea şi tătarîi aşè nu li-au stătut asupra, alegîndŭ cu sfatul să-i ţie aşea închişi pănă ce i-ari strînge foamea şi hrana de cai, să să închine de bunăvoie. Léşii încă să facă războiŭ nu era putere, că şi oastea li să împuţinasă cu domnii cei fugiţi şi răniţi mulţi din războiul cél dintîiu, între carii era răniţi feciorul lui Jolcovschii şi nepotul lui de frate. Ce și a triia dzi după războiul cel dinţii, iară aşea au scosŭ oastea cu tocmală aproape de şanţuri. Şi într-acéle dzi s-au apro-piiet şi galga-soltan cu puţinei tătari pe lîngă sine şi au poftit pre singur Jolcovschii la voroava. Scoasesă Schinder-paşea într-acéie dzi toate oştile sale şi pusesă rîndŭ înainte ochilor léşilor, să vadză mulţimea şi aşea au făcutŭ în trei dzile, pentru spaima léşilor, să să închine, vădzîndŭ oastea mulţime. Iară la voroava cu galga-soltanŭ Jolcovschii n-au vrut să iasă, ce au trimis pre cneadzul Coreţchii, fratele celui Coreţchii ce fugise. Deci şi galga încă au trimis pre Veli Şah-mîrza şi au cerşut o sumă mare de ban să le dea léşii şi să margă cu pace. Iară Coreţchii arătîndŭ alte legături de pace, s-au apucat mîrzaculŭ de sabiie şi au dzis să aştepte léşii toţi sabiie.

Zac. 25. Vădzîndu-să léşii că cu altŭ mijloc de acolea n-au cum să iasă, de unde erau cădzuţi, au ales sfat să iasă cu tabăra legată pre mijlocul oştilor şi aşé au făcut, 19 dzile a lui septemvrie îndesară. Amu era de trei dzile tocmită tabăra la rînduri şi au făcut porţi în şanţuri, cineşi la rîndŭ şi au purces din loc cu tabăra legată de cară, şi orînduite oşti pi den toate părţile şi pedestraşi şi călări. Gîndiia turcii şi tătarîi dintîi că vin să dea războiŭ, apoi au vădzutŭ purcesul. Şi în céia dzi, pănă în sară şi toată noaptea au mărsŭ léşii cu puţină dodiială, numai de tătari.

Zac. 26. A doa dzi, septemvrie 20, au sosit şi Schinder-paşea cu toate oştile asupra taberii leşăşti, ce léşii, cît s-au făcut dzuă, stătusă, unde i-au apucat dzua. Şi într-acéia dzi au fostŭ războiŭ foarte tare şi mare, pănă la vremea de

chindiie și descălecîndŭ turcii cu corturi de mas, léșii mai îndesară iară au purces cu tabăra și iară toată noaptea au mărsŭ, numai cu dodiială de tătari.

Zac. 27. A triia dzi, septemvrie 21, iară au stătut tabăra leșască la un pîrîu, care nu-l pomenește Letopisețul leșescŭ anume ce vale a hi fostŭ, iară adevărat pe la Scumpiia au lovit, ce ori la o vale ce să dzice Răchita, ori la vreun ciuluc. încă nu trecusă toată tabăra leșască valea, cîndŭ au sositŭ Schinder-pașea și acolea au ruptŭ turcii o bucată mare de tabără și au luatŭ și cîteva steaguri de la leși și pusei. Și s-au închis léșii iară acolea, la céia vale, de s-au apărat toată dzua acéia.

Zac. 28. A patra dzi, septemvrie 22, au socotit Schinder-pașea să le ție din frunte calea și au purces înainte și aproape de Răutŭ, desupra Răutului, au tocmit toată oastea frunte. Léșii încă ce-au avut oaste mai aleasă, o au tras de pen arepi în frunte și la o vréme ca acéie la care și de nevoie numai caută a hi toți viteji, că nu era altă cale de viiața, au mărsŭ cu toată tabăra direptŭ asupra temeiului oștii turcești și stîndŭ tare și cu focul, au căutat turcilor a le da cale. Și într-acéia războiŭ au luat léșii de la turci doă steaguri și tătari prinși vii cîțva. Și după ce s-au așădzat tabăra la Răutŭ, au mai ieșit steagurile leșăști de au mai lovit pe o drîmbă de tătari, carii trecusă Răutul.

Zac. 29. După acéia petrecanie, să îmbărbătasă léșii și pierduse toată grijea. Iară ce ieste să nu treacă și orînduiala lui Dumnedzău nu poate să să amistuiască. Amu, fără nice o grije, tare și sămeți léșii și cădzusă la valea Coboltei, unde era de o parte pîrîul, de altă parte oastea, loc deschis, fără trecători. Și pierduse și Schinder-pașea nedejde de a-i dobîndire și trimisesă la Jolcovschii Schinderŭ-pașea, poftindŭ să-i trimață un om, să știe turcește. Au trimis Jolcovschii, ce apoi nu l-au mai slobodzitŭ Schinderŭ-pașea pre tălmaciul acela. Cîndŭ au fostŭ amu aproape de Nistru, ca o milă de loc de la Movilău, la un satu anume Slobodziea Saucăi, la ținutul Sorocii, acolo descălecasă oastea leșască, conacul cel de apoi. Holota ce era strînsură, temîndu-să de hatmani pentru dobîndă, că jecuise multe case în țară, să apuce ei trecătoarea la Nistru noaptea, au dat spaima și toată oastea așea greu s-au turburat, cît care cum au putut, au apucat cal, sluga stăpînu-său și pedestrași și călăreți toți amestecați, unii de lalți fugindŭ, s-au șpărcuit toată tabăra, hatmanii rămași singuri, unul într-o parte, altul într-altă.

Zac. 30. Dzicŭ unii să să hie făcut acéie spaimă din slugile oștenilor, carii mersesă la o arie cu fîn, departe de tabără și să-i hie lovitŭ tătarîi. Ce, oricum au fostŭ, spaima ca acéia au fostŭ, în care nu s-au mai putut îndrepta oastea, să să aședza. Poate hi si de grijea trecătoarei Nistrului, care de care să apuce mai curundŭ să treacă.

Zac. 31. Au priceputŭ tătarîi încă de cu noapte răssipă oștii leșăști și încălecase toți. A doa dzi dez-dimeneață, au cădzut mai toate capetele leșăști, părăsiți unii și de slugile sale, alții rătăciți, pre mînă tătarîlor. Pre feciorul lui Jolcovschii si un nepot a lui i-au găsit între cară, răniți încă de la Țuțora, pre Conețpolschii cu puținei oameni buluc, așteptîndŭ dzua, doară ari putea aduna ceva oaste și să știe și de Jolcovschii, ce s-au făcut, l-au încungiurat tătarîi și au cădzutŭ viu pre mîna tătarîlor. Iară pre Jolcovschii, numai cu o slugă a lui rătă-citŭ, pedestru, l-au găsitŭ o drîmbă de tătari și pănă a înțelege cine este, vădzîndu-l om bătrîn, l-au tăiatŭ. Și apoi din sluga lui înțălegîndŭ că este Jolcovschii, i-au dus capul la Schinder-pașea și au stătut toată dzua într-o suliță înainte corturilor lui Schinder-pașea capul lui Jolcovschii. Și într-acela loc stă stîlp de piatră, făcut apoi de oamenii lui Jolcovschii și pănă astădzi, în ținutul Sorocii, în céia parte de satu, anume Slobodzia Saucăi, locŭ ca de giumătate de milă de la Movilău.

Zac. 32. Schinder-pașea după aceasta izbîndă, capetele leșăști ce au fostu și pre Conețpolschii, i-au trimis la împărăție, iară singur s-au întorsŭ la Cetatea Albă și acolea peste puține dzile ș-au fîrșitŭ viiața. Dzicŭ să fie murit otrăvit de veziriul ce era atuncea la împărăție, temîndu-și veziriia de dîn-sulŭ. Iară tătarîi au lovitŭ toată Podoliia și Rusiia1 fără nice o sminteală de nimé, cu plianŭ multŭ s-au întorsŭ în părțile sale. Fost-au acéia răssipă a oștilor leșăști și perirea lui Gașpar-vodă, v leato 7129 <l621>.

Capulŭ alŭ noaălea

Încep. 1. După domniia lui Gaşpar-vodă, au venit la domniie Alexandru-vodă, feciorul lui Iliiaşŭ-vodă, iară acélŭ Iliiaş-vodă au fostŭ ficiorul lui Pătru-vodă Rareş şi după moartea tătîne-său, lui Pătru-vodă, cădzuse la domniie, ce de bunăvoia sa au lăsat domniia, precum scrie Ureche vornicul şi au mărsŭ la soltan Suliman şi s-au turcitŭ, la care întunecarea menţii au venitŭ din desfrînate fapte a curviei.

Zac. 2. Apoi Iliiaş-vodă au cădzutŭ la Rodos, la opreală şi acolea, la Rodos, au născutŭ acestŭ Alexandru-vodă. Spun de dînsul că la moartea sa au mărturisitŭ legea creştinească.

Zac. 3. La începutul domniei sale, oblicindŭ de moartea lui Gaşpar-vodă că au fostŭ pricina Şep-telici hatmanul şi Goia postelnicul, i-au omorîtŭ şi trupurile lor le-au aruncat în ieşitoare, precum s-au pomenit mai sus. Şi cu lége direaptă le-au făcut acéie pedeapsă, numai munca ce au făcut făméilor lor şi îmmei a lui Şeptelici pentru avuţiie, au fostŭ peste pravilă, că pre legea direaptă nice fecior pentru fapta tătîne-său, nice părintele pentru fapta fecioru-i de vîrstă nu-i platnicŭ.

Zac. 4. Domniia era aceasta foarte slabă şi cu purtatul trébilor peste obiceiurile ţărîi. Şi în dzilele lui au venit şi împărăţiia Turcului, singur cu sine sultan Osman la Hotin, asupra léşilor. Că înţelegîndŭ împărăţiia de perirea oştii leşăşti de Schinderŭ-paşea, avea nădejdea că pre lesne va putea să cuprindze den Crăiia Leşască o parte, soco-tindŭ că ce au fostŭ fruntea oştilor leşăşti şi slujitori vechi au perit în Moldova, nu or avea léşii nice o putere să stea împrotiva. Şi măcar că Venisă veşti că perşii să gătiadză asupra Vavilonului, să-l ia de la turci, tot au lăsatŭ grijea Vavilonului şi au stătut după gătirea asupra léşilor peste toată iarna, trimiţîndŭ şi ceauşi la craiul leşescŭ, dîndu-i ştire să ştie că-i vine asupra Crăiei lui, cu toată puterea.

Zac. 5. Au acestŭ obicei împăraţii, de dau ştire unul altuia, cîndŭ vorŭ să facă războaie unul asupra altuia. De care lucru s-au cutremurat léşii, de vrémile acéle, vadzîndu-şi rassipă oştilor cu amîndoi hatmanii şi a vederea venire asupra sa puterii ca aceia. Ce au trimis şi craiul un sol de la sine la turci, mai multŭ să vadză şi cu ochii, este adevă-ratŭ gătirea turcilor să vie, au numai sintŭ cuvente. Ce, pe solul la împărăţiie nice cu veziriul nu l-au adunat, ce numai i-au răspunsŭ cu scîrbă şi l-au pornitŭ înapoi.

Zac. 6. Iară şi craiul leşăscŭ n-au şădzutŭ fără gătire, ce, îndată, iarna, au strînsŭ săimŭ şi den ceputulŭ săimului au trimis soli pe la toate ţări creştine, dîndu-le ştire de vinirea asupra sa împăratului turcescŭ, cu toată puterea împărăţiei lor. Şi au stătut la sfat să facă oşti de a stare împrotiva putérei turceşti şi au ales la săimŭ să facă 30.000 lefecii, în carii să fie 14.000 de husari şi 8.000 de pedestrime, altă oaste mai sprintenă şi la 15.000 de cazaci să trimaţă lefe şi singur craiul cu toată pospolita să încalece şi au stătut şi ei toată iarna de gătire. Iară de la Crăiei streine n-au avut de la nime nice unŭ agiutoriŭ, mai multŭ de la holendezi cîteva corăbii cu platoşe si cu săneţe şi alte măiestrii de oaste. Iară de la celelalte craii creştineşti fără nice o nedejde de agiutoriŭ s-au întorsŭ solii lor şi încă de la némţi oprise şi marginile ţărîi sale, nice pre banii săi léşii să nu facă lefecii, avîndu împărăţiia Neamţului pre acéle vrémi mare zarve şi amestecături cu Crăiia Bohemului, care crăie, cu altŭ nume, să dzice Cehul. Aşé lăsasă toţi pre leşi, numai singuri să raspundze împărăţiei Turceşti. Husari încă atîtea n-au putut a face léşii, că acél fél de oaste să face cu greu şi cu mare cheltuială.

Zac. 7. Cîtŭ s-au dezvărat, sultan Osmanŭ au purces cu mare gătire cu oşti strînsă de pen toate unghiurile ţărîlorŭ sale. Aşé scrie Hronograful leşăscŭ, că şi din limbi, apoi şi din iscoade ce avea léşii la turci, cum au avut sultan Osmanŭ 300.000 de călări, 12.000 de iniceri, 80.000 de tătari cu Zaimbu Chierei-sultan, hanul Crîmului, fără de oştile munteneşti ce era cu Radul-vodă, domnul muntenescŭ. Amu aproape de Dunăre fiindŭ sultanŭ Osmanŭ, au venitŭ' veste, cum au luat perşii Vavilonul, ce totŭ au păzitŭ calea asupra leşilorŭ.

Zac. 8. La leşi lipsiia hatmanii amîndoi, că Jolcovschii hatmanul cel mare perise, iară Coneţpolschii al doilea hatman era la închisoare la Ţarigrad şi era zarva între leşi pentru hătmăniie. Ce craiul Jigmontŭ, ferindu-să să nu cadze la mai mare împărăchiere între capete lucrul, au răspunsŭ că aşteaptă pre Coneţpolschii să iasă din robie şi este pravila lor aşea, ales la capetele oştilor, să margă pre rîndŭ din stăpâni mai mică la mai mare. Deci oştile toate au datŭ pre mîna lui Hotchevici hatmanului de Litfa, om vestitŭ din tineréţăle sale la războaie şi atunce de vîrstă sa, ca de 80 de ani.

Zac. 9. Cu 14.000 de oaste au purces deodată Hotchevici hatmanul şi înainte sa au trimis cu 4.000 de oameni pre Liubomirschii, să treacă îndată Nistrul la Hotin, fiindŭ cetatea Hotinului din dzilele lui Gaşpar-vodă pre sama léşilor. Deci întrîndŭ Liubomirschii în ţară, păn a să apropiia oştile turceşti, au prădatŭ ţara pănă în Iaşi, ieşindŭ şi lăsindŭ şi Alexandru-vodă léşii cu fuga la Romanŭ. Şi au arsŭ léşii şi léşii şi din prada ţării au strînsŭ hrană, care apoi au ţinut pre leşi toată vremea, cît au fostŭ la Hotin, în urma lui Liubomirschii au sositŭ şi Hotchevici hatmanul la Hotinŭ şi apoi, după Hotchevici, şi feciorul craiului leşăscŭ, Vladis-lav, cu 16.000 de oaste. Nu ştiu ce vină or hi dat bieţilor tîrgoveţi de Hotin, a o samă ce au fostŭ mai fruntea, de i-au înpensŭ din cetate de pe zid, făr de nici o milă léşii.

Zac. 10. Amu era împărăţiia la Ţuţora, iară cazacii tot nu sosisă la Hotin, cu mare mîhniciune léşilor şi amu agiungea tătarîi pănă în tabăra leşască, cît pierduse léşii de cazaci nedejde.

Zac. 11. în 20 dzile a lui avgust au lovitŭ un soltan cu oştile sale şi cu mulţi şi din oastea turcească, la tabăra leşască supt Hotin, cît s-au gînditŭ Hotchevici hatmanulŭ şi alte capete leşăşti că amu şi împărăţiia singură este sosită şi scoasesă şi léşii toată oastea la cîmpŭ. Ce, tătarîi, după puţină năvală, s-au dat îndărăptŭ. Şi atunceşi, în céiaşi dzi, au sositŭ şi 1.000 de cazaci înaintea hatmanului lor, anume Sahaidacinii, dîndu-i ştire că soseşte şi oastea căzăcească cu tabăra legată, de trei dzile tot cu războiŭ prin tătari, că trecusă cazacii pe la Soroca şi zăbăvindu-să cu prada, pe hirea lor, îi apucase tătarîi pe cale. A doa dzi, 21 a lui avgust, au sosit si Sahaidacinii cu 20.000 de cazaci şi într-acéiaşi dzi, orînduindŭ Hotchevici şanţurile pe lîngă tabără şi făcîndŭ căutare cazacilor, au dat ştire străjile, cum soseşte şi împărăţiia cu toate oşti în tocmală, cum dzic la turci, alai. Ce, au lăsatŭ si Hotchevici căutarea cazacilor şi au scos şi el toată oastea la cîmpŭ, cu tocmală puindŭ oaste şi pen văi şi pin ceretei supuse. Singur au stătut cu partea mai aleasă a oştii frunte, gîndindŭ că vor da turcii îndată războiŭ. Ce, oastea turcească n-au stătut de războiŭ, ce, cum au sosit, au început a descăleca şi a întinde corturile. Cantemir-paşea numai cu oştile sale au făcut năvală o dată la aripa léşilor, ce vădzindŭ oaste leşască supusă pin toate văile, au purces si el spre descălecatul oştii sale. Iară turcii scoasesă o samă de pusei şi da în oastea leşască şi au fostŭ harţuri între oşti pănă sară.

Zac. 12. Avgust 22, dez-dimeniaţă, au cuprinsŭ turcii tot locul acela cu corturi, unde stătusă léşii în dzua dintîiu. Léşii încă au scos oastea împregiurul taberei aproape si într-acéia dzi toată năvala turcilor au fostŭ asupra cazacilor, vădzîndu-i încă fără şanţuri şi osebiţi de tabăra leşască.

Zac. 13. Avgustŭ 23 dzile, dez-dimeneaţă, gătiţi turcii de războiŭ, cazacii era descălecaţi cu tabăra lor, mai gios pe Nistru, deosebi de tabăra léşilor, încă fără şanţuri, numai încheiată cu căruţele. Acolè, la cazaci, au făcut mare năvală cu toate oştile turcii cu tătarii, cît să vedea luată amu tabăra căzăcească. Ce, au stătut cazacii foarte tare şi cu nevoinţa a hatmanului lor, care era om, oştean direptŭ, si le-au datŭ şi Hotchevici hatmanul agiu-toriŭ cu trei roate de némţi şi cu o mie de haiduci cu bardişe (ieste un feli de arme, topoară cu coade lungi). Deci, cum au văzdut cazacii agiutoriul, au sărit dreptŭ asupra inicérilor, bătîndu-se de la o vréme de ţiişŭ cu sîneţăle, cît le-au căutatŭ a să da înapoi inicérilor. Şi aşea gonindŭ cazacii şi haiducii pre iniceri, s-au întărîtatŭ şi oştile călă-reţă şi s-au făcut o glogozală mare între oşti, adao-gîndu-să şi din oşti turceşti cu tătarîi şi den bulucuri a léşilor la acéia aripă, unde era sfada, cu mare vărsare de singe. Şi într-acéia dată, la acela războiŭ, au peritŭ capete cîteva den iniceri şi paşea de Silistra, vestitŭ războinic. Din partea léşilor, din capete au peritŭ Zavisa şi Endriiovschii, amîndoi rohmistri. Şi din capetele tătarîlor de Litfa au perit Bogdan-mîrza şi Ţarovici, iară mîrzac. Lucru mare, cumu-i laudă Hronica leşască, cum au stătutŭ de bine atuncea împrotiva turcilor, macara că sintŭ şi ei turci de lége. în céia dzi, spunŭ să hie chematŭ soltanŭ Osmanŭ pre iniceri şi le-au dzis că nu va mîncă, pănă nu or lua tabăra căzăcească.

Zac. 14. 24 a lui avgust, léşii la cîmpŭ n-au ieşit, ce au stătut toată oastea la întăritura şanţurilor, ca pănă atuncea pe mai multe locuri era tabăra leşască numai cu cară îngrădită. Iară turcii într-acéiaşi dzi, vădzîndŭ că léşii nu stau la războiŭ, ce de lucrul şanţurilor, şi călării de-a valoma cu inicerii pedestri întîi au datŭ năvală unde era fruntea şanţurilor şi acolea dîndu-le tare némţii răspunsŭ, s-au mutat mai sus, cercîndŭ locŭ mai slabŭ, ce şi acolo, la năvală au cădzutŭ mulţi din turci. Apoi şi la al tréilè loc, au luatŭ mai despre Zvancea, ce şi acolea s-au apărat léşii tare si pănă amiadzedzi au dodeit pe leşi. Iară de la amiadzedzi, iară cu toată năvala au lovitŭ la tabăra căzăcească, care amu era grijite peste noapte, cu doă rînduri de şanţuri, un şanţŭ tocma pe lîngă cară, iară altŭ rîndŭ de şanţuri mai departe de tabără şi amu lipiţi de şanţurile léşilor. Multă oaste turcească au peritŭ de cazaci într-acéia năvală şi au gonitŭ léşii

pre turci înfrînţi de focul cazacilor, pănă în corturi.

Zac. 15. Avgust în 25, nimica n-au gînditŭ turcii de paguba oştii sale, ce au avutŭ, ce, a doa dzi, au scos puşcile céle mari si s-au apropiiatŭ de şanţurile cazacilor şi au dat nepărăsitŭ în cazaci cîteva ceasuri. În loc de minune scrie Hronograful leşescŭ că dîndŭ aşea desŭ şi mai multŭ de un cazacŭ, anume Vasilie sotnicul, n-au perit, iară cai au omorît mulţi în tabără. După patru ceasuri ce începuse a bate puşcile în cazaci, au ieşit cazacii ş-au făcutŭ năvală la pusei, de unde bătea. Şi din aripa despre léşi au lovit un stol de leşi, iară într-acolea si au împensŭ pre toată oastea acéia de pe lîngă pusei şi au apucat toate puşcile céle apropiiate. Şi au mărsŭ într-acéia dzi pănă în corturi turceşti cazacii, cu mare spaimă în toată oastea turcească şi amestecătură. Ce, cum şi-i hirea cazacilor, la dobîndă lacomi, au dat îndată de jacuri şi cu acéia zăbavă, avîndu vréme turcii, au împensŭ iară pre cazaci şi de la corturi şi de la pusei. Puşcilor apucase cazacii de le stricase roatele şi straturile.

Zac. 16. Dintr-acéia dzi amu au mai răsuflaţii cazacii şi s-au acolesitŭ turcii despre parte léşilor cu năvala, că să deprinsesă léşii, de sta gata, bulucuri călări şi cît îi împengea cazacii den foc pre turci, iară léşii loviia din aripa. Deci, den 26 a lui avgust au cădzut greul asupra léşilor, că în 27 a lui avgust mare năvală au făcut turcii la oastea leşască, care era scoasă dinafară de şanţuri şi au în-frîntŭ pe léşi şi doaă bulucuri de némţi a doi polcovnici au peritŭ cu totulŭ. Mare bucuriie în turci şi semeţiie de atîtè capete de némţi, de carii sta o grămadă înainte corturilor împărăteşti. Şi să nu hie întorsŭ pre turci îndărăptŭ nişte steaguri de husari, la grije era şi toată tabăra leşască, aşea să ameste-casă de rău léşii. Au luatŭ într-acéia dzi turcii steagul lui Hotchevici, rumpîndu-şi zăbala calul stegariului, care purta steagul de husari la Hotchevici, l-au băgatŭ pe stegariul fără voie lui în desimea turcilor. La acéia grije scrie Hronograful, că singur moşneagul Hotchevici au ieşit din şanţuri afară şi pin toate celelalte porţi ieşiia orînduită oastea şi aşea s-au dezbăratŭ de oarbă năvală turcilor, într-acéia dzi. Iară oaste au peritŭ multă într-acéia dzi din leşi şi steagul lui Hotchevici cu stegariul.

Zac. 77. În 28 a lui avgust şi 29 şi 30, turcii au şedzut pre odihnă, iară Hotchevici hatmanul mîh-nitŭ pentru steagul său, care lucru la oştenii acestor părţi şi în locŭ de necinste şi în locŭ de piedzi răi să socoteşte.

Zac. 18. În dzi 1 a lui septevrie au pus gîndŭ léşii să lovască cu toată oastea sa noaptea pre turci, numai să lasă pedestrimea la şanţuri şi aşea au făcut. Toată oastea scosesă denafară, ce au împiedecatŭ lucrul şi gîndul lor ploaia. A doa dzi au oblicit turcii gîndul léşilor den haiduci unguri, care fugiia totdeauna de la leşi la turci şi de la turci rusii totdeauna. Iară cazacii tot nu s-au răbdatŭ şi pe ploaie, la o aripă de corturi au îndrăznit de i-au lovit, tot într-acéia noapte.

Zac. 19. A treia dzi a lui septevrie au venit în tabăra leşască de la Radul-vodă, domnul muntenéscŭ, Batiste Veveli, om de neamul sau criteanŭ, dzicŭ să hie fostŭ cu ştirea veziriului, îndemnîndŭ pre léşi să trimaţă sol de pace la turci. Şi nu s-au apăratŭ léşii, ce au trimis foarte om cu ispravă de la sine, anume Zelenschii, să întrebe, putea-vor să să priimască soliile la împărăţiie, au ba. Şi de atuncea îmbla şi soliile, iară şi singele bieţilor oşteni mai multŭ să vărsa din îmbe părţile între dînşii, în toate dzile şi în tot ceasul.

Zac. 20. În 5 dzile a lui septevrie, au obîrşitŭ turcii şi podul peste Nistru şi au trecut şi în céia parte de Nistru oastea. Avea hrană pănă atuncea slobodă de cai léşii peste Nistru, iară den céiaşi dzi i-au închisŭ şi den céia parte. Şi tot într-acéia dzi au venit şi Caracaş-paşea de Buda, carele temîndu-se de împărăţiie, scîrbită de dînsul pentru zăbava, trimisesă răspunsŭ veziriului că nu va merge la adunare, pănă nu va hi întîi în tabăra leşască.

Zac. 21. Toată oastea turcească iară să pornise după Cărăcaşŭ-paşea şi din toate părţile au stătut năvală asupra léşilor, iară mai mare cu multŭ unde era singur Caracaş-paşea. Era acél loc despre Zvancea, unde era mai slabă tabăra leşască. Îl dusésă pre Caracaş-paşea anume la acel loc nişte unguri ce fugise de la leşi la turci şi acéia năvală au făcuţii la şanţurile leşăşti, cît să nu hie apucat a ieşi un bulucŭ de némţi cu un căpitan anume Veier, neamţŭ si s-au prilejitŭ vro 2.000 de cazaci, carii păştea caii, ţiindu-i amînă prin ceretei, luasă Caracaş-paşea şanţul léşilor. Ce némţii ca din dos să prilejise a oştii cei turceşti şi alţii di pe şanţuri au vărsatŭ focul în turci, cum dau némţii, odată. Şi dintr-acela focŭ au nemerit glonţul den sineţŭ pe Caracaş-paşea direptŭ pren capŭ. Deci, cît au vădzut turcii c-au cădzutŭ Caracaş-paşea, s-au dat îndărăptŭ. Ieşit-au şi léşii călări din şanţuri, iară n-au gonit pre turci, stîndŭ după sprejeneală de alte locuri, pe unde mai năvăliia turcii.

Zac. 22. Slăbise léşii de hrană si de desimea mare de trupuri să scornise mare putoare în tabăra lor, că nu mai biruia a căra trupurile în Nistru. Deci să scornise boale între osteni şi mai vîrtos muriia caii de o boală ce era în cai. Feciorul craiului, Vladislav, dzăcea bolnav şi Hotchevici hatmanul iară aşea, din care boală au şi murit acolea la Hotin Hotchevici, septevrie 14, omŭ între léşi vestitŭ de lucrurile războaielor. Spunŭ de dînsul, păn au fostŭ viu, cîndŭ au venitŭ pomenire de pace de la Radul-vodă, să hie dzis: „Lasă, lasă, să vie Simedriul, să va căi soltanŭ Osmanŭ c-au venit asupra léşilor".

Zac. 23. Trei dzile după perirea lui Caracaş-paşea, turcii au şădzutŭ fără războiŭ, iară tătarîi ardea şi prăda Tara Leşască pre lîngă Cameniţă şi mai sus de Cameniţă şi să fuma Ţara Leşască la vederea ochilor a léşilor şi ei închişi de toată hrana. Mai multŭ ce războiia cazacii pen păduri, pe la cetăţi de pe aproape şi aducea cîte oarece hrană, ce iară nu de agiunsŭ. Şi au ales şi léşii într-un rîndŭ, noaptea, cu vreo mie de haiduci, nişte cară, de au adus den Cameniţă puţină hrană şi iarbă de sinéţă, că împuţinasă léşii şi iarba şi plumbul. Şi boale să scornise multe în némţi şi în leşi şi mai ales boală de ventre, învăţaţi cu berea, cu horilcă şi acolo numai apa Nistrului era băutura, care este foarte grea la băutŭ.

Zac. 24. Svătuia unii din leşi să lase pedestrimea să apere şanţurile, iară ei să iasă călări, alţii sfătuia să pornească pre feciorul craiului, să margă el să sirguiască pe craiul, pe tată-său, să vie mai curundŭ cu agiutoriŭ şi să burzuluisă şi oastea Litfei, numai să o plece din tabără. Ce, apoi toate acestea sfaturi le-au aşădzat Liubomirschii, pre carele l-au şi ales oastea şi în locul lui Hotchevici şi l-au pus feciorul craiului hatman.

Zac. 25. În 15 a lui septevrie să întorsesă şi solul lor Zelenschii, trimis la veziriul şi tot într-a-acéiaşi dzi au lovit turcii iară tabăra leşască la poarta Litfei. Ce făcusă léşii în céle trei dzile o tabie,adecă o baştă denafară de şanţuri, de care nu luasă turcii aminte, ce şi de la şanţuri şi den tabie dîndŭ tare léşii foc, au căutatŭ turcilor a să da înapoiŭ.A doa dzi, septemvrii 16, au trecut puşcele turcii în céia parte de Nistru şi au bătut toată dzua în tabăra leşască. Şi toată dzua acéia numai unŭ neamţŭ au ucis, la corturile feciorului craiului. Si tot într-acea dzi au trecut Nistrul şi sultanŭ Osmanŭ singurŭ şi au mărsŭ de au vădzutŭ Cameniţă. Pusesă să bată o cetăţuie anume Panăvţii, lîngă Cameniţă, ce era nişte haiduci, puşi acolea de pază. Ce au perit cîţva turci de haiduci şi au lăsatu-o cetăţuia acéia nedobîndită. Iară pre lîngă Zvancea, numai căci au trecut pe lîngă cetate. Scrie Letopiseţul leşăscŭ să hie dzis soltanŭ Osmanŭ pentru Cameniţă: „Dumnedzău au făcut-o această cetate şi Dumnedzău va lua-oă". Iară în dzilele noastre au luatu-o sultanŭ Mahmetŭ, împăratul turcescŭ, în 9 dzile în anul 7180 <1672>, în 16 dzile a lui avgust, pentru păcatele léşilor şi netocmala între dînşii.

Zac. 26. Făgăduită era plata tătarîlor la Hotin de soltan Osmanŭ, care va aduce cap de cazac, să ia cîte 50 ughi de aurŭ, deci alerga tătarîi, lovindŭ pin Ţara Leşască ţărănimea şi le aducea capetele şi lua bani. Ce, cărasă nişte grămădză de capete de ţarani înaintea corturilor împărăteşti, cu numele de cazaci. Iară oastea turcească neputîndŭ strica léşilor den frunte, au trecut Nistrul puşcile céle mare şi bătea foarte tare den céia parte pre cazaci şi o parte de tabăra leşască. Numai ce au căutatŭ a să muta de la mal şi cazacilor si léşilor, de pe unde agiungea puşcile. Şi în 16 a lui septevrie acela războiŭ şi năvală să făcusă, cît amu didésă tătarîi înot să treacă apa, să între în tabăra. Care grije vădzindŭ Liubomirschii, carele era în locul lui Hotchevici celui mortŭ, au coborît némţi pedestri cu foc şi s-au îmbărhătatŭ şi cazacii si au începutŭ a da foarte désŭ focul, cîtŭ au căutatŭ turcilor a părăsi deodată puşcile şi a să mai depărta de la malŭ.

Zac. 27. Acéstea lucrîndu-să la Hotin, craiul léşăscŭ Jigmontŭ veniia încet, cum să dzice, leşeşte, într-agiutor fecioru-său. Şi amu împuţinase de tot tabăra leşască iarba de sineţŭ şi de hrană era foarte strînşi, care nevoie nice de la turci nu lipsiia, că flămîndzisă foarte rău si turcii şi în toate dzile veniia veşti de mare prădzi ce făcea cazacii pre Marea Neagră. Deci vinisă iară Batiste Veveli de la Radul-vodă, domnul muntenéscŭ, cu făgăduinţă tare, că or hi priimite soliile, numai de zăloage poftise léşii de la turci, au adus răspunsŭ că ieste cu ruşine împărăţiei să dea zăloage. Deci şi léşii au ales pre Iacob Sobeţchii, tatăl craiului de acmu şi pe Joravinschii caştelanul de Bîlza şi au mărsŭ solii leşăşti în tabăra turcească.

Zac. 28. Schimbasă împărăţiia pre veziriul în scîrbă că n-au fostŭ harnic de a lua tabăra căzăcească şi pusesă altŭ veziriŭ, carele să-şi arate lucrurile mai tare, au dzis solilor leşăşti să lége birŭ pre an la împărăţiie. Care lucrul nici

într-un chip nepriimindŭ solii leşăşti, pre dînşii i-au opritŭ, iară oastea toată cu mare gătire si cu toate puşcile şi măistriile au pornit cu sine asupra taberii leşeşti şi o parte au pus dencoace de Nistru să bată, iară altă samă cu sine au trecut Nistrul şi au bătut în céia dzi, toată dzua, septevrie 24 şi septevrie 25. Ce, făcuse pre malŭ şi léşii şanţuri dincoace, iară tot îi strica din pusei turcii şi mai rău din céialaltă parte de Nistru. Şi aşea să lupta în toate dzilele acéstea pănă în 27 a lui septevrie.

Zac. 29. Au acestŭ obicéiŭ cazacii, daca li să dodiieşte răul şi pierŭ de pusei, iesŭ de dau năvală, tocma acolè, de unde batŭ puşcile, care hirea lor, hie cine va hi văzut la Suceavă, cîndŭ închisésă Ştefan-vodă Ghiorghie pre feciorul lui Hmilŭ. Aşea au făcut şi la Hotin, cîndŭ părea turcilor că sintŭ pătrunşi de morţi ce făcea puşcile într-înşii, că-i bătea atuncea în cele 5—6 dzile 60 de pusei, cum scrie Hronograful leşăscŭ, tot de céle mari, ce le dzicŭ balemézuri, şi-i socotiia spăimaţi, atuncea, în 27 a lui septevrie, au făcutŭ cu hatmanul său, cu Sahaidacinii, sfat şi s-au orînduit în doao bulucuri, o parte în céia parte de Nistru şi altă parte din ceasta parte. Şi aşea au făcut, noaptea au purcesŭ şi au trecut Nistrul pe pod la Zvancea, că avea şi léşii pod peste Nistru, mai sus, împrotiva Zvancei si au lovitŭ tocma şanţurile veziriului din céia parte, cît i-au căutatŭ şi veziriului în céia noapte a nu mînea supt cortŭ. Iară dincoace, acéia spaimă şi glogozală făcuse în oastea turcească, cît în giumătate de oaste fugisă de supt corturi la altă parte de tabără, părăsisă şi puşcile şi să făcuse o amestecătură mare. S-au împlut cazacii de boarfe, de săbii, de rafturi, de corturi, iară mai multe au tăiat şi le-au răsturnat şi cu mare dobîndă s-au întorsŭ în tabăra sa.

Zac. 30. De miratŭ era la împărăţie şi la toate capetele împărăţiiei neînfrîntă şi neînspăimată hirea căzăcească, la ce strînsoare amu era.

Zac. 31. Amu aducea tătarîi şi limbi, carii spunea de singur craiul léşăscŭ sositŭ la Liov. Ce, a doa dzi după acéia petrecanie din cea noapte, au chemat împărăţiia pre vezirul la sine, iară puşcile den céia parte totuşi au bătut păn îndesară, iară singur veziriul au stătut cu solii leşăşti la legături de pace, avîndu veste şi de sosirea craiului la Liov.

Zac. 32. Multŭ au stătut turcii să priimască léşii cevaşi birŭ, ce léşii nice să pomenească acestŭ lucru n-au priimit. Deci, după multă frămîntătură, au stătut şi s-au ales pace, septevrie 29 dzile, pre calendariul nostru, iar pre a papistaşilor octovrie 91. Zac. 33. Legăturile despre împărăţie au fostŭ acéstea: Pace vécinică de la turci să aibă Crăiia Leşască, niceodată asupra ei oşti să facă (iară, ia, cum ţin)2, pre tătari să-i oprească să nu îmbie, stricîndŭ în Ţărîle Leşeşti, la Moldova paşi sa nu puie (iară şi de céia, măcar de n-ar hi aproape) şi alte mănînţuşuri, pentru semnele hotarălor la cîmpii Oziei şi despre Tighinea.

Zac. 34. Iară de la leşi era aceste legături: în Moldova cu oşti să nu mai îmbie, pre cazaci de la mare să-i oprească, cetatea Hotinului să dea pre mîna domnului de Moldova, solŭ mare cu daruri şi cu întăritura legăturilor de pace să trimaţă la împărăţiia. Şi numai ce le-au căutatŭ léşilor mai apoi, mai în silă, a priimi şi a lega şi 30.000 de cojoace, din anŭ în an să dea tătarălor. Şi aşea acestea istovindu-să, în loc într-îmbe taberile, şi turcească şi acea leşască, au strigatŭ strigătorii pace şi în loc au părăsitŭ şi armele de îmbe părţile.

Zac. 35. In 30 dzile a lui septevrie s-au făcut tîrgŭ între leşi şi între turci; au cumpăratŭ léşii mulţi cai turceşti ieftini, corturi şi turcii de la leşi postav, pistoale. Şi iarăşi în dzi întîiŭ a lui octovrie şi a doa dzi, iară au făcut tîrgŭ oştile între sine.

Zac. 36. A treia dzi după pacea legată, au pur-cesŭ împărăţiia în giosŭ de la Hotin. Ieşisă toată oastea leşască în tocmală la cîmpŭ şi petrecîndŭ bulucurile turceşti, îşi lua dzua bună cu clătirea şi capului de la leşi. Apoi, a patra dzi, şi léşii, după purcesul împărăţii, octovrie 6, au ieşitŭ şi ei din şanţurile sale cu cazacii, lăsîndŭ cetatea Hotinului pre sama Radului-vodă, domnului muntenescŭ, că domnul ţărîi noastre, Alexandru-vodă, precum s-au pomenit mai sus, viindŭ la Hotin împărăţiia, n-au aflaţii nemică grijit, nice poduri, nice conace şi ţara aflîndu-se fugită şi stricată de leşi, s-au scîrbitŭ pre Alexandru-vodă aşea de rău, cît numai era să-l omoară. Ce, l-au scos de la moarte veziriul, iară de urgie n-au hălăduit, că pănă la Hotin, tot au fostŭ legatŭ la pusei în obedzi şi toată vremea acéia, cît au fostŭ împărăţiia la Hotin, tot au fostŭ la închisoare, pănă la întorsul împărăţiei spre Ţarigrad.

Zac. 37. Pre cale mergîndŭ împărăţiia, mare scădere au avutŭ în oameni, hămnesită oastea şi caii, că lovisă nişte răceale şi ploi cu ninsori. Şi de atuncea sintŭ luate Renii cu cîteva sate de soltan Osmanŭ, sat de ţară pe Dunăre, ascultătoriŭ cătră ocolul Galaţilor şi sintŭ date de împărăţiie cătră Smil, de atuncea, căruia olatŭ venitul ieste

închinatŭ la mormîntul lui Mahmet, ce ieste în Ţara Arăpască, aproape de Marea Roşie.

Zac. 38. Iară craiul leşescŭ Jigmontŭ, înţelegîndŭ de pacea făcută între turci cu ficioru-său, s-au făcut mînios deodată, ce era zugrăvită acéia mîniie, că pospolita veniia foarte încetŭ, velcopoleanii atunce trecea Visla, iară Litvei veniia asupra craiul şvedzăscŭ Gustav, la Riga, care cetate vestită foarte între cetăţile lumii, atunceaşi au luat-o Şfedul.

Zac. 39. Şi aşea au fostŭ lucrurile împărăţiei cei dintăi, cu vinirea lui sultan Osmanŭ la Hotin, în anul de la zidirea lumii 7130 < 1621 >.

Capulŭ alŭ dzécilea

Încep. 1. După grea de scîrbă împărătească mazilie a lui Alexandru-vodă, feciorul lui Iliiaş-vodă, încă de pe drum mergîndŭ împărăţiia la Hotin, au trimis iară la Ştefan-vodă Tomşea şi iară i-au datŭ domniia ţărîi.

Zac. 2. Amu mai blîndŭ Ştefan-vodă, la a doa domniia sa, precum au pututŭ întâi, îmblîndŭ singur pre la bejenii, strîngîndŭ conace împărăţiei şi aflîndu-se la slujbă. Şi cît s-au mîntuitŭ de împărăţiie, s-au apucat cu toată osirdiia de obîrşirea mănăstirei Soleai, care urdzise la domniia dintăi, ce nu o fîrşise. Este mănăstirea Solea obîrşită de dînsul şi sfîrşită în anul 7131<1622>, după'împărăţiie.

Zac. 3. în locŭ, peste voia léşilor era domniia lui, că era în mare vrajbă cu dînşii şi pre Radul-vodă avé iară mare nepriietin. însă siliia Ştefan-vodă să nu dea ceva pricină léşilor, fiindŭ atuncea de curundŭ legaţi cu priietenşugŭ nou împărăţiei. Şi după împărăţiie, într-acelaş anŭ, vara, a solului care veniia de la léşi la împărăţiie, cu întăritura păcii ce făcuse la Hotinŭ, mare cinste şi vîlhvă au silitŭ să-i facă, iară tot pre leşi priietini a face n-au pututŭ.

Zac. 4. Era solul de la craiul leşescŭ un om mare, anume cneadzul de Zbaraj, din Vişnoveceşti, cu mulţime de oameni şi cu desfrînate de tot podoabe, cît de-biia de să află în vro istoriie pre aceste vacuri soliie ca acéia la vreo împărăţiie prilejită, cu 300 de oameni călări, fără pedestraşi pe lîngă carate ce avea şi păn în vezetei îmbrăcaţi cu ursinice. Ciubărîle cu carile adapă caii, de argintŭ, şi cofe, barilce, la hamuri ţintele şi la haiduci cepragi de argintŭ. întrîndŭ în Ţarigrad, au pus potcoave de argintŭ, numai cîte un cu.iŭ bătute la cai, anume să cadă pre uliţe.

Zac. 5. Ieşindu-i Ştefan-vodă o milă de loc înainte cu cîteva gloate, în carată cu sine solul nu l-au poftit, nice au primit să hie la masa lui Ştefan-vodă, la ospăţŭ. Iară Ştefan-vodă şi la purcesul lui din Iaşi spre Ţarigrad, iară l-au petrecut cu cinste, pănă la locul unde au făcutŭ apoi Barnovschii-vodă un hălăşteu, ce să chiamă Iazul lui Barnovschii pănă astădzi.

Zac. 6. Acolea l-au tîmpinatŭ călăraşii de la Ţarigrad, cu veste că s-au schimbat veziriia şi au stătut vezirŭ unul ce-i era lui Ştefan-vodă priietin. Cum au înţăles din călăraşi de veziriia aceluia vezirŭ veste, îndată au dzis gloatelor să să întoarcă şi tnloc s-au întorsŭ şi singur, poftorindŭ cu glasul: „Lase, cîine lese, că te voi purta eu". Şi neluîndu-şi nice dzua bună de la sol, s-au întorsŭ la scaun şi au trimis şi înaintea solului, pen ţară, pe la toate conacele, de i-au tăiatŭ obroacele.

Zac. 7. Sosindŭ solul acéia la Ţarigrad, au aflatŭ împărăţiia lui soltan Osman la mare turburare şi închis Ţarigradul din rădicatul inicérilor asupra împărăţiei. Şi au ţinutŭ acea turburare 9 dzile, închişi toţi, cineşi la casele sale, cu mare grije şi spaimă. Şi oamenilorŭ celor streini şi solilor ieşise poruncă de la caimacamul, cine era suptŭ acéia vréme, nimé denafară de casa lui să nu iasă. Deci şi solului leşăscŭ au ieşit răspunsŭ să stea denafară de Ţarigrad şi au şedzut solul toate dzilele acéle la un sătcel denafară, anume Halcali, păn la aşă-dzarea împărăţiei lui soltan Mustafa, în locul lui soltan Osman.

Zac. 8. Iară pricina rădicării a inicérilor asupra lui sultan Osman au fostŭ aceasta: întorcîndu-se sultan Osman fără izbîndă de la Hotin, da toată vina inicérilor, că n-au vrut să stea la războiŭ, cum s-ari cădea slujitorilor celor buni, mustrîndu-i pururea că sintŭ buni numai de beţiie, să hie Cjăl-cători legii lui Mahmet. Ce, aşedzase gîndul pe toţi să-i stingă şi să facă slujitori arapi, carii stătuse la Hotin mai tare la războaie şi aşa în toate nopţi îi sugruma pre iniceri. Iară neputîndŭ aşè plini pre voie gîndul în Ţarigrad, ş-au ales cale la Anadol, spre mormîntul prorocului său, la închinăciune şi pusesă amu de au strigat pre obicei şi strigătorii, dîndŭ ştire de gătirea purcesului împărătesei!.

Zac. 9. Vădzîndŭ inicerii gîndul împăratului aşedzat spre stîngerea lor, întîi la veziriul şi la muftiu], în gloată strînşi, au mărsŭ şi au strigat să grăiască împărăţiei să să lasă împăratul de acéia cale, fiindŭ de curundŭ descălecaţi den oaste, lipsiţi de toate. Ce, dacă n-au putut face nimica cu graiul veziriului şi a muftiului, să întoarcă pre împăratul din cale, a doa dzi s-au strînsŭ cu toţii, plecîndŭ spre sine şi pre spahii şi au mărsŭ la curtea împărătească şi au strigat să să lasă împăratul de cale, însă Venisă în céia dzi fără arme. Ce răspundzindu-le sultan Osmanŭ că aşea va să facă, aşea va face, a triia dzi au venit cu arme la curte cu mulţime din toate unghiurile Ţarigradului, mulţi carii nici iniceri nu era şi au lovit casele împărăteşti şi îndată hadîmbii, ce era fruntea pe lîngă sultan Osmanŭ, i-au făcut fărîme. Singur sultan Osmanŭ scăpase deodată la grajdiuri, ce l-au găsitŭ inicerii.

Zac. 10. Era între casele céle din grădini sultan Mustafa, un unchiu a lui sultan Osman, ascunsŭ, care fusesă întîi împăratŭ, puţină vréme, ce fiindŭ la hire foarte prostatecŭ, îl scosesă den împărăţiie şi-i ţinea ascunsŭ între grădini. Acolea oblicindu-l inicerii, au năvălitŭ şi l-au apucatŭ de acolea în-spăimat de moarte şi l-au pus în scaun, străgîndŭ cu toţii: „Acesta ni-i împăratŭ".

Zac. 11. Dacă stătu sultan Mustafa la împărăţiie, cu învăţătura lui au luat inicerii pre sultan Osman şi l-au pus pre un cal prostŭ, acoperit pre capŭ, să nu-l cunoască nimea şi întîi la Edi Cula1 îl duce, apoi, temîndu-se sultan Mustafa să nu iasă cumva iară la împărăţiie, au trimis poruncă să-l omoară şi omorîndu-l inicerii pre cale la Edi Cula, l-au în-gropatŭ la un mecetŭ împărătescŭ, iară fără nice o cinste.

Zac. 12. Deci solul leşăscŭ ş-au datŭ soliia la soltan Mustafa, întrîndŭ în Tarigradŭ cu acéia podoabă şi vîlhvă, cît este în voroava ţarigrădénilor soliia acéia pănă astădzi. Potcoave de argintŭ pusesă la o samă de cai, numai cîte cu un cuiŭ prinse, anume să cadză pre uliţe, şi alte zburdate cheltuiale, care toate acéle apoi l-au adus şi pre solul acéia la mare nevoie şi cheltuială şi pre léşi la mare căinţă, cît este legatŭ cu săimŭ, oameni mare ca acéia de atunci să nu mai trimaţă la turci. Şi să nu hie fostŭ nevoinţa Radului-vodă, domnului muntenéscŭ şi după ce slobodzisă turcii pre sol, s-au prilejit de au lovit nişte cazaci pre Marea Neagră, deci răpedzise împărăţiia de olacŭ ceauş, să-l întoarcă pre solul, ce Radul-vodă, mainte oblicindŭ povestea, i-au datŭ de sîrgŭ cale pren Ţara Ungurească.

Zac. 13. Spunŭ de solul acéia, dacă l-au dus la împărăţiie, după adunare, n-au vrut nimica, căutîndŭ pe după sine vreun scaun să şadză şi şedzîndŭ, să-şi dea soliia. Şi aşteptîndŭ cîţva, vădzind că nu-i dau scaun, cabaniţa ce era pe dînsul, învălin-du-oă, au pus şi au şedzut în locŭ de scaun. Şi după soliie n-au vrut să mai priimască haina, răs-pundzîndŭ să hie preţul ei la visteriia împărătească de un scaun, să hie de solii leşăşti. Şi aceasta poveste au rămas de acéia soliie şi alte cheltuiale desfrînate peste măsură.

Zac. 14. Nemică aşea însemnatŭ în ceilalţi ani ai domniei aceştiia a lui Ştefan-vodă Tomşăi nu s-au prilejitŭ, ce era ţara în pace şi în tot bivşugul, cît părea hiecui că nu ieste domniia acelui domnŭ dentîi, tot în zarve. Şi pănă jla domniia lui aceasta, la toate biruri să ţinea în samă la visteriia împărătească cîte 5.000 ughi, léfele darabanilor.

Zac. 15. Numai, nice într-un chip nu-l lăsa în pace Radul-vodă, domnul muntenéscŭ, ce săpîndu-l totdeauna şi astădzi şi mine, i-au venitŭ lui Ştefan-vodă maziliea iară, în care i s-au prilejitŭ şi moartea în Ţarigrad. Şi avuţiia ce au avut, toată au luatu-oă împărăţiia.

Zac. 16. Domnŭ Ştefanŭ-vodă Tomşea, mare vărsătoriŭ de singe, gros la hire şi prostatec, cîtŭ îi părea că ieste aşea bine, cum domniia întîi. Iară la a doa domniia, cu multŭ schimbatŭ într-altŭ chipŭ, după patime ce-i venise şi lui la capŭ. Şi el au făcut şi biserica domnească pe poarta curţii1 şi cu domniie fericită ţărîi. In locul lui au stătut domnŭ în ţară Radul-vodă cel Mare cu a doa domniie.

Capulŭ alŭ unsprădzécilea

Încep. 1. Domniia Radului-vodă celui Mare împărăţiei, nu domniei sămănătoare şi pentru lucrurile şi tocmelele casei lui i-au dzis Radul-vodă cel Mare.

Zac. 2. Scrie Pliutarhŭ, vestitŭ istoricŭ, la Viiaţa lui Alexandru Machidon care au scris Alexandriia cea adevărată, nu basne, cum scrie o Alexandrie den grecie ori dintr-altă limbă scoasă pre limba ţării noastre, plină de basne şi scorniturі, el dzice că hărniciia împăraţilor şi domnilor mai multŭ să înţelege din cuventele lor şi sfaturi grăite de dînşii, care cum şi păn încît au fostŭ, decît den războaie făcute de dînşii, că războaiele, avuţiia şi prilejul vremii face mai de multe ori. Iară cuvîntul şi sfat înţeleptŭ den singură hirea izvoréşte, pănă în cît ieste, precum dzice şi înţelepciunea lui Solomon: „Иеъ оусть пракедиагш исходить разум". „Den rostul direptului izbucneşte înţelepciunea."

Zac. 3. Fost-au acestŭ domnŭ, Radul-vodă, deplin la toate si întreg la hire. Cuvîntul ce-i grăiia ca o pravilă era tuturora, giudeţele cu mare dreptate şi socoteală, fără făţărie, cu cinste, iară nemăruia cu voie veghiată. Avea acestŭ cuvîntŭ: „Domnul hiecare, cîndŭ giudecă pre un boierinŭ cu un curtean, ochii domnului să fie pre boierin, iară giudeţul pre calea sa să margă. Şi aşea, cîndŭ să pîrăşte un curteanŭ c-un ţăran, mai de cinste să fie curteanul şi la cuvîntŭ şi la căutătura domnului, iară nu abătîndu-să giudeţul din calea sa cea direaptă." Şi la multe divanuri, cătră vornicii cei de gloată dzicea: „Vornice, dzi celui om mîine să mai iasă la divan", ferindŭ să nu hie greşit cumva giudeţul. Şi de să prilejiia cumva negăcitŭ giudeţul la un divanŭ, să îndrepta la altul. Dzicea de multe ori: „Nemică nu ocăreşte pre domnulŭ aşea ca cuvîntul nestătător". Pentru boieri dzice: „De mare folos şi cinste este domniei şi ţării boierinul înţeleptŭ şi avut, că dacă are domnulŭ cinci-şase boieri avuţi, nici de o nevoie a ţării nu să teme". Cu boieriul ca c-un boieriŭ, cu slujitoriul ca c-un slujitorŭ, cu ţăranul ca c-un ţăran făcea voroave şi tot cu blîndéţe şi cu mare înţelepciune, că deşi era răpit la vremea sa, iară nu îndelungŭ.

Zac. 4. Boierii la mare cinste avé şi dzicea: „Pre un om, dacă-1 boiereşte domnul, nu încape să-l suduiască. De nu se poartă cumsăcade unui boierin, să-l scoată şi să puie altul în locŭ, iară a-l sudui, sau să nu i se treacă cuvîntul grăit cu cale, nu să cade."

Zac. 5. Avea o slugă Radul-vodă, încă din copi-lăriia sa, căruia socotindŭ că nu este hirea de boierie, îl socotiia de amînă, iară boierie nu-i da. Ce, văzîndu-se denafară din rîndul altora, pre hirea omenească, ce ieste pururea silitoare în viaţă să fie între cei de frunte, s-au rugat mitropolitului şi boierilor să-i grăiască Radului-vodă pentru dînsul, să nu fie uitatŭ, fiindŭ slugă de atîta vréme, şi aşteptîndŭ în nărocul stăpînu-său, să hie şi el între oameni. I-au grăit boierii cu toţii pentru dînsul, să nu hie uitat, ca o slugă veche ce ieste şi slugile cu nedejdea cinstei stăpînilor, să agiungă şi ei a hi între oameni, mai multŭ slujescŭ. Au răspunsŭ Radul-vodă boierilor: „Mie, sa nu vi să treacă cuvîntul vostru, nu mi să cade, iară eu ştiu hirea omului, că de boierie nu este, iară, ia, că 1-oi boieri pentru voia dumilor-voastre". Şi a doa dzi l-au chematŭ şi i-au dat vătăjiia de aprodzi, care era la cinste îa Radul-vodă, si aprodzii cei de divanŭ nici la o domnie mai de cinste n-au fostŭ, cu urşinice mulţi şi cu cabaniţă cu jder şi cu hulpi îmbrăcaţi aprodzii. Şi ori la cine şi la ce boieriŭ mergea cu carte, în picioare sta boieriul, pănă să citiia cartea.

Zac. 6. N-au trecut săptămîna şi veni jalobă din tîrgŭ la divanŭ de nişte făméi pre acel vătav nou, de sila ce le făcuse şi le bătuse în tîrgŭ. Au căutaţii Radul-vodă la boieri şi li-au dzis: „Nu v-am spus că acesta om de boierie nu este ?" Iară cătră dînsul : „Eu, măre, încă pe boierie nu am apucat să-ţi dzicŭ". Şi au dzis armaşului de i-au luat gîrbaciul şi au pus de i-au dat 300 de toiege.

Zac. 7. Numai, cum nimé în lume fără vină, aşea şi Radul-vodă cu mare pustiietate ţării, care nu să va uita den pomenirea oamenilor în véci. Şi de mirat este, cum au încăputŭ într-o înţelepciune ca acéia o vină ca aceasta. Aşea era de greu ţării, cît să pustiisă curtea şi ţara. Ce pricină ar hi fostŭ, nu ştiu, fără de tot zburdată podoaba curţii. Nimé den boieri, pănă în cei a treia, cu haine cevaşi proaste să nu hie, că era de scîrbă. Postelnicii, copii den case cu mari podoabe şi cu fotaze la cai. Mare întunecare aicea înţelepciunii acestui domnŭ, că este domnul să să poarte cumŭ biruieşte venitul ţării.

Zac. 8. Birul ţărîi era legatŭ la Tighinea pre acéle vrémi şi la Cetatea Alba, ce veniia inicerii la birŭ şi păn cu hamgiare săriia la boieri. Acéia vădzîndŭ Radul-vodă, au mutat birul, să să ducă la Ţarigrad, la împărăţiie, că credinţa acéia avea Radul-vodă la împărăţiie, care n-au avutŭ nice mainte de dînsul, nici mai pre urmă, nici un domnŭ, cîţi au fostŭ în ţară. Şi crăiile creştineşti, ales léşii, ungurii şi alte ţări creştine, mare folos avea de dînsul, că-i feriia de multe primejdii, ca un creştin. Păzindu-şi slujba direaptă cătră împărăţiie şi datoriia creştinească o păziia, precum s-au arătaţii şi la Hotin, cu mijloacele lui la pacea ce s-au făcut între turci si între leşi şi apoi cu solul cél leşăscŭ, cneadzul de Zbaraj, căruia i-au dat cale prin Ţara Ungurească, gătit acéia sol de opreală la împărăţiie. Deci, şi la turci credinţă si la creştini laudă avea, că toate era cu înţelepciune legate.

Zac. 9. Radul-vodă domniia aicea în ţară la noi, iară feciorul său Alexandru-vodă în Ţara Muntenească şi la aceasta domniie au făcut si nunta la Tecuci fecioru-său cu fata lui Seărîet, vestit om între ţarigrădéni, la care veselie era adunate doă ţări, ţara noastră şi Ţara Muntenească. Scaunele boierilor, din-a-cliriapta domnilor boierii de Muldova, iară den-a-stînga boierii munteneşti ţinea dvorba şi aşea şi căpeteniile de slujitori. Divanuri, case, cerdacuri, anume de această treabă făcute, cu lucrători de îmbe părţile a ţărîlor, la satu la Moviléni, în malul Sirétiului, dincoace. Unde şi soli streini cu daruri era veniţi de la unguri şi de la cîţva domni den Ţara Leşască. Şi au trăgănatŭ acéia nuntă pănă a doa săptămînă cu mare petrecanii şi bivşuguri.

Zac. 10. Pacea era întemeiată pre acéle vrémi den toate părţile, fără numai dodiia tătarîi Cânte-miréştilor cu trecătorile sale în Ţara Leşască, că să dezbătuse Cantemiréştii de suptŭ ascultarea banelor şi şedea cu ordele sale dencoace de Nistru, în cîmpii Cetăţii Albe şi a Chilii, ce să dzice Bu-geacul şi-i dedésă împărăţiia paşii lui Cantemir, de să scriia paşă. Şi în toţi ani loviia Ţara Leşască, precum şi atunce, în dzilele Radului-vodă. Nu aşea cu multŭ după pacea legată între împărăţiia Turcului şi între Crăiia Leşască, au lovitŭ ordele lui pe la Sneatin, toată Pocutiia, fără veste şi au făcut mare robiie şi plean. Şi după acéia pradă a léşilor, curundŭ au lovit si in Ţara Muntenească, pănă în Buzău, de au făcut cîtăva pradă la munteni. Ce, au săritŭ fălciienii si covurluienii şi tecucénii, cu porunca lui Radul-vodă, de au lovit pre tătari la întorsŭ şi le-au loatŭ toată dobîndă şi robii. Şi au făcut Radul-vodă şi jalobă mare la împărăţiie, den care să apropiiasă scîrbă de la împărăţiie mare lui Cantemir şi n-au scăpatŭ mai pre urmă de dînsa, pentru aceste fapte.

Zac. 11. Curîndŭ după acéia au arsŭ curţile la Iaşi, céle domneşti şi s-au mutatŭ Radul-vodă la Hîrlău cu şederea. Şi aşea îndrăgise locul la Hîrlău, cît în toate veri, la Hîrlău şedea cu toată curtea, că tocmise şi curţile céle domneşti şi beserici cîteva făcute acolo în Hîrlău de dînsul.

Zac. 12. Omŭ boleac fiindŭ Radul-vodă şi de mîni şi de picioare, care boală podagra şi hirarga să dzice, n-au trăgănatŭ multŭ viiaţa şi acolea la Hîrlău s-au sfîrşit viaţa, în anul 7134 în dzile...

Zac. 13. De mare primejdii s-au prilejit de au scutit ţara atuncea moartea Radului-vodă, că să suisă tătarîi, cu singur galga-soltan den Crîmŭ şi cu Cantemir-paşea de aicea, den Bugeagŭ, cu 40.000 de tătari, cu prada în Ţara Leşască, pentru oprite cojoacele lor de leşi, legate la Hotin. Şi le-au ţinut calea ostile leşăşti cu Coneţpolschii hatmanul leşăscŭ, de curundŭ ieşit den Edi Cula, den chisoare, din Ţarigrad, iarăşi cu nevoinţa lui Radul-vodă. Şi aşea de rău i-au bătut pre tătari, cît şi soltanul şi Cantemir cu fuga au hălăduit. Ce vrea să-şi astupe ruşinea, veri, neveri, să prade ţara, dîndŭ vina Radului-vodă, cum să hie datŭ el ştire léşilor, să să găteadză asupra lor. Ce, dac-au înţăles de moartea lui Radul-vodă şi de domniia lui Barnovschii-vodă în locul Radului-vodă, n-au stricat în ţară nimica, fără ce au fostŭ de hrana cailor, că era Cantemir fîrtatŭ lui Barnovschii hatmanul şi satele lui, la boierie, niceodată nu fugiia den calea lor, cîndŭ trecea pe la Cernăuţi ordele în Ţara Leşască, ce petrecea Cantemirŭ la Toporăuţi cu dzilele în casele lui Barnovschii hatmanul.

Zac. 14. Oasele Radului-vodă cu cinste mare s-au pornitŭ de la Hîrlău în Ţara Muntenească, la mănăstirea făcută de dînsul în Bucureşti, cu Hrizea visternicul şi cu Trufanda postelnicul şi cu Costin postelnicul al doilè pe acéle vrémi. Iară în scaunul ţărîi domnŭ au stătut Barnovschii hatmanul.

Capulŭ alŭ doisprădzécè

Încep. 1. După moartea Radului-vodă celui Mare, boierii şi ţara vădzîndŭ pre Barnovschii hatmanul, omŭ de ţară şi fără cuconi şi cunoscut împărăţiei cu slujbele ce făcusă la Hotin, la sultan Osman şi ştiut şi căpeteniilor tătărăşti, ales lui Cantemir, cu carile legasă priietenşug încă den mîrzeciia lui, la Toporăuţi, la o trecătoare a lui în Ţara Leşască, au ales cu glasurile tuturora pre Barnovschii hatmanul de domniie şi au mărsŭ o samă de boieri la împărăţiie, de i-au adus steag de domniie.

Zac. 2. îndată ce au stătut Barnovschii-vodă la domniie, întîiŭ au stătut după grijea ţărî ce-i vinisă asupra de tătari şi au trimis la galga-soltan daruri şi la Cantemir-paşea şi au întorsŭ vrăjmăşiia tătarîlor, ce gătisă ei asupra ţărî şi apoi au stătut şi după aşedzarea ţărî, care să stricasă foarte rău la Radul-vodă.

Zac. 3. Iară războiul atuncea a tătarîlor cu léşii au fostŭ aşea: neţiindu-sa léşii de cuvîntŭ ce-i legasă la Hotin, să dea Crîmului den anŭ în an 30.000 de cojoace, s-au sculat singur galga-soltanŭ, fratele hanului, şi Cantemir-paşea cu 40.000 de tătari şi au lovit Ţara Leşască în trei părţi. Pe o parte sîngur galga-sultan, pe altă parte Salmaşâ-mîrza, pe a triia parte Cantemir-paşea şi au prădat pănă la Socal şi pănă mai sus de Liov. Ce, i-au lovitŭ léşii şi întîiŭ pre singur galga-soltanŭ Coneţpolschii hatmanul şi cu Hmileţchii şi au pieritŭ acolea mulţime de tătari şi feciorul lui Cantemir şi au cădzut la robiie şi un frate a hanului, mai mieu de galga-soltanŭ, robŭ la leşi, carile apoi au ieşitŭ şi cădzusă han la Crîmŭ, de îmbla cu Hmil în Ţara Leşască. Iară partea lui Salmaşâ-mîrza şi a lui Cantemirŭ-paşea nu era de tot răsipite, că măcar că lovisă şi pe Cantemir-paşea iară léşii cu Liubomirschii, iară de tot răsipă acestor orde a face n-au putut. Ce, strmgîndu-se iară ordele la Nistru, la carii scăpasă şi galga-soltan, numai ce era să prade ţara, dîndŭ vina Radului-vodă, că au datŭ ştire léşilor de dînşii. Şi să nu să hie prilejitŭ moartea Radului-vodă şi nevoinţa lui Barnovschii-vodă, n-ar hi hălăduit ţara atuncea de mare primejdiie.

Zac. 4. Ce, cum floarea şi pometii şi toată verdeaţa pămîntului stau ovilite de brumă cădzută peste vréme şi apoi, după lină căldura soarelui, vinŭ iară la hirea şi la frîmseţele sale céle împiedecate de răceala brumei, aşea şi ţara, după greutăţile ce era la Radul-vodă (care vacurilor de miratŭ au rămas, cum au putut încăpea întru înţelepciunea acelui domnŭ acéia nemilă de ţară), au venitŭ fără zăbavă ţara la hirea sa şi pănă la anul s-au împlutŭ de tot bivşugul şi s-au împlut de oameni.

Zac. 5. Milele domnilor pot aşedza ţărîle, nemila şi lăcomia fac răsipă ţărălor. Făcusă Barnovschii-vodă mare volniciie curţii să dea numai la birŭ, o dată într-un an. Şi oricine den curteni de nevoie au răsăritŭ de la ocina sa, ori la satu boierescŭ, ori la sat domnescŭ, pre toţi i-au adus la breslele sale şi la locul său. Şi siliştilor, pe unde să pustiisă, au dat slobodzii, chemîndŭ oameni din Ţara Leşască şi aşea s-au împlutŭ ţara, în puţină vréme, de oameni.

Zac. 6. La al doilea anŭ domniei sale, i-au venit porunca de la împărăţiie să margă cu oştile ţărî la Daseu, pentru întăritura Daşevului, că măcarŭ că legasă pacea aceasta la Hotin între turci şi între leşi, să nu îmbie tătarîi la leşi stricîndŭ şi cazacii pre mare la turci, iară nu-i putea opri îmbe părţile pe aceste neamuri, nice pre tătari turcii, nice pre cazaci léşii. Ce, loviia totdeauna şi cazacii pre Marea Neagră locurile turceşti şi mai multŭ Daşovul păţiia nevoie în toată vremea de dînşii. Deci, au mărsŭ şi Barnovschii-vodă într-acela anŭ, toată vara, de au lucratŭ penpregiurul cetăţii, tocmindŭ zidiurile şi şanţurile şi cu muntenii şi cu nişte paşi orînduiţi de la împărăţiie pe acéia treabă.

Zac. 7. După slujba ce au făcut Barnovschii-vodă împărăţiei la Daşău, domniia cu mare fericiie ţărî, stîndŭ tot după grijile ţărî şi după lucruri dumne-dzăiereşti. Şi au fîrşitŭ mănăstirea mare în dricul oraşului léşilor întîi, ce să dzice Sfînta Mariia şi apoi mănăstirea anume Hangul, în munţi, den pajişte şi Dragomirna au fîrşit iară el, urdzită de Crimca mitropolitul, aproape de oraşul Sucevei, aşijderè şi Bîrnova, lîngă Iaşi, care apoi au fîrşit-oă Dabijè-vodă, fără beséreci în multe locuri şi beserică lui Sfetii loanŭ, iară aicea în orasŭ, de îmrnă-sa făcută. El au lăsat moşiia sa, Toporăuţii, sat la Cernăuţi şi Şipotele, la Hîrlău, cu afurisănie a patru patriarşi mănăstirii sale Sfintei Măriei den tîrgŭ den Ieşi, întîi cu ţara să nu hie la alte dări, fără numai la birŭ. Ce, binele pururea este gingaş şi pentru păcatele oamenilor, nu în multă vréme stătătoriŭ. Pentru 40 de pungi ce-i cerea veziriul de la Barnovschii-vodă, ferindŭ ţara de obicei, i-au venitŭ mazilie, neîmplîndŭ bine patru ani la domniie. Şi mulţi, cari-i era priietini, îl sfătuia să nu să puie împrotiva veziriului, să-i dea acei bani, să nu-i vie vreo primejdie. N-au vrutŭ nice într-un chip să priimască, pentru obiceiŭ să nu să facă asupra ţărî, urmîndŭ pe Pătru-vodă, carele au făcut Galata de Sus, care avîndu dodeiale

totdeauna de la turci cu dările, au strînsŭ boierii şi ţara, şi le-au dzis că nu mai poate să sature pîntecele turcilor fără fundŭ. Şi luîndu-şi dzua bună de la toţi, au lăsatŭ domniia şi s-au dus pen Ţara Leşască la Veneţiea, unde-şi s-au săvîrşit şi viaţa sa, cu vécinică pomenire în ţară. Să cunoaşte că aceşti domni matce direpte au fostŭ aceştii ţări, nu maştihă, cîndŭ, pentru obiceiŭ să nu să facă în dzilele lor cu greul ţărîi, domniile s-au lăsatŭ şi asuprelele ţărîi n-au priimit să hie de la dînşii.

Zac. 8. Aşea au făcut şi Barnovschii-vodă, macara că cu foarte prostŭ sfat, căce după maziliia n-au mărsŭ la împărăţiie, ce-şi cumpărasă un tîrgŭ în Ţara Leşască, anume Ustiia, cu cîteva ocine, nu departe de Nistru, şi după mazilie ce i-au venitŭ, au mărsŭ cu casa lui în Ţara Leşască, la Ustiia. Iară domnŭ în locul lui au venit Alexandru-vodă, feciorul Radului-vodă celui Mare.

Capulŭ alŭ treisprădzecè

Încep. 1. Aceste trei domnii, a lui Alexandru-vodă, feciorul Radului-vodă, şi a lui Moysei-vodă, domniia întîiŭ, şi a lui Alexandru-vodă Iliiaşŭ, suptŭ un cap închidem, căci că toate aceste domnii şi scurte, cîte giumătate de an unile, altele peste un an oarece cu puţin, trăitoare au fostŭ şi nice lucruri aşea însămnate în anii lor prilejite nu s-au tîmplatŭ.

Zac. 2. Mai cu greu mi-au fostŭ, iubite cititoriule, a scrie de aceste domnii, decît de cele mai de multŭ trecute, că de aceste domnii, ce mai sus scriem, necăiuri, nice într-un létopiseţŭ streinŭ, pomenit nu să află, ori căce au fostŭ scurte, ori căci nemică aşea ales nu s-au prilejitŭ în dzilele lor. Ce, cît am pututǎ a înţelege den boieri bătrîni den dzilele lor, pre rîndul său mergîndŭ cursul anilor, îţi însăm-nămŭ.

Zac. 3. Deci, după ieşitul lui Barnovschii-vodă în Ţara Leşască, au venit domnŭ în ţară Alexandru-vodă, feciorul Radului-vodă celui Mare. în vestea tătîne-său, ce avea la împărăţie, i să dideasă domniia, ce, cu cît ceriul de la pămîntŭ, cu atîta de hirea tătîne-său departe, om şi de trup şi de hire slabŭ şi boliacŭ. Care lucru înţelegîndŭ şi împărăţiia că nu este de domniia ţărîi de margine ca aceasta, neîmplîndŭ bine giumătate de anŭ, i-au venit maziliia.

Zac. 4. Să ispitisă Barnovschii-vodă oarece la margine cu trimisul lui Necoriţă hatmanul la Toporăuţi, în dzilele ceştii domnii a lui Alexandru-vodă, ce i-au ieşit cu oşti Vasilie Lupul vornicul şi Grama stolnicul şi l-au împensŭ pre Nicoriţă de la marginile ţărîi.

Zac. 5. După maziliia lui Alexandru-vodă, feciorul Radului-vodă, au venit cu domniia Moysei Moghila-vodă, feciorul lui Simion-vodă, om blîndŭ, un mielŭ la hire, nelacom, nemăruia rău. Multe case de gios, lipsite, au scos în fruntea lăcuitorilor ţărîi, ales pre Ciogoléşti. Pace din toate părţile, numai de datornicii turci mare strînsori şi sile şi aşea să împinsă ţara şi de oameni răi, cît, a vedere cu bulucuri îmbla, de prăda şi jecuiia oamenii FÎ pre lingă oraşŭ.

Zac. 6. Iară cum toate domniile nu sintŭ fără nepriietini şi mai ales domnii mai mulţi nepriietini au, cum copacii cei mai înalţi mai multe vivoară şi mai mare vînturi sprejenescŭ, aşea şi Moysei-vodă, avîndu nepriietini la împărăţiie, î scornisă cum va să fugă în Ţara Leşască pre urma lui Barnovscliii-vodă. Care lucru înţelegîndŭ împărăţiia, în taină au trimis poruncă la Cantemir-paşea, să margă să-l pornească den scaun spre împărăţie, să vie, iară ari vrea spre altă parte, să-l prindză şi să-l trimaţă la Poartă.

Zac. 7. Şi aşea, neştiindŭ nemică Moysei-vodă, stătu Cantemir-paşea la Ţuţora, sprinten cu o samă de oşteni ai săi şi au trimis lui Moysei-vodă pren ceauş cărţi de maziliie. Deci numai ce i-au căutatŭ a purcede spre Ţarigrad şi în locul lui s-au datŭ domniia lui Alexandru-vodă Iliiaş, a doa domniie.

Zac. 8. Cum au venit ştire de domniia lui Alexandru-vodă la boieri, mare mîhniciune şi voie rea în toată curtea, mai ales în boieri, ştiindŭ cu toţii hirea acelui domnŭ. Ce, au făcut sfat cu toţii şi îndată au purces fruntea toată de boieri la Ţarigrad, cu jalobă la împărăţiie pentru greul ce petrecea ţara de domnii neştiutori rîndul ei. Lupul Vasilie vornicul, ce au cădzutŭ apoi domnŭ, Cehan vornicul, Savin hatmanul, Costin postelnicu, Ureche spătariul, Buhuş visternicul, Furtuna comisul, Başotă logofătul şi alţi boieri cu numărul pănă la 50 de capete numai de boieri, fără alte capete de ţară şi au purces cu toţii la Ţarigrad. Ghenghea logofătul şi cu Enachie postelnicul rămăsesă caimacami la scaun.

Zac. 9. Nepurcesŭ den Ţarigrad au apucatŭ boierii pre Alexandru-vodă cu domniia, că oblicise el de boieri că vinŭ cu pîră, cum nice într-un chip nu-l priimeşte ţara. Şi au trimis înainte boierilor Alexandru-vodă pre Batiste Veveli şi cu ceauşi, Batiste să le grăiască cu bine şi ceauşii să tragă pre boieri ca să să sparie. Carii fără ştirea veziriului fiindŭ si vădzindŭ atîtea capete, nu s-au cutedzatŭ ceauşii a le face silă şi încă pe Batiste l-au suduit foarte tare, ales Cehan vornicul.

Zac. 10. Iară la curţile împăraţilor multe răutăţi pot să să facă peste ştirea celor mai mari. Aşea s-au prilejit şi boierilor celora ce mersesă, tuturora. Pănă agiunge ei la veziriul, au venit într-o noapte, poate hi cu voia chihaiei veziriului, carii multe pot fără ştire, şi au legatŭ pre cîţva boieri, cîţi au fostŭ mai capete şi i-au ţinut pen ieşitori închişi, peste ştirea veziriului. Ce, le-au căutatŭ boierilor numai a face tocmală cu Alexandru-vodă şi legături. Să mai ispitisă boierii, după ce au ieşit din opreală, să margă la veziriul şi era gata lucrul acéia. Ce, s-au prilejit perirea veziriului, pe uliţe mărgîndŭ de la curţile împărăteşti la săraiul său, de iniceri, l-au ucis cu pietri inicerii. Deci, numai ce au căutatŭ boierilor a priimi pre Alexandru-vodă şi au mărsŭ la patrierşie şi au făcut giurămînturi boierii lui Alexandru-vodă şi el boierilor iarăşi. Şi aşea au purces din Ţarigrad spre ţară.

Zac. 11. Dacă s-au aşedzat Alexandru-vodă la scaun (lupul părul schimbă, iară nu hirea), tot pre acéia cale, ca şi la domniia dentîiŭ au purces lucrurile. Ce, cîrpiia boierii cum putea trébile ţărîi, iară domniia mai multŭ îşi petrecea cu Batiste Veveli.

Zac. 12. În Ţara Muntenească pre atuncea să rădicasă muntenii pre domnul lor, Lion-vodă pentru mare desfrînăciuni şi nespuse ce era într-acela domnŭ. Şi dentre toate căpeteniile Ţărîi Munteneşti era Matei-aga şi de atunceşi au cădzut domnŭ fericit Ţărîi Munteneşti. Supt vremea acelor amestecături scosesă Alexandru-vodă de la împărăţiie domniia fecioru-său, Radului-vodă, a Ţărîi Munteneşti şi tot în anul dintîiu domnii sale. După ce au venit steagul de la împărăţiie fecioru-său de domniie, l-au pornitŭ şi cu cîtăva gloată de aicea den ţară. Ce, le-au ieşit Mătei-vodă domnul mun-tenescŭ înainte şi de-abiia au scăpat şi singur Radul-vodă cu sprejeneală unora ce s-au ales pe lîngă dînsul den moldoveni.

Zac. 13. Nici într-un chip nu putea să amistuiască Alexandru-vodă fapta boierilor, ce făcusă cu venirea împrotiva lui la Ţarigrad şi nice boierilor nici într-un chip lucrurile ce era foarte proaste la toate trébile a lui Alexandru-vodă nu le plăcea. Şi dentr-acestea adăogîndu-să necredinţa şi prepusul den dzi în dzi, aşedzasă gîndul său Alexandru-vodă numai să omoară pre o samă de boieri, ales pre Vasilie Lupul vornicul şi pre Cehan vornicul şi pre Savin hatmanul, pre Buhuş visternicul, pre Ureche spătarul. Costin postelnicul era mazil la ţară, ce, ori să-l tragă în partea sa Alexandru-vodă, ori altŭ gîndŭ avîndu, îl chemasă la curte şi-i da hătmaniia. Ce, vădzindŭ Costin lucrurile amu îngroşate între domniie şi între sfatŭ, gînduri spurcate şi rele, s-au luat dzua bună pre cîteva dzile şi au şedzut la ţară.

Zac. 14. Iară celoralalţi boieri toate gîndurile a lui Alexandru-vodă au descoperită Costantin Aseni, om de casa lui Alexandru-vodă, cum în dzua de Paşti era să-i omoară, cu sfatul lui Batiste. Deci şi boierii îmbla toţi cu paza vieţii.

Zac. 15. Şi vădzîndŭ de adevărat urclzită perirea sa de Alexandru-vodă, ca céia ce să îneacă să apucă de sabie cu mîna goală, s-au vorovitŭ cu toţii şi au datŭ ştire ţărîi, care hierbîndŭ în greutăţi şi în netocmele, pre lesne s-au pornitŭ şi nu numai curtea, ce şi ţărănimea. Şi atîta mulţime s-au strînsŭ den toate părţile, cît nu încăpea în tîrgŭ, ce împlusă locul pe supt Miroslava, petutinderea, străgîndŭ pen toate uliţele pre greci.

Zac. 16. Vasilie Lupul vornicul era cap tuturor lucrurilor acestora. Dacă au năbuşit ţara, au mărsŭ de au spus domniei aieve, cum s-au rădicat ţara şi strigă pre greci. Au raspunsŭ Alexandru-vodă: „Dacă să rădică pre greci, pre mine să rădică". Şi vădzîndŭ atîta mulţime, nu s-au apucatŭ de nemică, numai de grijea să hălăduiască cu casa sa de gloate.

Zac. 17. Au mărsŭ boierii cu toţii la curte şi la purcesul domnii, să nu hie pus cu toţii să oprească desfrînată prostimea, pozna mare şi de-abiia prilejită în vro tară s-ar hi tîmplatŭ. Ce, tot pe lîngă domniie au rnărsŭ boierii, oprindŭ şi domolindŭ ţărănimea. Iară mai nu era în puterea boierilor a-i opri, pornită grosimea. Ce şi pre Vasilie vornicul, anume că ieste şi el den greci, au zvîrlit unul cu un os şi l-au lovit în cap, den care lovitură au fostŭ Vasilie vornicul multă vreme rănitŭ.

Zac. 18. O! nestătătoare şi niceodată încredinţate lucrurile a lumii, cum vîrsteadză toate şi turbură şi face lucruri împrotiva! Cîndŭ cu cale să fie frică celorŭ mai mici de cei mai mari, iară cursul lumii aduce de este de multe ori celui mai mare de cei mici grije.

Zac. 19. Fericiţi sîntŭ împăraţii, craii, domnii, carii domnescŭ aşea, să nu le hie de cei mai mici niciodată siială.

Zac. 20. Un craiŭ de Englitera, de cîte ori să îmbrăca dimeneţile, de atîtea ori dzicea singur sie: „Adu-ţi aminte că a multe gloate de oameni eşti stăpînŭ". Domnii cei buni şi direpţi fără grije şi desfătaţi stăpînescŭ, iară cei răi tot cu siială.

Zac. 21. Dacă au agiunsŭ în şesul Bahluiului domniia, aproape de mănăstirea Balicăi locul era tot plin de oameni, nu să vedea şesul deşertŭ ne-căiuri. Striga: „Dă-ne, doamne, pre greci". Unii hăicăia, alţii suduia şi jecuiia. Şi acolo au strigată pre Batiste, să le dea, carele era tot aproape de Alexandru-vodă, vădzîndŭ strigarea pre sine. Ce, nu sta domniia de grijea lui, ce de grijea sa şi numai ce i-au dzis să să depărtédză de la dînsul. Şi aşea l-au apucat şi l-au dat pre mîna ţăranilor. Nespusă vrăjmăşiia a prostimei! Şi aşea, fără de nice o milă, de viu, cu topoară l-au făcut fărîme. Şi pănă într-atîta s-au amestecat unii, anume Bosie Lăpuşneanul, cît nici ermulucul den spinarea lui Alexandru-vodă, că bura a ploaie, atunce n-au hălăduitŭ.

Zac. 22. De grijea ţărănimei ce era pen tot locul, să nu între Alexandru-vodă îndată la pădure şi boierii încă aşea socotisă, să să mai depărtédză de gloate, la loc deschis, fără pădure, l-au pornitŭ pe drumul braniştei, pe dencoace de Bahluiŭ, por-nindŭ şi săimeni cu sineţele gata pe lîngă dînsul. Apoi, dacă s-au întorsŭ boierii, au stătut la grije, să nu ia Alexandru-vodă calea den branişte spre Cantemir-paşea la Bugeagŭ. Ce, îndată au ales o samă de boieri, cu Buhuş visternicul şi l-au trimis la branişte, după Alexandru-vodă, să-i îndiréptedză calea pe la Huşi, pre Bîrlad în gios.

Zac. 23. Era mai mare spaimă decît dentîiŭ, dacă vădzu Alexandru-vodă gloate iară după sine şi la branişte şi-i lăsasă şi siimenii toţi şi copiei den casă. Şi dacă s-au apropiiatŭ boierii, le-au dzis Alexandru-vodă cu lacrămi: „Mă rog pentru fiiul mieu, Radul-vodă, să-l lăsaţi viu!" Au dzis Buhuş visternicul să n-aibă nice o grije, nice să să gîndească măriia-sa c-au vinitŭ cu vreun rău, numai pofteşte ţara pre măriia-sa să margă pre Bîrladŭ spre Galaţi, să nu aducă vreun rău asupra ţărîi cu tătari şi i-au giurat să n-aibă nici o grije. Şi aşea au priimit şi Alexandru-vodă, pe unde va hi voia ţărîi, pe acolo să margă. Şi au purcesŭ spre drumul Bîrladului şi au aşedzat boierii iară pre siimeni pe lîngă dînsul şi copii cei den casă, carii îl părăsisă dîndu-i şi den boieri petrecători pănă în Galaţi.

Zac. 24. La Tecuci au ieşit şi Costin postelnicul înainte, de la Putna, şi l-au petrecut cu cinste şi cu conace, pănă la Galaţi, plecîndu-l să vie la împăcăciune cu boierii şi să-şi hie iară în scaun, luîndŭ Costin postelnicul asupra sa acéia grije. Ce, n-au vrut să priimască nice într-un chip. Deci, au trecut Dunărea la Galaţi, spre împărăţiie.

Capul alŭ patrusprădzéeè

Încep. 1. Şi aşea m intuiţi boierii şi ţara de domniia lui Alexandru-vodă Iliiaş, au stătut cu toţii după alesul domnului nou. Striga cu toţii să fie Lupul vornicul, însă îi da şi legături, ce va lua den ţară, ce s-ari lega pentru dări, atuncea la acel ales, mai multŭ să nu ia din ţară. Ce, acéle legături vădzîndŭ Lupul vornicul, ori că vedea pre cîţva den capete că trag spre Barnovschii-vodă, n-au priimitŭ într-acéia dată domniia, ce au stătutŭ şi el la sfatul acela, să să trimaţă în Ţara Leşască la Barnovschii-vodă să vie iară la scaunul ţărîi.

Zac. 2. Ce nu era să treacă pre Barnovschii-vodă şi fîrşitulŭ dzilelor trage cu de-a sila pre om. Cît au sosit boierii la Ustiia, unde şedea în Ţara Leşască, cu veste că ţara iară-l pofteşte să vie la domniie, cu mare bucuriie au priimitŭ aceia veste. Neştiutor gîndul omenescŭ, singur de sine la ce merge şi la ce tîmplări apoi soseşte, îndată ştire au dat şi craiului şi domnilor în Ţara Leşască, poftindŭ voie să margă la scaunul ţărîi cei de moşie. Şi îndată s-au gătit den Ustiè şi au purcesŭ spre ţără şi la margine amu îl aştepta boierii şi slujitorii cu mare bucurie.

Zac. 3. Mainte de purcesul lui Barnovschii-vodă den Ustiia, un leah megiiaş de a lui, totdeauna îl sfătuiia să nu margă, să nu-şi dea viaţa fără grije pe viaţă cu grije şi cu cumpănă, arătîndu-i lunicoasă lucrurile domniei de Moldova supt împărăţie păgînă. Şi ce i-ari lipsi, fiindŭ ca şi un domnŭ în ţara lor, fără grije, cu tîrguri, cu sate? Iar Barnovschii-vodă să hie răspunsŭ leahului la acéle cuvente a lui: „Dulce este domnia de Muldova !" Iară leahul cătră

dînsul: „Iară şi obedzăle turceşti încă sintu grele!" Şi apoi aşea au ieşitŭ cuventele leahului, cum au dzis.

Zac. 4. Cum au sosit Barnovschii-vodă în Iaşi den Ţara Leşască cu bucuriia tuturora, au stătut după'gătire de calea Ţarigradului, că nu era alţii mijloc, numai să margă la împărăţie, să ia de acolè domniia după sărutatul poalei împărăteşti. Svătuia mulţi în multe chipuri şi s-au cercatŭ şi la Abăza-paşea, care era paşă la Silistriia pe atuncea, ce nu era altŭ mijloc, numai de mărsŭ la împărăţiie. Şi atuncea s-au prilejitŭ de chiemasă împărăţiia şi pre Mătei-vodă den Ţara Muntenească la sărutatul poalei împărăţiei şi după cîteva fapte şi a lui Matei-vodă împrotiva împărăţiei, cu scosul lui Lion-vodă şi apoi a lui Radului-vodă, feciorul lui Alexandru-vodă. Iară tot era mai iuşoare lucrurile lui Matei-vodă, că n-au ieşitŭ într-altă ţară, cum ieşisă Barnovschii-vodă, suptŭ ascultarea altui stăpîn, craiului leşescŭ.

Zac. 5. Deci să aducă turcii mai pre lesne pre Barnovschii-vodă la mîna sa, pre Matei-vodă l-au pornitŭ fără zăbavă cu steag de domniie în Ţara Muntenească, iară Barnovschii-vodă n-au pututŭ hălădui de perire, precum vei afla la rîndul său.

Zac. 6. Purcesésă cu Barnovschii-vodă mulţime de boieri şi fruntea curţii, preoţi, călugări, cu un gîndŭ şi glasuri cu toţii, să să roage împărăţiei să li se dea domnŭ Barnovschii-vodă, între carii era şi Lupul vornicul. Ce, vădzîndŭ că mulţi sfătuia pre Barnovschii-vodă să omoară pre Lupul, ştiindŭ amestecăturile lui şi mergîndŭ Barnovschii-vodă pe la Matei-vodă, pen Bucureşti, au stătutŭ Lupul Vasilie vornicul, vădzindŭ că-i a merge pe la Matei-vodă, carele ştiia den Ţarigrad toate îmbletele lui, au névoitŭ cu toate mijloacele să să întoarcă îna-poiŭ în ţară, dzicîndŭ cătră Barnovschii-vodă că 1-or gîlcevi grecii pentru scosul lui Alexandru-vodă şi pentru morţii ce să făcuse în greci la scosul lui Alexandru-vodă. Deci, ca un creştin Barnovschii-vodă ce era la hire, l-au slobodzitŭ. Iară dacă s-au adunat cu Matei-vodă şi au oblicit Matei-vodă că s-au întorsŭ Lupul vornicul, îndată au răpedzit după dînsul, să-l întoarcă. Ce, să păzisă bine Lupul Vasilie vornicul cu marşul şi nu l-au apucat în cale. Nice era în puterea lui Barnovschii-vodă să trimaţă aice în ţară, să-i facă vreunŭ rău Lupului vornicului, nefiindŭ încă cu domniia dată şi stîndŭ după grijea lucrurilor sale.

Zac. 7. De la Matei-vodă au mărsŭ Barnovschii-vodă pe la Abăza-paşea, pen Silistria. Cit au putut

Matei-vodă, au luptatŭ pentru dînsul şi la Abăza-paşea, şi la Poartă şi să arăta Abăza-paşea foarte blîndŭ şi cu cuvente mîngăioasă. Ce turcii cu săgeţi de bumbacŭ ucig pre oameni şi lor pot să slujască acéle cuvente a sfintei Scripturi: „Оумакижше слокеса паче их паче и тасж стрълыы" <„Muiatu-s-au cuventele lor mai mult decît untŭ-de-lemn si acele sint săgeţi" >.

Zac. 8. Dacă au sosit la Ţarigrad, vădzindŭ veziriul atîtè gloate de ţară cu Barnovschii-vodă, i-au învăţatŭ să nu strige pentru Barnovschii-vodă, ce să tacă, să să lasă pre mila împărăţiei, că i-or face perire. Ce, gîndindu-să boierii că este agiunsŭ veziriul de la cineva cu daruri, totdeauna striga şi da răvaşe la veziriul, cum nu priimăscŭ pre altul şi să punea cu gloatele la locuri ca acéle, să să vadză şi de singur împăratul. Şi acéia apoi au mîncatŭ capul lui Barnovschii-vodă, că pîră de la nepriietini nu lipsiia, mai ales de la Lupul Vasilie vornicul, pe la priietinii lui den ţară, cu cărţi, cum, de 1-or slobodzi viu pre Barnovschii-vodă, Ţara Moldovei va hi cu léşii totuna şi este ca o iscoadă a léşilor. O, îndrăcite a voitoriului de rău veninuri, ce nu scorneşte limba amară a nepriietinului!

Zac. 9. Acelea adoogîndu-se la împărăţiie asupra lui Barnovschii-vodă, după fapta ce i să prilejise, de ieşisă den ţară, den domniia dentîi în Ţara Leşască şi Abăza-paşea încă-i era pîrîş şi mai ales dzilele lui cele fîrşite, lovină supt acéia vréme cazacii pre Marea Neagră, numai ce s-au ales cu sfatulŭ împărăţiei să piiaie Barnovschii-vodă.

Zac. 10. Stătusă voia împărăţiei, pe toţi cîţi Venisă cu dînsul, ori să-i puie supt sabie, ori să-i dea pe la cătărgi. Ce cine era muftiul, capul legii turceşti, n-au pozvolită, ce au dzis: „Ce-i vinovată gloata? Capul să să piiardză, să vor potoli gloatele."

Zac. 11. Au priceputŭ Barnovschii-vodă cu cîteva dzile perirea sa şi amu din chisoare (că-i închisésă cu cîteva dzile mainte veziriul cu porunca împărăţiei), Scrisesă o carte aicea în ţară la îmma-sa, care carte pre cuventele lui s-au cunoscută că era asupra morţii acéia scrisoare. Şi aşea, într-o dzi l-au luatŭ de la împărăţie şi, la vederea divanului, prăvindŭ şi singur împăratul pe fereastră perirea lui, i-au tăiat capul. Iară boierii, o samă den capete, era închişi şi aştepta şi ei din ceas în ceas perirea, iară céialalţi boieri mai de gios şi gloatele, ce era toţi spăimaţi de grijea morţii,

pen toate unghiurile ascunşi, au petrecut cîteva dzile cu mare grije.

Zac. 12. Nu putem să trecem cu pomenirea nişte tîmplări ce s-au prilejitŭ în Ţarigrad, după perirea cestui domnŭ, care, nu numai în ţară aicea, ce plin este Ţarigradul pănă astădzi. De un cal a lui Barnovschii-vodă, ducîndu-1 la grajdiuri împărăteşti, după perirea lui, în céieş dzi s-au trîntitŭ calul gios şi au muritŭ în locŭ. Şi a doa dzi noaptea au arsŭ şi Ţarigradul pănă <cîteva> mii de case. Acéstea că s-au tîmplatŭ, ori că s-au tîmplatŭ atuncea ce se poate prileji şi altă dată, ori s-au mai prilejit, ori că au arătat Dumnedzău singe nevinovat, că era Barnovschii om dumnădzăierescŭ şi mare rugătoriŭ spre Dumnedzău. De care măr-turisiia Toma vornicul, fiindŭ postelnic al doilea la dînsul, că în multe nopţi l-au zărită pe la miiadză-noapte îngenunchiatŭ înaintea icoanei la rugă, cu mare osîrdiie.

Zac. 13. Era la hirea sa Barnovschii-vodă foarte trufaş şi la portul hainelor mîndru, iară la inimă foarte direptŭ şi nelacom şi blîndŭ. Mănăstiri şi beserici cîte au făcutŭ, aşea în scurtă vréme, nice unu domnŭ n-au făcutŭ. Făcut-au alţi domni şi mai multe, iară cu mai îndelungate vrémi, în 40 de ai unii, alţii în 20 de ani, iară elŭ în trei ani. Mănăstirea în oraş aicea, ce să dzice Svinta Mariia, şi Hangul la munte, şi Dragormirna lîngă Suceavă au fîrşit şi au urdzit şi Bîrnova pre numele său, supt dealul <Pietrăria> lîngă Iaşi şi au istovită şi beserică acea mare în Liov în tîrgă, unde este şi chipul lui scris. Cu toate bunătăţi era spre ţară, iară de sine, cu purtatul trébilor împărăţiei, pre mărturia a mulţi boieri bătrîni, foarte slabă. Să pomeneşte den dzilele lui şi o iarnă ce cădzuse în luna lui martă, care iarnă dzic iarna lui Barnovschii-vodă, pănă astădzi. Fost-au perirea lui în anul 7141 <1633>, iuni 16 dzile.

Zac. 14. Trupul după perire au stătutŭ înaintea curţii împărăteşti pănă îndesară. Apoi, au învăţat veziriul să sloboadză un boier in, care va hi fostŭ chihaia lui, care slujbă să prinde la turci, cum este postelniciia cea mare la noi în ţară. Deci, au slo-bodzit pre Costin postelnicul, care era postelnic mare la Barnovschii-vodă. Au mărsŭ şi au luat oasele dinaintea curţii şi le-au dus la patrierşie1 şi acolea pre scurtŭ, pre cît au lăsat vremea de atuncea, l-au astrucat în patrierşie, în céiaşi noapte. Şi de acolo apoi Vasilie-vodă spunŭ să hie adus oasele aicea în ţară.

Zac. 15. La slobodzitul lui Costin postelnicul din chisoare, au întrebatŭ ceauşii, cu pază 1-or slobodzi, au fără pază? Au dzis chihaia veziriului: „Unde să fugă, săracul?" Ce, de atuncea ceialalţi boieri, ce mai era închişi şi cei ascunşi au apucatŭ mai la sufletŭ cu nădejde de viaţă, dacă au vădzut pre Costin că l-au lăsatŭ fără pază, să astruce oasele. Apoi, a doa dzi, dacă au vădzutŭ chihaia veziriului pre Costin postelnicul că au venitŭ dez-dimeneaţă iară înaintea lui, au dzis: „Săracul, el au venit ca o oaie singur iară la închisoare. Pasă la céielalţi, vei ieşi şi tu şi ei în puţină vréme." închişi den boieri era Ghenghea logofătul, Başotă hatmanul, Cehan vornicul, Roşea visternicul, Costin postelnicul.

Zac. 16. A treia dzi după astrucarea lui Barnovschii-vodă într-o noapte trecuse împăratul pre acéle vremi soltan Murat, în céia parte, la Scuder. peste Bohazŭ, la primblare şi au întrebat pre veziriul: „Aşedzat-au domnŭ la Muldova, în locul ghiaurului ce au perit?" Au răspunsŭ viziriul că nu s-au pus încă domnŭ, ce pre cine ar hi voia împărăţiei să să puie, să nu stea acéia ţară fără domnŭ. I-au răspunsŭ împăratul: „Chiamă pre ghiaurii, ce-s boieri acei ţări si pre cine ori vrea ei să-şi aleagă domnŭ, să le hie datŭ". Deci, îndată, tot într-aceiaş noapte, au trimis veziriul cu caicul la boieri, unde era închişi şi au luat iară pre Costin postelnicul, înspăimatŭ că-i ducŭ noaptea să-l înece, ori să-l muncească pentru avuţiia lui Barnovschii-vodă. Dacă l-au dus înaintea viziriului, i-au dzis: „Iată că împăratulŭ vă iartă capetele şi sunteţi de acmu slobodzi şi să mergeţi să vă alegeţi domnŭ, pre cine veţi pofti".

Zac. 17. Întorsŭ Costin postelnicul den spaimă cu bucurie de la viziriul la ceialalţi boieri ce era închişi, le-au spus vestea. Şi au slobodzit şi pre céielalţi boieri, de ş-au mărsŭ cu toţii la un locŭ şi îndată au stătut la sfatŭ cu toţii şi au ales pre Moysei-vodă în locul lui Barnovschii-vodă, cu a doa domniie.

Capul alŭ cinsprădzécè

Încep. 1. Au mărsŭ a doa dzi toţi boierii şi gloatele la gazda lui Moyseiŭ-vodă şi de acolo la curţile viziriului, de au luatŭ căftanŭ de domniie şi fără zăbavă au purces spre ţară, iară cu câteva datorii, făcute de cheltuiele ce s-au făcut den asupreală turcilorŭ.

Zac. 2. Nu ieşiia suspinul dentre toţi pentru moartea lui Barnovschii-vodă, ce toţi jăluia pre Lupul vornicul, căruia toate pîrăle să oblicise. Deci, încă den cale au ales Moysei-vodă pre Cehan vornicul, şi pre Roşea visternicul, şi pre Banul, să vie înainte, să prindze pre Lupul vornicul. Ce, precum era paza cestora ce mergea să-lŭ prindze, cu multŭ mai mare pază avea Lupul şi mai meşter, şi mai cu pază. Avîndu ştire de toate, cîte i să gătisă, au fugitŭ den Iaşi şi în cîteva dzile au fostŭ tupilat aicea în ţară pen păduri. Apoi pen Ţara Muntenească au trecut în chipul neguţitorescŭ la Ţarigrad. Iară casei lui şi îmmei sale şi surori ce au avut, dacă au venitŭ Moyseiŭ-vodă în scaun, nice o asupreală n-au făcut, ce încă socotinţă avea giupîneasa lui şi cuconii de Moysăi-vodă, pre care lucru să poate cunoaşte hirea creştină a lui Moysei-vodă, măcar că Ştiia că îndată ce au mărsŭ Lupul vornicul în Ţarigrad, îmbla după domniie.

Zac. 3. În cale fiindŭ Moysei-vodă, iară lui Abăza-paşea amu venisă porunca de la împărăţiie să să gateadză asupra léşilor, carii aşea supusesă pre moscali, cît craiul leşăscŭ Vladislav nu mai ieşiia den Ţărîle Moscului cu oşti. Şi amu pierduse toată puterea a stare împrotiva léşilor moscalii şi pănă în stoliţa Moscului ţinea cetăţile léşii şi mulţi din capetele Moscului priimiè să fie craiul leşăscŭ şi la dînşii împăratŭ.

Zac. 4. Deci trimisesă moscalii sol la turci, giuruindu-le Cazanul şi Azderhanul, doă ţări tătărăşti care ţinu şi acum supt mîna sa moscalii, numai să le dea agiutoriŭ împrotiva léşilor. Şi le-au dat agiutoriŭ atunceşi, orînduindŭ pre Abăza-paşea de pe Volga să fi fost oferite turcilor, care n-aveau cum să ajungă acolo cu graniţele lor. cu toate oştile turceşti, cîte sîntii de la Buda pănă la Nistru şi ţărîle amîndoaă, Ţara Muntenească şi ţara noastră şi pre tătari. Şi au lovit întîiŭ ordele lui Cantemir cu trecătoarea Nistrului la Hrinciuc, mai gios de Hotin, Ţara Leşască şi robise Podoliia şi cu cîţva plean întorcîndu-să, i-au gonitŭ Coneţpolschii hatmanul, carele era lăsat aicea la margine de crai, pentru paza despre aceste părţi. Şi i-au agiunsŭ pre tătari aicea în ţară, pe Prutŭ, în preajma Cornul lui Sasŭ şi i-au lovit, de au scos toţi robii, cîţi luasă şi au perit cîţva den tătari.

Zac. 5. În luna lui avgust, v leato 7141 <1633>, au sositŭ Moysei-vodă în scaun şi bine încă nea-şedzatŭ, au intrat şi Abăza-paşea cu oşti în ţară, la octovrie 7, v leato 7142 <1634> (şi dentr-acesta anŭ sintŭ începute şi dzilele vieţii mele), cu care depreună şi Moysăi-vodă cu ostile ţărîi au purces spre Ţara Leşască şi au pus tabăra Abăza-paşea pre Nistru, unde cade apa Smotriciului, care apă vine pre la Cameniţă, în Nistru.

Zac. 6. Puterea toată a léşilor era cu craiul asupra Moscului, ce, cît au pututŭ a strînge Coneţpolschii hatmanul oaste şi leşască, şi căzăcească, ca pre 12.000 de oameni, au pus tabăra sa şi el supt Cameniţă, despre capiştea armenească. Iară Abăza-paşea, lăsindŭ tabăra pe Nistru dincoace, precum s-au pomenitŭ, singur cu toate oştile de războiŭ, au trecut Nistrul şi au mersă direptŭ asupra taberii leşeşti, avîndu cu sine de toate oşti, cu tătari, cu îmbe ţărîle, Ţara Muntenească, cu domnul lor, Matei-vodă şi ţara noastră, ca 30.000 de oameni de războiŭ.

Zac. 7. Léşii grijise şanţurile bine cu pusei şi cu pedestrime şi au ieşit şi ei cu călărimea denafară de şanţuri. Au dat năvală turcii cu mijlocul oştii foarte tare şi aripa den-a-direapta a tătarilor, pănă s-au amestecat cu călărimea léşilor. Iară aripa den-a-stînga, a domnilor, ori nedeprinse hirea ţărîlor acestora la foc, ori nu-i trăgea inima pre munteni şi pre ai noştri să margă creştin asupra creştinului, au stătut mai slabŭ. Iară şi turcii cu tătarîi n-au zăbăvitŭ multŭ, apropiaţi de şanţurile léşilor, pentru focul care da foarte desŭ, cu moarte în turci şi în tătari, ce s-au datŭ şi ei înapoi. Şi s-au mutatŭ Abaza-paşea cu toată oastea despre o vale, care este aproape de Cameniţă, anume Mucşa şi iară au tocmitŭ oastea. Şi amu cu săbiile zmulte asupra moldovenilor şi a muntenilor turcii, să margă de frica lor la năvală. Şi au dat Abaza-paşea al doilea rîndŭ cu toate oştile năvală asupra léşilor şi înfrînsésă o roată de leşi, ce le-au ieşitŭ alte roate în sprejeneală şi n-au făcutŭ nemică, nice cu a doa năvală, să poată răzbi tabăra leşască.

Zac. 8. Stătut-au războiul peste vréme de chindie şi se mira domnii, cu ce mijloc ari spăriia pre Abaza-paşea de la Cameniţă, că să ia tabăra leşască, pusă la un locŭ ca acéia şi supt o cetate ca acéia, nu era putinţă. Ce, au făcut veste pen nişte călăraşi, cum au datŭ călăraşii de nişte oşti Căzăceşti cu tabăra legată despre Nădăboru, vinitoare

într-agiu-toriŭ léşilor. Şi den cuvîntŭ în cuvîntŭ, au sositŭ pănă la Abaza-paşea vestea acéia, care vrîndŭ să ştie Abaza-paşea de adevăratŭ şi întrebîndŭ pe Moysăi-vodă, au adus călăraşii înaintea lui, învăţaţi să adeverească lucrul, cum aşea este şi cum au vădzutŭ cu ochii lor peste pădurea Nădăborului oastea. Au stătut în gînduri îndată Abaza-paşa, de purces spre tabăra sa, spre Nistru, vădzîndŭ că n-are ce face şi oştii leşeşti şi socotindŭ şi răceala acestor doă ţări la bătaie şi au purces într-acéiaşi dzi cu noaptea îndărăptŭ.

Zac. 9. Léşii încă bucuroşi că s-au mîntuitŭ de nepriieteni, n-au gonitŭ ce au stătut pre loc, păzîn-du-şi tabăra lor. Iară Abaza-paşea, să nu să întoarcă de tot fără veste, înţelegîndŭ de unu oraşŭ leşescŭ pe Nistru, în gios de Cameniţă, anume Studeniţa, au purces asupra celui tîrgşorŭ la care puţinei haiduci era de paza cetăţii. Ceielaltă gloată, tot ţărănime, strînşi de pen pregiurŭ, au fostŭ bejenari. S-au apărat doă dzile tîrgul, iară spre a triia dzi haiducii au fugitŭ cu noaptea spre Cameniţă. Iar ţărănimea toată, cîtă era strînsă acolea, au cădzut'în robiie la turci şi la tătari. Acolea, la năvală, au căutatŭ şi alor noştri a merge, iară totuş s-au datŭ ştire haiducilorŭ să fugă, să nu piaie.

Zac. 10. Mare veste siliia Abaza-paşea să scoată Studeniţii si ce-au fostŭ fruntea de oameni au ales şi i-au trimis la împărăţiie, scornindu-le nume de oameni mari în Ţara Leşască. Şi o fată ce să prilejise între roabe, foarte iscusită de trup, au trimisu-oă la împărăţiie, puindu-i nume că este fata hatmanului leşăscŭ.

Zac. 11. S-au întorsŭ după acéia izbîndă Abaza-paşea spre Dunăre, cu gîndŭ foarte rău şi pre domni, şi pre boieri, pentru însălătura care s-au aflatŭ apoi, c-acéia cu cazacii la Nădăbor, ce s-au fostŭ scornitŭ, n-au fostŭ nemică. Şi dacă au sositŭ aicea la Iaşi, au stătut cu corturi în şes despre mănăstirea Balicăi şi a doa dzi era aşedzatŭ gîndul lui să prindze pre toţi boierii, să-i puie în obedzi, să-i ia cu sine, să să plătească la împărăţie de ponoslŭ, că i-au fostŭ ţărîle acéstea de sminteală. Ce, un turcŭ orbŭ de un ochiŭ, priietin lui Costin hatmanul, au descoperitŭ gîndul lui Abăza-paşea şi au fugitŭ boierii, în céiaşi noapte den Iaşi, de-au âgiunsŭ pănă în dzuoă la Pobrata mănăstirea.

Zac. 12. A dooa dzi, strîngîndŭ pre Moysei-vodă pentru boieri Abaza-paşea, au datŭ seamă că s-au dus pentru graba birului întîrdziiat fiindă birul. Iară alţii şoptiia lui Abăza-paşea că s-au dus boierii la leşi, să-i pornească pe leşi pe urma lui. Şi aşea s-au fîrşită venirea lui Abăza-paşea asupra léşilor. In anul 7142 <1633> toamna la noievrie, au trecută Dunărea înapoi, spre scaunul său.

Zac. 13. Şi cît s-au aşedzată, nepărăsit pîrîia pre domni, ales pre Moysei-vodă. Iară Matei-vodă fiindu-i cirac, ş-au tocmită prea lesne lucrurile la dînsul. Iară Moysei-vodă n-au putută trăi multă în domniie de pîrîle lui, ales fiindă acolea şi Lupul vornicul, cunoscută mai deinte lui Abăza-paşea. Ce au domnită Moysei-vodă, după Abaza-paşea, numai peste iarnă. Deci, la primăvară i-au venită maziliia şi s-au dat domniia lui Lupu Vasilie vornicul de sultan Murat.

Zac. 14. Iară Moysăi-vodă, după maziliia sa den domniie, sătul de binele turcilor, au mărsă în Ţara Leşască, petrecut de boieri cîţva pănă la margine, undeşi apoi, după cîţva ani petrecuţi în odihnă, cu ocine în Ţara Leşască şi cinste de la leşi, ş-au fîrşit şi viaţa pre vremea domniei lui Dabijè-vodă.

Capulŭ alŭ șésesprădzécè

Încep. Fericită domniia lui Vasilie-vodă, în care, de au fostă cîndva această ţară în tot binele, şi bivşug, şi plină de avuţiie, cu mare fericiie şi trăgănată pănă la 19 ani, în dzilele aceştii domnii au fostă, în anii dentîiŭ cu prepusuri de nepace iară între leşi şi între turci, iară apoi, după trei-patru ai, deşchidzîndu-şi calea împărăţiia Turcului asupra Persului cu soltan Murat pentru Vavilonul, aicea aceste părţi la mare păci şi linişti şi mare fericii era.

Zac. 2. Domniia cum s-au prilejit, de-au luat Vasilie-vodă, s-au pomenit la domniia lui Moysei-vodă, în capul al cincisprădzecilè, cum fugise Vasilie-vodă de frica lui Moyseiă-vodă, de aicea den ţară în Ţarigrad. Şi acolea, cunoscut la cîţva den capete şi mai vîrtos lui Abaza-paşea, care era pîrîş lui Moysei-vodă şi mai multă cu nevoinţa lui, i-au dat soltan Murată domniia, vădzîndu-l omŭ harnicŭ de acéia treabă.

Zac. 3. Dacă au luat domniia, nevrîndŭ să hie nemulţemitoriă lui Moysei-vodă, pentru binele lui, ce făcuse casei lui, neamestecîndu-se nice cu un rău asupra casei lui, au scris carte la Moyseiă-vodă, cu mare mulţemită pentru oamenii săi, căci n-au avut nice o nevoie şi lăsindu-i în voie, unde ari vrea să margă, ori spre ce parte volnic, fără nici o grije

să fie, şi sfătuindu-l sa nu vie la Ţarigrad, pentru multe datorii ce avea Moysei-vodă în Ţarigrad. Şi să nu bănuiască că ce s-au prilejit aşea, fiindă aceste lucruri, ales a domnielor, supt orînduiala lui Dumnedzău, fără care nu iesă domnii.

Zac. 4. După aceasta ţărămonie, au purces Vasilie-vodă de la Ţarigrad cu domniia în ţară, în anul 7142 <1634>. Iară Moysei-vodă, strînsŭ cu casa lui şi cu Costin hatmanulă den boieri, au trecut în Ţara Leşască.

Zac. 5. Abaza-paşea iară să gătiia cu mare putere asupra léşilor, să-şi mai tocmască lucrurile a războiului celui dentîi care făcusă asupra lui Coneţpolschii la Cameniţă, pănă n-ari oblici împărăţiia că cu rîndul dentîi n-au lucrată atîta, cit da samă înaintea împărăţiei. Deci îndemna pre împărăţiia iară asupra léşilor şi sta de faţă şi solii moschiceşti la Ţarigrad, nevoitori, cu mare făgăduinţă împărăţiei de Cazanul şi de Azderhanul, să fie a turcilor. Şi numai, ce aştepta şi Vasilie-vodă, neaşedzat bine la domnie, să-i vie porunca de gătire de oaste, iară ca şi lui Moysei-vodă.

Zac. 6. Era şi solul leşască, den Ţara Moschicească pornit de craiul la împărăţiie, anume Tră-binschii, pre carele (dîndă ştire craiului Coneţpolschii hatmanul, cîndă veniia asupra lui Abaza-paşea cu oşti turceşti) îi trimisesă la împărăţiie craiul, între-bîndă de turci, ce pricină ar hi stricăciunei de pace cei legate la Hotin cu sultan Osmană. Şi au trecut solul acéia pen ţară, curundă în urma lui Abaza-paşea, în dzilele lui Moysei-vodă. Ce, oblicindu-l Abaza-paşea, au trimis de l-au oprită la Pravadiia, silindu-l să-şi dea soliia la dînsul, temîndu-se să nu se obliceasca prin soliia lui, acéia cale a lui, cum au fostă. Ce, nevrîndă solul să-i dea soliia şi răspundzindă că este trimis la singură împărăţiia, nu la unul den paşi, l-au oprit cîtăva vréme. Ce Leahul au silită cu mijloace de au dată ştire de sine la Poartă că este oprită şi au venită poruneă la Abaza-paşea să-l sloboadză. Şi numai ce i-au căutată a-l slobodzi. Iară aşe-i stricasă solului lucrurile la împărăţiie, cît nici o cinste n-au avut, care să cade solilor şi l-au pornitŭ cu răspunsŭ de scîrbă înapoi, fără zăbavă şi anume să hie gata Crăiia Leşască iară de sfadă.

Zac. 7. Acela răspunsŭ a turcilor dacă au agiunsă la craiul în Ţara Moschicească; că era tot în Ţara Moscului cu oşti şi dîndă-i ştire şi de la margine iară de gătirea turcilor, deci numai ce i-au căutată a sta la tocmală cu Moscul. Şi îndată, lăsindă toate într-o parte, au legată cu moscalii pace, cu cîteva oraşe luate de la Moscă în partea léşilor. S-au întorsă la Varşav craiul şi îndată au stătutŭ la săimă de gătire împrotiva turcilor.

Zac. 8. Înţelegîndŭ turcii că léşii au făcut pace cu Moscul şi mai adevărat den solii moschiceşti, şi era şi solul turcilor la Moscŭ, întărindu-i împrotiva léşilor, şi de aicea den ţară, de la Vasilie-vodă, avîndă ştire, au pornită pre solii moschiceşti cu scîrbă pentru nestătoriia lor la cuvîntă şi au trimis şi la craiul leşască solŭ de înnoitura păcii, anume pre Şahin-aga, unul den agii divanului, avîndŭ amu şi cu cazilbaşă amestecătură începute pentru Băgdatul, adecă Vavilonul, împărăţiia Turcului.

Zac. 9. Pornite oşti leşăşti amu au aflată Şahin-aga spre Cameniţă şi pre singur craiul aproape de Varşeav în tabără, răspundzindă lui Şahin-aga, solului turcescă, craiul cu scîrbă, pentru stricarea şi căl-cătura păcii, care cu atîtea giurămînturi s-au făcut la Hotin cu soltană Osmană şi între dînsul. Cîteva conace au mărsă cu oşti spre Cameniţă şi cu acesta răspunsă au pornită pre turcul, carile da toată vina pre Abaza-paşea şi cum este gata de perire pentru acéia faptă.

Zac. 10. Fost-au aceasta clătire a léşilor în anul 7143 <1634>, care oşti mai mare si mai bine grijite nu să pomenescŭ în toată Hronica leşască. Ţin minte oamenii bătrîni, carii spun că agiungea tabăra de supt tîrgul Cameniţii pănă la un copaci la cîmpu, mai multă de o milă de loc, că oşti avea gata céle ce era asupra Moscului şi plină Ţara Leşască de mulţime de oameni pre acéle vrémi.

Zac. 11. Iară pănă a sosi craiul leşăscu la Cameniţă, Coneţpolschii hatmanul amu era cu o samă de oşti supt Cameniţă şi viniia şi cărţi pren Vasilie-vodă de la veziriul Murtaza-paşea pentru pace, adeverindŭ lui Coneţpolschii că acéia călcătură a păcii, carea au făcut Abaza-paşea fără ştirea împărăţiei, va plăti cu capul, ca un călcătoriŭ de pace.

Zac. 12. Şi aşea omorîndŭ împărăţiia pre Abaza-paşea sugrumatŭ, s-au răşchirat şi gătirea léşilor în vîntŭ, fiindŭ supăraţi şi slujitorii lor de atîta vreme cu oşteniia la Moscŭ. Au stătut pace iară între leşi şi între turci cu înnoitura legăturilor de la soltan Osmanii, adăogîndŭ şi aceasta legătură între sine pentru tătari, să nu lăcuiască în Bugeagŭ.

Omŭ Abaza-paşea vestitŭ cu războaiele asupra Persului şi oştean direptŭ.

Zac. 13. La anul după aceasta au purces soltanŭ Murat cu mare gătire asupra Persului şi într-acelaş an au luat de la perşi cetatea anume Răvanul, care apoi, cît s-au întorsŭ soltan Murat înapoi la Ţarigrad, iară au luat-oă cazilbaşii pre sama sa. Iară Vasilie-vodă domniia cu mare linişte şi pace, fără grije ţara, din toate părţile sta toţi de neguţi-torii şi de agonesită. însă lăcomiia nice pre atunce nu lipsiia, cu dări grele, ce avîndu lăcuitorii ţărîi vrémi de agonesită, biruia toate acéle greutăţi a domniei.

Zac. 14. În Ţara Ungurească era mari amestecături între Racoţi şi între Betlean Isteoan, feciorul lui Betlean Gabor, pentru domniia Ardealului. Ce, au căutatŭ a da locul domniei acéiia Betlean Isteoan lui Racoţi, neputîndŭ avea agiutoriŭ de la împărăţiia Turcului, pentru gătirea lui soltan Murat iară asupra Persului.

Zac. 15. În anul 7145 <1637>, să rădicasă cazacii cu Pavliuc hatmanul asupra léşilor, pentru oprealǎ sa pre Marea Neagră, pre carii Potoţchii hatmanul leşăscŭ polnii l-au lovitŭ şi, închidzîndu-le tabăra, au datŭ cazacii viu pre hatmanul său, pre Pavliuc. Şi în cesta anŭ au făcut léşii şi o cetate anume Godacul pre Nipru, la pragul cel dentîiŭ a Niprului, oprindŭ pre cazaci să nu îmbie pre Marea Neagră, stricîndŭ pacea cu turcii, care opreală lor au răsuflatŭ spre mare pustiitate Crăiei Leşeşti, cu Hmil hatmanul căzăcescŭ.

Zac. 16. Tot într-acéiaşi anŭ, Cantemir-paşea cu ordele sale, peste voia hanului, au ieşitŭ den Crîm şi s-au aşedzat iară în Bugeag, care lucru nesuferindŭ hanul şi mărgîndŭ dodeială şi de la leşi, carii legasă cu a doa legătură pren Coneţpolschii cu Murtaza-paşea veziriul, sa nu hie slobodzi tătarîi a lăcui în Bugeagŭ, făcîndŭ dodeială Crăiei lor, au ieşit porunca la hanul şi lui Vasilie-vodă, domnului ţărîi noastre şi lui Matei-vodă, domnului muntenescŭ, să margă cu hanul asupra lui Cantemirŭ. Deci au venitŭ hanul cu oşti şi au purces şi domnii cu îmbe ţărîle asupra lui Cantemir, care temîndu-să de hanul, au fugit în Ţarigrad, iară ordele lui le-au luatŭ hanul cu sine la Crîm. Si de pîră hanului la împărăţiie, au perit şi Cantemir zugrumat în Ţarigrad.

Zac. 17. După ce au pornitŭ pre tătari, hanul, den Bugeag, au lăsatŭ pre doi soltani, fraţii săi, să vie cu dînşii, iară el singurŭ au purcesŭ spre Crîm înainte. Deci cîndŭ au fostŭ la trecătoarea Niprului, s-au burzuluitŭ nohaii şi au lovit fără nădejde pre soltani şi i-au omorîtŭ pre amîndoi. Şi după această faptă, au purces cu coşurile sale spre Tara Leşască, poftindŭ de la leşi loc, să să aşedze supt ascultarea lor. îmbla pe la tîrguri, pen sate, tot cîte cu o cruce de lemnŭ făcută la pieptŭ, semnŭ de închinăciune. Ce, léşii loc aşea deşertŭ, fără oameni, mai înluntru ţărîi sale neavîndŭ, le-au datŭ cîmpii pe Nipru, între Crilov şi între Godac, şi era aproape do 20.000 de nohai orda acéia.

Zac. 18. Care lucru vădzindŭ împărăţiia Turcului, iară, cu a doa orînduiala au pornitŭ cîţva paşi în prejma lor, la anul după scosul lui Cantemir din Bugeag. Şi iară au venit porunca şi la Vasilie-vodă şi la Matei-vodă, să margă să să împreune cu paşii asupra tătarîlor. Deci, de iznoavă au purces Vasilie-vodă cu oşti, al doilea rîndŭ, la Cetatea Albă, la adunarea paşilor. Iară Matei-vodă au venit pănă la marginea ţărîi sale şi de acolea au pornitŭ un serdar cu oşti de la sine, iară el singur s-au făcut bolnav şi s-au întorsŭ înapoi. Iară şi Vasilie-vodă şi paşii fără zăbavă s-au întorsŭ de la Cetatea Albă înapoi, că pre tătari îi trăsesă amu hanul cu blîndeţă şi cu făgăduinţă de iertare pentru moartea soltanilor şi-i trecusă Niprul, pre unii în Crîmŭ, iară pre alţii i-au aşedzatŭ pre cîmpii Donului. Iară moartea soltanilor mai pre urmă tot n-au lăsatŭ hanul nerăscumpărată.

Zac. 19. Ce, cîţi era din singele lui Cantemirŭ mai capete, într-una de dzile, cu meşterşug i-au împărţitŭ, pre unii la o samă de agii curţii sale, la ospăţŭ, văz, doamne, pe alţii la alţi agi şi la masa sa oprindŭ pre unii. Şi la acéia ospăţŭ i-au omorîtŭ pre toţi, cîţi era Canteniireşti mai aproape. Şi de atunce s-au stinsŭ acéia răgulă la dînşii, care era mai frunte decît toate ordele, precum pre aceste vrémi sintŭ Şirăneştii. Unul den Canteniireşti atuncea, anume Azametŭ-mîrza, pre carile 1-am apucat şi ieu, dvorean la craiul leşăscŭ Vladislav, neprilejindu-se la acéia ospăţŭ ce le făcusă hanul, au scăpat den Crîm în Ţara Leşască şi slujiia la craiul leşescŭ între dvoreani şi avea de la craiul leafă.

Zac. 20. într-acesta anŭ, au luatŭ cazacii Donului Azacul, cetate turcească pre apa Donului, care apoi au dat-o de bunăvoie Moscul turcilor înapoi. Isarŭ au îmblatŭ la acesta mijlocii pentru acéia cetate la Moscŭ, omŭ aicea în ţară pe acéle vrémi yestitŭ cu neguţitoriia în Ţara Moschicească.

Zac. 21. Iară întorsul lui Matei-vodă de la margine, mergîndŭ al doilea rîndŭ la Cetatea Albă, n-au fostŭ fără pricină, ce avîndu mare neprieten-şug Matei-vodă cu Vasilie-vodă, dendată ce au stătut Vasilie-vodă la domniie, făcuse multe amestecături la paşea pe acéia vréme de Silistria. Deci, s-au temutŭ a merge Matei-vodă, de acéle amestecături, ce-i amestecasă Vasilie-vodă la paşa şi la Poartă, ce, precum s-au pomenit mai sus, au trimis oaste, iar el singur s-au întorsŭ la scaunul său.

Zac. 22. Era la împărăţiia lui soltan Murat pre acéle vrémi toate trébile şi lucrurile împărăţiei pre doi oameni, carii era musaipi la sultan Murat, unul silihtar, ce era înluntru, care slujbă este de împărăţiie foarte aproape, adecă spătar, ce poartă spata or buzduganul după împăratul, al doilea, cîzlarŭ-aga, care este pre toată casa împărătească şi pre fete mai mare. Aceşti doi purta toată împărăţiia, veziriia înaintea lor era foarte slabă. CîndŭN să aduna veziriul cu unul de acéia, spun că le săruta poala hainelor.

Zac. 23. Deci, pre unul de acéle capete la împărăţiie, pe silihtar-paşea, îl cuprinsesă Matei-vodă cu dările, iară pre cîzlar-aga Vasilie-vodă şi ieşiia isprăvi si lui Vasilie-vodă de la împărăţiie şi lui Matei-vodă, pren chipuri mai sus pomenite. Covîr-şiia cu atîta Matei-vodă pre Vasilie-vodă, că avea Matei-vodă şi cu megieşii mare priietinşug, ales cu ungurii. Iar Vasilie-vodă nici cu un megieş, precum am apucatŭ şi noi acéia domnie, viaţa bună n-au avut, den nebăgare samă pre nime den megiieşi.

Zac. 24. O, nesăţioasă hirea domnilor spre lăţire şi avuţie oarbă! Pre cît să mai adaoge, pre atîta rîhnéşte. Poftile a domnilor şi a împăraţilor n-au hotar! Avîndu multŭ, cum n-ari avea nemică le pare. Pre cîtŭ îi dă Dumnedzău, nu să satură. Avîndu domnie, cinste şi mai mari, şi mai late ţări poftescŭ. Avîndu ţară, şi ţara altuia a cuprinde cască şi aşea lăcomindŭ la altuia, sosescŭ de pierdu şi al său. Multe împărăţii în lume, vrîndŭ să ia alte ţări, s-au stînsŭ pre sine. Aşea s-au stînsŭ împărăţiia lui Darie-împăratŭ de Alexandru Machidon, vrîndŭ să supuie Ţărîle Greceşti şi toată Machido-niia, Darie au stînsŭ împărăţiia sa, de au cădzutŭ pre mînule lui Alexandru Machidon. Aşea împărăţiia Cartaghinii vrîndŭ să supuie Rîmul, au cădzutŭ la robiia rîmlénilor. Aşea Pirŭ-împăratŭ vrîndŭ să ia Italiia, au pierdut ţărîle sale. Aşea şi Mihai-vodă, vrîndŭ să hie crai la unguri, au pierdutŭ şi domniia Ţărîi Munteneşti.

Zac. 25. Aşea şi Vasilie-vodă, avîndu fericite vrémi de domniie în pace den toate părţile, că şi ţara nu era nici cu o datorie îngreuiată, fără nice o dodeială despre turci, carii avea începută sfadă cu perşii şi într-acéle părţi sta cu valuri, au înce-putŭ svadă cu Matei-vodă, domnul munténescŭ pentru domniia acei ţări, ori că nu-l încăpea Muldova, ca pre un omŭ cu hire înaltă şi împărătească, mai multŭ decît domnească, ori că siliia să vadză pre fecioru-său, Ionŭ-vodă, la domnie, care hire au părinţii spre feciorii săi, să-i vadză în viaţa lor ieşiţi la cinste. Domnii la domnii pre feciorii săi poftescŭ să-i vadză ieşiţi, boierii la boierii, sluji-toriul să bucură să-şi vadză de slujitorie pre feciorul său harnic, pementeanul de hrana pămîntului pre feciorul său destoinicii pofteşte să-l vadză. Ori că l-au îndemnatŭ pre Vasilie-vodă mare netocmala şi nepriietenşug ce avea mai de demultŭ, încă den boieriia sa, scoasesă domniia Ţărîi Munteneşti de la împărăţiie, pre mijlocul lui cîzlar-aga şi paşii de Silistria, feciorului său, lui Ion-vodă.

Zac. 26. Prostatec îl ţinea Vasilie-vodă pre Matei-vodă. Deci, avîndu şi pre veziriul în partea sa, au făcut oşti de ţară1 şi au purces în Ţara Muntenească asupra lui Matei-vodă, lăsindŭ în scaun pre fecioru-său, pre Ion-vodă. Iară singur au intrat cu oşti în Ţara Muntenească, cu ştirea veziriului şi a paşii de Silistria. Oşti avea cîteva, iară tot de ţară şi lefecii şi céialaltă oaste, fără puţinei sîrbi, ce avea în leafă, călări.

Zac. 27. îară şi Matei-vodă, domnul Ţărîi Munteneşti, nu dormiia, ce apărîndŭ al său, avea oşti şi streine, şi de ţara sa, ales pedestrime, hie cîndŭ avea pănă la o mie în leafă, fără dărăbanţii de ţară şi călări de ai noştri moldoveni, acolo mersi în leafă, cărora numele era livinţii, şi leşi călări ţinea pururea cîte 200 şi deosebi unguri călări. Şi dideasă ştire şi la arcalele sale, ce avea la împărăţiie, de silă ce-i făcea Vasilie-vodă. Deci, cu mijlocele lui silihtar-paşea, bine n-au intrat Vasilie-vodă în ŢaraMuntenească, la o vale care să chiamă Rîbna, l-au tîmpinatŭ un ceauşŭ de la împărăţie cu poruncă numai să să întoarcă Vasilie-vodă îndărăptŭ. Şi în urma ceauşului au sositŭ şi o samă de oşti a lui Matei-vodă. Zac. 28. Numai ce au căutat lui Vasilie-vodă a să întoarce înapoi, vădzîndŭ cartea împărătească şi cine era soltanŭ Murat-împaratul, nu era de-a şuguire cu dînsul. Deci purcegîndŭ îndărăptŭ Vasilie-vodă, să simeţlsă muntenii şi în chipul goanei, să gonească pre oştile lui Vasilie-vodă, lovisă la coada oştii. Ce, s-au întorsŭ apoi oştile de ţară şi singur Vasilie-vodă şi au înfrîntŭ pe munteni si au prinsŭ cîţva vii şi au şi peritŭ den munteni cîţva.

Vasilie-vodă apoi, după acéia au ieşitŭ îndată den Ţara Muntenească, plinindŭ porunca împărăţiei şi şedzindŭ cîteva dzile la Ploscuţéni, la Putna, de acolo au porriitŭ pre ceauşul cel împărătescŭ, iară singur s-au întorsŭ şi au venit în scaunŭ.

Zac. 29. Era pre acéle vremi veziriul Tabani Buiuc, carile ţinea cu Vasilie-vodă şi paşea de Silistria, iară aşea şi numai să scoată pre Matei-vodă să pusesă cu toată voia. Şi fără ştirea împărătească ieşiia de la veziriul isprăvi de domnia Ţărîi Munteneşti lui lonŭ-vodă, feciorului lui Vasilie-vodă. Cum şi atuncea, dacă au vădzut veziriul împiedecate isprăvile dentîi de silihtariul, au făcut altele, la singur paşa de Silistria, să ducă el singur pre feciorul lui Vasilie-vodă în scaunul Ţărîi Munteneşti, care lucruri apoi au mîncatŭ capul veziriului, obli-cindŭ împărăţiia pen silihtariul războaiele şi vărsările de singe între domni, de unde să pogoară. Nice te mira, cum de au pututŭ domnii a îmbla în zarve, fără ştirea împărăţiei şi ales la un împărat leu ca acéia.' Deci, să ştii că ţărîle pre atunce acéstea nu era aşea supuse, ce într-altă voie veghiată şi să temea turcii să nu se dea Ţara Moldovei în partea léşilor, carii era pre acéle vrémi foarte tare, cît să siia împărăţiia de sfada léşilor şi ales avîndu amu începute războaie cu perşii, precum ţi s-au pomenit. Ce era bucuroşi că să sfădescŭ aceste ţări între sine şi poţi pricepe şi pre domniile acéstea aşea de îndelungate, 19 ani Vasilie-vodă domnŭ, iară Matei-vodă pănă la moarte, aproape de 30 de ai la domniie. Alte vacuri să socoteşti ţărîlorŭ acestora pre atunci.

Zac. 30. Cu al doilea isprăvi de domniia Ţărîi Munteneşti au socotitŭ Vasilie-vodă cu altă cale. Avîndu acéia şi de la veziriul ştire, au pornit pre Ion-vodă la paşea de Silistria cu cîţva boieri, să-l ducă paşea în scaun. Şi trimisesă înainte la paşea pre Enachie Catargiul vel-postelnic, să mai întărească -lucrurile, păn a veni Ion-vodă. Ce, şedzîndŭ acolea la paşea Catargiul, aşteptîndŭ sosirea lui Ion-vodă, au simţit lucrurile într-altŭ chip, că-i agiunsésă pre paşea iară alte porunci împărăteşti pren silihtariul şi-i unsesă osiia şi paşii Matei-vodă. Deci, vădzindŭ Catargiul lucrurile într-altŭ chip şi amirosindŭ că, cît ari sosi lonŭ-vodă la paşea, va să-l oprească şi să-l trimită la împărăţiie, au dat Catargiul ştire la boieri, ce era pe lîngă Ion-vodă, amu aproape de Dristor, la un satu şi îndată s-au întorsŭ Ion-vodă can cu fuga de grijea paşii şi au ieşit şi a doa ispită pentru domniia Ţărîi Munteneşti.

Zac. 31. Iară nici cu atîta nu s-au lăsat Vasilie-vodă, ce îndemnatŭ şi de veziriul şi ca o nemică socotindŭ a călca pre Matei-vodă, iară au strînsŭ oşti şi cu mai bună gătire, cu pedestrime, cu pusei şi iară au purces în Ţara Muntenească asupra lui Matei-vodă şi cu acéia nebăgare în samă de Matei-vodă, cît aicea în locul său pusesă domnŭ pre fecioru-său, Ion-vodă, în scaunul ţărîi, cu boieri, cu ispravnici, cu domniie deplină, tiindŭ ca-n palmă domniia Ţărîi Munteneşti. Iară lunecoasă sintŭ lucrurile războaielor şi în puterea lui Dumnedzău mai multă stau. Nice unu nepriietin, cît de slabŭ hie, cum să nu-l ţiie nimea, nece-1 ţinu oştenii cei direpţi. Şi bine au dzis unul: „Bella momentis constant", adecă „Războaiele în clipala ochiului stau". Că atîta era numai să ie acéia războiŭ Vasilie-vodă si să să aşedze în domniia Ţărîi Munteneşti. Iară roata lumii nu aşea cum gîndeşte omul, ce în cursul său să întoarce.

Zac. 32. De care silă n-au pututŭ nice silihtariul a-i trimite alte isprăvi lui Matei-vodă, să nu să de tot descopere cu îmbletele împrotiva veziriului, să-i răsaie ceva împărăţiei cu scîrbă în partea sa, că, ales la turci, foarte cu siială sintŭ toate şi cu mare meşterşug şi taină strică unul altuia, cîndŭ va unul pre altul să-l surupe. Că să pîrască a vedere, sie strică, cine începe pîră. De multe ori cu laudă pre nepriietinul său mai curundŭ coboară şi ales supt împărăţiia lui soltan Murat cu mare siială era toţi. Iară totdeauna trimite silihtariul pre taină la Matei-vodă, îmbărbătîndu-l să stea împrotiva lui Vasilie-vodă, să-l bată, iară despre scîrbă împărătească să nu poarte grije, că ieste grija lui. Deci, şi Matei-vodă ş-au strînsŭ oastea toată şi vădzindŭ că Vasilie-vodă trage cu ostile sale spre Bucureşti, nu spre Tîrgovişte, au coborîtŭ şi elŭ spre Bucureşti cu oşti.

Zac. 33. Vasilie-vodă, daca au sositŭ la Praova, la sat anume Ojogenii, ştiindŭ din limbi de gătirea lui Matei-vodă împrotiva sa şi cu oşti cîteva şi streine şi de ţară, au făcută sfat acolea la Ojogeni, socotindŭ şi trecătorile apelor şi locuri închise de păduri de pen toate părţile şi de bîhnişuri, înţelegîndŭ pre Matei-vodă că anume locuri ca acelea pofteşte să dea războiŭ, fiindŭ oştile mai tare hiecare la locul său şi la strîmtori, împrotiva oştilor celor streine hie cîndŭ cei de loc sintŭ mai tari, au ales cu sfatul să nu treacă Praova, ce să stea acolea la cîmpŭ, să tragă pre Matei-vodă, să iasă cu oştile sale la cîmpŭ. Şi aleglndu-se sfatul, au purces toate ostile lui Vasilie-vodă în jacuri în podgorii, pe supt munţi, încotro să bejenise toată Ţara Muntenească, de pen toate acéle olate, pănă în Praova.

Zac. 34. Şi aşea cu acela sfat — ce svétnici or hi fostŭ aşea de buni de războaie pre atunci — răşchirată oastea pe la jacuri, în loc au priceput Matei-vodă lucrul şi îndată au purces spre Praova. Şi di-reptŭ în prejma Ojogénilor, unde era Vasilie-vodă cu corturi, au stătut la trecătoare, dîndŭ ştire den cîteva pusei ce avea cu sine şi îndată au început a trece oastea în vad. Tot călăreţul au trecut cîte un pedestraş după sine şi au stătut în tocmală cu oştile, dencoace de Praova, tocmindŭ oastea pedeastră cu focul şi cu puşcile între oastea că]ăreţă şi au purces cu toată oastea stolită asupra taberii lui Vasilie-vodă.

Zac. 35. Nu avea de ce să apuca Vasilie-vodă cu oastea răşchirată în toate părţile si aşea venire asupra degrabă a lui Matei-vodă şi întemeiată. Că oştenii lui Vasilie-vodă, unii veniia cu plean îngreuiaţi, neştiindŭ lucrul ce este, alţii spăimaţi de sosirea oştilor aşea degrabă, mai multŭ de gătire la fuga îndată au stătut, nu de război. Şi aşea şpîrcuită oastea şi fără nice o tocmală, au plecat şi Vasilie-vodă fuga şi toată oastea, cîtă nu era dusă în pradă lăsîndŭ şi corturile, şi puşcile, şi pedestrimea toată pre mîna lui Matei-vodă. Şi de grijea gonaşilor, Vasilie-vodă au lăsat drumul pe care Venisă, ce de-a direptul au năzuit la Brăila.

Zac. 36. La Brăila zăbăvindŭ Vasilie-vodă cîteva dzile şi Matei-vodă dedésă ştire de olac la paşea îndată de izbîndă sa asupra lui Vasilie-vodă. Aşea de sîrgŭ lucrul, ori cu ştirea paşii, ori dentru sine agii de Brăila şi de Mecinŭ sfătuiia să prindze pre Vasilie-vodă, să-l trimită la paşea. Şi să nu hie dat ştire Stamatie, ce au cădzutŭ apoi stolnic la Vasilie-vodă şi la alte domnii pre urmă şi postelnic mare, ar hi încăput Vasilie-vodă la prinsoare. Ce şedzîndŭ sară la masă, i-au dat ştire şi de la bucate s-au sculatŭ, pentr-o grădină, peste un gardŭ, suindŭ de pe spinarea unuia din slujitori şi acolo i-au scos calul şi au ieşitŭ cu fuga din Brăila, la Galaţi, lăsindŭ toate în Brăila, cîte nu rămăsesă la Ojogeni.

Zac. 37. Inţelegîndŭ Ion-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă, poticala tătîne-său în Ţara Muntenească, au strînsŭ boierii ce era puşi la boierii pe lîngă sine şi le-au dzis, cum el, nefiindŭ de domnie, pentru slabă sănătate ce avea (că era Ion-vodă omŭ slabŭ şi deznodată şi de mîni şi de picioare, cum n-ar hi fostŭ feciorul lui Vasilie-vodă, care era ca un leu şi la hire, şi la trup), iară tătîne-său lasă scaunul domniei. Şi au venit Vasilie-vodă iară în scaun.

Zac. 38. Iară Matei-vodă jeluindu-se şi la împărăţiie de pradă ce făcuse oştile lui Vasilie-vodă şi la megieşi, să-şi întoarcă călcătura ce făcuse Vasilie-vodă Ţărîi Munteneşti, legasă cu Racoţii cneadzul Ardealului, tatăl lui Gheorghie Racoţi, lucrul, fiindŭ şi Racoţii rănit cu nebăgarea în samă megieşii lui de Vasilie-vodă, au pornit neşte oşti asupra lui Vasilie-vodă, cu lonŭ-vodă Moghila, feciorul lui Simion-vodă, carele era la Ardeal aşedzat, după războiul de la Ştefăneşti, care era între feciorii lui Simion-vodă şi între feciorii lui Ieremie-vodă pentru domniia ţărîi. Şi amu pănă în Trotuş coborîţi ungurii şi oştile munteneşti păn la Milcov sosiţi, au schimbatŭ Racoţi sfatul cu Matei-vodă. Ori temîndu-să de împărăţiie, înţelegîndŭ patima veziriului, ori alta socoteală le-au venit, au întorsŭ şi pre Ion-vodă cu oştile îndărăptŭ şi s-au întorsŭ şi muntenii. Ieşisă casa lui Vasilie-vodă spre Huşi de spaima acéia. Şi pre vremea cobo-rîtului acestor oşti asupra lui Vasilie-vodă, au pe-ritŭ şi Gorgan, şi Sămăchişă căpitanul şi Cîrste visternicul, den prepus de la domnie pentru vicleşug.

Zac. 39. Deci după aceste zarve, numai ce i-au căutat a sta lui Vasilie-vodă la pace, vădzîndŭ şi primejdia veziriului, curundŭ după acéia, să nu să mai aţiţe lucrurile asupra sa. Cum n-ar hi fostŭ fără primejdiie Vasilie-vodă atunceşi, de n-ar hi stătut împărăţiia după lucrurile împrotiva perşilor, care curundŭ după acéia au purces cu toată puterea asupra Vavilonului. Ori de la cei doi megiieşi n-ar hi fostŭ fără răscoală, de nu s-ar hi spăimat Racoţi şi Matei-vodă cu moartea veziriului. Şi sta în cumpănă soltan Murat, asupra Azacului va merge, că încă nu-l didésă moscalii, au asupra Vavilonului. Ce, viindŭ cu acéia veste Isarŭ. că or da Azacul moscalii, au purces asupra Vavilonului. Iară pănă a să înţelege purcesul, aceste ţări era supt grije că va veni împărăţiia spre aceste părţi cu oşti. Fost-au aceste zarve între Vasilie-vodă şi între Matei-vodă în anul 7144 şi în anul 7145 <1636—1637 >.

Zac, 40. Iară primejdia veziriului Tabani Buiuc, anume cum au venit, de au perit de soltan Murat, aşea au fostŭ: după răszipa de la Ojogeni oştilor lui Vasilie-vodă, face Matei-vodă ardzehal, adecă răvaş de jalobă, la singur împăratul şi aflîndŭ omŭ de acéia treabă, să dea acéia jalobă la singur împăratul, au purces omul acéia cu cărţile şi, ştiindŭ rîndul, au păzit cîndŭ au ieşit împăratul la primblare cu vînătoare la cîmpŭ. S-au făcut omul a merge de olac pe denaintea împăratului, anume să-l vadze. Şi aşea vădzîndu-l împăratul mărgîndŭ tare, au trimis de l-au oprit şi au pus de l-au

întrebatŭ de unde vine. El au răspunsŭ că vine den Ţara Muntenească cu cărţi la împărăţiie, să ştie împărăţiia de mare vărsare de singe si pradă ce s-au făcut în Ţara Muntenească de Vasilie;vodă, care au venitŭ cu oşti asupra lui Matei-vodă. înloc au trimis împăratul de i-au luat cărţile şi au cetit ardzahalul cel cu jalobă asupra lui Vasilie-vodă, pomenindŭ că să laudă Vasilie-vodă că are isprăvi de la veziriul, să hie domnŭ şi în Ţara Muntenească, şi în Ţara Moldovei. Atunci au avut vréme silihtariul asupra veziriului, căindŭ ţărîle, cum să strică ele în desine şi să pradă. De care jalobă focŭ s-au făcutŭ împăratul, soltan Murat pre viziriul, înţelegîndŭ că de la veziriul să coboară acéle amestecături. Ce, dentăi au trimis pre omul cu toate acéle scrisori, să vadză şi veziriul. Ce, au dzis silihtariul cătră împăratul ca omul îndată va peri de veziriul. Deci, i-au dat hasăchii şi i-au învăţat singur împăratul: „Pre acestŭ omŭ iară să-l aduceţi la mine". Şi aşea au fostŭ: l-au dus hasăchi la veziriul şi dacă au înţeles veziriul, au vădzutŭ că este rău de dînsul. Au vrut să oprească pre om, ce hasăchii i-au spus porunca care au de la singur împăratul, să-l ducă pre omul iară la împăratul.

Zac. 41. Scosesă veziriul daruri hasechiilor, să lasă pre omul la dînsul, ce nu s-au cutedzat hasechii de silihtariul a face peste poruncă. Iară să nu hie fostŭ omul de faţe, putea să tocmască veziriul lucrurile sale, dzicîndŭ că au fostŭ un marghiol de cei de Ţarigrad şi au spus menciuni, că de aieste să fac multe la turci sau s-ar hi uitatŭ la împărăţie, care de lucrurile a toata lumea gînclindŭ, céle mai mănunte le trece cu gîndul. Ce, păziia acestŭ lucru silihtariul, să nu scape vréme ca acéia asupra veziriului. Şi înnoindŭ scîrbă împărăţiei silihtariul, au chemat pre veziriul împăratul şi după mustrare că strica ţărîle fără ştirea lui, l-au omorît. Şi aşea au ieşit veziriului aceluia zarvele între domni. Aceste am înţăles de la boieri bătrîni de sfatŭ pre acéle vrémi.

Zac. 42. Curundŭ după aceste svade cu Matei-vodă, să potoale Vasilie-vodă sunate zarvele, pre fecioru-său, pre Ion-vodă, l-au tremis la Ţarigrad, undeşi s-au săvîrşit şi viaţa nu pestiţi ani. Şi s-au săvîrşit într-aceşti ai dzilele şi doamna dentîi a lui Vasilie-vodă, fata lui Bucioc. Şi după moartea doamnei, au trimis Vasilie-vodă pre Catargiul în Ţara Cerchijască şi de acolea i-au adus doamnă, fata unui mîrzac de ai lor, cu care au trăit apoi pănă la săvîrşitul său.

Zac. 43. în anul 7143 < 1635 >, au luat sultan Murat Vavilonul cu mare vărsare de singe de la perşi, după patru luni den ce dzi începuse a bate oraşul. Spune istoriia să hie fostŭ 30.000 de oşteni în Vavilon. Ce, acéie gătire făcusă şi sultan Murat asupra perşilor, cît singur Vavilonul. Iară tot Mi-siriul1 şi paşii ce sintŭ peste arapi i-au pornit despre Marea Roşie, de au lovitŭ şi dintr-acolea Ţara Persului şi le-au luat turcii şi dentr-altă parte o scală foarte mare. Şi aşea îndoitŭ Persul, n-au putut da nici un agiutor Vavilonului.

Zac. 44. Sultan Murat într-acolea zăbăvindu-se cu oştile, iară aicea, în ceste părţi, sta fericite vacuri şi linişte şi pace întemeiată den toate părţile, fiindŭ în pace amu Vasilie-vodă şi cu megiiaşii. Şi în-tr-aceşti ani au zidit Vasilie-vodă şi lăudate mănăstiri, şi aice în oraşul léşilor, întîi supt numele a trei sfinţi învăţători a besericii, ce să dzice Trieh Svetitelei, mai pe urmă mănăstirea, a doa mănăstire, a Golăi, cu făptură, cum să vede, peste toate mănăstirile aici în tară mai iscusită. Golăé îi dzic pre numele unui boier iu, anume Golăi, carele într-acela loc au avutŭ făcută o besericuce de piatră. Şi în ceşti ai au adus Vasilie-vodă şi moaştiile a sfintei prepodobnei Paras-chevei, în anul 7148 <1640>, căriia svinte viaţa şi de pe ce locuri au fostŭ, să citeşte viaţa ei petrecută cu mare dumnedzăire în Minei, în luna lui octovrie, în 14 dzile.

Zac. 45. Aceştii domnii au făcut ca de iznoavă şi curţile céle domneşti în Iaşi, casele céle cu cinii, grădini, grajdiuri de piatră, tot de dînsul sintŭ făcute. Şi multe locuri au aşădzat, care au stătutŭ multe vrémi stătătoare. Că de a fostŭ cîndva vrémi fericite acestor părţi de lume, atuncea au fostŭ. Plină Ţara Leşască, oi dzice, de aur, la care pre acéle vrémi curea Moldova cu boi de negoţ, cu cai, cu miiere şi aducea dintr-acéia ţară aurŭ şi argintŭ. Oi putea dzice că săracŭ nu să afla pre acéle vrémi, doară care nu-şi vrea să aibă. Ţara Leşască la acéia scară de fericire să suisă, precum şi singuri léşii dzic şi scrisorile lor, care nici o crăie pre acéle vremi nu era deopotrivă; în bine şi în dezmierdaciune pre atuncea léşii, şi aşea şi ţara noastră.

Zac. 46. Iară di pe acéle vrémi să cunoaşte paharul lui Dumnedzău aproape de schimbare şi curundŭ spre alte mai cumplite vrémi. Că era la mare zbur-dăciune ţărîle aceste. Si care ţări să suie pre la mare bivşuguri, zburdeadză hirea omenească peste măsură, şi zburdăciunea naşte păcatul şi pre păcatul urmadză mînia lui Dumnedzău. Aşea Tara Léşască era la mare zburdăciune, aşea şi aicea ţara şi singur dom-nulŭ Vasilie-vodă, cu silă a cîteva case de boieri,

luîndu-le fetele peste voia părinţilor la ţietorie. Iară oamenii de casa lui, nepoţii lui Vasilie-vodă, ca mai mare sile făcea, luîndŭ băieţii oamenilor în silă la curvie, care toate fapte mai pe urmă s-au arătat cu mare osindă asupra casei lui Vasilie-vodă.

Zac. 47. În ceşti ani, după ce au aşădzat sultan Murat Vavilonul spre împărăţiia Turcească, s-au întorsu în Ţarigrad şi să gata tare asupra léşilor, să răscumpere ruşinea lui soltan Osmană, deşchi-dzîndu-şi calea pen Ardeal, să lovască peste munţi de-adiréptul spre Liov. Ce, i-au tăiatŭ atuncea curund puternica mîna lui Dumnedzău dzilele. Şi după moartea lui sultan Murat, au stătut în locul lui sultan Ibraim, frate-său, omŭ dat cu toată hirea spre zburdăciuni. Şi cu împărăţiia lui, iară au hăläduit ţărîle acéstea de răscoale.

Zac. 48. Începuse în ceşti ani Racoţi cel bătrîn svadă cu némţii, căruia era orînduită oaste şi de aice, de la noi den ţară şi den Ţara Muntenească. Ce, n-au ţinut multŭ aceia sfada, curundŭ au venit la tocmală cu împăratul nemţăscŭ. Iară prădasă cîţva loc cu ai noştri în Ungurimea de Sus. Apostol de Orheiŭ au fostŭ serdarŭ într-acéia oaste cu Racoţii.

Zac. 49. În anul 7153<1645> au făcutŭ şi nunta fiicăi sale Vasilie-vodă, cei mai mari, doamnei Măriei, după cneadzul Ragivil, om de casă mare, den cnédzii Litfei. Numai, cu ce inimă şi sfatŭ au făcut acéia casă după omŭ de lége calvinească, care este scornită de un mitropolit de Fiandra1, de supt ascultarea papei de Rîmŭ, peste legăturile săboarelor cu multe dumnedzăireşti minuni legate. Iară calvinul numai pre singure pohtele sale trupeşti, osebite de sfînta săbornică besérecă au scornitŭ acéia lége, la care, ca la o lége slobodă, în puţină vréme au cursŭ toată Fiandra şi Englitera. De mirat au rămas vacurilor această casă, cum au putut suferi inima lui Vasilie-vodă să să facă. Şi multă vréme s-au frămîn-tatŭ acestŭ lucru în sfat şi cîţva boieri pre atunci apăra acest lucru, să nu hie, ales Toma vornicul şi lordachie visternicul, care capete de-abea de au avut cindva această ţară, sau de va mai avea. Ei dzice lui Vasilie-vodă şi pentru legea rătăcită şi un lucru nu fără grije despre împărăţiia Turcului. Iară Tode-raşco logofătul şi Ureche vornicul sta asupra aceştii minte să să facă.

Zac. 50. Avea Vasilie-vodă pozvolenie de la turci, ce era acéia voie din bani, nu din inima turcilor. Şi aşea s-au făcut nunta aicea în Iaşi, la care cîţva domni den Ţara Leşască, singuri cu chipurile sale au fostŭ, cu curţile lor şi Pătraşco Moghila, feciorul lui Simionŭ-vodă, mitropolitul de Chievŭ. Iară soli trimişi era de la Racoţi cneadzul Ardealului, Chimini lanăş, cu daruri şi de la Matei-vodă domnul munténescu, singur Ştefan mitropolitul Ţărîi Munteneşti şi Radul logofătul şi Diicul spătariul că să împăcase amu domnii între sine.

Zac. 51. N-au lipsită nemică den toate podoabe, cîte trebuia la veselie ca acéia, cu atîţè domni şi oameni mari den ţări streine. Meşteri de bucate, aduşi dintr-alte ţări, dzicături, giocuri şi de ţară, şi streine. Curtea podobită toată şi strînşi boierii şi căpeteniile ţărîi, feciori de boieri, oameni tineri la alaiuri, pe cai turceşti cu podoabe şi cu peţiene la şlice. Şi aşea cu petrecanii trăgînîndu-se veseliia cîteva săptămîni, au purces cneadzul Ragivil cu doamna sa în Ţara Leşască, cu dzestre foarte bogate.

Zac. 52. La anul, simţindu-se Crăiia Leşască în virtute, îndemnat de papa de Rimă şi de veneţiiani, carii avea dodiială de la turci la ostrovul Critului, au făcut sfat cu senatorii craiul Vladislav, numai să înceapă sfadă cu turcii, adecă cu împărăţiia lor, de care gătirea lui şi la ce au ieşit apoi acéia sfat, ceti-vei povestea mai gios la rîndul său. Iară soli trimiţindŭ la toţi craii creştineşti craiul leşescŭ, aice la Vasilie vodă, pre cneadzul Ragivil au lăsat soliia cu această treabă, fiindŭ viitor Ragivil, la anul după nuntă, la socru-său, aicea în ţară. Care soliia au credzut Vasilie-vodă îndată şi au priimit să fie una cu léşii, cît şi birul amu oprise a anului celuia şi pornisă pre aga birului fără bir, răspundzindu-i că nu s-au pututŭ strînge birul pentru sărăcia oamenilor. Ce, dacă au stătut la voroava cu boierii pentru opritul birului şi într-un rînclŭ şi într-altul, spun să hie dzis Petri-ceico vornicul de Ţara de Sus pre carele îl ţinea ei mai prostatec dentr-alţii în sfatŭ: „Eu aşi dzice să nu oprim noi birul, păn nu om vedea că trec léşii Dunărea". Şi acéia cuvîntŭ au intrat îndată în gîndul lui Vasilie-vodă şi au răpedzitŭ după aga şi l-au oprit la Galaţi, pănă au gătitŭ birul şi l-au încărcat şi l-au pornitŭ. Aşea ferescŭ pre domni şi ţărîle voroava cu svatul de primejdii. Că pentru acéia au dat Dumnedzău sa aibă împăraţii, craii, domnii, cîrmui-torii ţărilor, să aibă svétnici pre lîngă sine, cu carii vorovindŭ o treabă, să frămînte cu voroava lucrul unul una, altul alta răspundzindŭ, să lămureşte lucrul care este mai spre îndemînă. Iară ce fac domnii singuri den gîndurile sale sau den şoapte, rar lucru iesă la folos, că încă în lume omŭ n-au născutŭ pănă acmu ca acéia, să nu-i trebuiască voroava cu svat, că deşi gîceste cîrmuitorul cîte o

treabă, încă tot să nu să încreadză c-au gîcitŭ, pănă nu să întăreşte părerea lui cu voroava si altor păreri. Deci, ce ai gînditŭ că este bine, dacă să mai tocmescŭ cu gîndul tău, ce ai gînditŭ că este cu cale, încă a doi sau a trei socoteala, fără greş pre acéia lucru să stai, că nu te va înşela. Iară ce-ţi pare numai a singur că este bine şi alţii toţi dzic că este într-altŭ chip, să nu crédzi acéia socoteală, că te amăgeşte. Multe lucruri ne păru că sintŭ gîcite, iară apoi, dacă mai laşi vremea socotelii, afli departe, mai pre urmă, într-altŭ chip. La mulţi domni mare smentele am vădzutŭ den şoapte sau nesfătuit, amu în vacul nostru. Fără sfatŭ au făcut Vasilie-vodă lovitul tătarîlor la Brătuleni pe Prut şi apoi prada a toată ţara, nespuse de agiunsŭ cu cîtă robie şi plean, dentr-acéia faptă au venit asupralţărîi. Şi aşea şi Duca-vodă sfătuindŭ numai cu unul pentru cartea la hanul şi-au stricat domniia, den care maziliie mare răsipă şi greutăţi asupra ţărîi au venit, care era foarte în stat bun pre atunce şi gata lucrurile să rădice numai cu o orînduiala datoriile ţărîi toate. Iară den céia maziliia a domniei dentîi a Ducăi-vodă, s-au prilejit trii înnoituri de domnie; una la Belgrad, a Dabijei-vodă, după care, neplinind anul, a murit Dabijea-vodă, altă domnie tot într-acéiaşi anŭ, domniia dentîi a Ducăi-vodă, a treia a lui Iliiaş-vodă, cu mare răssipă. Deci trei domnii cate 500—600 de pungi de bani la înnoituri, tot într-un anŭ, cum au putut hi bine? Aşea cu şoaptele, numai cu unii nu cu sfat, au făcutŭ şi Petreceico-vodă1, de au lepădatŭ, fără de nice o nevoie domniia ţărîi şi s-au dus în Ţara Leşască, den care faptă să stinge Ţara Moldovei astădzi.

Zac. 53. Cneadzul Ragivil, după zăbava sa peste cîteva săptamîni în Suceavă, la socru-său, la Vasilie-vodă, pre doamnă sa au pornitŭ pe la Sneatin spre ţara sa, iară el singur au lovitŭ pen Ardeal, pe la Racoţii, cneadzul de Ardeal, tot cu acéle trebi, pentru rădicarea lor asupra împărăţiei Turcului.

Zac. 54. Înţeles-am din boieri bătrîni, cum să hie vrîndŭ Vasilie-vodă la Suceavă să-şi despartă fata de domnu-său, Ragivil, ce n-au priimit ea, doamna Mărie, fata sa, dzicîndŭ tătîne-său să fie socotit întîi lucrul, nu mai pre urmă.

Zac. 55. Şi cu vrémile pănă aice istovim o parte de domnie a lui Vasilie-vodă, că pănă aice, pre cît au fostŭ fericită domniia aceasta, cu atîta mai cumplite vrémi s-au început de atunce, den care au purces den scădere în scădere această ţară pănă astădzi.

Capulŭ alŭ șéptesprădzécè

Încep. 1. De vréme ce scriitorii cei streini pe lîngă poveştile sale n-au trecut cu pomenirea şi de lucrurile ţărîi noastre Moldovei şi cît ştim de lucruri trecute în ţara noastră, mai multŭ dintru dînşii ştimŭ, cu cale este şi noaă a pomeni de vrémile lor, ales povestea lui Hmil, hatmanului căzăcescŭ, de la care vrémi (ahŭ) s-au început si râul nostru, în care pănă astădzi ne aflăm cu acestŭ pămîntŭ la cumplite vrémi şi Dumnedzău ştie de nu şi peste vacul nostru trăitoare.

Zac. 2. Izvorul a tuturor răutăţilor şi pustiităţii acestor părţi, începutul căderii şi împuţinării Crăiei Leşeşti, răssipă şi pustiitatea şi cazacilor, stîngerea şi ţărîi noastre.

Zac. 3. Iară mainte de ce om începe a scrie rădicarea cazacilor cu Hmil hatmanul lor asupra léşilor, stăpînilor săi, a pomeni de cazaci, ce neam sintŭ şi de cînd sintŭ supt acestŭ nume cozac, cu cale că va hi am socotitŭ, audzînd pre mulţi întrebîndŭ de acestŭ nume a lor, de unde şi de cîndŭ ar hi. Deci mulţi au dzis că numele lor cozac ar hi de la unu neam ce este peste apa Volghăi, anume cassac, ce acéle deşerte poveşti sintŭ.

Zac. 4. Sint cazacii de neamul său ruşi, rămăşiţele de oşteni a cnédzilor ruseşti, pre carii cu îndelungate vrémi, supuind craii leşeşti şi cădzînd şi Chio-vul, scaunul Rusii, pre sama leşilorŭ, ei pe Nipru în gios şi pe de céia şi pe de iasta parte, trăiia supt ascultarea crailor leşeşti, slobodzî de vecinătate, în chipul oştenilor, cu hrana sloboadă pe Nipru, ori cu vînătoriia la cîmpi, ori cu pascăriia pănă la pragurile Niprului, unde are Niprul în trei locuri praguri, aşea den hirea locului făcute, de cade apa de pe stinci, ce sîntŭ în fundul apei, la loc mai gios. Care locuri nici un fél de vasŭ a trece nu poate, iară vasele lor şi acéle a lor încă cu mare grije trecu şi de multe ori pe uscatŭ trag vasele, pănă trecu acéle locuri. Şi aşé trăiia pănă în dzilele lui Avgustŭ-crai.

Zac. 5. Acela craiŭ leşăscŭ vădzîndu-i oameni cu viaţă direaptă de oşteni, i-au tras şi la lefe şi le-au făcut şi căpetenii cu tocmală şi în rîndul său să fie volnici a să buluci şi a să oşti împrotiva tătarilor, ca o pază să fie Crăiei Leşăşti, că dodiia tătarîi marginile ţărîi lor şi pre atunce. Şi de pe sprinteniia lor, fiindŭ oameni sprinteni şi sălbateci, li-au dzis

cozacŭ, adecă capră sălbatecă, sau că îmblîndŭ ei la cîmpi după capre sălbatece si în luncile Niprului, le-au venit acestŭ nume de atuncea, de le-au dzis cozacŭ, adecă căpraş. Care nume şi la leşi, la o samă de oaste, ales steagurilor ce sintŭ mai sprintene, le dzic steagurile Căzăceşti şi pănă astădzi.

Zac. 6. Apoi Ştefan Bator craiul leşăscŭ şi mai mare aşedzare le-au făcut cazacilor, dîndu-le şi hatman să aibă, cu steag, cu doabe, cu trîmbiţă şi după voia lor să-şi aleagă hatmani. Şi le-au pozvolit şi i-au întărit să facă şi vase de Marea Neagră şi să facă cazaci răiestrovi, adică de catastiv, pănă 40.000 de oameni şi loc să aibă scaunul său, un ostrov la Nipru, în care este o mănăstire mare, cu cîteva alte mai mănunte bescrici, anume Trăhtămirov. Și aceasta este începătura oştilor lor, după ce cădzuse cnedziile ruseşti, de o sută şi 50 de ai încoace.

Zac. 7. De pre acéle vrémi, multă nevoie făcea cazacii Crîmului şi Ţărîlor Turceşti, pănă şi Anadolul nu hălăduiia. Sinopul, Tropezonul, cetăţi mare le-au luat în cîteva rînduri şi alte oraşe mai mici şi den-colo de Marea Neagră şi dencoace, Varna, Misăvriia, Ahilo, pănă la Aitos si la Pravadiia pururea prada. Şi au lovit şi pănă aproape de Ţarigrad, la Eni-Chioi, pre Boazŭ, pre scursura céia, cu care să scură Marea Neagră în Marea Albă, supt cetatea Ţarigradului. Şi aşea dodiind împărăţiei Turceşti, veniia de la turci ponoslu pentru prădzi ce făcea cazacii în părţile lor. Acéle socotindŭ de la o vréme léşii, pentru să nu strice pacea cu împărăţiia Turcului, face cazacilor mare strînsoare, oprindu-ide pre mare, care hrană o deprinsesă ei, cu mare dobînde şi avuţii ce scotea de acolea. Şi cu acéle avuţii zidiia beserici de piatră, mănăstiri, cît o mănăstire la Chiev, căriia dzicŭ Arhanghelii, stă şi pănă astădzi cu o boltă, cea den mijloc, foarte mare şi toată bolta acoperită cu scînduri de aramă galbănă şi poleite scîndurile cu aur. Şi pentru să-i oprească de tot, să nu îmbie pre mare, au făcut léşii o cetate, anume Godacul, la pragul cel dentîiŭ a Niprului, şi ţinea acolea cîte 2.000 de némţi, pedestrime cu pusei, pentru opreală lor, care era foarte cu mare sită cazacilor, ca unor oameni carii altă hrană nu ştié, fără oştenia. Şi den céia opreală s-au rădicat în cîteva rînduri împrotiva léşilor, cu Nalivaico hatmanul, apoi cu Sulima, mai pre urmă cu Căzima, hatmanii lor, ce tot îi răzsipea hatmanii leşăşti. Pănă vădzîndŭ neticneală cu dînşii, le rădicase şi hătmăniile, să nu hie şi le trimite cîte doi domni comisari mai mari şi aceia comisari le făcea giudeţă şi-i cîrmuia. Şi cu vremea şi alte volnicii le-au stricat toate, cît nu era cazacul cu nemică volnic.

Zac. 8. Aşea s-au tras asuprelele lor până la Vladislavŭ-crai, în anul... Acela Vladislav, craiul leşescŭ, precum s-au pomenit şi mai sus în capul alŭ 16, vădzîndu-se crăiia în virtute, după atîtè izbînde şi asu-pra Moscului, cumu-şi era aşea că mai fericită Crăiia Leşască şi în tărie şi în tot binile şi bivşuguri nici la unu craiŭ n-au fostŭ, cum au fostŭ pe atunce. Pentru acéia bine dzice un dascăl: „Si qui sunt in superiore valetudinis gradu, dum in eodem permanere non possunt, cadunt in deterius", adecă „Céia ce sintŭ în scara virtuţii acea mai de sus, neputîndŭ a sta tot într-acéle stepene, cad foarte la mare slăbiciune". Aşea toate împărăţiile, cîndŭ prea să suie la mare tărie, neavîndŭ loc să să mai sus suie, cad şi purced îndărăptŭ, cum vedem şi Crăiia Leşască.

Zac, 9. Avîndu acéia crai Vladislav şi praxis, adecă ştiinţă, ce sîntŭ turcii, cu războiul de la Hotin cu sultan Osmanŭ, la care războia fusese singur el cu sine, trimis de tată-său, Jigmontŭ, craiul leşăscŭ, îndemnatŭ de papa de Rîmŭ şi de veneţiieni, cu mare făgăduinţă şi cu bani gata de la papa, de anŭ în anŭ, pre 12.000 de oaste leafa de la sine şi veneţiienii avîndu cu turcii începute războaie la Critu, au pus gîndul craiul leşăscŭ numai să înceapă sfada cu turcii. Pentru care treabă şi singur împăratul nemţăscŭ au mărsŭ, de s-au adunatŭ la Vratislav, în ţara Silezii, care ţară împăratului nemţăscu să hotărăşte cu léşii, şi acolea, după aşedzată voroava cu împăratul, i-a orînduit Neamţul 12.000 de oaste némţască, făcîndŭ ştire şi papa, şi împăratul pe la toţi crai creştineşti, cum este craiul leşăscŭ ales să hie la toată creştinătatea gheneral, adecă purtătoriu de oaste împrotiva Turcului.

Zac. 10. Deci întîi Hişpanul o sumă de bani i-au orînduit la crăiia lui de la Neapoli, că să rudiia Vladislav cu împăratul nemţăscŭ şi cu craiul Hişpanii, fiindŭ feciori dentr-o nepoata împăratului némţască. Şfedul iarăş făgăduise 6.000 de oaste şi împăratul moschicescŭ 20.000. Acéle toate vădzînd gata Vladislav, au trimis şi la cazaci şi au chemat la sine pre unu căzacŭ bătrîn, anume Barabaş, şi pre Umil, care era pre atunce diiac ostiilor, cum dzicŭ ei, pisar. Dacă au venit Barabaş şi cu Hmil la craiul, cu dînşii au tăinuită cu multe voroave craiul, pentru gătirea lor, pentru Marea Neagră, pentru locuri pe lîngă mare. Si au aşedzat cu acei amîndoi şi dintr-acolè toată gătirea, dîndŭ cu uricŭ lui Barabaş hăt-măniia pre cazaci, cu steag pre obicei bătrîn şi lui Hmil pisariia de oaste, dîndu-le şi cîtăva

samă de bani gata, să facă vase şi ce ari trebui de aceia cale. Şi aşea gătindŭ toate craiul, înşălat de domni, carii toţi î făgăduia că or priimi acela sfatŭ şi oastea némţască amu sosisă păn spre Liov, iară ascunsă giudéţul lui Dumnedzău toate gîndurile omeneşti le strămută, lipsiia numai săimul, pre obiceaiul cra-iei, să fie cu sfatul tuturora şi pentru cheltuiele şi pentru încălecatul léşilor. Deci, la săimŭ au stătut léşii împrotiva craiului, întrebîndŭ pre crai ce pricini ari avea începăturii de sfadă cu turcii, aducîndu-i amente primejdiia strămoşului său la Varna1 banuin-dŭ pre crai că li-au băgatŭ oşti streine în ţară, fără ştirea lor şi cum acéle ţări streine numai deodată or da agiutor, apoi ari cade sfada numai pre dînşii. Şi să prilejise de murise şi hatmanul lor cel vestit, Coneţpolschii. Şi aşè împiedecat craiul, cu lucru gata, s-au poftit la leşi să-i pozvolească, cu cheltuiala lui, cu oaste streină, să margă asupra turcilor. Au strigat cu toţii, în gura mare, că cît va trece hotarul, or rădica altŭcrai. Deci, numai ce i-au căutat a să surupă toate nevoinţele a craiului şi a merge în vîntŭ.

Zac. 11. S-au tras cuvîntul în Ţara Leşască păn astădzi, cumŭ craiul, dacă au vădzutii că-i stau împrotiva léşii la acel gîndŭ a lui, în pizma lor au îndemnată pre cazaci să se rădice asupra léşilor, cum s-ari putea a-şi cerca lucrul. De faţă am fostă la Bar, îmblăni la şcoală, la carte, cîndă au trecut pe la Bar canţelieriul cél mare, anume Osolinschii, om foarte de la inima craiului şi mare cap, întorcîndu-se de la Chievă, unde s-au făcut a merge la moaştile sfinţilor ce sîntă la Chievă pentru boala lui la picioare. Şi de la Chiev au îmbiat pe la cîteva oraşe Căzăceşti şi la întorsă au venit pe la Bar, unde era scaunul hatmanii. Era hatman mare, pre urma lui Coneţpolschii, Nicolai Potoţchii. Au şedzut vro trei dzile acolo la ospăta, la hatmanul, canţeleariul şi sa mira oamenii ce era mai căpetenii, cum nu ţin minte să vie una canţelar, să îmbie pen Ucraina. De ieste aşea, c-au îmbiat cu acéia treabă, nu ştiu, iară la ce am fostă de faţă, scriu.

Zac. 12. Cazacii, macara că alte oşti streine, după ce s-au răsipită lucrul si gătirea craiului, cineşi în ţărîle sale să întorsesă, iară ei tot păziia treaba lor şi lucra la vase bărbateşte cu banii craiului şi să gătiia pre mare. Pănă oblicindu hatmanul Potoţchii că tot să gătescă cazacii, şi supt mînă hatmanilor sintu toate părţile acéle, au scris la Barabaşă, să părăsască acesta lucru, să-şi aducă amente patimile lui Pavliucŭ şi lui Suliina. Deci Barabaşă, ca un omă bătrînă, vădzîndă cartea hatmanului, au lăsat lucrul mai în slabă, socotindu cea de apoi. Iară Hmil tot îndemna bărbateşte şi pre Barabaşă, şi pe alţi polcovnici, pănă au trimis hatmanii leşeşti Potoţchii şi Calinovschii, de le-au arsŭ toate vasele, multe amu gătite de apă. Şi au începutŭ a veni de la starostii cei leşăşti de la margine pîră la hatmani pre Hmil pisariul.

Zac. 13. Avea Hmil danie de la crai, lîngă Cea-hrin, unu locŭ de odaie. Acolea făcîndu-şi şi besérecă lîngă odaie şi adăugîndu-să oameni den dzi în dzi, s-au făcut slobodziie, anume Subotov, loc de o milă de la Ceahrin, în cîmpi, pe apa Tiasmănului. Şi starostiia Ceahrinului fiindŭ pre sama lui Coneţpolschii Horunjii, feciorului lui Coneţpolschii hatmanul, ispravnicul lui, anume Ceaplinschii, totdeauna pîrîia pre Hmil pisariul la stăpînu-său pentru Slobodzia acéia Subotov, dzicîndŭ: „Pentru ce să ţie un mujicŭ tîrguri?" Şi aşea prilejindu-să lui Horunjii, stapînul Ceahrinului, a trece cu oşti asupra Orului, unde multŭ plean au luatŭ de la tătari şi au prădatŭ atunce ce era pe lîngă Ori pre nohai şi la întorsul său, au venit la starostiia sa în Ceahrin. Şi acolea şedzîndŭ peste cîteva dzile, pre gura ispravnicului său, lui Ceaplinschii, au închis pre Hmil şi i-au luat şi tîrgşorul lui, carile mai sus pomenim, Subotov, şi l-au dat pre sama lui Ceaplinschii. Şi de nu 1-ar hi scos un leah den slugile lui Coneţpolschii, o slugă bătrînă, anume Zaţvilinovschii, amu îl pusesă în proaşcă, să-l omoară. Ce, hălăduindŭ Hmilŭ, pentru rugămentea lui Zaţvilihovschii, de moarte, dacă au purces Horunjii, feciorul lui Coneţpolschii hatmanul, de Ceahrin în sus, n-au răbdatŭ Hmil, ce au dzis: „Luatu-mi-au Ceaplinschii Subotovul şi tot ce am avut, iară sabia den mînă nu mi-au luat". Şi peste puţine dzile au lăsat Ceahrinul şi s-au dus peste Nipru, în olatul Periiaslavului. Acolo oblicindu-l hatmanii leşeşti, au scris la polcovnicul de Periiaslav, să-l prindză. Ce, fiindu-i polcovnicul de Periiaslav priietin, i-au dat cale. Şi aşea neavîndŭ loc nici peste Nipru, au scăpat la cazacii de la praguri şi de acolea, fără nice o zăbavă, s-au dus în Crîmŭ, la...1 hanul Crîmului şi, la adunarea sa, i-au dzis hanului aceste cuventé:

Zac. 14 „Crăiia Leşască cît şi ce slujbe are despre noi, nime ca Crîmul nu este martor. Cu noi léşii ş-au lăţit crăiia, cu noi nu bagă în samă nice o împărăţiie, în nedejdea noastră mai multŭ să rădică asupra împărăţiei Turceşti şi Crîmul să-l ia de la turci cătră crăiia lor amu este gata. Iar ce bine au cazacii şi ce volnicii de la dînşii? Robii în Crîm au mai

bună viaţă! Ce-ţi adu aminte, luminate hane, slujba noastră, care o am făcut moşului tău, lui Şaan Ghieri-sultan. Nu lepăda de la tine mare izbînde şi vestite în toată lumea, nu te lăsa de mare avuţie şi dobînde, care în puţină vréme pren noi ţ-or veni la mînă. Nu lăsa să să mai întărească nepriietini! tău şi călcătoriul de volm'ciile noastre, Leahul. Au nu vedeţi că v-au început a vă călca şi pre voi léşii? Cîmpii, cît ţin între Nipru şi între Nistru, ei stăpînescŭ cu cetele lor. Bugeacul, cu oamenii săi, în toate dzile îl pradă. Coneţpolschii Horonjii v-au prădat pănă în Or, în ceste dzile. Aceste toate începături sîntŭ. Iată cărţile craiului! Citiţi-le, ce ne scriu, să lovim Crîmul, să cuprindem marea. Iară de te vei, îndoi, hane, şi n-pi avea la tine credinţă, feciorul mieu la curtea ta zălog oi pune".

Zac. 15. Muîtu au statut hanul îndoit după aceste cuvinte a lui Hmilŭ şi căuta la ce ari ieşi soliie ca aceia. La Hmil era cărţile crăieşti, céle ce didésă cazacilor pre Barabaş şi pre dînsul la Varşeay, supt vremea gătirei asupra turcilor, precum s-au scris mai sus şi le furase de la Barabaş Hmil. Iară tot nu priimiia hanul, ce Togai-beiŭ, care era pre atuncea beiŭ la Or, au luat asupra sa lucrul, dzi-cîndŭ hanului: „Dzi că fără ştirea ta au fugit nişte nohai". Şi aşea aşedzîndŭ cu hanul Hmil toate legăturile, au purces depreună cu Togai-bei, deodată cu oaste ca 7.000 de tătari, însă tot într-ales oşteni. Zac. 16. Potoţchii hatmanul leşéscŭ înţelegîndŭ de scăparea lui Hmil la praguri şi de turburări care au început a face între cazaci, pănă nu s-ari îngloti cazacii, să să lăţască în amestecături, au purces din Barŭ spre Cercaz pre Nipru şi cu al doilea hatman Calinovschii, dzicîndŭ aceştii cuvîntŭ: „Şérpele, pănă nu ridică capul din iarbă, să-l loveşti". Ce aceia iarnă l-au apucat acolea, cît n-au putut trage oştile nici într-o parte, ce i-au căutatŭ a ierna pre Nipru, pren olatele Cercazului şi a Caniovului pănă în primăvară. Şi cît s-au dezvăratŭ, îndată den 8.000 de oaste ce avea hatmanii leşăşti, într-ales au orînduit 3.000, cu fecioru-său, Ştefan Potoţchii, pe us-catŭ şi 1.000 de némţi şi 3.000 de cazaci de pen oraşele Niprului cu Barabaş, pre apa Niprului în vase asupra pragurilor, să-i strîngă pre cazaci de la praguri, să dea pre Hmil, care amu era bulucit cu 8.000 de cazaci de pen ostroave şi 7.000 de tătari cu Togai-bei.

Zac. 17. Vadzîndŭ Hmil cu Togai-bei că vine Ştefan Potoţchii în puţină oaste asupra lor, au sfătuit întîi pre acei de pe uscat să-i lovească şi aşea au făcut. La unu loc ce să chiamă Julta Vodă au dat războia léşilor, carii fiindŭ în număr cu multŭ mai puţini' şi în locuri depărtate, în cîmpi, de la temeiul'său şi tătarîi cu călăriia, iară cazacii cu pe-destriia den'sinéţe împresurîndu-i, au slăbit în loc léşii şi să să apere de năvala Iar, s-au pedestrit toată oastea. Iară puţin loc au ţinut, de mulţimea care era cu cinci părţi mai mulţi decît dînşii. Toată acéia oaste leşască şi singur Ştefan Potoţchii, Sa-piha, Balabanj ce era capete, s-au topită acolea pre cîmpi. Ştefan Potoţchii, rănitŭ, au murit în războiŭ, Sapiha 'şi Balaban au cădzuţi! la robia tătarîlor.

Zac. 18. Hatmanii leşăşti, audzindŭ de nevoia celor 3.000 de oaste ale sale, ales Potoţchii avîndu de fecior grije, au purcesŭ într-agiutor cu céle 5.000 de oameni ce le mai rămăsesă. Ce a doua dzi după ce au ieşit la cîmpi, i-au tîmpinat veste de oameni den războiŭ scăpaţi de răssipă oştii sale şi de perirea în războ lui ' Ştefan Potoţchii. Şi înţelegîndŭ şi de puterea lui Hmil, la carele curea de pe la toate ostroavele cazacii, ca la Mesiia jidovii şi să adăogea şi tătarîi, au sfătuit să să întoarcă înapoi. Ce Hmil ştiindŭ şi de puterea hatmanilor slabă şi îndrăzneţii după izbîndă dentîiŭ, în loc au purces în urma oştii leşăşti şi la Unu oraşŭ, anume Corsun, agiun-gîndŭ şi pre hatmani, au sărit toate oraşele Căzăceşti, unii adăogîndu-se la Hmil, alţii ţiindŭ trecătorile şi sapîndŭ drumurile pe la strîmtori, au venit şi acéia oaste a hatmanilor la primejdiie, den care puţini leşi au scăpatŭ. Hatmanii amîndoi au cădzut la robiie, Sinavschii şi alte toate capete1. Gloata, cîtă n-au cădzut pre mîna tătarilor, au perit de ţărănime.

Zac. 19. Iară oastea ce era trimasa pre apa Niprului, dacă au înţeles de perirea oştii de pe uscat cu Ştefan Potoţchii, s-au burzuluitŭ pe biietul Barabaş, capul lor, vrîndŭ să ţie credinţa sa, că era căzacŭ bătrîn şi vestit Barabaşŭ. Şi de mirat, şi némţii cu cazacii au viclenitŭ, însă era némţii acéia numai cu nume de némţi, iară toţi den cazaci era făcuţi. Au legat o piatră la grumadzii lui Barabaş şi l-au aruncat în Nipru si cîte capete mai era nemţeşti cu dînsul. Şi după acéia faptă, s-au dus toţi şi s-au închinat la Hmil.

Zac. 20. Să scrie de acmu léşii ce pojar au purces dentr-aceasta scîntéie în multe părţi de lume, ce vărsare de singe, ce pustiitate ţărîlor, ce surupare şi slăbiciune puterii Crăiei Leşeşti, ce răsipă a mare şi nedobîndite cetăţi, ce robii şi plean de creştini în mînule păgîneşti. Noi să ne întoarcem la ale noastre. Şi de aş avea la cineva pentru acesta lucru vreo hulă, că letopiseţul acesta mai multŭ de lucruri streine pomeneşte, decît de loc de ţară, făcut-am acestŭ cursŭ,

pentru să să dezlege mai bine lucrurile ţărîi, care la ce vréme s-au prilejit. Şi acéia să să ştie că această ţară fiindŭ mai mică, nice un lucru singură den sine, fără adunare şi amestec cu alte ţări, n-au făcut.

Zac. 21. S-au cutremurată toate ţărîle acéstea prinpregiur de năprasnica turburarea Crăiei Leşeşti. Insă ţara cu nărocul, cu cîrma şi vîlfa vestitei domniei Ini Vasilie-vodă, cîţva ani si după ce să rădicase Hmil, au stătutŭ neclătită de nimea, pănă la anul... într-acestŭ an începătorul spre mare scădere ţărîi, întorcîndu-să tătarîi den Ţara Leşască cu plean, bugegenii şi o samă de crîrneni au lovit la întorsul său pren ţară şi ca o oaste ce trecea, nu poate hi să nu şi strice ceva. Au venit pruténii şi de pe alte văi pe lîngă Prut cu jalobă la Vasilie-vodă, jeluindŭ că-i pradă tătarîi şi le strică pîinile. Şi într-una de dzile, prilejindu-se Vasilie-vodă vesel la masă şi viindŭ jalobă iară pre tătari că strică ţara, cum au fostŭ la masă vesel, au chemat îndată căpitanii, dîndu-le poruncă să purceadă într-acea dată cu toţi slujitorii şi din slugi boiereşti şi din tîrgŭ, cineşi ari vrea în dobîndă, să lovască pre tătari. Au făcutŭ îndată porunca căpitanii şi neamul den hirea sa a muldovenilor lacomi la dobîndă, care cumŭ au putut şi den oraş a dobîndi cal, fiindŭ oraşul plin de toată sama de oameni pre atunce şi den slugi boiereşti mulţime şi au mărsŭ depreună cu slujitorii, de au lovit pre tătari fără veste, negîn-dindŭ tătarîi de una ca acéia.

Zac. 22. Era descălecată orda cu temeiul la un satu anume Brătulénii la Răzina, încărcaţi tătarîi de robi şi de plean den Ţara Leşască. Nefiindŭ gata, au întratŭ ai noştri îndată într-înşii cu săbiile. Perit-au mulţi tătari şi le-au luat ai noştri şi pleanul şi robii, carii numai cu fuga au putut a hălădui dentr-acela feredeu spre Bugeag, ce şi pe cale, în multe locuri, le-au ţinutŭ calea ai noştri pe la Lăpuşna.

Zac. 23. Multŭ au stătut boierii, carii să prilejise la acéia masă, mai vîrtos Catargiul, să nu se facă graba acel lucru şi din socoteala de la masă. Iară ce este să nu treacă, au anevoie să mută cu sfatul. Tătarîi, dacă au scapatŭ la Bugeag, îndată pren câteva capete au făcut ştire la hanul cu mare jalobă, cum i-au lovitŭ moldovenii fără veste, tre-cîndŭ ei spre locurile lor, fără nice o stricăciune ţărîi şi le-au luat atîta plean şi atîtea rohi. S-au împlut îndată şi hanul, şi toate capetele a Crîmului de vrăjmăşiie, fiindŭ şi simeţi pre acéle vrémi, din izbîndile asupra léşilor, îndată au trimis ştire la împărăţiie pre Vasilie-vodă şi pre toată ţara cu pîră că este haină. Şi turcilorŭ la mare socoteală, şi prepus era domniile cestor ţări, aşea de tare şi de temeinice; ce îndată au pozvolitŭ hanului, să hie volnicŭ a prăda Ţara Moldovei, pentru fapta acéia.

Zac. 24. Vasilie-vodă, după acéia faptă, să păziia foarte cu grije şi la împărăţiie şi la curtea hanului. Ce, de îmbe curţile i-au venitŭ înşălăciune, ales de la Sefer Cazi-aga, veziriulŭ hanului. Aşea îl aşedzase pre Vasilie-vodă pren cărţi cu cuvente blinde, cît să părea că nici în gîndŭ n-are hanul, nici alte capetele a lor pentru aceia patimă a tătarîlor ce petrecusă aicea în ţară. Iară vrăjmăşiia acoperită mai rnultŭ rău aduce.

Zac. 25. în anul 7158<1650>, sfătuindŭ Crimul să răscumpere paguba făcută de Vasilie-vodă ordelor lorŭ la Brătuléni şi să curmédze şi simeţiia pănă în cîtă era în Vasilie-vodă, au pornitŭ pre galga-soltan cu oşti, cu acela glas că merge să lovască Ţara Moschicească. Şi hanul didésă ştire şi lui Hmil singur, să fie gata, să purceadă asupra lui Vasilie-vodă. Şi cît au sosit soltanul, amu mainte Hmil cu oştile gata era anume spre părţile Moscului. Au purces îmbe oştile cu mare taină spre Nistru. Sosinclŭ, îndată au împărţitŭ oastea, o samă de la Soroca, cliréptŭ spre părţile Sucevei, altă samă spre Orheiŭ şi Lăpuşna, păn în Prut, oastea tătărască cu cazaci amestecată. Nespusă pradă aceasta este ţărîi şi de prada de la Ion-vodă cu puţin mai mică (alegîndŭ de aceste cumplite vrémi de acmu, cu care toate primejdiile acestui pămîntŭ covîrşite sintŭ).

Zac. 26. Nu ştiia nemică Vasilie-vodă şădzîndŭ la divan, una după alta veste viindŭ, cum pradă tătarîi ţara. Au vădzut la ce au ieşitŭ sfatul de la masă şi în deşertŭ procitindŭ cărţile lui Sefer Cazi-aga, în nedejdea cărora cărţi să lăsasă Vasilie-vodă.

Zac. 27. Drîmbă acéia de oşti, care era orînduită spre Suceavă, au cuprinsŭ cît ţine Soroca şi ţinutul léşilor, pănă în tîrgŭ, în Iaşi, Hotinul, Dorohoiul, Hîrlăul, Cernăuţii, pănă în cetatea Sucevei temeiul, iară aripile pănă în munte agiungîndŭ. Cetatea Sucevei apucase Gavrilaş logofătul şi cîţva boieri de la ţară, de să închisésă acolo; au dat cazacilor şi tătarîlor o sumă de bani. Iară denafară, la ţară, au aflatŭ ţara toată pre acasă, cu dobitocŭ, cu herghelii, de care era pre atunci plină ţara. Plean, robi au luat fără număr multe şi case de boieri au robitŭ. Atunce au luat pre giupîneasa lui Miron Ciogolii stolnicul cu o cucoană a lui, care n-au mai ieşit den robie în véci şi au peritŭ şi

Murgulețŭ Ștefan la Cernăuți, pementean vestit între curte. Satele, orașele, toate ardzîndŭ și prădîndŭ, cu acéia vrăjmășiie era tătarîi asupra țărîi.

Zac. 28. Iară céialaltă drîmbă de oști au lovit Orheiul și Lăpușna și Fălciul păn în Prut. Atuncea au robit casa Sturdzii jicnicériului, carele apoi au cădzut și vistiernic mare și multe case întemeiate le-au dus în robie. Iară codrului Chighéciului la Fălciiu foarte puțină pagubă au făcut tătarîi atuncea, că îndată au năzuitŭ la codrișorul lor, ce au ei acolea, anume Chighéciul, pădure nu așea înaltă în copaci, că copacii foarte puțini sintŭ, cum este deasă și rîpoasă și de spini mai multŭ decît de altŭ lemnŭ crescută. Și s-au apărat chighecenii, de nu le-au putut strica nemică tătarîi.

Zac. 29. Galga-soltan singur cu coșurile și Hmil hatmanul cu tabăra, de la Soroca direptŭ au tras la Țuțora, unde soltanul cu coșurile tătărești au descălecat, iară Hmilŭ cu tabăra căzăcească au stătut pre Vladnie.

Zac. 30. Vasilie-vodă vădzîndu-se la grije ca acéia și spaimă, că luasă tătarîi păn supt tîrgŭ hergheliile și a slujitorilor cai le-au apucatŭ, au pornitŭ pre doamna depreună cu casele boierilor pen frîn-turile codrilor, pe la Căpotésti, spre Cetatea Neamțului. Iar și singur n-au ținut multe dzile scaunul, ce s-au mutatŭ din Iași în nește poieni a codrului, ce-i dzică codrii Căpotéștilor și s-au așădzat acolea în codru cu curtea, lăsindŭ puținei darabani de apărarea curții, carii, dacă au vădzut mulțimea de tătari, den ceas în ceas adăogîndu-se și cu cazaci amestecați, au lăsatŭ cu noaptea curtea pustie. Și au arsŭ atuncea tot orașul. Unde și unde au rămas cîte o dugheniță. Curtea cea domnească, casele boierilor și tot orașul într-o mică de ceas cenușe au stă-tutŭ, iară mănăstirile au hălăduit, că n-au vrut cazacii să dodiească, den porunca lui Hmil hatmanul, și tătarîi n-au putută, că era și oameni cu sinéțe închiși pren mănăstiri. Numai la mănăstirea a Trei Sfetiteji, oamenii ce-au fostŭ închiși acolo au avut primejdie, că ardzîndŭ tîrgul, din para focului s-au aprinsŭ și mănăstirea. Deci, au căutatŭ o samă de oameni, de arșiță și de groaza focului a ieși pre o portiță ce este în zid, spre hăleșteulŭ orașului și acolo au luat pre mulți oameni în robie tătarîi și mulți oameni s-au și înecatŭ în hălăsteu de groaza robiei.

Zac. 31. Au oblicit sultanul și Hmil hatmanul de fuga lui Vasilie-vodă și au trimis soltanul un mîr-zacŭ la Vasilie-vodă, mtrebîndu-l că ce au fugit din scaun? (De șagă lucru este întrebare ca aceasta pre o vréme ca acéia?) Deci, Vasilie-vodă, dăruindŭ bine pre tătarul, au trimis de la sine boieri la soltanul, pre Ghica vornicul de Țara de Gios, iară la Hmilŭ pre Ciogolea spătariul cel mare și au tocmitŭ lucrul cu soltanul, cu daruri și nu cu puțină cheltuială. Și de atuncea au legat Vasilie-vodă banii ce să dau soltanilor den anŭ în anŭ și cabaniță și cîte... pungi de bani. Iară lui Hmil hatmanul mainte încă de aceasta vréme intrase în gîndŭ cuscrie cu Vasilie-vodă și pomenindŭ și mainte pren Ciogolești cu soliile pentru fata lui Vasilie-vodă, Roxanda, numai ce au căutatŭ lui Vasilie-vodă a aședza și logodna fetii sale, Roxandei, după Timușŭ, feciorul hatmanului Hmil, și cu cîteva daruri și lui.

Zac. 32. În... dzile, au purces și soltanul și Hmil de la Țuțora spre locurile sale, iară țara au rămas prădată și pen multe locuri pustie, schimbată den fericiia acea dentîiŭ. Au ieșitŭ și Vasilie-vodă den codru în scaun. S-au prilejit atunce în bejeniile acéle și moartea lui Toderașco logofătul. Făcut-au Vasilie-vodă cîtăva jalobă la împărăției pre tătari, pentru stricăciunea țărîi, ce nice un folos n-au făcut. Darabanii la acéia fugă a lui Vasilie-vodă den scaun era gata să jecuiască carăle cele domnești, ce, după ce s-au aședzat Vasilie-vodă în scaun, s-au făcut a le face căutare încinsŭ cu sabie și némții ce avea, den poruncă, gata cu sinéțele pline, întîi le-au luat darabanilor armele, apoi pre toți, cu capetele lor depreună, i-au închis, pre unii pen temniță, pre aîții i-au trimis la ocnă și cu alte pedepse i-au certatŭ. Și de atunce țara au purcesŭ tot spre rău, den anŭ în anŭ, pănă astădzi.

Zac. 33. Nu cu o certare numai ceartă direaptă mîniia lui Dumnedzău, dacă să pornește spre vreo țară, ce după ieșitul tătarîlor au lovit mare omorŭ în oameni și aice în oraș și pen tara toată.

Zac. 34. La anul, Hmil hatmanul cu mare mulțime de oști Căzăcești și singur hanul, pănă cu 70.000 de tătari, strînse oaste și de pe la cerchieji și de la toată Dobrogea, au purces asupra craiului leșescŭ, cărora oști craiul leșască Cazimir le-au ieșit înainte la un tîrgșor anume Berestecico, cale de a treia dzi de la Cameniță în sus, cu 40.000 de oaste leșască, în care oaste m-am prilejitŭ și eu.

Zac. 35. Nu era toate voievodziile sosite, nice Litfa, că Litva avea de cazacii de peste Nipru mare dodeială. Și au ieșit craiul leșăscŭ cu acela războiŭ birui-toriŭ și asupra tătarîlor, și asupra cazacilor, cit au căutat hanului a lua fuga și lui Hmil hatmanul a-și lăsa tabăra cu toată oastea. De care izbîndă a léșilor, dacă au înțeles Vasilie-vodă den lonășcuță

pîrcălabul de Hotinŭ, l-au îmbrăcatŭ cu haină cu soboli, avîndu nedejdea că cu acéia izbîndă a léşilor va hălădui de cuscriia lui Hmil.

Zac. 36. Iară nu s-au tăiatŭ cu atîta răutăţile Ţărîi Leşeşti, că apoi, la anul după izbîndă de la Berestecico, aşea au perit de rău oastea leşască de cazaci şi de tătari, lăsaţi léşii în nedejdea păcii ce să făcusă la Bela Ţercov, cît nici hatman, nici un cap, nici un sufletŭ oi dzice, de 8.000 de oaste pedeastră ce era, n-au hălăduit. Şi den oastea călăreaţă, ce era pănă la 12.000 de oameni foarte puţini de cei de gios, încă de or hi scăpat cineva, încungiuraţi de toate părţile de tătari. Iară ce era frunte, tot supt sabie au mărsŭ, că aşea aşedzase Hmil cu soltanii, cum la cela războiŭ un rob să nu ia tătarîi, ce tot supt sabie să puie, să să mai împuţinédze oamenii de oaste den Ţara Leşască. Şi acolo au perit şi singur hatmanul Calinovschii şi cu feciorul lui, carele îl avea numai acéia.

Zac. 37. Şi într-acesta anŭ au căutatŭ a face lui Vasilie-vodă şi veseliia fiei sale, Roxandei, după Timus, feciorul lui Hmil hatmanul căzăcescŭ, tn anul,.'. <1652>.

Zac. 38. Mare netocmala în depotriva caselor şi a hirelor! Aceasta parte era o domnie de 18 ai şi împărăţiei cu bivşug şi cu cinste sămănătoare, iară céelaltă parte de doi ani ieşită den ţărănie. Ruşcile7 cu „lado, lado*2, pen toate unghiurile, ginirile singur faţa numai de om, iară toată hirea de hiara.*

Zac. 39. însă cîte trebuia la o nuntă domnească, nemică n-au lipsit. Şi după cîteva săptămînţ^ce au şedzut Timus aicea în Iaşi cu assaulii, polcovnicii şi atamanii săi şi nepoţii lui Vasilie-vodă, feciorii lui Gavril hatmanul şi lui Gheorghie hatmanul şi den feciori de boieri de ţară, Nicolai Buhuş şi Ion Prăjes-cul, acolo în Ceahrin pentru Timus zelog, au purces cu doamna-şi la Ceahrinŭ. Iară Vasilie-vodă au rămas îndată la prepusuri la turci, pentru urît numele cazacilor la dînşii si la megiiasi îndată la zarve, ales la Matei-vodă, neprietimil vechiŭ, care siindu-se de unirea lui Vasilie-vodă cu cazacii şi la turci amesteca domniia lui Vasilie-vodă şi cu Racoţii îndată au stătut în sfaturi. Că amîndurora era învrăjbită Vasilie-vodă şi amîndoi să siia de acéia unire, ales cîndŭ audziia solii ca acéle Racoţii de la Vasilie-vodă, cum i-au trimis pre Ştefan Gheorghie logofătul într-un rîndŭ, poruncindu-i să şadză mîlcom Racoţii, că-i va face de va vărsa nişti galbeni tătarîlor şi la ce va sosi, el va vede. Şi să prilejisă şi solul, unul ca céia care, neavîndŭ cuconi, de atunceşi luasă gîndŭ spre domniie şi mai multe adăogea spre vrajbă şi în locul trébilor stăpînu-său, în solii au asedzatŭ treaba sa spre domnie şi la Racoţii, şi la Matei-vodă.

Zac. 40. Precum munţii cei înalţi şi malurile céle înalte, cîndŭ să năruiescŭ de vreo parte, pre cît sintu mai înalţi, pre atîta şi durît făcu mai mare, cîndŭ să pornescŭ şi copacii cei înalţi mai mare sunetŭ fac, cîndŭ să oboară, aşea şi casele céle înalte şi întemeiate cu îndelungate vrémi, cu mare răzsipă purcegŭ la cădere, cîndŭ cad. într-acéia chip şi casa lui Vasilie-vodă, de atîtea ai întemeiată, cu mare cădere şi răzsipă şi apoi şi la deplină stingere au purces de atuncea.

Zac. 41. Ştefan Gheorghie logofătul, care era logofăt mare la Vasilie-vodă, după moartea lui Tode-raşco logofătul, ştiindŭ Vasilie-vodă pre tată-său, Dumitraşco logofătul, la atîtè domnii boieriŭ ves-titŭ cu ocine întemeiate, care nici o casă aicea în ţară moşii ca acéle, ocine, sate, curţi n-au avut. După ce ş-au gătit lucrurile spre domniie, precum s-au pomenit mai sus, la Racoţii şi la Matei-vodă, au legatŭ voroava şi cu o samă de boieri în ţară, cu Ciogoléştii anume şi cu Ştefan sărdariul, cuprin-dzîndu-i cu giurămîntŭ să ţie taina. Au ales cu sfatul lor, numai să aducă oşti Ungurésti şi munteneşti asupra lui Vasilie-vodă.

Zac. 42. Sunase amu den la cîţva la urechile lui Vasilie-vodă acéstea şi întîiŭ de la un turcŭ la Focşeani şi de la munteni încă au scris, ce n-au credzut Vasilie-vodă.

Zac. 43. Spunŭ istoriile de Pirŭ, împăratul epi-roţilor, că fiindŭ într-un războiŭ la Tara Italii împrotiva rîmlénilor, îmblîndŭ Pyru-împăratul în fruntea oştilor sale, tocmindu-şi oastea şi mutîndu-se şi într-o aripă şi într-altă, unul den copiei lui ce-i păziia s-au apropiiat şi i-au dzis: „Să iei aminte, împărate, cel rîmlean pre un cal negru. Den toţi alţi oşteni, alta nemică nu păzeşte, numai ş-au pus pre împărăţiia ta ochii, ori încătro te întorci, elŭ tot acéia păzeşte şi cearc, cîndŭ şi cîndŭ să vie asupră-ţi cu suliţa gata." Au răspunsŭ Pirŭ copilului: „Cu anevoie este hiecăruia a să feri de ce ieste să hie". Aşea să poate dzice şi de Vasilie-vodă, domnŭ cu paza în toate părţile şi pe la toate porţi, nu s-au putut feri, ce-i era să-i vie asupra şi mai ales de pri-rnejdiia den casă foarte cu anevoie a să feri hiecăruia. Zac. 44. Macara că intrase la un sfat cu acéia şi Ciogoléştii, şi Ştefan sărdariul, iară şagă le părea a sfătui nişti lucruri ca acéle,

ce şidea uitaţi, gîn-dindŭ că nu va naşte nemică dentr-acélea sfaturi. Iară Ştefan Gheorghie logofătul vădzîndŭ ce soţii au dobînditŭ la acéia sfat, aştepta den dzi în dzi să să vădească sfatul lor despre Ciogolea spătariul la beţie, că la cîteva mese, bătu, mai vadiia lucrul. Ce, nime nu lua aminte un lucru care în gîndŭ nu încape. Deci, au păzit singur Ştefan Gheorghie logofătul treaba care o luase şi însemnase dzua oştilor ungureşti şi munteneşti, să iasă în ţară, tocma în serbătorile Paştilor.

Zac. 45. Îşi trimisese Ştefan Gheorghie logofătul giupîneasa la ţară, în pilda că o trimite pentru trébile casei. Iară sîngur, tocma în dzua cîndŭ cîntă beserică canonul sfîntului Andrei de la Critŭ, la 8 ceasuri de noapte, gătindu-se Vasilie-vodă de beserică, încă nime nu venise den boieri la curte, au mînecat să-şi ia dzua bună, dîndu-i ştire de acasă că-i ieste giupîneasa spre moarte, cu hîrtiie scornită. Şi întrebîndŭ Vasilie-vodă pe postelnici cine din boieri este afară, au spus postelnicii că ieste logofătul cél mare, dvoréşte să-şi ia dzua bună, că i-au venit veste de boală foarte grea giupînesăi. Să hie dzis Vasilie-vodă: „Ce omŭ fără cale, logofătul! Ştiindu-şi giupîneasa boleacă şi nu o ţine aicea eu sine." Şi i-au dzis să între, să-şi ia dzua bună. Au intrat Ştefan Gheorghie logofătul cu faţa scornită de mare mîhniciune şi ş-au luat voie să margă spre case-şi. Spun să hie dzis Vasilie-vodă: „Să afle lucrul pre voia sa." Neştiutoriŭ gîndul omului spre ce meneşte! îndată, fără nemică zăbavă, ca cela cu grije, si nu cu hie ce grije, au purces îndată de olac şi într-acéiaşi dzi au sosit la Bogdana, la satul său supt munţi. Şi amu era şi oastea ungurească toată, cu Chimini lanîş pe potici si oastea muntenească la Rîbna cu Diicul spătar iul.

Zac. 46. Spun de Vasilie-vodă că den beserică l-au lovit gînduri de purcesul logofătului, aşea fără nădejde. Şi aşeaşi de a doa dzi după purcesul lui, au început a vedere a suna glas de unguri şi de munteni. La care sunet vădzîndu-să Ciogoléştii cuprinşi şi lăsaţi de logofătul, cu care îşi Ştiia voroava, au stătut la grije ca acéia, cît pri păşitul lor şi pre căutătură, cine le-ar hi luat sama le-ar hi cunoscut îndată vina. Ce, mirîndu-se, cum or face, să fugă, să-şi lase casele, carii era cu totul aicea în Iaşi, greu şi a doa moarte este si dzilele lor fîrşite, poate hi?

cum să dzice, s-au apucat de altă îndireptătura, scriindŭ un răvaş Ciogolea spătariul la Vasilie-vodă într-acesta chip:

Zac. 47. „Milostive doamne. Eu, unul den slujitorii cei streini, mîncîndŭ pînea şi sarea măriei-tale dentr-atîţea ai, ferinclu-mă de osîndă, să nu-mi vie asupra, pentru pîinea şi sarea măriei-tale, îţi făcu ştire pentru Ştefan logofătul cel mare, că-ţi este adevărat hiclean şi s-au agiunsŭ cu Racoţii şi cu domnul muntenescŭ şi sintŭ gata oştile, şi a lui Racoţii, şi a lui Matei-vodă, să vie asupra mării-tale. De care lucru adevărat, adevărat să credzi măria-ta, că nu este într-altŭ chip."

Zac. 48. Şi dacă au scris răvaşul într-acesta chip Ciogolea spătariul, au chemat la sine pre egumenul de Aron-vodă1 anume loasafu, care era pre acéle vrémi pe la toţi boierii duhovnic şi cu ispovedanie giurîndŭ pre egumenul, să nu-l vădească cine este şi întîi să arate răvaşul la lordachie visternicul, apoi la domnie, l-au legat cu mare giurămîntŭ, aşè să facă. Mirîndu-se călugărul de unu lucru ca acéia, au mărsŭ cu răvaşul la lordachie visternicul, care, dacă l-au înţeles şi ştiindŭ că s-au sunat acéstea şi dintr-alte părţi, îndată au stătut la mare voie rea, ca un omŭ întreg ce era la toată hirea. S-au lepădat îndată de răvaş şi au dzis egumenului numai să margă, să dea el răvaşul la domniie. Au mărsŭ călugărul cu acéia răvaş şi l-au dat la Vasilie-vodă şi îndată ce l-au înţăles, s-au simţitŭ cuprinsŭ de primejdii şi au stătut cu mare strînsoare asupra călugărului, să spuie de la cine au ieşit acela răvaş. Au stătut călugărul dentîiŭ foarte tare, priimindŭ şi moartea, iară a vădi nu poate, că era dat cu taină de ispovedanie răvaşul. Şi dacă s-au strînsŭ boierii la sfat şi arătîndŭ călugărului şi munca Vasilie-vodă, ca pentru un lucru ca acéia, ce să atingea de domniie şi de atîtea case, deci luîndu-şi egumenul şi de la vlădica Varlaam, care era mitropolit pe atunce, dezlegare, au spus călugărul, anume cine i-au dat răvaşul. Şi îndată chemîndŭ Vasilie-vodă pre Ciogolea spătariul, i-au spus toate de-amănuntul şi cum ieste şi Ştefan sărdariul tot într-acéia sfat.

Zac. 49. Cu puţine cuvinte i-au mustrat Vasilie-vodă pre amîndoi Giogoléştii, ce ei amîndoi să apăra tare, că i-au fostŭ tot cu credinţă şi n-au priimit acéstea şi de i-ari trimite unul macara dentru dînşii, să aducă de grumadzi pre Ştefan Gheorghie logofătul. Şi hie dzis Vasilie-vodă: „în zedarŭ această slujbă acum: să-mi hie spus acéstea, pănă era în Iaşi logofătul". Deci, pre Giogoleşti i-au pus la închisoare, iară în urma logofătului Ştefan au răpedzit întîi pre Sculi, apoi pre lacomi, ce era vătav de aprodzi şi pre Alexandru Costin, cu carte la dînsul, să vie cum mai de sirgŭ la curte, pentru mare trébi ce au nemerit de la împărăţie, însă la mai mare grije au stătut Vasilie-vodă de serdariul,

fiindŭ atîtea oşti pre acéia vréme şi marginea toată pre sama lui. Ce îndată au scris cărţi si la serdariul Ştefan, să vie cum mai de sirgŭ la curte.

Zac. 50. Să prilejise mainte de aceste începături o treabă de care învăţase Vasilie-vodă pre serda-riul, să gătédze nişti steaguri de slujitori1, să hie gata şi cîndŭ i-ari da ştire, să purceadă cu o samă de oameni la cîmpi, peste Nistru, că-şi deschisese cale neguţitorii grecii carii îmbla la Moscŭ pentru soboli, pre la Tighinea, pentru greul vămii şi face scădere vămii aice în ţară. Ce pusesă gîndŭ Vasilie-vodă să-i sparie de pe acela drurn, peste cîmpi. Cu prilejul acei trébi, scriindŭ Vasilie-vodă la serdariul să vie cum mai de sirgŭ la curte şi pornindŭ cărţile, déderă ştire ca, iată şi serdariul au sosit la curte. Spun că după ce s-au apropiiat de oraşŭ Ştefan serdariul şi l-au tumpinat o slugă a lui, i-au spus de toate ce să sună în tîrg şi la curte şi cum au purces logofătul cel mare den Iaşi şi multe amestecături sintŭ şi cuvinte de unguri. Să hie stătut multŭ în gînduri serdariul, intra-va în tîrgŭ, au întoarce-să-va înapoi. Şi-i dzicea o slugă a lui:„întoarce-te,giupîine, că nice la unu bine nu mergi". Iară osîndă trage la plată, au biruitŭ gîndul să între în tîrgŭ şi îndată cum au sosit la gazdă, nemică nu zăbovindŭ, au mărsŭ la curte.

Zac. 51. Vasilie-vodă, cum au înţeles de serdariul c-au venit la curte, nu s-au încredzut deodată, ce în dooă-trei rînduri au trimis să vadză, adevărat au sosit? Ce, clacă au ştiut că este în divan adevărat, îndată au ieşit în spătărie si l-au chematŭ la sine, la adunare. Şi i-au fostŭ spus Vasilie-vodă cum au fostŭ scris şi cărţi, să vie pentru treaba acéia, care s-au pomenit mai sus, ce mai bine este c-au venit sîngur.

Zac. 52. L-au întrebatŭ după aceste şi de lucrurile ce să vădescŭ despre unguri, cu amestecăturile lui Ştefan Gheorghie logofătul, ştie ceva, au ba? Tare s-au apucat serdariul că nu ştie nemică, cu mare giurămînturi. Şi cum să hie el amestecŭ la unile ca acelea, spre răul stăpînului său, dzicîndŭ cu glas: „Cine au fostŭ, doamne, mai credzut la mări-ia-ta şi cinstit ca mine ? Şi m-ai scos den obiele şi den sărac m-ai îmbogăţit". I-au dzis Vasilie-vodă: „Aşea ştiu şi eu". Şi i-au dzis să margă, să grăiască cu Ciogolea, să audze ce spune Ciogolea spătariul.

Zac. 53. Cum au intrat serdariul în visterie ş-au văzdut pază de siimeni, s-au spăirnîntat, ştiutoare de vina sa hirea şi îndată au început a-i spune toate de faţă Giogolea spătariul. Să apăra sărdariul de toate acelea, ce ca un vinovat într-acéle sfaturi, să apăra slabŭ. Deci, au cunoscut Vasilie-vodă tot lucrul, iară n-au vrut să-i omoară îndată, aşteptîndŭ ce s-ar mai înnoi despre Totruşŭ, unde au rnărsŭ logofătul. Ce, nepestită vréme, sosi den fugă şi Alexandru Costin dîndŭ ştire de perirea lui lacomi vătavul de aprodzi, de străjile Ungurésti şi de oşti ungureşti trecute în ţară. Atuncea au vădzut Vasilie-vodă asupra sa toată cumpăna, care îi veniia asupra, nefiindŭ gata de nemică, la o primejdiie de sîrgŭ ca acéia.

Zac. 54. lacomii vătavul de aprodzi, dacă au sosit la Roman, n-au mărsŭ pre caii sei, care avea şi buni si de agiunsŭ, ce ş-au lăsatŭ caii săi la Roman, la hrană ş-au luat cai de olacŭ1 ca un om deşteptatŭ tot în bine şi ce poate primejdiia neştiutorul. Şi i-au dzis Alexandru Costin să nu-şi lase caii de lîngă sine., ce n-au vrut să asculte priietenescŭ sfat, ce au purces pre cai proşti. Şi la Bacău îndată s-au tumpinat cu străjile Ungurésti, care străji, cît i-au zerit, i-au luat în goană şi îndată l-au agiunsŭ şi aşèşi în goană l-au omorît den pistoale. Iară Alexandru Costin şi cine au fostŭ pre cai mai buni au scăpatŭ de perire.

Zac. 55. Amu ajungea fruntea oştilor ungureşti la Romanŭ şi de la Focşeani au dat ştire de Diicu spătariul, cum au trecut şi el cu oştile munteneşti Focşeanii. Şi atuncea au dat pre amîndoi Ciogoléştii şi pre Ştefan serdariul pre sama siimenilor, de i-au omorît, noaptea înaintea jitniţii ce ieste în curtea înluntru1. Adusese şi pre Mogîldea, fiindu-i unchiu lui Ştefan Gheorghie logofătul, ce nu l-au omorît, ce l-au luatŭ la pusei pănă la Hotin cu siny.

Zac. 56. Multŭ au stătut boierii, mai vîrtos lor-dachie vistiernicul cél mare pre acéle vrémi, să nu piaie Ciogoléştii şi Ştefan serdariul, ce temîndu-să Vasilie-vodă, după apropiiatul oştilor Ungurésti, să nu facă şi ei vreo zarvă în curte, i-au omorît. Eram pururea în casă eu la lordachie visternicul- şi ador-misă foarte cu greu lordachie visternicul do mare scîrbă ce avea, cîndŭ, pre amiadzănoapte, au dat ştire de la curte de perirea Ciogoléştilor şi a serdariului. Şi dacă 1-am deşteptat, îndată au dzis: „Au, peri-t-au cei boieri?" Şi dacă i-am spus că au peritŭ, au suspinat greu, dzicîndŭ: „Ah! Ce s-au făcut!"

Zac. 57. Să mira Vasilie-vodă, încotro va năzui? La turci să temea de pîră ţărîi şi de lunicoase hirea turcilor şi cu grije. La cazaci iarăşi să feriia, să nu-şi mai strice numele de la turci. Iară a sta împotriva oştilor ce-i veniia asupra,

nu era cum, nea-vîndŭ nici oaste gata şi ţara toată cu. ură şi gata la lucru noou, că Orheiul, ce era capete, era tot de-a lui Ştefan logofătul. Ce-au alesŭ cu sfatul să năztiiască la cetatea Hotinului, răpedzîndŭ îndată la cuscru-său, la H mii hatmanul, dîndu-i ştire de toate aceste începături, pre Stamatie Hadîmbul postelnicul cel mare.

Zac. 58. La Cetatea Neamţului era toată inima avuţiei lui Vasilie-vodă, deci acolea au răpedzit Vasilie-vodă pre Ştefăniţă paharnicul, nepotul său, să apuce avuţiia, şi, ori că n-au ştiut Ştefan Gheorghie logofătul de avuţiia acéia în Cetatea Neamţului, ori au stătut după lucruri care începuse şi n-au socotit acéia bani, iară era mai aproape de dînsul decît de Vasilie-vodă acéia avuţiie.

Zac. 59. Amu. era oştile ungureşti cu Chirnini lanăş, hatmanul lui Racoţii şi cu Ştefan Gheorghie logofătul la Roman, cîndŭ şi Vasilie-vodă sculîndu-se cu toată casa şi curtea şi cu boierii de curte, au purces den Iaşi spre Hotin. Atuncea, ce slujbă am făcut lui lordachie vistiernicul, pren multe cuvinte nu lungescŭ. Iară inima agonesitei lui am trecut la Cameniţă şi-o am dat la un priietin a tătîne-niieu, anume Mihai stegariul şi deplin acéle toate au venit apoi la mîna lui lordachie vistiernicului.

Zac. 60. Solul pre carele trimisese Vasilie-vodă la Hmil hatmanul, precum s-au pomenit, pre Hadîmbul postelnicul, ori că l-au împiedecat logofătul Ştefan pîrcălabul de Soroca pre acéle vremi, ori den blăstămată şi lipsită hirea hadîmbului, s-au întorsŭ înapoi. Şi aflîndŭ pre Vasilie-vodă amu în calea Hotinului, au pîrît la Vasilie-vodă pre pîrcălabul Ştefan de viclean. Deci i-au căutat a trimite de iznoavă pre alţii de la Hotin, iară la hatmanul Hmil. Şi au trimis cu al doilea rîndŭ pe Grigorie comisul şi pre nepotu-său, Ştefăniţă paharnicul şi pre Nicolai Buhuş jitnicériul şi lor au dat şi pentru Ştefan pîrcălabul de Soroca învăţătură, să-l prindză şi să-l trimaţă legat de la Soroca la Hotin şi aşea au făcut. Ei singuri au trecut Nistrul la Hmil hatmanul, iară pre pîrcălabul Ştefan l-au dată pre sama a unora den Hînţeşti, carii să ţinea lîngă Ştefăniţă paharnicul, să-l ducă la Vasilie-vodă. Ce, pentru lăcomia sa, aducătorii, să hie a lor ce luasă şi ce mai era pe lîngă dînsul, l-au omorît pre cale.

Zac. 61. Omŭ de miratŭ la întregiia lui de sfaturi şi de înţelepciune, cît pre acéle vremi de-abiia de era pementean de potriva lui, cu carile şi Vasilie-vodă sîngur, deosebi de boieri, făcea sfaturi şi cu multe ceasuri voroava, aşea era de deplin la hire. Iară la statul trupului său era gîrbov, ghiebosŭ şi la cap cucuiatŭ, cît puteai dzice că este adevăratu Essopŭ la chipŭ.

Zac. 62. Dacă sosi Vasilie-vodă la Hotin, s-au aşădzat cu tabăra sa aproape de cetate, deasupra. Iară Ştefan Gheorghie logofătul cu Chimini lanăşŭ şi cu Diicul spătariul lui Matei-vodă, cuprindzindŭ scaunul ţărîi la Iaşi, îndată au alergat mulţi den toate părţile, de la ţară la Iaşi. Şi înglotindu-să, au marsŭ la Chimini lanăş, strigîndŭ: „Să ne hie domnŭ Ştefan Gheorghie logofătul". Le-au răspunsŭ Chimini lanăş: „Pre voie să le hie, precum poftescŭ". Spun de Diicul spătariul muntenescŭ că să ispitiia şi cu acéia nedejde era, să hie el la domnie.

Zac. 63. Deci, după obiceiŭ, au mărsŭ Ştefan Gheorghie logofătul cu cîteva gloate de ţară la beséreca lui Svetii Nicolai şi i-au cetit molitva de domnie Ghedeon episcopul de Huşi, fiindŭ mitropolitul Varlaam ieşit la munte, la mănăstirea Sacul. Au stătutŭ domnŭ Gheorghie Ştefan-vodă în anul 7161 <1653>

Capulŭ alŭ optusprădzécè

Încep. 1. Den cinci simţiri ce are omul, anume vederea, audzul, mirosul, gustul şi pipăitul, mai adevărată de toate simţiri ieste vederea. Că pren audzu, cîte aude omul, nu să poate aşedza deplin gîndul, este aşea ce să aude, au nu este, căci nu toate sintu adevărate, cate vin pren audzul nostru. Aşea şi mirosul de multe ori înşală, fiindŭ multe mirodenii dentîiŭ grele, iară apoi mare şi iscusit miros făcu. Gustul încă este aşea, că multe ne păru că sintŭ dulci, apoi simţimŭ amărăciune şi împotrivă, multe amare că sintŭ ne păru si sintŭ dulci. Pipăitul, iară şi multe pipăim în chip de une şi sîntŭ altele şi nu le putem a le cunoaşte cu singur pipăitul, fără vedere. Iară vederea singură den toate aşadză în adevăr gîndul nostru şi ce să vede cu ochii, nu încape să hie îndoială în cunoştinţă.

Zac. 2. Aşea şi noao, iubite cetitoriule, cu multŭ mai pre lesne a ne scrie de aceste vrémi, în care mai la toate ne-am prilejit singuri şi pentru lungimea capetelor ce s-au scris den îndelungată domniia lui Vasilie-vodă mai sus, den ieşitul cel dentîi den scaunul ţărîi a lui Vasilie-vodă, începem a scrie de domniia lui Gheorghie Ştefan-vodă, care ori

cu direaptă cale, ori cu nedirépte mijloace (rădictn-du-se asupra domnului său, au luatŭ domniia), tot unile ca acéstea din orînduiala lui Dumnedzău că sintŭ, să credŭ.

Zac. 3. îndată ce au şedzut Gheorghie Ştefan-vodă în scaunul domniei, cu sfatul lui Ghimini lanăş hatmanul lui Racoţii s-a Diicului spătariul lui Matei-vodă, domnului muntenescŭ, au ales şi den oastea ungurească, şi den munteni şi au ales o samă de oameni şi den ţară cu Pătraşco Moreanul hatmanul şi au trimis spre Hotin, în urma lui Vasilie-vodă.

Zac. 4. Ştiia şi Vasilie-vodă de toate ce să lucra în Iaşi pre urma lui şi trimisă şi al doilea rîndŭ de la Hotin sol la cuscru-său, Hmil hatmanul căză-cescŭ şi la ginire-său, Timus, cerîndŭ agiutoriŭ cum mai de sirgŭ.

Zac. 5. La léşi încă m-au trimis pre mine, la starostele de Cameniţă, la Patru Potoţchii, feciorul hatmanului Potoţchii, la ieşitul căruia den robie Crîmului mare agiutoriŭ îi didésă Vasilie-vodă cu banii săi. Acéstea aducîndu-i aminte, îl poftiia să să afle la primejdiia lui. Şi cu acéia solie aflîndu-1 pre starostele, cale de trei dzile mai sus de Cameniţă, la nişte ocine a lui, îndată au lăsat toate trébile sale şi au purces spre Cameniţă.

Zac. 6. Iară pănă a sosi starostele la Cameniţă, la Hotin, într-o dzi, dau ştire lui Vasilie-vodă că iată că sosescŭ oştile lui Ştefan-vodă asupră-i. Au stătut în gînduri dentîi, să dea războiŭ cu cîţi oameni avea cu sine, că încă era toţi boierii de scaun cu gloatele sale cu Vasilie-vodă si Boji căpitanul cu lefecii şi darabanii cu Căra căpitanul lor şi avea şi siiméni vro 60 şi némţi foarte buni, 100. Iară dacă au vădzut răceala tuturora şi slujitorilor, şi căpitanilor, pre carii avea mare nedejde, pentru mila ce le făcuse cu multe vrémi înainte, s-au apucat de trecătoarea Nistrului, suspimndŭ pre Boji căpitanul şi pre Cară căpitanul de darabani.

Zac. 7. Aicea s-au cădzut a pomeni mai sus pentru avuţiia cea ce era la Cetatea Neamţului, la care trimisesă pre nepotu-său, Ştefăniţă paharnicul, Vasilie-vodă. Acolea pănă a clăti de la Hotin, au so-sitŭ toate deplin la Vasilie-vodă. De care, dacă au dat ştire că soseşte şi Ştefăniţă paharnicul, cu toate deplin, s-au bucurat Vasilie-vodă, dzicîndŭ: „De acmu înainte, pănă în căméşe mi-oi da şi n-or ride nepriietenii".

Zac. 8. Şi aşea, Vasilie-vodă, trecîndŭ Nistrul cu o samă de boieri, anume Toma Cantacuzino vornicul, , Gheorghie hatmanul, lordachie visternicul ji cu f cîţi boieri mai era strînşi de casa lui, boierii céielalţi toţi şi slujitorii cu puşcile s-au întorsŭ spre Iaşi, la 'domnŭ tînar. Şi tîmpinîndu-se cu oştile lui Ştefan-vodă în dumbrăvi, aproape de Hotin, pănă a să încrede unii cu alalti, au trecut cîteva ceasuri, supt care zăbavă au trecut Vasilie-vodă Nistrul cu toate casele boierilor, însă nu fără mare pagubă în carăle boierilor la trecătoare şi mai multŭ de tîrgoveţi! de Hotin, carii, vădzîndŭ spaima şi graba la trecătoare, precum face vréme ca acéia, au dat jacŭ în rămăşiţa carălor şi multe haine scumpe, argmturi au apiicatŭ, cîtŭ de atuncea ştiu îmbogăţiţi pre cîţva hotincéni.

'Zac. 9. Apucase oştile lui Ştefan-vodă pre o samă de némţi netrecuţi încă şi dîndŭ şi den cetate Mo-gîldea paharnicul (de care s-au pomenit c-au fostu pănă la Hotin legatŭ la pusei) den săcaluşe si năva-lindŭ şi slujitorii de a lui Ştefan-vodă, au perit putinei némţi la trecătoarea cu podul. Iară da şi siimenii lui Vasilie-vodă de peste Nistru den sméţe, cît nu să putea coborî nime la vad.

Zac 10. N-am fostŭ într-acea dată acolè, la trecătoarea acéie, că trecusăm Nistrul mainte, precum am pomenit, iară am înţeles de ceia ce au fostŭ acolea de faţă, cum singur Vasilie-vodă şidea de céia parte de Nistru preunscăuieş. Au slobodzit tîrgoveţii (şi spun că cu învăţătura Mogîldei paharnicul) un săcaluş, den care sacaluş glonţul foarte pre aproape au lovit de Vasilie-vodă. Scîrnavă şi nebuneasca faptă şi nu fără osîndă cît de tîrdziu.

Zac. 11. Nu pociŭ tăcea aice pentru cetatea Hotinului, ce nesocoteala a o lăsa îndată pre mîna altuia, de nu de altă nedejde pentru trecătoarea, în care să hie fără grije, s-au cuvinit să să puie oameni sineţaşi. Şi ce oameni? 30 de némţi să hie pus, să o ţie despre oastea Muldovei şi despre unguri cu aii. Au n-au fostŭ hrană? Pîinea a unui satu de la Hotin ar hi putut a ţinea un anŭ, sau cîtă era numai în tirgŭ. Şi acéia cetate, oricine va vrea să socotească, va afla că au fostŭ a răssipei casei lui Vasilie-vodă pricina. Şi de mi-i întreba, îţi răspundzŭ, că de ar hi fostŭ doamna lui Vasilie-vodă în cetatea Hotinului, nu la Suceavă, n-au fostŭ în puterea lui Ştefan-vodă a bate cetatea Hotinului, cum au bătut fără grije cetatea Sucevei, că şi aşea venise Vasilie-vodă cu soltanii pănă în Prut, cu oşti tătărăşti, ce i-au întorsŭ hanul, că sosiia craiul leşăscŭ. S-au cum ar hi bătut Ştefan-vodă cetatea Hotinului şi Hmil era la Husiatin,

cale de o dzi de Hotin? Ce multe ar hi pututŭ a lucra Vasilie-vodă şi domniia tot neclătită la Poartă îi sta, pănă tîrdziu, după luatul cetăţii Sucevei.

Zac. 12. Nime dară să nu vinuiască sfaturile de acmu. Vedzi ce greşele s-au făcut la cei vestiţi svét-nici. Şi acela lucru era în putere a face, iară vrémile de acmu nu sîntŭ în putere şi nici un sfat nu încape la greu ca acesta, fără de mărturiia că este sosită perirea. Dzicem că de ar hi cutare şi cutare, acum ar hi într-altŭ chip. Iară nu sintŭ vrémile supt cîrina omului, ce bietul om supt vrémi. Multe şi mari smintéle am apucat şi în dzilele celor mai bătrîni, iară îţi agiurigă aceasta una, cu lăsarea fără oşteni cetăţii Hotinului, den care lăsare ieste rătssipă toată avuţiei lui Vasilie-vodă cu casa.

Zac. 13. Pentru cetate, tumpinîndu-mă în cale cu Cotnarschii, credincios pisariul lui Vasilie-vodă (că el veniia de la crai trimis pănă la răscoale de Vasilie-vodă şi eu mergeam în sus, la starostele de Cameniţă), m-au întrebat, ca un om deplin ce era: „Grijit-âu bine cetatea Hotinului Vasilie-vodă? Pus-au oamenii săi şi puşcile, au ba?" Am răspunsŭ că nice un seninŭ, la purcesul mieu, să să grijască cetatea, n-am vădzut. Au suspinat Cotnarschii, cum ar hi ştiut că să va lăsa nesocotită cetatea acéia. Iară poate hi că giudéţul lui Dumnedzău spre ce trage, cu anevoie să mută cu sfatul omenescŭ.

Zac. 14. întră Vasilie-vodă în Cameniţă, cîndŭ am sosit şi eu cu veste, că iată soseşte şi starostele de Cameniţă, cu mare făgăduinţă şi cu căldură, să să afle la acéia vréme, precumuşi au fostŭ aşea.

Zac. 15. N-au împlut Vasilie-vodă cu pribegiia sa o lună în Cameniţă şi veni ştire, cum Timus, feciorul hatmanului Hmil, cu 8.000 de oaste în-tr-ales căzăcească, trece la Soroca Nistrul. Acmu caută hirea de priietinŭ leşască. Macara că cazacii pănă la inemă léşilor intrase cu sabia şi Vasilie-vodă o casă cu capul lor şi în nedejdea lor de a-şi răscumpăra domniia, nice o opreală sau vreun bănat despre cineva n-au avut, ce, cum au venit fără grije aşea, cîndŭ i-au fostŭ voia, au ieşit. Fără numai de un polcovnic anume Condraţchii, ce era cu o mie de léşi de paza marginii, avea siială Vasilie-vodă. Ce p'repunea ca nişte oameni streini, de siială, ai noştri. Iară nici acéia nici un gîndŭ rău, nice puterea acéia, să strice lui Vasilie-vodă ceva, n-au avut.

Zac. 16. Timus cu oastea cum au trecut Nistrul, n-au mai aşteptat să să adune cu socru-său, Vasilie-vodă, ce, de la Soroca, întinsŭ la Coicéni au tras oastea şi acolea au trecut Prutul.

Zac. 17. Luîndŭ veste Ştefan-vodă de Timus că vine întinsŭ asupra léşilor, Diicul spătariul domnului muntenescŭ pre porunca domnu-său, să nu se sune de tot lucrul, că au întratŭ cu oştile lui în raiava împăratului, să întorsesă cu cîteva dzile înainte şi Chimini lanăş, ori temîndu-se de vreo sminteală oştilor şi den vreun hiclenşug de ţară, ori stiindŭ soliile s'tapînŭlui său, lui Racoţii, la Hmil pentru Crăiia Leşască, că să agiungea Racoţii cu Hmil pentru crăiia la léşi de atuncea, şi-au por-nitŭ şi el toată pedestrimea ce avea, némţi şi cu puşcile pe la codrul Câpotéştilor, pre Cobîle, direptŭ la potica Difuzului, numai el singur cu călărimea rămăsese, pren rugămintea lui Ştefan-vodă, în Iaşi, şi-au strînsŭ şi Ştefan-vodă oastea de tară cîtăva, ca la 12.000 de oameni şi au ieşit deasupra Popricanilor împrotiva cazacilor.

Zac. 18. Timus, dacă au trecut Prutul, au purces spre Popricani cu tabăra legată. Ieşise o samă de oşteni a lui Ştefan-vodă înainte, peste Jijiia, în chip de harţii şi au coborît Ştefan-vodă şi darabanii la Jijiia, la vad. Iară puţin lucru au ţinut harţul oştenii lui Ştefan-vodă, i-au împinsŭ îndată călăreţii lui Timus. Şi era şi ai noştri, carii ţinea cu Vasilie-vodă, pe lîngă Ştefăniţă paharnicul, den Hănceşti şi den Hînţeşti o samă şi cîţi cercheji de-a lui Vasilie-vodă, carii toţi aceste mărsése cu boierii cei trimişi de Vasilie-vodă la Hmil hatmanul.

Zac. 19. Cazacii, cum au împinsŭ pe călăreţii ce le ieşisă den oastea a lui Ştefan-vodă înainte, au purces orbi la vad cu toată tabăra şi unii pre pod mai mulţi pe lîngă pod, că era Jijiia mică, au dat cu tabăra. Care năvală vădzîndŭ darabanii, au plecat fuga de la vad la deal, spre rediu şi oastea (céialaltă ce sta deasupra, pre culme, nedîndu-le nice un agiutoriŭ, i-au agiunsŭ pre coasta Popricanilor călăreţii lui Timus şi el singur şi au cădzut acolea multe trupuri den bieţii darabani. Alţii, carii au hălăduit pănă în rediu, ş-au scutit viaţa cu pădurea.

Zac. 20. Vădzîndŭ acéia primejdiie a darabanilor, Ştefan-vodă şi Chimini lanăş au tras oastea mai spre Iaşi şi au tocmit de îmbe părţile de drum călărimea. Şi era acéia oaste şi de ţară şi la Ghimini lanăş, cît să putea, la 24.000 fără

greş să socotească. De ar hi fostă la un gîndŭ, ce era? Nedîndŭ războiu cazacilor, să le închidză hrana şi drumurile den toate părţile, ce ar hi făcut cu tabăra Timus?

Zac. 21. La suitul taberii Căzăceşti pre coastă, la deal, sărisă o samă de oşteni de ţară şi înfrînsésă pre călăreţii lui Timus, de i-au băgat pănă în tabără. Şi acolea în deal, dacă s-au suitŭ toată tabăra, că era îndesară, s-au aşedzat pre mas şi acolea au mas preste noapte. Iară den oastea lui Ştefan-vodă, într-acea noapte, mulţi lăsîndŭ oşteniia, au mărsŭ spre casele lor.

Zac. 22. A doa dzi, Timus cu tabăra legată au purces direptŭ asupra oştilor lui Ştefan-vodă, spre oraş, fără nici o siială, dodeindu-i moldovenii cîte oarece de pe de laturi. Ce vădzîndŭ Ştefan-vodă şi Chimini lanăş că scade oastea şi într-acea noapte s-au scursŭ în giumătate, pănă între vii au ţinut drumul oraşului, iară dentre vii au luat Bahluiul în sus şi cîţiva boieri de casa lui Ştefan-vodă cu totul.

Zac. 23. Timus într-acéiaşi dzi, după ce au îm-pinsŭ oştile lui Ştefan-vodă, au intrat în tîrg ş-au descălecat în curţile cele domneşti şi tabăra iezise toată înaintea curţii şi penpregiur. Şi au şedzut aşea, cu tabăra iezită, pănă la [venirea socru-său, lui Vasilie-vodă, în Iaşi de la Cameniţă. Iară pănă a sosi Vasilie-vodă, au prădat cazacii codrii laşilor de la drumul Căpotéştilor, pănă aproape de Huşi, şi scosesă fără număr vită, care apoi, dacă au sosit Vasilie-vodă, pre cîtă au aflatŭ nemîncată, tot cîte un zlotŭ au dat cazacilor pre vită şi au dat ştire la oameni de ş-au luat vita, care o au cunoscutŭ.

Zac. 24. Mulţi au perit atuncea de cazaci, oameni neştiutori ce sîntŭ cazacii oploşiţi în tîrg. Alţii merge să să închine la Ştefăniţă paharnicul, carele era cu Timus, ce nu agiungea pănă la Ştefăniţă, că-i tum-pina cazacii şi-i omorîia, între carii şi Tăutul armaşul şi alţii mulţi ş-au pus capetele de cazaci.

Zac. 25. Pre Vasilie-vodă vestea de izbîndă lui Timus l-au tumpinatŭ la Zvancea cu care veste Grigorie comisul singur mersesă şi l-au îmbrăcat cu haină cu soboli. Şi îndată au trecut Nistrul la Zvancea, că cetatea Hotinului nice într-un chip n-au vrut să o dea tîrgoveţi! cu pîrcălabul lor, cu Hîjdău, ori că au vrut aşea de credincioşi să hie lui Ştefan-vodă, care lucru n-aş da să hie într-ai noştri pănă într-atîta nevoinţa pentru singură credinţa, ori că s-au siit pentru jacuri ce făcusă tîr-goveţii în carăle boierilor, pecum s-au pomenit, şi slobodzise cîteva săcaluşe în sîngur Vasilie-vodă. Şi aceasta ieste pricina, nu alta. Şi în cîteva rînduri au trimis Vasilie-vodă la Hîjdeu, carele era pîrcălab pus de Ştefan-vodă, şi la tîrgoveţi, cu mare giură-mînturi, ce nici într-un chip n-au vrutŭ să dea cetatea şi au ţinut vro doao luni, pănă la a doa venire a lui Ştefan-vodă den Ţara Muntenească, îi încun-giurase Vasilie-vodă şi cu nişte némţi ai săi, de-i bătea şi tot au ţinut cetatea toata vara închisă. Aşea cu anevoie să agoneséşte ce să pierde odată.

Zac. 26. Vasilie-vodă dacă au sosit la Iaşi, după sfat ce au făcut cu ginere-său, cu Timus, s-au mutat Timus cu tabăra la Gălata, iară Vasilie-vodă au rămas în curte, gătindu-să asupra lui Matei-vodă, cu mare gătire, dîndŭ ştire ţărîi să încalece tot omul, iertînd pre toţi de toate vinile, de ari hi şi greşit cineva, împrotiva domniei.

Zac. 27. Aicea caută cum nu să poată trece ce ieste să hie, că după izbîndă acéia, Vasilie-vodă să hie întorsŭ pre ginere-său înapoi, şi să se hie aşădzat iară cu paza trébilor la împărăţiie, întărin-du-să cu slujitorii streini, cum avea avuţiie, nime n-ar hi mai venit asupră-i. Şi aşea-i sfătuia pre Vasilie-vodă şi o samă de boieri. Ce, în nedejdea neîndoită pre oşti Căzăceşti, ce avea Vasilie-vodă, să-şi răscumpere strîmbătatea despre Matei-vodă în-tîiŭ şi mai pre urmă şi despre Racoţii, cumu-şi dzi-cea Timus că den Ţara Muntenească pen Ardealŭ să va întoarce, au biruit sfatul, numai să margă asupra lui Matei-vodă. Iară nu omul, ce Dumnedzău sfarîmă războaiele, precum dzice Scriptura:

Zac. 28. Nu să cade să trecem poticala nemţilor de şaugăii ţărîi noastre, la munţi pre Oituzŭ, de care némţi s-au pomenit că-i pornise Chimini lanăş den Iaşi înainte pen strîmtori de-a diréptul. Şi apoi, amu în munţi, s-au îndemnat şavgăii de la Ocnă şi au ţinut calea pedestrimei aceiia a lui Racoţii şi cu sfatul a unuia den şavgăi, dacă să vor apropiia de némţi, să cadză toţi la pămîntŭ, pănă va trece focul sinéţilor, cum dau némţii odată toţi. Aşea au făcut, cădzindŭ toţi la pămîntŭ. După ce s-au stîmpărat sîneţăle, pănă a găti al doilea diresŭ némţii, au intrat şavgăii într-înşii cu coase şi cu topoară, ce au ei lungi în coade şi-au perit cîţva némţi acolea de dînşii, cît le-au căutat aceii pedestrime a lăsa şi puşcile în munţi şi de-abiia s-au dezbărat de şaugăi bulucurile acélealalte de némţi. Pentru care fapte a şavgăilor, apoi Alexandru Costin, fiindŭ po-vaţă dată den Iaşi acelor némţi, au şedzutŭ un anŭ încheiat în temniţă la Făgăraş, în obedzi.

Zac. 29. Ştefan-vodă pănă în Trotuş au mărsŭ cu Chimini lanăş, iară den Trotuş, avîndu nedejde pre Matei-vodă de agiutor mai de sîrg şi trăgea şi boierii în Ţara Muntenească şi poate să hie că şi patima nemţilor de şavgăi făcea oarece sială, s-au despărţit de Chimini lanăş şi au luat Totruşul în gios pren Focşeani, în Ţara Muntenească.

Zac. 30. Aicea în Iaşi, pănă la purcesul lui Vasilie-vodă în Ţara Muntenească, au perit Cotnarschii pisariul leşescŭ de credinţă a lui Vasilie-vodă, omŭ deplin la toate trébile, de Timus ginerile lui Vasilie-vodă, den hirea lui acea de tiran ce era şi de om sălbatecă şi fără nice o frică de Dumnedzău, scornindŭ pricină că ieste leah şi el opriia pre Vasilie-vodă să nu-şi dea fata după Timus. Deci, într-o dzi au trimis, poftindu-1 de la Vasilie-vodă, să-l trimaţă, că-i ieste de treabă. Negîndindŭ Vasilie-vodă de una ca acéia, l-au trimis la dînsul, la Gălata mănăstirea şi acolea dacă au mărsŭ, au învăţat pre cazaci de ai săi cu săbiile gata. După voroava ce-au avut scornită cu dînsul, la ieşitul de la voroava lui, au dat cazacii, ce era gata de acéia faptă, cu săbiile într-insul şi l-au omorît cu mare tiranie, fără nice o milă. De care faptă a lui Timus, deaca au audzit Vasilie-vodă, numai nu să otrăviia de voie rea. Şi îmbla Timus cu acéia gîndŭ şi pre Toma vornicul si pre lordachie visternicul, tot dentr-acéia pricină, dzicîndŭ că aceşti doi cu Cotnarschii opriia pre Vasilie-vodă să nu dea pre doamna Roxandra după dînsul. Deci îmbla si ei cu dzilele amînă si s-au cerşut de la Vasilie-vodă să-i lase să margă la ţară. Ce Vasilie-vodă nu-i lăsa şi au poroncit la ginere-său că mai bine mortŭ să hie, decît să hie boierii, carii are la inimă sa cu toată credinţa, la grije ca acéia. Sau cu ce inimă or veni céialalţi boieri de la ţară la dînsul? Deci l-au mal mutat de la gîndul lui. însă boierii aceşti doi tot cu fereală îmbla şi tot pre ascunsŭ noaptea pe la poarta despre casăle despre doamna veniia la Vasilie-vodă. De care toate suspina greu Vasilie-vodă şi-şi frîngea mînule de ginere ca acéia.

Zac. 31. Au purces Vasilie-vodă den Iaşi în Ţara Muntenească cu al treilea rîndŭ asupra lui Matei-vodă domnul muntenéscŭ. Şi întîi Timus cu tabăra căzăcească şi al doilea conac au stătut la Podul înaltŭ pre Bîrlad şi acolea au făcut Timus oştilor Căzăceşti căutare şi le-au împărţit de la Vasilie-vodă lefe şi căpeteniilor şi oştenilor tuturora. Era de capete Căzăceşti cu acéia oaste polcovnici Bohun anume şi altul Nosaci, vestiţi şi vechi cazaci. Şi tot acolea, fără nice o vină, Timus, pentru un cu-vîntŭ ce au dzis în sfat Bohun, au scos sabia Timus şi au lovit pre Bohun într-un umăr, de caTe rană în toată calea acéia Bohun au îmbiat cu mîna legată. Acéia om cu hirea de hiară sălbatecă era Timus! Nu cutedza nime un cuvîntŭ, den polcovnici, să dzică, să îndireptédze lucrurile oştilor. Ce, dendată, pre purtatul trébilor, ce era den Timus, omŭ tînar şi fără nice o socoteală, să cunoştea că nice la un folos nu vor ieşi lucrurile.

Zac. 32. De acolea au purces ostile în gios şi amu Vasilie-vodă în frunte cu oastea de ţară şi să adaoge den dzi în dzi oastea de ţară de pretutindere şi pănă la marginile ţărîi s-au strînsŭ de toată oastea de ţară, ca 8.000 de oameni.

Zac. 33. Matei-vodă, domnul muntenescŭ, luîndŭ veste de scosul lui Ştefan-vodă den Muldova de oşti Căzăceşti, trimisesă pre Diicul spătariul său, să strîngă toată oastea de la marginile ţărîi sale, să hie la hotar între ţări de straje şi cu dînsul şi Ştefan Gheorghie-vodă, ciracul lui. Avea şi Ştefan-vodă ca 300 de oameni într-ales călăreţi şi cîţva feciori de boieri tineri cu sine. Şi întîi strajea lor, pentru limbă ce trimisese, s-au ivitŭ în gura Berhé-ciului, mai sus de Tecuci, pre care o au gonit oamenii lui Vasilie-vodă cîţva loc. Ce, sărindŭ tîrdzîu, le-au pierdut urma.

Zac. 34. Venise apele Sirétiului mare, pentru care au căutatŭ oştilor cîteva dzile a face zăbavă, pănă a să face pod peste vase. Şi aşea trecîndŭ oastea, a doa dzi de la Şiret, au intrat pre la Focşeani în Ţara Muntenească şi îndată, fără nici o milă, au dat foc oraşului şi ori pre undeşi agiungea cazacii, fuma a bieţălor lăcuitori nevinovaţi lăcaşurile, odăile şi hrana.

Zac. 35. Sta în tocmală cu oştile sale şi Diicul spătariul a lui Matei-vodă, nu departe de oraş, de Focşeani, la o vale căriia-i dzicŭ Milcovul cel Mare, cu altŭ nume Cucata. Acelui pîrîu rîpile pusesă despre oştile lui Vasilie-vodă şi oastea sa tocmisă de Ceielaltă parte, stol toată oastea într-un şireag tocmită, ca 9.000 de oameni, că şi de lefecii a lui Matei-vodă o samă era cu dînsul şi oastea de ţară, cîtă are Ţara Muntenească de la Bucureşti, dincoace, pănă în margine, toată era acolea adunată şi acolea şi Gheorghie Ştefan-vodă cu vro 300 de muldoveni. Şi aşea în rîndŭ tocmită oastea muntenească aştepta pre Vasilie-vodă şi pre Timus.

Zac. 36. Întîi li s-au arătat Vasilie-vodă cu oştile sale şi au stătut frunte şi muldovenii, iară cazacii îşi tocmiia tabăra pe urmă. Şi atîta au stătut muntenii la războï, cît au făcut oarece harţuri cu muldovenii peste pîrîu, trecîndŭ

muldovenii şi apoi trecîndu-i muntenii iar dencoace, aşea în dquă-trei rînduri, pănă au trimis Vasilie-vodă némţi ce avea şi s-au supus pre supt maluri. Deci au luat călărimea muldovénilor si malul dencolea. Iară cît au vădzut muntenii apropiiată tabăra cazacilor de pîrîu, au purces în răzsipă, cine încotro i-au părutŭ. Gonit-an muldovenii şi o samă de călăreţi şi den cazaci, pănă la Rîbnicŭ, iară n-au perit oşteni aşea mulţi den munteni, c-au luat devreme fuga.

Zac. 37. După acéia răzsipă a oştilor munteneşti, care s-au făcut mai multŭ den prostiia Diicului spătariului au fostŭ, că nicişi trebuiia să aştepte el pănă într-atîta pe oastea ce era cu foc şi el numai cu călărimea, au purces Vasilie-vodă cu Timus spre Tîrgovişte, stricîndŭ şi ardzîndŭ ce le-şi sta înainte. Iară Matei-vodă, domnul muntenéscu, lu-îndŭ veste şi de răzsipă oştilor sale la margine şi că vine asupra lui întinsŭ Vasilie-vodă cu Timus, nemică cu acéia sminteală a oştilor dentîi nu s-au spăimîntat, ce, strîngîndu-şi oastea de ţară şi lefecii ce avea, au purces şi el den Tîrgovişte şi ş-au ales Ion foarte bun de dînsul, la o poiană între Ialomiţa apă curatoare şi între un pîrîu foarte tinos şi de trecătoare rău, la un sat anume Hinta. Şi acolea au stătut cu mare inimă, nu aşè oştilor sale, cum elŭ singur, aşteptîndŭ pre Vasilie-vodă. Trimisesă Matei-vodă şi altă samă de oameni, siiméni şi lefecii o samă, Diicului spătariului la margine într-agiutor. Ce, dacă s-au tîmpinat cu veste că s-au rässipit oastea acéia cu Diicul spătariul, au purces oastea acéia înapoi şi i-au agiunsŭ la Teleajina fruntea oştii lui Vasilie-vodă. Au stătut muntenii călări la vadŭ, pentru să să mai depărtédze pedestrimea.

Zac. 38. Părut-au şi lui Vasilie-vodă şi lui Timus că va hi acolea Matei-vodă sîngur cu toată oastea', la Teleajina. Apoi dacă s-au vădzut că ieste oaste puţină, au dat oştenii lui Vasilie-vodă pre trei locuri préste apă şi n-au stătut muntenii, ce s-au dat înapoi. Iară gonaşii îndată au agiunsŭ şi pe siiméni şi acéia dîndu-să înapoi, s-au apărat pen nişte dumbrăvi, ce sîntŭ acolea. Şi dîndŭ ştire lui Vasilie-vodă de săiménii acéia, au purces şi sîngur Timus cu o samă de oaste călare căzăcească, lăsîndŭ tabăra pre urmă cu Vasilie-vodă. Şi dacă au agiunsŭ Timus au descălecat pre cazaci gios, la năvală, asupra săimenilor. Ce, tot au mărsŭ, apărîndu-să foarte tare den focŭ siiménii, pănă au intrat într-altă pădure, ce era lunca Praovii şi nu le-au stricat nemică cazacii păn în noapte, bătîndu-se den foc, fără ce au picat şi den săiméni şi den cazaci. Din cazaci au perit şi doi sotnici atuncea.

Zac. 39. Vesel Matei-vodă că i-au hălăduit siiménii şi c-au putut răspunde focului cazacilor, lŭîndŭ mare inema şi nedejde dentr-acéia tîmpinare siimé-nilor cu cazacii. Iară Timus, după acéia goană, n-au vrut să să întoarcă la oaste, pre care au apucatu-o noaptea, cît au trecut apa Teleajinii, ce au rămas cu masul la unu satu, anume Cocoréştii la nişte case boiereşti. Aflîndŭ casele pline de toate bucatele, singur au pus de au dat focŭ caselor, dacă s-au sculat de la masă ameţit de vin.

Zac. 40. A dooa dzi, oastea trudită den cale şi obosită tabăra, necercîndŭ ce locŭ este înainte, unde şi cum stă şi în ce loc nepriietini şi cum departe, de-abiia de'au îngăduit vro două, trei ceasuri, au şi dzis trîmbiţile de purcesul oştilor. Multŭ au stătut Vasilie-vodă, sfătuindu-1 să rămîie acéia dzi, să răsufle oastea, să să strîngă bine toată şi să să cerce locurile şi pe altŭ loc, nu pe acolea, pre.unde anume alesesă' Matei-vodă, să-i hie îndemînă a sta împrotiva. Ce, cui să dzicea aceste, sau cu cine să sfătuiia? Cu unu omŭ în hirea hierălor. Polcovnicii carii era, unul un cuvîntŭ nu cutedza să dzică, că numai pentru un cuvîntŭ, cu sabiia zmultă da ca-n-tr-un dulău într-însul. Şi Bohun polcovnicul cu mîna legată de rană cu sabie, făcută de dînsul, îmbla ca fără sine.

Zac. 41. Aicea caotă aceasta izbîndă den ce şi cum s-au prilejitŭ lui Matei-vodă şi ca acéia izbîndă, care nu să va hi prilejit alta ca acéia în toată viaţa lui, cîte au avut den războaie în dzilele sale. Că cine ari putea să creadză în socoteală, să să înfrîngă oastea căzăcească cu tabără, de oaste cum ieste oastea muntenească? Nu să defăima, ce, ori pedestraşul, ori călăreţul vei socoti, nu vei afla să hie de potrivă sinetaşului căzăcescŭ. Ce vei dzice: „Fost-au acolea sirbi, unguri, léşi, nu numai munteni". Aşea ieste, léşi au fostŭ putini. Ce ari hi făcut ei numai, de ar fi fostŭ tocmală în oastea căzăcească pre obiceiul lor ? Iară pre unguri şi pre sirbi nu-i aleg den munteni, nici sîntu siiménii, sîrbii sau ungurii atocrna cu focul cazacilor, cum nice darabantul muntenéscŭ. Eu, ce ieste partea mea, toată izbîndă aceasta a lui Matei-vodă de la Hinta (alegîndŭ deosebi voia şi orînduiala lui Dumnedzău, numai pre socoteala omenească grăindŭ) ieste den nebuniia lui Timus întîiŭ şi den bărbăţiia şi a lui Matei-vodă al doilea, însă den nebuniia 'lui Timus cu cîţva mai multŭ,

că socotindŭ vitejiia lui Matei-vodă de atuncea, cum îmbla pe denaintea oştilor sale, îmbărbătîndŭ în frunte, să să hie apropiiat toată oastea căzăcească cu tabăra legată, nu rumtă, cum au rumtu-o Timus în trei părţi să să hie lipit, să înceapă a da la ténchiu, nice ar hi scăpat Matei-vodă fără primejdi-ia sau morţii, sau ranei mai grelei, de cum i s-au prilejit tot atuncea, nice săiménii ar hi ţinut multŭ împotriva focului lor. Ce toată pricina au fostŭ izbîndii aceia nebuniia lui Timus, care nice voroviia cu nime, nici întreba de polcovnicii săi sau de cineva. Oastea obosită cu atîta cale tot într-acéia dzi, cu tabăra rumtă în trei părţi, precum ieste marşul şi tocmala în războiŭ, socoteşte.

Zac. 42. Ce, dacă au vădzut Vasilie-vodă că cu sfatul nu foloseşte nemică, au suspinat şi lăsinclŭ în voia lui Timuşŭ toate, au purces cu oastea sa iară în frunte şi pre urmă Timus cu tabăra, scîrş-cîndŭ în dinţi, cum că să laudă moldovenii că ei au făcut izbîndă de la Focşeani şi de la Telejina. Mergea oastea, ales tabăra cazacilor, cu greu pen locuri strimte şi tinoase şi pre pîrîul Hintei numai un podeţ. Şi întîiŭ, deaca au trecut oastea lui Vasilie-vodă podeţul în poiană, au luat aripa în-a-stînga şi s-au pus şirag în rîndŭ împrotiva aripii a lui Matei-vodă cei dir领 direpte. Iară în dreaptă şi singur mijlocul au lăsat Vasilie-vodă taberei Căzăceşti, împrotiva mijlocului şi aripii ceii den-a-stînga a lui Matei-vodă. însă tabăra căzăcească, dacă au venit pănă la un loc, au stătut şi n-au vrut Timus să o aducă în rîndŭ, alăturea cu oastea moldovenească, dzicîndŭ: „Lasă, vitejii, moldovenii or bate ei pre munteni şi singuri, fără de noi!" (Aicea caută că agiungea aceasta una nebunie la întreagă sminteală.)

Zac. 43. Iară Matei-vodă în tocmală sta într-acesta chip: aruncasă un şanţŭ penpregiurul taberii sale, den apa lalomiţii den sus, pănă în apa den gios şi au scos oastea denafară de acel şanţŭ. Den-a-di-reapta au pus curtea, ce să dzice la dînşii roşii1, şi altă oaste de ţară şi au pus o samă de pedestrime, siiméni. Şi acéia aripă era împotriva muldovénilor. Iară el singur au stătut în mijloc cu livinţii şi cu dărăbanţii şi cu o samă de săiméni, cu pusei tocmite pentre pedestrime. Iară în-na-stînga, ce să prinde împotriva cazacilor, au pus léşii lefecii şi unguri. Şi aşea, cu oastea scoasă den şanţuri, nu departe, au stătut şi au aşteptată pre cazaci şi oastea Moldovei.

Zac. 44. Cîteva ceasuri au stătut oştile rnuldove-neşti, aşteptîndŭ să să apropie tabăra căzăcească şi trimiţîndŭ rîridŭ după rîndŭ Vasilie-vodă la Timus, să să apropie tabăra, n-au vrut, ce au răspunsŭ: „Să înceapă dumialor războiul, că oi veni şi eu". N-au avut ce face Vasilie-vodă, au mai clătit cu toată oastea şi au început muldovenii harţul cu muntenii. Da săiménii lui Matei-vodă în muldoveni cu foc, ce şi Vasilie-vodă o sută de némţi foarte buni ce avea au trimis să sprijenească călărimea Moldovei. Au stătutŭ némţii împotriva focului săiménilor şi pre obiceaiul său, cum slobodŭ o dată focul, s-au îndemnat mai multŭ de giumătate oastea Muldovei şi au făcut acéia năvală cu steaguri asupra muntenilor, cît toată curtea, ce să chiamă la dînşii roşii, au dat dos şi amu unii şi peste lalomiţe didése, nesocotindŭ vadul. Pănă în corturile muntenilor au mărsŭ moldovenii cu acéia năvală şi nime nu poate să dzică că nu era acéia năvală a mare viteji. Şi să hie fostŭ şi tabăra cazacilor odată, alăturea, cu focul asupra mijlocului şi aripii cei den-a-stînga a lui Matei-vodă, s-ar hi ales lucrul. Ce, neavîndŭ Matei-vodă la mijloc, unde era el, nici o treabă şi aripa lui Ceielaltă, s-au mutat singur cu capul său în aripa den-a-direapta, unde era înfrîntă de moldoveni oastea lui şi au dat îndărăptŭ călărimea Muldovei, întorcîndŭ toate puşcile în muldoveni şi toată pedestrimea. Şi amu viindŭ mai des focul, s-au dat moldovenii încet iară înapoi şi într-acéia desime a focului picîndŭ cîţva den muldoveni, au perit şi căpitanul de némţi a lui Vasilie-vodă, om oştean diréptŭ, de neamul său leah. Puşcile nepăfă-site da în muldoveni.

Zac. 45. Şi aşea puindŭ Matei-vodă războiul iară la loc la aripa sa den-a-diriapta, Timus, cu nebuniia sa, au rupt numai o samă de pedestrime căzăcească cu o samă de pusei, fără tabără, fără altă tărie şi i-au apropiiat de mijlocul oştii munteneşti, unde venise iară la loc Matei-vodă şi sta îndemnîndŭ oastea sa asupra cazacilor, însă era atîta loc încă, cît de-abiia să agiungea cu glonţurile unii pre alalţi şi lucra puşcile de îmbe părţile. Cazacii pre-ncét tot să apropiia de oastea muntenească pre furiş, că este locul foarte spinosŭ acela şi cîndŭ da puşcile lui Matei-vodă într-înşii, toţi cădea la pămîntŭ. Iară aripa den-a-stînga a lui Matei-vodă, unde era şi léşii, sta plecată pre cai neclătiţi, deprinşi léşii şi ştiutori hirii Căzăceşti. Vădzîndu-i fără tabără, pedestrime goală, singură în cîmpŭ, aştepta cu inimă să să mai apropiie cazacii. Timus sta cu tabăra înapoi, des-părţidu-o în duă părţi, fără nici o socoteală, pănă s-au scornit chiotul între cazacii cei den frunte si şi-au slobodzit focul. Den care foc au nemerit şi pre Matei-vodă un glonţŭ de sineţŭ aproape de închietura genunchiului şi l-au priceput îndată un paicŭ şi au năvălit la scara lui Matei-vodă, să nu cumva cadză. L-au gonit pre paicul de la sine cu sudalmă Matei-vodă şi nearătîndu-să nemică de

rană, au îndemnat oastea sa, ca un deplin oștean. Și atuncea au sărit léșii diraptŭ asupra pedestrimei Căzăcești și îndată au înliat cu săbiile într-înșii și într-un ceasŭ statură cîteva trupuri de cazaci și răniți foarte mulți, că i-au călcatŭ călăreții păn aproape de tabără. Și după aceasta a doa îndereptătură a oștilor a lui Vasilie-vodă, ales a cazacilor, în carii era toată nedejdea și ochii & tuturor, au cădzut tuturora inimile gios, cît nime n-avea nedejde de izbîndă, ce mîhniți toți și înspăimați. Nebunul Timus ce să facă nu Știia, făr de nici o tocmală și nice o rînduială. Striga cazacii: „Dziceți-ne, în vro parte ori să mergem, ori să ne aruncămŭ șanțuri pre obiceiul nostru". Nu era amu nici sfat, nici orînduiala. Și totodată cu aceste să scornisă un vivor den sus cu ploaie direptŭ în fața oștii lui Vasilie-vodă și ca acéè furtună, cu sunetul copacilor și cu ploaie răpede, cît să părea că este anume urgiia lui Dumnedzău orînduită asupra céștiia oști, cîtă era despre Vasilie-vodă. Și Matei-vodă cu tunuri adăogea groaza oștii și sămeți amu oștenii lui. Deci întîi aripa oștii noastre, Moldovei, au purces în răzsipă. Vasilie-vodă, vădzindŭ a vedere răzsipă oștii sale, s-au mutatŭ cătră tabăra căzăcească, la Timus, carele încă căzniia cu tabăra, întîiŭ ce o rumpsése. să o împreune la loc. Pe o ploaie și furtună ca acéia nici de un sporiŭ nu era, ce, cîți au putut a să încălăra cazaci, s-au încălărat și au plecat și Timus cu Vasilie-vodă fuga, lăsîndŭ toată tabăra și bieții pedestrași la perire.

Zac. 46. Perit-au în céstŭ războiŭ oameni însemnați den boierii Muldovei, Bucium stolnicul den tun lovit și Hristodul cămănariul și den slujitori puțini, den pedestrimea căzăcească cîțva den céia ce au fostŭ în frunte, precum s-au scris, den némții a lui Vasilie-vodă în giumătate. Vii mulți și den oșteni de țară și den cazaci au cădzut pre mîna lui Matei-vodă. Iară și den munteni nu fără scădere în oameni au fostŭ si mai vîrtos primejdiia lui Matei-vodă, cu rana ce i s-au prilejit, den care, cu adevărat și bătrîn au fostŭ, iarn cît ar hi mai putut trăi, rana acéia i-au scurtatŭ rămășița dzilelor, că pănă la anul, netămăduit de acéia rană, au murit. Că să nu hie fostŭ rănit, de-abiia cineva de ar hi putut scăpa, den muldoveni și cazaci, unde întrasă și cu ce tocmală.

Zac. 47. Așea fîrșindŭ și acesta războiu Vasilie-vodă cu Matei-vodă, pe urma si nărocul celoralalte războaie ce au avut mainte, au luat cu Timus cîmpii pre la Grădiște, trecîndŭ Sirétiul la Vădéni, au venit la Iași, la scaunul său, cu mare mîhniciune tuturor lucrurilor sale.

Zac. 48. Nime nu s-au gîndit pentru pedestrimea căzăcească să iasă cineva viu den cîți rămăsese după fuga oștii ceii călări. De mirat hirea cazacilor la nevoie. După ce li-au fugit toate capetele și hatmanul lor, ei în de sine în loc au rădicat capŭ și au legat tabăra și s-au apărat pănă în noapte și apoi noaptea în tabără au făcut focuri de carăle lor și de spini, iară singuri au purces cu tocmală, fără tabără, numai pedestri și au ieșit toți păn într-unul, fără nici o dodeială, aicea în țară.

Capulŭ alŭ noosprădzécelè

Încep. 1. Aicea în Iași, Timus odihnindŭ după ospățul de la Matei-vodă dzéce dzile, au purces spre țara sa, iară Vasilie-vodă iară s-au aședzat în scaun, că la Poartă îi sta domniia nestricată, însă, nu înde-lungŭ în pace,'că cerîndŭ Ștefan-vodă de la Matei-vodă agiutoriŭ, să margă în țâră, i-au dat 400 de săi-méni și den dărăbanții săi cine au vrut de bunăvoie în leafa lui Ștefan-vodă și din livinți o samă. 'Și au în-tratŭ iară Ștefan-vodă în țara cu acel agiutoriŭ de la Matei-vodă pre la Focșeani și s-au așădzatŭ la Răcă-ciuni, la un sat al său, deodată, așteptîndŭ și altŭ agiutoriŭ și de la Racoții cneadzul Ardealului.

Zac. 2. Cu anevoie să tocmăscŭ doi domni într-o țară! Așea Vasilie-vodă, pănă a nu să mai îngloti și a să întări partea lui Ștefan-vodă, au ales 800 de oșteni într-ales, orheieni și lăpușnéni și i-au trimis asupra lui Ștefan-vodă, cu nepotu-său, Ștefan paharnicul, și den sate boierești cîtăva samă de oameni, carii ținusă calea lui Ștefan-vodă la fuga de la Popricani și omorîsă țăranii acéia și pre Morea-nul hatmanul lui Ștefan-vodă.

Zac. 3. Strajea lui Ștefan-vodă era la Bacău, 400 de oameni călări și vro... săiméni și amu era cîțva den boieri și feciori de boieri adunați la Ștefan-vodă: Andronic sărdariul, Darie spătariul, Antiphie-aga si alți boieri de mainte cu dînsul. Și cu strajea lui Ștefan-vodă din boieri au fostŭ Mogllde paharnicul și Sturdzea visternicul. Dacă au simțit venirea lui Ștefăniță paharnicul asupra sa cu oștile lui Vasilie-vodă, s-au dat la o rîpă ce ieste aproape de sat de Faraoni anume Valea Saca, și s-au tocmit acolea stol pre un piscŭ, alăturîndŭ lîngă sine și dărăbanții ce era munteni. Și cum veniia întinsŭ' orheienii îa dînșii împiedecați cu trecătoarea rîpii aceiia ce s-au pomenit, nu trecuți bine toți,

au sărit călăreţii lui Ştefan-vodă şi înloc i-au înfrîntŭ pre orheieni. Au plecatŭ fuga si Ştefăniţă paharnicul şi Hînceştii şi i-au gonit strajea acéia a lui Ştefan-vodă, pănă i-au trecut fără vad apa Bistriţii. Pre alţii, carii au luat drumul spre (Roma.n, i-au gonit pănă în Roman. Şi i-au cuprinsŭ şi ţărănimea acéia pre care Ştefan-vodă i-au omorît, iară altora le-au tăiat urechile.

Zac. 4. După acéia izbîndă, strajea lui Ştefan-vodă s-au mutat la Săboani, mai sus de Roman, iară Ştefan-vodă de la Răcăciuni s-au mutat la Bacău, adăogîndu-i den dzi în dzi oameni de Ţară de Sus toată şi den gioséni mulţi. Şi acolea i-au venit şi agiutoriul şi de la Racoţii cneadzul Ardealului, 1.000 de oameni cu Boroş lanoş.

Zac. 5. Vasilie-vodă vădzindu-să iară la cumpănă grea şi ţara îndoită cu urîciune spre dînsul şi doamna sa la Suceavă cu toată inema ce avea, cetatea Hotinului era ieşită de suptŭ ascultarea lui, că era închisă cetatea şi tot să ţinea pre numele lui Ştefan-vodă, unde era să mai năzuiască nu avea, cazacii amu înfruntaţi şi ruşinaţi cu Timus în Ţara Muntenească şi doi nepriietini tari pre acéle vrémi, şi Racoţii şi Matei-vodă, să mira ce va face. Iară tot nelăsîn-du-să, scrie slujitori şi au tras şi orheienii şi lăpuşnéDii la sine şi au răpedzit şi la cazaci, şi-i lăsase Timus 200 de cazaci cu Hluh polcovnicul. Au făcut şi el de toată oastea vro 4.000 de oameni şi au ieşitŭ dentîiŭ la Movile pre Bahluiŭ. Apoi, dacă au lovit şi al doilea rîndŭ strajea lui, ce era cu Grigorie paharnicul, iară strajea lui Ştefan-vodă au purces spre Tîrgul Frumos şi acolea, dencoace de Tîrgul Frumos, la Sirca, s-au tumpinat cu Ştefan-vodă.

Zac. 6. Acest războiŭ cum au fostŭ şi cum s-au prilejit, nici unii părţi nefăţărindŭ, că nemică nu strică credinţa aşè celora ce scriu letopiseţele ca făţăriia, cîndŭ veghe voia unuiè şi coboară lucrul cu hula altuia, noi, macara că am hi datori cu pomenire lăudată mai multŭ lui Ştefan-vodă, de la carele multă milă am avut, decît lui Vasilie-vodă, de la carele multă urgiie părinţii noştri au petrecut, iară dreptatea socotindŭ, nu poci scrie într-altŭ chip.

Zac. 7. Deci, den hărnicia domnilor, departe mai în frunte a lui Vasilie-vodă, că s-au aflata pururea în fruntea oştii sale, singur învăţîndŭ, mutîndŭ steagurile şi îndemnîndŭ, iară Ştefan-vodă în oastea sa de faţă n-au fostŭ, ce au stătut departe de la oaste înapoi. Iară numărul oştii şi hirea şi acelea tot era mai tare Vasilie-vodă şi mai mulţi oşteni la Vasilie-vodă şi mai buni călăreţi, însă toţi îndoiţi şi hirea neamului lacomă la înnoituri. La Ştefan-vodă era 1.000 de unguri călări, pre atîtea era si moldoveni şi era 500 de pedestraşi munteni şi altă strînsoare. Iară la Vasilie-vodă 3.000 de călări, 400 de cazaci, 200 de săiméni cu darabani. Ce, a vedere au fostŭ voia lui Dumnedzău spre stîngerea casii lui.

Zac. 8. Tocmise oastea sa Vasilie-vodă cuprin-dzindŭ drumul carele vine de la Tîrgul Frumos preste Sirca. însă Borăş lanoş, oblicindŭ că pe la pod este loc rîpos, au lăsat drumul şi au purces în sus pre costişe, alăture cu pîrîul. Vasilie-vodă încă au purces în sus pre culme împotriva lor şi au stătut aşteptîndŭ războiul. Den oastea a lui Vasilie-vodă au ieşit harţul, iară Borăş lanoş den oastea sa n-au lăsat, ce s-au arătat mai îndrăzneţŭ cu oastea lui Ştefan-vodă, decît Vasilie-vodă, că au trecut pîrîul.

Şi lui Vasilie-vodă s-au cădzut, nu harţul, ce cu toată oastea să margă asupra, încet, cu tocmală, alăturea cu pedestrimea. Ce, aşteptînd Vasilie-vodă den loc neclătit, céialalţi încă stătuse şi deprinşi cu izbînde amu în cîteva rînduri ei, au sărit întîi muldovenii în frunte şi ungurii după dînşii. De acéia săritură a oştenilor a lui Ştefan-vodă, cum s-au dat harţul lui Vasilie-vodă înapoi, cum ieste dédina harţului, cum au plecat şi steagurile lui Vasilie-vodă fuga, fără nici o nevoie, care încotro, au stătut cu ochii, oilor, nu oştenilor sămănătoare oaste. Bieţii pedestraşi n-au apucat nici focul să-l sloboadze deplin, ce îndată, într-o clipală, cum s-ari dzice, ochiului, s-au înşirat steagurile a lui Vasilie-vodă pre Bahlui în gios cu fuga. Iară pedestrimea au luat pre Bahluieţŭ la Cîrlegătură. Şi cazacii, cu puţină scăderea sa, iară au hălăduit pe la branişte şi s-au năzuit la Nistru. Singur Vasilie-vodă, va-dzîndŭ răzsipă oştii sale, au purces şi el deodată foarte cu puţini lîngă sine. Apoi s-au strînsŭ pe lîngă dînsul den capete slujitorilor şi den Hîncéşti unii şi l-au luat între sine, apărîndu-1 cu mare lauda sa şi veste şi pomenire cinsteşă. La vréme ca acéia să stai la nevoia domnului, cu cinste vécinică hie-căruia ieste.

Zac. 9. Gonit-au gonaşii pre Vasilie-vodă pănă aproape de Prut şi l-au tot apărat carii era pe lîngă dînsul, precum s-a pomenit. Şi trupuri aşea multe n-au cădzut; den oameni mai însemnaţi: Nechita vamăşul şi Isar clucériul. Şi l-au prinsŭ viu şi pre Gheorghie hatmanul, fratele lui Vasilie-vodă, cădzut cu calul la coborîş.

Zac. 10. Vasilie-vodă, după acesta războiŭ, au trecut Nistrul la Raşcov şi acolea petrecînd cîteva dzile s-au mutatŭ la Volodijin, un oraş căzăcescŭ si de acolea au trimis pre Tordachie visternicul sol la Hmilŭ hatmanul, la cuscru-său. Iară Ştefan-vodă, lăsindŭ Iaşii, numai ce au venit pănă la pod şi de acolea orînduindŭ la scaunul laşilor caimacami, singur au purces cu oştile sale la Suceavă, unde era casa lui Vasilie-vodă şi inema toată închisă în cetatea Sucevei, cu Toma vornicul den boieri, avîndu 80 de săimeni şi puşcari de loc şi némţi 60 lefecii în cetate.

Zac. 11. Ştefan-vodă clacă au sosit la Suceavă au descălecat la un satu aproape, anume Şchéia, în casele lui Toderaşco logofătul. Iară înpregiurul cetăţii s-au îngropat săiménii săi şi o samă de unguri ş-au adus puşcile şi de la Hotin şi de la Iaşi şi au început a bate cetatea, ce nu-i strica nemică.

Zac. 12. Să adăogéa ţara de pretutindirea Ia domnŭ de iznoavă nou, iar şi Vasilie-vodă, unde era, nu dormiia. Ce, orice nevoinţa pune omul, sorocul lui Dumnedzău, amu orînduit aşea, a-l clăti nu poate nime.

Zac. 13. Preste scurte dzile sosi veste cum Timus iară cu 9.000 de oameni întră pre la Soroca în iară şi amu lovisă oamenii lui Vasilie-vodă şi pre Gru-madzè căpitanul, carele era în cîmpii Sorocii cu straje. Şi ştiia Ştefan-vodă că nu s-a lăsa cu atîta Vasilie-A^odă asupra lui, ce agiunsése şi el la Racoţii, cneadzul Ardealului şi la Cazimir, craiul leşescŭ, cărora amîndurora era urît Vasilie-vodă pentru legătura cu cazacii. Deci, de la Racoţii îndată i-au orînduit cu Petchi Iştioan, cu toţi săcuii, ca pe 4.000 de oameni, iară craiul leşescŭ cu polcovnicŭ ce avea la Cameniţă, anume Condraţchii cu 1.000 de léşi călări, i-au trimis porunca aceasta, de ari veni vro oaste asupra Moldovei căzăcească, să nevoiască CLI toată osirdiia, adunmdu-sa cu moldovenii, să-i smintească, care lucru apoi aşea au fostŭ.

Zac. 14. Dacă au simţit Ştefan-vodă oastea căzăcească apropiiată amu către Prut şi au oblicit că tătari nu sîntŭ, nu spre Roman, ce spre Cotnari au purces, ştiindŭ că soseşte şi Petchi Iştioan cu oastea ungurească. Vrea să ţie calea cazacilor la loc largŭ, undeva pre Jijie. Şi la Cotnariŭ s-au împreunat cu ungurii şi au purces spre Ştefăneşti, aşteptîndŭ şi pre léşi. Ce, mai zăbovindŭ léşii, n-au îndreznit ungurii a să tîmpina cu cazacii. 'Şi aşea cazacii au trecut codrul pre la Cucoréni, la Suceavă. Iară Ştefan-vodă au rămas pre şleahul lor despre Prut şi a triia dzi au sosit şi Condraţchii cu 1.000 de leşi.

Zac. 15. Timus, cum au sosit la cetate, de a doa dzi s-au desfrînat la jacurile mănăstirilor şi întîi asupra Dragomirnei mănăstirii cu pusei au 'mărsŭ şi au bătut mănăstirea. Şi dacă i s-au închinat, toate odoarăle, veşmintele în jacŭ au dat şi cîţi bieţi neguţitori era închişi acolea şi mulţi den boieri, ruşinîndŭ cazacii fămei şi fete şi nu 'ca creştinii, ce mai multŭ decît paginii s-au purtat cu 'acéia mănăstire. Şi să hie mai avut vréme cevaşi Timus, nici o mănăstire n-ar hi hălăduit neprădată odoacă.

Zac. 16. Oştile într-agiutoriŭ venite lui Ştefan-vodă, şi leşăşti şi Ungurésti, după ce s-au adunatŭ la un loc, au mărsŭ îndată léşii în frunte. Şi dacă au trecut toate oştile codru, au stătut pre 'Sirétiŭ şi acolea, la unu sat anume Grigoreştii au făcut sfat împreună, Ştefan-vodă cu Petchii Iştioan ser-dariul lui Racoţii şi cu Condraţchii polcovnicul craiului lesăscŭ.

Zac. 17. Sfatul alege den loc cîtă osebire este între omŭ şi omŭ. Intîiŭ Ştefan-vodă au poftit pre Condraţchii să priimască această cinste de către dînşii, cum i-ar părea.cu ce tocmală si cu ce socoteală şi cu ce rindŭ s-ari cădea să margă cu toţii asupra acelui nepriietin, să fie toate pre sfatul lui şi pre socoteala, ca uŭui vestitŭ slujitoriŭ şi ştiutoriŭ obiciaiul şi hirei acelui féliŭ de oaste a cazacilor. Au mulţemit Condraţchii de acéia cinste, carele îl tîmpină'de la Ştefan-vodă şi întîi aceste cuvente au dzis către Ştefan-vodă şi către Petchi Iştioan: Eu, carile scriu acéstea, m-am prilejitŭ la acestŭ tălmă-citŭ şi la alte, mai pre urmă.

Zac. 18. „împăraţii între împăraţi, craii între crai, domnii între domni, boierii între boieri, slugile între slugi au osebire unii decît alţii cu scaune mai sus şi slugile între sine unii decît alţii cu cinstea să osebăscŭ. Graiul, stăpînul mieu, cu scaunul său, macara că ieste mai sus decît luminatul cneadzul de Ardealŭ, iară dumnealui Petchii Iştioan este la mai mare cinste la stăpînul său. Eu la stăpînul mieu sîntŭ mai de gios; dumisale să va cădea să ia cîrma asupra dumisale si noi, după porunca dumisale, omŭ face."

Zac. 19. Acéstea dacă am spus către Ştefan-vodă şi către Petchii Iştioan, au răspunsă Petchii Iştioan, cum, macara că 'este la stăpînul său serdar, va şi pofteşte să hie toate pre sfatul lui Gondraţchii, ca unuia' carele amu atîtea războaie

au avut cu cazacii şi ştie rîndul şi hirea lor. Dacă au înţelesŭ răspunsul (cum ar hi ştiut că nu or face ei aşea amîndoi, cum va sfătui el), au dzis: „De vreme ce mă aleg măriile-sale să să facă pre sfatul şi pre socoteala mea, pof-tescŭ dară pre dumnealor să înţeleagă hirea aceştii fèliŭ de oşti, cum ieste şi ce sîntŭ cazacii şi în ce loc sintŭ, unde sintŭ acmu".

Zac. 20. „Oastea căzăcească dacă apucă să să îngroape, să arunce şanţuri pregiur sine, nu la ce loc, supt cetate ca aceasta, ce hie la ce pîrîu, nedobîndită este. Acmu vedem că încă şanţuri n-au, nici bine cred de numele nostru, că sintŭ şi léşi aice. Pănă mîine, de or şi oblici, tot nu or crede. Gap cine le ieste, este şi tînar şi nebun. Trebuieşte, de voim să ne mîntuim într-un ceas de acestŭ nepriietin, pre lîngă voia lui Dumnedzău, însă să facem aşea:

Zac. 21. Oastea den loc de aicea, cît va trece pîrîul, îndată să să tocmască stoluri, să-şi ţie cineşi, bulucul, rîndul, care după care va merge şi-şi va ţine locul. Noi, léşii, om ţine fruntea, după noi oştile mării-sale cneadzului de Ardeal, după oştile ungureşti, măriia-sa Ştefan-vodă cu oastea sa, că hie cîndŭ capetele şi mai pre urmă să hie să cade. Ieste, cum înţăleg, de aicea o dumbravă de ţine cîţva. Deci, pănă om trece dumbrava, va merge încet oastea, iară cum om trece şi or ieşi la vedere oştile, nemică neoprindu-se, să purceadă rîndŭ după rîndŭ în treapădul calului cel mare. Că să hie grije de vreo oaste în cîmpŭ, să ne stea înainte, acéia grije nu ieste. Ce, cum ne vor vedea, de altă nu s-or apuca, ce îndată de şanţuri să facă. Să facem dară cu toţii năvală, pănă n-au şanţuri şi la grabă aşea de sirgŭ, nici sinéţele nu să slobod toate. Iară cetatea că ce va da cu pusei ori cu sacaluşe, acelea puţină pagubă fac în oaste, ales care mişcă şi la un loc nu stă. Nu toate cîte să slobod glonţurile nemerescŭ, mai largŭ ieste pe de laturi decît omul. La noi este o poveste, că cine piere de glontŭ de tun, tot era de fulger să moară. Mică ţintă este omul cu sabie zmultă şi mai lesne streleţului a nemeri o vrabie, decît pe un om călare cu arme. Graba pierde, adevărat, de multe ori, iară de multe ori izbîndéşte. Aicea anume graba trebuieşte, cu dînsa să ne mîntuim de acestŭ fél de nepriietin, că intr-altŭ chip, de nu om nevoi să-i spargernŭ pînă nu să întărescŭ cu şanţuri, nice noi, cîţi sintemŭ, nice de ar veni singur craiul, stăpînul mieu şi înăriia-sa cneadzul de Ardeal, nemică nu le vom face. La ce zăbavă va veni apoi lucrul, să să socotească şi noi aicea fără cară, fără hrană, ţărîi aceştiia va aduce zăbava noastră cu acestŭ nepriietin mare scădere."

Zac. 22. Acéstea sfătuia Condraţchii, care toate priimindŭ şi Ştefan-vodă şi Petchii Istiuan, s-au slobodzit sfatul şi a dooa dzi dez-de-noapte, cum au trecut Sirétiul în vad oastea, au purces deodată, pe cum să alesésă la sfatul de cu sară. Iară numai deodată s-au ţinut ungurii de acéia socoteală, pănă au trecut dumbrava. Iară cît au trecut dumbrava, léşii îndată au purces în bici spre cetate pre la luc-şéni, iară ungurii, cît au ieşit din dumbravă la vedere şi au zărit hărăţii! cazacilor tîmpinat cu fruntea léşilor, că avea Timus cu sine şi 200 de tătari, în loc au stătut Petchii Iştuan şi Ştefan-vodă. Léşii cum s-au tîmpinat cu tătarîi şi cu cazacii călări, îndată i-au împinsŭ şi au statut în tocmală pre culme asupra taberii Căzăceşti, aşteptîndŭ pre oastea ungurească şi pre Ştefan-vodă cu oastea de ţară, totdeauna trimiţîndŭ rînd după rînd, să vie mai curundŭ, ce n-avea cui dzice. Au aşteptatŭ Condraţchii de doaî ceasuri aproape, să vie ungurii, ce, dacă au vădzut că nu foloseşte, au suduit în gura mare pe Petchii Iştuan serdariul lui Racoţii şi pre Ştefan-vodă şi au dzis să dzică trîmbiţa de războiŭ. Să rupsese den catane, den oastea lui Petchii Iştuan, vro 200 de catane, foarte de treabă oameni şi den moldoveni pre acéia samă şi au purces asupra cazacilor, direptŭ supt cetate.

Zac. 23. Cazacii, cum au simţit de léşi că sîntŭ, cum au început a săpa şanţuri împregiurul taberii sale. Unii să apăra de léşi, alţii săpa barbatéşte, de arunca pămîntŭ pre căruţe şi într-o mica de ceas au rădicat şanţŭ, deodată mic, cît era amu piedică cailor.

Zac. 24. Léşii cu năvala dentîi au mărsŭ pănă în tabără, ce daca au vădzut că nu vin celelalte oşti, s-au dat înapoi cu steagurile, pe după casele Tătăraşilor şi după beséreca de acolea şi în nişte pomeţi ce era si au stătut păn îndesară. Şi de acolea apoi s-au mutat în prejma cetăţii despre Ipotéşti aproape de cetate, numai preste un dîmbŭ, cît covîr-şiia glonţurile den cetate. Au venit îndesară şi Petchi Iştuan cu oştile sale şi au descălecat pre dîmbŭ despre lucşéni, iară Ştefan-vodă au venit şi au descălecat aproape de léşi. Şi aceste toate nu-ţi scriu, lăudîndŭ vreo parte, ce tocma cum au fostŭ, nu să fac laudă oştii leşăşti, am prea mulţi de ţară martori.

Zac. 25. Preste noapte au făcut cazacii şanţuri şi ş-au întărit tabăra, cît nu era a gîndi să-i mai dobîndească. Şi aşea s-au plinit toate cuvintele a lui Condraţchii grăite mainte. Nice mai năvălea nime la tabăra lor, ce îmbla numai cu harţuri şi din tătari şi den slugile lui Timus ieşiia denafară. Iară tătarîi au stătut pănă a triia dzi şi fiindŭ preste hirea lor a hi închişi, s-au cerşut mîrzacul carele era cu dînşii, să fie cu voia lui Timus, să-i sloboadze, pănă nu-şi pierdu

caii. Ce trăgîndu-să mîrzacul să margă, Timus den mîniie dobitocească i-au tăiatŭ capul mîrzacului. Iară tătarîi totuşi într-acéia noapte au plecat den tabără şi au luat dentîi în sus pe la Cernăuţi, apoi pre la Hotin spre Movileu. Acolo, la ţinutul Hotinului, le-au ieşit pîrcălabul de Hotin, Jora, să le ţiie calea cu o samă de oameni. Ce, s-au supus tătarîi într-o vale şi s-au întorsŭ asupra pîrcălabului cu toţii şi îndată au plecat fuga pîrcălabul cu oamenii săi. Şi la goană, că i-au gonit tătarîi cîţva loc, au perit cîţva de ai noştri la acél războiaş, fără ispravă. S-au pomenit la sosirea lui Timus la Suceavă, cum au sosit el singur şi au mărsŭ la Dragomirna mănăstirea. Iară alte cete pre la toate mănăstirile au purces în j acu. Ce Timus au apucatŭ cu o dzi înainte, de au întratŭ in tabără, iară celelalte cete de sirgu le-au plătit Dumnedzău plata pentru jacul caselor sale, că au mărsŭ oastea lui Ştefan-vodă de le-au ieşit înainte, de le-au ţinut calea şi s-au topit cîteva cete cu totul.

Zac. 26. Ştefan-vodă, după ce s-au aşedzat ostile împregiurul cetăţii şi taberii Căzăceşti, au pus puşcile cîte avea şi bătea în tabăra căzăcească, cu puţină stricăciune cazacilor, că-şi făcuse ei găuri în pămîntŭ. Apoi, pentru spaima şi cetăţii, au mutat puşcile în tîrg şi den tîrgŭ au bătutŭ şi alăturea cu cetatea şi în tabără. Ieşiia dentîiŭ cazacii şi călări cu harţuri, însă puţine dzile. Şi după obiceaiul său, au dat într-o dzi năvală la pusei în tîrg şi venise aproape de pusei, cît una ce era mai aproape amu o apucase. Ce, şi atuncea îndereptîndu-i léşii, s-au întorsŭ cazacii în tabăra lor şi de atuncea numai ce ţinea şanţurile sale şi fura hrană de cai şi apă despre apa Sucevei den vale, pănă au mutat Con-draţchii şi dentr-acolea 4 steaguri de léşi şi i-au închis şi dentr-acolea cu acéia straje. Şi apoi au mutat şi ungurii o samă de oameni şi aşea au rămas cazacii închişi şi strînşi de toate părţile.

Zac. 27. Cîndŭ să lucra acéstea la Suceavă, craiul lişăscŭ Cazimir cu 40.000 de oameni coborîia asupra cazacilor, de care coborîtul craiului ştiindŭ Ştefan-vodă, au trimis la craiul, cerîndŭ agiutoriŭ den oastea sa, să-i poată sparge pre cazaci de supt cetate şi tot într-acéia dată şi la Racoţii cneadzul Ardealului. De la amîndoi fără zăbavă au venit agiutoriu, ca pre craiul leşăscŭ, timpinîndŭ soliia la Halici pre Nistru, îndată au pornit pre Dinofŭ polcovnicul cu 600 de némţi, cu 4 pusei şi o pivă. Iară de la Racoţii, singur hatmanul lui, Chimini lanăş, au coborît ca vro 6.000 de oameni. Iară întîi de la craiul leşăscŭ sosindŭ némţii, s-au pus în deal, direptŭ asupra cetăţii, peste drumul carele vine den tîrgŭ pre supt cetate. Şi au tocmit puşcile şi pioa direptŭ deasupra taberii şi-i bătea foarte tare, cît şi pen găuri îi nemeriia puşcile şi pioa. Şi acéle pusei apoi curundŭ au scurtatŭ dzilele şi a lui Timus, cu direptŭ giudeţul a lui Dumnedzău, pentru prada care făcuse beséricilor.

Zac. 28. După acéia Chimini lanăş, dacă au sosit cu oastea cneadzului de Ardeal, au trecut spre locul unde stătusă şi Petchii Iştuan, aşedzîndŭ şi toată tabăra ungurească încă mai aproape de şanţurile Căzăceşti.

Zac. 29. Cazacii amu fiindŭ la mare strînsoare de hrană, închişi den toate părţile, amu pieile de pre cai morţi lua şi le herbea, şi opincile, rădăcini mîncă, obosiţi de străji totdeauna şi străbătuţi de pusei. Timus perit de glonţŭ de tun, cum dormiia supt cortul său, macara că era în pămîntŭ întins, l-au nemerit în picior glonţul, după care lovitură pănă a triia dzi au stătut mortŭ. Rădicase pre unul anume Theodorovici hatman, după moartea lui Timus, ce n-avea nici o putere amu cazacii, numai ce era de perire spăimîntaţi. Şi într-o noapte, făcîridu-să spaimă în tabără a lor, au dat toţi ca oile de la şanţuri la podul cetăţii şi acolea împingîndŭ cei de pre urmă pre cei dinainte, au cădzut de pre pod în şanţŭ, fărămîndu-se, alţii pe-ntunérec sărindŭ de bunăvoie în şanţŭ, şi au perit mulţi den cazaci într-acea noapte den spaima acéia. Şi să să hie ştiuţii de cei denafară spaima ce să făcuse la cazaci, luată era tabăra atuncea.

Zac. 30. Făcusă o năvală némţii craiului leşască asupra şanţului căzăcescŭ cu trei dzile mainte de ce să rănise Timus. Pre amiadzădzi era, cîndŭ Di-nov polcovnicul de némţi, socotindŭ fără grije pe cazaci, au dat ştire şi la léşi şi la unguri, la vremea ce vor audzi doba lui, să dea de toate părţile năvală, făcîndŭ el cu oamenii săi năvala la şanţuri. Si aşea au fostŭ, că au mărsŭ némţii şi cu năvala dentîiŭ luasă de la cazaci o bucată bună de şantŭ. Ce, ne-sărindŭ ungurii şi ai noştri de pe alte locuri, să facă cazacilor spaimă, s-au pornit toată căzăcimea cu singur Timus la locul unde cuprinsésă némţii şi nu din sinéţe, ce apucîndŭ drugi, hloabe, sinéţe de a ţiiş, au împinsŭ pre némţi de la şanţuri şi sărindŭ după dînşii asupra unii rîpi, cum să suie drumul de la tîrgu pe supt cetate, au perit némţi la acéia rîpă cîţva, cît dzăcea tecsite trupurile de némţi dentr-a-céa năvală la rîpă.

Zac. 31. Graiul leşescŭ sosise la Cameniţă, împrotiva căruia si Hmil hatmanul, adunat cu hanul, purcesesă. Insă neştiindŭ încă de sosirea craiului la Cameniţă, au pohtitŭ Hmil pre hanul să aleagă o samă de oaste tătărască, să

răpadză cu Vasilie-vodă, să-i scoată pre doamna lui şi averea şi pre fecioru-său den chisoare. Au dat hanul pre sama lui Şirim-bei pre Vasilie-vodă şi I-au pornit pre Ia Soroca.

Zac. 32. Ce, într-aceleaşi dzile, amu neputîndŭ a mai trăi cazacii de supt cetate, flămîndziţi şi străbătuţi, au legat tocmală cu Ştefan-vodă şi Chimini lanăş (că Condratchii purcesesă bolnav la Cameniţă, den care boală i s-au prilejit şi moartea) ş-au dat cetatea cazacii pre sama lui Ştefan-vodă, cu doamna şi cu toată averea a lui Vasilie-vodă. Şi ei, pre cîţi rămăsese, au purces cu tabăra putină. Cineşi cum-părasă cai de la unguri, de la ai noştri şi de la léşi, de supt cetate dendată s-au tras pen tîrgu, apoi pe Suceavă în gios, spre Şiret, cu oameni de zălog de la Ştefan-vodă, să margă cu pace. Şi aşea s-au fîrşit războiul cazacilor de supt cetatea Sucevei.

Capulŭ alŭ doodzécilè

Încep. 1. În mică cumpănă stau lucrurile oame-neşti şi răssipele a mare case şi domnii şi bine au dzis un dascăl că lucrurile războaielor în clipala ochiului stau. Amu era Vasilie-vodă sosît cu ordele tătărăşti la Prut, la Ştefăneşti, cîndŭ l-au tumpi-nat vestea, cum amu cetatea au cădzut pre sama lui Ştefan-vodă şi cum au perit şi Timus şi cazacii, cîţi au rămas, puţini şi în giumătate morţi şi liămne-siţi şi oblicise şi Şirăm-bei, ce era cu Vasilie-vodă. Au stătut o dzi pre sfat, ce ari face cu un lucru ca acesta, ştiindŭ că acolea supt Suceavă era oşti cîteva şi ungureşti şi leşeşti. Au ales cu sfatul mîrzacilor o samă de tătari, să lovască de-a diréptul la Roman, iară altă drîmbă să lovască direptŭ supt cetate, că îmbla Vasilie-vodă cu lacrămi, cădzîndŭ la picioarele lui Şirăm-bei şi cu multe daruri. Ce, cîndŭ sta lucrul gata şi sfatul, numai să purceagă în ceambururi tătarîi, sosescŭ de la hanul olocari la Şirăm-beiŭ, oriunde I-ari agiunge, într-acéia loc să lase toate, macara că ar hi şi asupra vreunii trébi si îndată să purceagă îndărăptŭ, dîndu-i ştire că iată a treia dzi are războí cu craiul leşescŭ.

Zac. 2. Dacă au înţăles Şirăm-bei porunca hanului de întorsŭ şi cum era de aproape hanul de craiul leşăscŭ, au lăsat treaba lui Vasilie-vodă şi s-au întorsŭ într-acéiaş dată cu oştile spre hanul. Iară Ştefan-vodă, luîndŭ pre doamna lui Vasilie-vodă cu toată averea şi cu ficiorul lui Vasilie-vodă, Şte-făniţă-vodă, au purces de la Suceavă spre Roman şi cu al doilea conac au stătut în Roman, în mare grije de tătari, de carii amu Ştiia den străjile sale că au agiunsŭ Şirăm-bei cu Vasilie-vodă la Prut. Iară luîndŭ veste de întorsul oardelor tătărăşti, singur s-au aşedzat la Roman, în episcopie, iară doamna lui Vasilie-vodă şi cu feciorul lui o au trimis la un sat al său cu pază, anume la Buciuléşti pre Bistriţe. Ghimini lanăş den conacul dentîi de la Suceavă pe Muldova, de la Răciuléni, au ales 800 de catane şi Ştefan-vodă 300 de moldoveni şi au trimis craiului leşescŭ într-agiutoriŭ la Cameniţă. Şi după ce au pornit acéstŭ agiutoriŭ Chimini lanăş cu Ştefan-vodă, în loc de mulţămită craiului pentru agiutoriul lui, carele îl trimisese şi el asupra cazacilor, iară cu celelalte oşti Chimini lanăş au trecut în ţara sa, la Ardeal, cu izbîndă la stăpînu-său, la Racoţii. Iară Ştefan-vodă s-au aşedzat, precum s-au pomenit, la Roman.

Zac. 3. Aicea pre scurtŭ ni să cade a pomeni de Condraţchii leahul, polcovnicul craiului leşăscŭ, carele s-au pomenit că au fostŭ venit într-agiutoriŭ lui Ştefan-vodă asupra lui Timus, că, macara c-au fostŭ om strein, cade-să să nu să tacă hărniciia lui şi hirea deplin ce avea. Omŭ ales la lucrurile războaielor, că cine să va îndemna la bunătăţi, de nu să vor lăuda oameni harnici în lume, den carii unul era ales acest omŭ? Tăcut, îţi părea că nu Ştiia nemică, iară unde trebuia să sfătuiască, izvor şi toate cu mare inemă şi pre cale; treaz, neînspăimat la războaie„ cap oştenilor deplin, singur, unde tre-buiia, în frunte, cu deplină tocmală învăţătoriŭ. De multe ori, cu 1.000 de oameni, care avea supt mîna lui, pre trei mii de tătari au bătut şi pre cazaci cu miile, oriundeşi să tîmpina, îi înfrîngea.

Zac. 4. Nu s-au pomenit de semnele ceriului, carile s-au prilejit mainte de acéstea toate răutăţi şi Crăiei Leşeşti şi ţărîi noastre şi stîngerea casei aceştii domnii a lui Vasilie-vodă, la rîndul său. Că era să să pomenească la domnia lui Vasilie-vodă, pentru cometa, adecă steaoa cu coadă, care s-au prilejit cu cîţva ani mainte de aceasta aşea de grea premeneală aceştii domniei şi întunecarea soarelui, în anul cela, în care an s-au rădicat Umil hatmanul cu cazacii asupra léşilor, foarte groaznică întunecare în postul mare, înaintea Paştilor, în anul 7156 <1648>, într-o vineri şi tot într-acela an lăcuste neaudzite vacurilor, care toate semnele în loc bă-trînii şi astronomii în Ţara Leşască a mare răutăţi că sintŭ acestor ţări meniia. Mă vei ierta, iubite cititoriule, căci nu ţ-am scris aceste semne la locul său. Crede neputinţii oameneşti, crede valurilor şi cumplitelor vrémi, întreabă pe ce vrémi am scris şi cît amu scris. Aş hi lipit

aceste semne la rîndul său, ce arnu era trecut rîndul la izvodul cel curat si scriitori carii izvodescŭ, puţini să află, iară tipar nu-i. Deci aicea de aceste semne îţi dau ştire şi ales povestea lăcustelor, care cu ochii cumŭ veniia am prăvit.

Zac. 5. Cu unu anŭ mainte de ce s-au rădicat Hmil hatmanul căzăcescŭ asupra léşilor, aproape de secere, eram pre atuncea la şcoală la Barŭ, în Podoliia, pre cale fiindŭ de la sat spre oraş. Numai ce vădzum despre amiadzădzi unu nuor, cum să rădică deoparte de ceriu un nour sau o negură. Ne-am gîndit că vine o furtună cu ploaie, deodată, până ne-am timpinat cu nuorul cel de lăcuste, cum vine o oaste stol. în loc ni s-au luat soarele de desimea muştelor. Céle ce zbura mai sus, ca de trei sau patru suliţe nu era mai sus, iară carile era mai gios, de un stat de om şi mai gios zbura de la pămîntŭ. Urlet, întunecare, asupra omului sosindŭ, să rădica oarece mai sus, iară multe zbura alăturea cu omul, fără sială de sunet, de ceva. Să rădica în sus de la om o bucată mare de ceia poiadă şi aşea mergea pe deasupra pămîntului, ca de doi coţi, până în trei suliţe în sus, tot într-o desime şi într-un chip. Un stol ţinea un ceas bun şi dacă trecea acéia stol, la un ceas şi giumătate sosiia altul şi aşea, stol după stol, cît ţinea de la aprîndzŭ, până îndesară. Unde cădea la mas, ca albinele de gros dzăcea; nice cădea stol preste stol, ce trecea stol de stol şi nu să porniia, până nu să încăldziia bine soarele spre aprîndzŭ şi călătoriia până îndesară şi până la căderea de rnas. Cădea şi la popasuri, însă unde mînea, rămînea pămîntul negru, împuţit. Nice frundze, nice pai, ori de iarbă, ori de sămănătură, nu rămînea. Şi să cunoaşte şi unde poposiia, că era locul nu aşea negru la popas, ca la masul aceii mîniei a lui Dumnedzău. Cîteva dzile au fostŭ acéia urgie; den părţile de gios, în sus mergea. Şi tot atuncea au fostŭ şi aicea în ţară lăcuste şi după acela anŭ şi la al doilea, însă mai puţine. Şi apoi şi în dzilile a lui Ştefan-vodă, au fostŭ lăcuste, însă pre une locuri şi nu ca acéia desime ca în céia anŭ, de care s-au scris. Iarna să găsiia în pămîntŭ îngropate pre multe locuri.

Zac. 6. Ne întoarcem acmu iară la povestea de unde am părăsit. Şi fiindŭ acéstea toate tot pe o vréme cu lucruri streine, ales cu lucrurile Crăiei Leşeşti si împreunate, cumŭ ai înţăles la războaiele Sucevei, nu ni să cade să trecem ce s-au lucrat între craiul leşăscŭ Cazimir şi între hanul Crîmului şi hatmanul căzăcescŭ Hmil, atingîndu-să toate aceste şi de ţară. Sta craiul leşescŭ cu oştile sale supt Cameniţă şi dacă i-au venit şi de la unguri acel agiu-tor, de care s-au scris, luase sfat să purceadă de la Cameniţă împotriva hanului şi lui Hmil, undeşi să va timpina, să le dea război. Ce, luîndŭ veste den limbi că au tras toate ordele hanului cătră sine, şi pre Şirîm-bei, carele îl despărţise şi-i trimisesă în Moldova, să nu flămîndzească undeva în gios oastea, au socotit să să lipască de Moldova, pentru hrana oştii, la Nistru, şi acolea să aştepte pre tătari şi pre cazaci. Şi aşea au făcut: s-au mutat de supt Cameniţă şi ş-au pus tabăra la Zvancea. Şi îndată au făcut pod mereu pre coşuri peste Nistru, preste carile îmbla oştenii leşăşti, până preste Prut, la pîine, la fînuri, strica şi prisecile oamenilor. Şi era la Hotin pîine în stoguri, cu mare bivşiug într-acela anŭ. Iară mulţi den léşi au plătit şi cu capetele hrana acéia de oameni de ţară, durîndu-i inema pentru munca sa.

Zac. 7. Hanul cu Hmil, dacă au văzut că-i trag léşii la loc tare, să le hie a da războiŭ numai den frunte, s-au siitŭ a merge asupra léşilor, aducîndu-şi aminte războiul de la Berestecica. Ce, Hmil s-au suit în sus şi au stătut cu tabăra la Husiatin, iară hanul au cuprinsŭ cîmpii Cameniţii den sus cu ordele sale. însă n-avè cum să-i ilărnindzască pre léşi, că-i hrăniia Moldova. A merge iarăşi asupra lor, la strîrntoare, nu vrea, nice léşii la largŭ de tot vrea să iasă. Ce iară hanul au trimis pre Sefer Cazi-aga, veziriul său şi craiulŭ pre canţeliarul său supt cetatea Cameniţii şi acolea s-au legat pace şi s-au întorsŭ oştile, cineşi la locurile sale. Şi de atunceşi Umil au început a strica legătura sa cu tătarii şi să cerca la Moscŭ.

Zac. 8. Vasilie-vodă văzindu-se în Ţara Căzăcească cădzut den domniie, despărţit şi de doamna sa şi de cuconi şi de avere (caută la ce aduce roata lumii mare case, că ce poate fi mai greu decît acéstea; dzicŭ ca nice moartea) şi nici o nedejde nu i-au mai rămas în prietenşugul cazacilor, singur s-au tras cu hanul, la Crîm să margă. Şi acolea şedzîndŭ pre obrocul de la hanul în cetatea Ghiuzlăului, cîteva luni, apoi de acolea l-au trimis hanul la Ţarigrad, la împărăţiie, pre porunca împărătească.

Zac. 9. Iară Ştefan-vodă cu aşedzată domniie la Roman, totŭ la Roman au şedzut, până i-au venit şi steagul de domniie de la împărăţie, cu care treabă trimisese boieri şi pre Stamatie postelnicul, încă de la Suceavă. Au venit şi unu agă mare cu caftan de domniie şi cu steagul în Roman de la împărăţie. (Caută aicea la ce voie au fostŭ domniile ţărîi, până nu de multŭ şi la ce sintŭ acmu.)

Zac. 10. La Roman petrecindŭ Ştefan-vodă, cerca în toate părţile şi acmu unile, apoi altele de a lui Vasilie-vodă tupilate, ori odoară, ori bani. Den dzi în dzi să vădiia unile la un loc, altele la altŭ loc. S-au oblicit şi la sluga lui credzută încă den boieriia lui, anume Gătoaie, un surguci de a lui Vasilie-vodă tupilat la dînsul de cîţva preţ, trimiţiidu-l pe dînsul la toate ce să lua den casa lui Vasilie-vodă, pentru credinţa şi pre sama lui era odoarăle, cîte să lua. Multŭ au stătut în gîndŭ Ştefan-vodă, cu ce gîndŭ l-au făcut acel furtuşag acea slugă a lui. Nu ştiu ce i-au părut pre dînsul şi den-tr-alte semne mai denainte şi den fapta aceasta cu surguciul, i-au tăiat capul în Roman, dzicîndŭ că: „De ar hi oprit unu lucru ce i s-au cuvinit lui, 1-aşi hi iertat eu. El au furat un lucru ce să cuvine unui domnŭ".

Zac. 11. A prăvi era aievea şi pedeapsa şi stîngerea casei lui Vasilie-vodă şi cîndai osînda-i osîn-diia şi pre oamenii de casa lui, ales nepoţii lui Vasilie-vodă, pentru multe doară cît au făcut şi ei în vrémile sale, sile şi scîrnăvii. Şi întîi pre Stefăniţă paharnicul, feciorul lui Gheorghie hatmanul, încă la Suceavă i-au tăiat capul, apoi pre Alexandru paharnicul şi pre Enachie comisul, feciorii lui Gavril hatmanul, nepoţii lui Vasilie-vodă, cu mare munci i-au omorît în Buciuleşti.

Zac. 12. După ce au luat steag şi caftan de domniie Ştefan-vodă în Roman şi cu acelaşi agă, carele i-au adus steag, au pornitŭ birul şi pocloanele împărăteşti, au venit în Iaşi în scaun şi s-au aşedzat cu întemeiată de atuncea domnie, fără grije, că împărăţiia era tînără, copil încă. Vezirii era bucuroşi să hie lucruri cu pace den toate părţile. Ce domniia Ştefan-vodă fără grije, numai o samă de lăpuşnéni, ales Hînceştii, nu era deodată aşedzaţi şi fugisă Mihalcea Hîncul la turci. Ce, agiungîndŭ Ştefan-vodă cu bani la paşea de Silistra, l-au prinsŭ paşea şi l-au trimis în obédzi la Ştefan-vodă. Şi l-au iertat şi l-au pus armaş al doilea.

Zac. 13. Preste scurte vrémi după aşedzarea domniei lui Ştefan-vodă ş-au fîrşit dzilele sale şi Matei-vodă domnul muntenescŭ, omŭ fericit preste toate domniile aceii ţări, nemîndru, blîndŭ, direptŭ om de ţară, harnic la războaie, aşea neînfrîntŭ şi nespăimat, cît poţi să-l asameni cu mari oşteni a lumii.

Zac. 14. După moartea lui, au ales Ţara Muntenească pre Costantin-vodă, feciorul lui Şărban-vodă. Şi macara că era ficior de domnŭ, ştiut şi lui Matei-vodă şi altorŭ domni mai înainte, tot au fostŭ feritŭ, numai la nasŭ puţin lucru era însemnat, încă nu ieşise sufletul den Matei-vodă deplin, cîndŭ săiménii şi dărăbanţii, carii la acéia simeţie să suise den izbînde cu Matei-vodă, cît nici domniia, nici pre boieri întru nemică nu băga în samă, precum s-au arătat apoi şi aievea fapta lor, au rădicat pre Gonstantin-vodă domnŭ şi au dat cu puşcile şi cu sinéţele de veselie. Şi acéia domnie a lui Gonstantin-vodă au dat dzile Tomei vornicului şi lui lordachie vistiernicului. Toma vornicul cădzuse pre mîna lui Ştefan-vodă de la cetatea Sucevei, iară lordachie visternicul au venit singur de bună-voie, ca un miel spre giunghiere, den Ţara Căzăcească, că fusese cu Vasilie-vodă scăpat acolea. Era numai de perire amîndoi fraţii în Buciuleşti, închişi amîndoi şi porunca mergea una după alta, să-i omoară. Iară cum au audzit Ştefan-vodă c-au stătut Costantin-vodă la domniia Ţărîi Munteneşti, în loc au răpedzit, să nu-i omoară, că era fratele lor Costantin postelnic în Ţara Muntenească, cumnat cu Costantin-vodă. Şi aşea au hălăduit Toma vornicul şi frate-său, lordachie visternicul, atuncea de primejdiia morţii. Singur Dumnedzău, preste nedejdea omenească fereşte pe cei direpţi de primejdii, că ce oameni au fostŭ aceşti doi aicea în ţara aceasta, ales lordachie visternicul, fără scrisoarea mea credzŭ că va trăi numele lor în véci într-această ţară de pomenirea oamenilorŭ, den omŭ în omŭ.

Zac. 15. Constantin-vodă, domnul munténescŭ, cu Ştefan-vodă, amu nu era în viaţa acéia, cum era cu Matei-vodă, însă era bucuroşi amîndoi de aşedzarea sa, ca nişte domnii noaoă. Aicea în ţară la noi s-au aşedzat pace, numai îmbla pre la margine oşti Căzăceşti şi tătărăşti, dodeindu-se cu léşii, însă amu mai slabe războaie decît cele dentîi. Şi curundŭ după acéia, s-au lăsat cazacii de tătari şi s-au legat cu împărăţiia Moscului. Şi era la noi în ţară amu mai greu de dări, pentru mulţimea lefeciilor ce ţinea Ştefan-vodă pre pilda lui Matei-vodă, den carii nu fu mult şi făcură zarvă aicea în Iaşi mare între sine slujitorii.

Zac. 16. Era săiméni de toţi. cu cei den Ţara Muntenească şi cu cei de loc, de aicea, carii fusese în slujbă şi la Vasilie-vodă, 1.000 şi némţi cu Lon-ceţchii polcovnicul, 400 călăreţi, léşi 200 cu Voice-covţchii, căpitanul de lefecii, moldoveni cu léşi amestecaţi cu Ruşcit căpitanul 300, lefecii de ţară cu Grumadzea căpitanul, 400. Atîta samă de slujitori ţiindŭ Ştefan-vodă, nici de la unii zarva nu s-au început, numai de la munteni săiméni şi capetele lor şi luase în voroava cu sine şi pre săiménii ceşti de loc asupra nemţilor. Némţii era pre giumătate aicea în Iaşi, iară 200 de

némţi cu polcovnicul lor îi ţinea Ştefan-vodă la Suceavă, în postul mare era, cîndŭ săiménii, den nebuniia căpitanilor săi şi den semeţiia de care să împlusă încă den Ţara Muntenească, ş-au datŭ cuvînt în de sine şi au purces bulucuri pen tîrgŭ şi pre cîţi némţi au aflat pre la uliţe i-au omorît. S-au făcut îndată o spaimă, o zarvă în tîrg. Némţii, unii scăpaţi răniţi la curte, căpitanul lor de-abiia scăpat de la gazdă, cîţi au putut a strînge de oamenii săi şi cu acéia ce era la paza curţii într-acéia dzi, au apucat cerdacul în curte, cél de piatră, şi s-au orînduit de apărare acolea. Au stătut în mare zarve şi spaimă toată curtea şi singurŭ Ştefan-vodă la mare spaimă, altor slujitori <au luat> caii a mai mulţi pre la odăi. Un năroc au fostŭ că bulucbaşii şi căpitanul săiménilor celor munteneşti s-au înşelat şi au venit la Ştefan-vodă, chemîndu-i cu blîndéţe. Ce, cum au vinit înaintea lui Ştefan-vodă, şi săiménii să buluciia atuncea toţi la un loc în preajma curţii, înloc au învăţat de le-au tăiat capetele şi căpitanului s-a trei buliucbaşi. Şi acéia au fostŭ potolitul aceii zarve a săiménilor, că cum au înţeles că le-au perit capetele, înloc au purces spre fugă. Acoperise iazul desimea şi apoi au luat spre Socola. în şes la ceiriŭ, la pîrîul ce vine pe acolea, stătuse. Şi ieşise şi oastea asupra lor, toată curtea şi slujitorii şi némţii, peste porunca lui Ştefan-vodă, amu cu steaguri, cu dobe, cît ce putea, veniia să-i agiungă, să-şi răscumpere den singele ce le făcuse săiménii lor. Ce au trimis poruncă tare Ştefan-vodă pre la căpitani, cine ari cutedza să facă vreun războiŭ, cu capul va plăti, numai să să raspundze săiménilor celor munteneşti, să-şi margă la ţara lor, iară cei de loc să rărnîie pre iertare de acéia faptă. Deci au purces muntenii spre codru, can cu fuga şi ceşti de loc o samă, iar o samă ce au rămas, i-au iertat Ştefan-vodă.

Zac. 17. Nu era ca o nemică aceasta zarvă de aicea împotriva faptei care s-au făcut, curundŭ apoi după aceasta de aicea, în Ţara Muntenească, săiménii cu dărăbanţii, fapta care de-abiia de sa va afla în vreo ţară, ca acéia. S-au rădicat săiménii cu dărăbanţii şi toţi, preste toată ţara lor şi au abătut la casele boiereşti cu arme fărămîndu-i înaintea ochilor giupînéselor lor şi cuconilor, fă-cîndŭ rîs pre multe locuri de fămeile lor, jecuindŭ casele şi averea. Şi nu numai în Bucureşti, ce şi la ţara, la multe case, perit-au mulţi boieri şi negu-ţitori jecuiţi de dînşii. Iară n-au răbdatŭ Dumnedzău acéia faptă îndelungă, ce, la ce certare au sositŭ şi ei, citi-vei la rîndul său.

Zac. 18. De simeţiia acéia acelor slujitori şi faptă aşea Scîrnavă şi de-abiia audzită într-alte ţări, supt mare grije şi ca-ntr-o robiie fiindŭ Constantin-vodă la slujitorii săi, nu ce porunciia el, ce ce vrea ei să facă face, au agiunsŭ pre taină la Racotii craiul de Ardeal şi aicea la Ştefan-vodă domnul de Moldova, cerîndŭ agiutoriŭ la mare nevoia sa de slujitori. Racotii, om tînar, în bine şi mare avuţie, zbura cu gîndul în toate părţile a-şi face ceva veste, bucuros acestui prilej, îndată s-au gătit cu oşti în Ţara Muntenească, dîndŭ ştire şi la Ştefan-vodă aicea, numai să purceadă, să să adune cu dînsul la apa Teleajinului. Numai ce i-au căutat şi lui Ştefan-vodă a purcede de aicea cu oştile sale. Ş-au întrat Ştefan-vodă în Ţara Muntenească pe den sus de Focşeani şi Racotii s-au pogorît den ţara lui pre apa Teleajinului.

Zac. 19. Dacă s-au oblicit aievè la curtea lui Constantin-vodă ca coboară şi craiul şi Ştefan-vodă cu oşti, au strînsŭ căpeteniile slujitorilor şi le-au dat ştire de nepriietinsugul lui Racotii, cum vine asupra scaunului lui. „Ce să hiţi gata şi nespăimaţi, precum aţi fostŭ la atîtea războaie, tot cu izbînde, ales aceia slujitori fiindŭ, cari vestite oşti în lume, Căzăceşti, au înfrîntŭ". Acelea audzindŭ, striga toţi păn într-unul: „La ei, la ei, numai să ni-i arăţi". Şi aşea gătindu-se Constantin-vodă, au purces den Bucureşti şi de la al doilea conac au fugit de la dînşii spre Dîrstor spre paşea de Silistra, că să agiunsésă şi cu paşea, dîndu-i ştire de toate aceste.

Zac. 20. Vădzîndu-se săirnénii şi dărăbanţii înşelaţi de Costantin-vodă, nemică den nebuniia sa n-au scăzut, ce în loc au rădicat domnŭ pe Hrizica-vodă anume şi i-au pus surguciŭ în capŭ. îndată acel Hrizica-vodă au răpedzit cărţi în toată Ţara Muntenească, dîndŭ ştire că den mila lui Dumnedzău au stătut domnŭ Ţărîi Româneşti; de sîrg să să strîngă ţara la dînsul, la Telejin. Un aprod de-a acelui domnişor cu cărţi cădzindŭ şi pre mîna lui Ştefan-vodă, că neştiindŭ nemică de oşti, mergea la slujitorii de giudeţul (cum dzic la dînşii) Buzeu-lui, să încalece cu toţii, au dat în străjile noastre. Şi dentr-acélea cărţi şi din rostul aprodului au înţeles Ştefan-vodă toată povestea şi de fuga lui Constantin-vodă şi de rădicarea la domniie lui Hrizică-vodă.

Zac. 21. Ştefan-vodă cu oştile sale amu era la Sărata, iară Racoţii den munţi nu coborîse. Ce, nu era fără grije la noi, să nu vie acél domnişor întîi, să ne lovască pre noi, pănă a coborî Racoţii cu oştile sale. Deci, neştiindŭ nemică de Racoţii, în ce loc este, nu s-au suitŭ mai sus Ştefan-vodă, ce au stătut pre cîmpii Buzeului preste trei dzile şi

într-aceleași dzile s-au coborît oștile sale Racoții în șes pre Teleajin. Și nedescălecat bine încă cu toata tabăra, i-au dat știre străjile lui, cum sosescŭ săimenii la vad, pedestrimea și pușcile. La mare turburare și spaimă cădzuse Racoții, așea degrabă oaste simața apropiiată și cu Ștefan-vodă încă neîmpreunat, că acolea era să să împreune oștile. Să nu fie fostŭ Gaudi căpitanul de némți a lui Racoții la cumpănă, era să hie făcut săimenii o pozná oștilor Ungurésti.

Zac. 22. Că cum au auclzit de la Gherghițe, unde rădicasă pre acel domnișor, capetele săiménilor si dărăbanților de Racoții, că ieste mai aproape cu oștile lui și cum cu moldovenii încă nu este împreunat, au sfătuit să margă, să lovască întîi pre Racoții. Cum le-au spus capetele sfatul, cum au început a striga toți în toate părțile: „Haida, haida, la ei, la ei". Neașteptîndŭ nice porunca, nice vremea, nici tocmală, nici pre lîngă sine vreo tabără, cum să cade unii pedestrime să margă, ce, care cum putea mai înainte, cum ar hi la lucru gata, mîna bivolii carii trăgea pușcile1, tot în biciŭ, nice la un loc încă strînsă oastea, ce care cum putea, buluc după buluc mai tare. Și cum au sosit la vadul Teleajinului, cum au început a da cu sinéțele și deodată sa stoliia, pănă ari agiunge și celelalte bulucuri. Iară ce tocmală să hie la o oaste care era ca un roi fără matcă. Pușcile cum au sosit la apă, bivolii pre hirea sa, nădușiți și de căldură, că era vara și de osteneala călii pripiți, cum au vădzut apa, cum au năvăliții într-apă preste oameni și au băgat pușcile într-apă după sine.

Zac. 23. Toate acéstea socotindŭ neamțul Gavdi, căpitanul lui Racoții, au îmbărbătat pre Racoții să-și tocmască oastea, iară el singur, cu pedestrimea toată némțască si cu pușcile, au purces și au stătut împotriva lor la vad și au tocmit pușcile spre săiméni și au început a da den tunuri în săimeni. Da și săiménii din sinéțe și din pusei, cîte mai rămăsese nentrate într-apă. Iară nu fu zăbavă, ce, cît s-au apropiiat oastea lui Racoții și Gavdi le-au datŭ foc, odată, cum dau némții, au și început a să mesteca săiménii și dărăbanții cu domnișorul lor. Și vădzindŭ Racoții turburarea lor și lucruri fără temei, au și început și pe den sus și pe din gios a trece oastea pen vaduri. Și îndată au purces toată pedestrimea muntenească și domnișorul lor cu călărimea, de cîtă avea cu sine, în rässipă. La fugă, ce sporiŭ să hie pedestrașului înaintea călărețului? îndată i-au agiunsŭ ungurii, călărimea. Nu era altă, fără direaptă osîndă pentru faptele lor și nu războia sau vreo apărare, ce direaptă mesér-niță. Trupurile dzăcea polog pre șleah și spinii de la laturi plini de trupuri omenești. Și multe bulucuri încă nesosite, pre carii, cum și undeși i-au tîmpinat, așea dzăcea, pănă în Ploești. Avut-au în ceasta zarvă Racoții oaste cu sine ca 12.000 de oameni.

Zac. 24. Lui Ștefan-vodă Racoții, îndată cît au sosit la Telejin, didéså-i știre să vie cum mai de sîrg. Și au mărsŭ într-acéia noapte cu oastea cîteva ceasuri, iară tot războiul nu l-au apucat, ce dizdimi-neață ne-au tîmpinat vestea de spartul săiménilor. Ce tot au mai mărsŭ în urma lui Racoții, carele cu toată tabăra purcesése îndată după munteni. Aproape de Ploești au stătut Racoții cu oastea tocmită în două părți și Ștefan-vodă cu oastea sa pre mijloc trecîndŭ, au mărsŭ de s-au adunat cu Racoții. La adunarea lor au slobodzit toată pedestrimea lui focul și tunurile și apoi au purces oștile pre otace. Ștefan-vodă au avut cu sine pănă la 5.000 de oameni și foarte într-alesŭ oaste.

Zac. 25. Tot într-acéiași dzi, după descălecatul lui Racoții, au poftit Racoții îndată pre Ștefan-vodă la masă, vesel și voios de izbîndă ce au făcut. Cium-poiașul cu cimpoi de urșinic la dvorbă cu dzicături. Și apoi, dacă s-au mai veselit, au poftit pre Ștefan-vodă pentru surlari să dzică și au dzis și surlarii. Era lîngă Ștefan-vodă un mîrzac, anume Rusten-mîrza, pre acéia au poftit Racoții să-l vadză și dacă l-au vădzut om sprinten, cu dzea îmbrăcat și cu cojoc îmbrăcat cu soboli peste dzea, că-i purta Ștefan-vodă bine, cum și pre alți slujitori — de-abiia de au avut la vreo domnie în țară milă, cum au avut la acéia domnŭ — l-au pus pre mîrzacul Racoții la masă. Și au petrecut acéia dzi cu masa, pănă aproape de sară. A doa dzi au purces oștile pre Praova în gios. Și aproape de Gherghiță, a triia dzi, luîndŭ veste Constantin-vodă de rässipă săiménilor, au ieșit înaintea lui Racoții cu 300 de oameni. Și după adunarea și cu Constantin-vodă, Racoții au trecutŭ Praova pre pod și s-au aședzat cu tabăra și a sa și cu amîndoi domnii la Gherghiță.

Zac. 26. A doa dzi după descălecatul oștilor, au făcut Racoții masă mare și au cinstit pre amîndoi domnii. El singur în capul mésăi, den-a-direapta Ștefan-vodă, den-a-stînga Constantin-vodă. Boierii lui cu boierii amînduror țărîlor vîrstați; în fruntea tuturora Chimini lanăș hatmanul lui. Vrei vedea cum înghite Racoții, mari și înalte gînduri, cum s-ari vedea crai preste crai și domnŭ preste domni. Orbŭ nărocul la suiș și lunecos a stare la un loc, grabnicŭ și de sîrg pornitoriŭ la coborîș. Toate acéstea turcii prăviia cu coada ochiului, aceste tovărășii țărîlor acestora.

Zac. 27. După aceasta petrecanie, Racoţii orîn-duindŭ pre Borăş lanăş cu 2.000 de oameni şi Ştefan-vodă lefecii săi şi léşi şi muldovenii, să margă în urmă, unde ari înţelege vreo strînsoare de săiméni ori de dărăbanţi, să-i cerce. Iară Racoţii s-au în-torsŭ la Ardeal şi Ştefan-vodă în ţară, iară Con-stantin-vodă la Bucureşti. Şi atuncea să vedzi de sîrg şi plata săiménilor s-a dărăbanţilor în toată Ţara Muntenească de Constantin-vodă.

Zac. 28. Cîţi săiméni au rămas de la războiul cu Racoţii la Telejina şi capetele lor n-au răbdat mulţi în Ţara Muntenească să rămîie, ce unii au trecut Dunărea, iară alţii, cîţi au rămas, n-au hălăduit de moarte, nice unul. Şi nu pănă la o vréme i-au cercat Gonstantin-vodă, ce vro doi ani. Undeşi să obliciia săiman sau dărăbanţŭ, îndată îl înţepa. Plin cîmpul şi pre lîngă Bucureşti şi pe lîngă alte oraşe de trupurile lor înţăpate. Şi cum aducea cineva la divan ori fără divanŭ si striga: „Doamne, ia, şi iesta au fostŭ săiman!" în locŭ-1 înţepa şi cine-1 aducea lua plaşcă, cum dzic muntenii. Pănă într-atîta să suise certarea lor, cît den pizmă unul pre altul giura c-au fostŭ dărăbanţŭ şi înloc pieriia. Să făcea unora şi năpăşti den pizmă, care den oameni nu lipseşte în lume nici dănăoară. Ce giura pentru dînsul alţi oameni şi hălăduiia sau de striga: „N-am fostŭ, n-am fostŭ dărăbanţŭ", giura céia ce-i prindea, c-au fost şi înloc îl înţepa.

Zac. 29. Făcut-au bogată dobîndă Ţărîi Munteneşti Borăş lanăş şi ai noştri, pănă şi la olatele céle turceşti n-au hălăduit. Fost-au în ceambuluri şi mîrzacul céia, de care s-au scris, Rusten-mîrza, ce, acolea au rămas în Ţara Muntenească, aproape de Dunăre tîmpinîndu-se cu nişte slujitori călări munteneşti. Lovisă şi pre unguri muntenii la sat la Călugăreni, pre sîngur Borăş lanăş, ce apoi pre urmă i-au purtat rău slujitorii lui Ştefan-vodă. Fost-au acéstea în anul 7163 <1655>.

Zac. 30. După acéstea toate ce s-au lucrat în Ţara Muntenească, aicea domniia lui Ştefan-vodă au fostŭ în pace, de să poate dzice că are casa acé'a pace, lîngă cărei alta lipită de părete arde. Aşea şi ţara noastră nu să poate dzice că au fostŭ cu pace temeinică, cîndŭ răutăţile din Ţara Leşască şt den cazaci nu ieşiia.

Zac. 31. Să rădicase pre acéle vrémi un tîlhariŭ anume Ditinca, carele a vederea, fără siială, îmbla în ţinutul Hotinului şi a Cernăuţilor şi porunciia satelor. Ce, au trimis Ştefan-vodă pre Bucioc stolnicul cu o samă de slujitori şi l-au spartŭ şi toţi oamenii lui i-au răsipit. Şi tot într-acéiaşi anŭ au purces hatmanii leşeşti asupra cazacilor iarna şi au poftit şi de la Ştefan-vodă agiutoriŭ. Şi le-au dat 700 de oameni într-ales slujitori cu Voicehovschii căpitanul. Ş-au mărsŭ léşii asupra lui Hmil hatmanul, carele pierdzîndŭ nedejdea în tătari să-şi scoate lucrurile la cap asupra léşilor, să lepădase de tătari şi să legasă cu Moscul. Şi au făcut léşii într-acea iarnă mare răutăţi, împreunaţi cu tătarîi şi cu ai noştri în Ţara Căzăcească şi închisese pre Hmil hatmanul cu moscalii la un loc, foarte fără veste şi cu puţin lucru n-au luat toată tabăra moschicească şi a cazacilor. Iară o samă de cară cu 24 tunuri au rupt. Ce, acéia gerî şi viscol au lovit, cît multă oaste de îmbe părţile au perit de frig. Şi să pomeneşte acéia război, de-i dzicŭ Driji Pole, pănă astădzi.

Zac. 32. La anul după acéstea, împlut Racoţii Gheorghii, cneadzul de Ardeal de duhuri spre mare lucruri, îndemnat şi de şvedzi, carii rădicase şi ei cu Carol Gustavŭ, craiul lor, asupra léşilor oaste, au început a să agiunge cu Hmil hatmanul căzăcescŭ, să hie în Ţara Léşască crai Racoţii. Şi de atuncea îmbla solii şi a lui Racoţii la Hmil hatmanul şi a lui Hmil la Racoţii.

Zac. 33. S-au întunecat soarele într-acel anŭ, la luna lui iunie, cu mare groaze, cît perise soarele cu puţin nu toată lumina, tocma amiadzădzi şi mulţi oameni, neştiindŭ a să feri de o întunecare ca acéia şi privindŭ la soare multŭ, au pierdut vederea în toată viaţa lor.

Zac. 34. La anul după aceasta, împreunat craiul şvedzăscŭ cu cneadzul de Prusi, domnul de Bran-deburgŭ, cuprinsésă toată Crăiia Leşască, scaunele amîndoao, şi Varşavul, şi Cracăul, înfrîngîndŭ cu războiul de faţă pre craiul leşescŭ cu toată oastea lui. După care izbîndă Şvedul, cum s-au dzis, cuprinsésă mai toată Ţara Leşască şi i să închinase şi hatmanii leşăşti, neavîndŭ încătro lua, că din-tr-acolea Şvedul, dencoace Hmil hatmanul cu oştile Căzăceşti şi cu cîţva voievodzi moschiceşti, craiul leşăscŭ singur, Cazimir, ieşit den ţara sa în Ţara .Némţască. N-ari hi gîndit nimé să iasă Crăiia Leşască de supt cumpăna ca acéia! Iară aceste lucruri mai de-amănuntul să să cerce, cine va vrea, la hroni-grafii lor. Noi ne întoarcemŭ la ale noastre.

Zac. 35. Dacă au vădzut craiul şvedzăscŭ că el să stăpînească o crăiie preste mare, cum este Şve-dzască şi alta dencoace de mare cum ieste Crăiia Leşască, nu ieste în putinţă, şi neamurile osebite şi din lége şi din obiceaiuri şi

hatmanii leşeşti încă îndată l-au părăsit şi s-au dat spre nemţi, au îndemnat pre Racoţii, cneadzul Ardealului, numai să vie asupra Crăiei Leşăşti şi cu acéia soliie au trimis şi la Umil hatmanul Şvedul. Deci au stătut Racoţii pre gătire cu oşti, trimiţîndŭ şi la domni, în Ţara Muntenească şi aicea la noi. Deci Hmil hatmanul i-au pornit 20.000 de cazaci cu Anton polcovnicul într-agiutoriŭ şi Constantin-vodă, domnul munténescŭ pre Odivoianul căpitanul său, cu 2.000 de oameni, iară Ştefan-vodă, domnul nostru pre Grigorie Hăbăşescul, sărdariul său şi cu Frătiţa, căpitanul de Fălciiu, iară 2.000 de oameni. Şi s-au adunat toate aceste oşti, şi ale noastre şi céle munteneşti cu cazacii la Cernăuţi, ş-au întrat în Ţara Leşască pe la Sneatin.

Zac. 36. Racoţii trăgîndŭ oastea preste munţi, au coborît în Ţara Leşască pe la un oraş anume Strîi si acolea şi céstelalte oşti Căzăceşti, muldove-neşti, munteneşti i-au ieşit înainte. Şi au luat pre supt munţi îndată la Cracau, la scaunul Crăiei Leşeşti, care oraş era amu cuprinsŭ de şvedzi. Şi luîndŭ Cracăul oraşul Racoţii pre sama sa, au purces spre Varşeav şi acolea s-au împreunat cu craiul şvedzăscŭ. Spun de craiul şvedzăscu să hie dzis, după ce au vădzut oastea ungurească: „Nu vei stăpîni tu pre léşi cu aceasta oaste!"

Zac. 37. împăratul nemţescŭ, vădzindŭ nevoia léşilor de şvedzi şi craiul de Daniia aşijdere temîndu-să de puterea şvedzilor, să nu crească pănă într-atîta, au stătut la un sfat amîndoi, să nu lase Crăiia Leşască să cuprindză Şvedul. Şi îndată, craiul de Daniia au întrat cu oştile sale în Ţara Şvedului şi împăratul nemţescŭ au dat craiului lesescŭ agiu-toriŭ. Deci, numai ce i-au căutat craiului şvedzăscŭ a lăsa pre Racoţii şi a merge <în> apărarea ţărîi sale. Apoi şi Racoţii ce au păţit în Ţara Leşască, că nu om lungi mai multŭ, numai scrie scriitoriul lor anume Toppeltin. El dzice pre scurtŭ aşea: „Ce au petrecut léşii de Racoţii, să scrie léşii. Iară la ce au sosit Ardealul den ceste îmblete a lui, noi 0 mie de ani să plîngem cu lacrămi".

Zac. 38. Léşii, cum au lipsit craiul şvedzăscŭ de lîngă Racoţii, îndată s-au îmbărbătat şi hatmanii lor şi Cearneţchii-voievodul şi încă puţină oaste avînd la un loc au lepădat carele şi numai cu călărimea, sprinteni s-au făcut a fugi de Racoţii, până l-au tras cu oştile lui aproape de Litva. Deci au răsărit şi i-au luat dosul şi aşea Racoţii, Vădzîndu-să înşelat, au lăsat pre Gavdi căpitanul său cu o samă de pedestrime la un oraş anume Briscea Litovsca, sîngur s-au întorsŭ înapoi cu léşii în spinare la toate conacele. Didése léşii ştire şi la hanul şi amu purcesése şi hanul cu oastea lui, cu toată, asupra lui Racoţii. Au pierdut sărita Racoţii curundŭ, însă nedejduia cazacilor, carii dacă l-au adus pănă la Meji Boje, la un tîrgŭ în Podoliia, au stricat toate podurile pre urma sa. Şi de acolea au plecat fuga şi ai noştri la Nistru şi muntenii. Şi aşea au cădzut Racoţii în mîna léşilor, cerîndu-şi de la dînşii viaţă cu răscumpărare de doao milioane, să le dea léşilor bani, pentru care bani zălog luîndŭ léşii pre Apafi, fratele cneadzului de acmu Ardealului.

Zac. 39. Amu apropiindu-se cu oştile hanul, au făcut creştineşte cu Racoţii léşii, l-au luat şi l-au slobodzitŭ în ţara lui. Iară oastea lui cu Chimini lanăş lăsată, toată au mărsŭ în robiia Crîmului. Spun de nişte steaguri de catane, că cu năvală pen tătari ş-au făcut cale şi au hălăduit. Iară mainte decît aceste tîmplări, némişii de Ardeal să rupsese de la Racoţii, fără voia lui, năzuindŭ la ţara lor pe aicea, pen ţară, pe la Cîmpul-Lungŭ. De carii dîndŭ ştire Racoţii la Ştefan-vodă, au trimis Ştefan-vodă la Cîmpul-Lungŭ, de le-au ţinut calea. Mare osîndă pre oameni, cîţi s-au topit atuncea unguri în ţara la noi, în munţi! Zălogul, care s-au pomenit mai sus dat léşilor de la Racoţii, au şedzut pănă au murit la Liov şi banii n-au mai luat léşii.

Zac. 40. Nu s-au pomenit de prada léşilor în Ţara Ungurească, cîndŭ Racoţii îmbla pen Ţara Leşască spre Litva, iară Liubomirschii cu 4.000 de oameni au intrat în ţara lui Racoţii şi multe sate şi tîrguri au arsŭ.

Zac. 41. într-acestŭ an ş-au sfîrşit şi Hmil hatmanul căzăcescŭ dzilele sale, începătura şi izvor a toate răutăţi acestor părţi de lume, a multe ţări, cetăţi, stingere şi răzsipă. Purcesésă cu oastea sa îri tîmpinarea lui 'Racoţi, înţelegîndŭ de Racoţii la ce slăbiciune au sosit de léşi şi de hanul cum au mărsŭ asupra lui. Ce, nu să ştie cu ce gîndŭ mergea si el, că spun că scîrşca în dinţi, amu în tabără bolnav si dzicea: „Ah! De mi 1-ar da Dumnedzău pre mîna mea pre acél dulău scurtul" Aşea sintŭ cazacii la tovărăşiie de nedejde! Ce, curundŭ într-acesteş dzile, au murit Hmil hatmanul în tabără, precum s-au pomenit.

Zac. 42. Preste voie era turcilor aceasta înălţare a lui Racoţii, cît amu poftiia să iasă la Crăiia Leşască şi împreunarea lui cu aceste două domnii, de Muldova şi de Ţara Muntenească. Şi era la turci lucruri slabe, împăratul încă tînar. Au

sfătuit capetele o samă și au alesŭ pre Chiupruliul, omŭ cu hirea tare și vrăjmaș, ș-au grăitŭ împărătésăi, îmmei împăratului: „De nu s-a pune un om ca acesta ispravnic împărăției, Ardealul, Muldova și Țara Muntenească sintŭ ieșite den mîna împărăției". Deci cum au stătut Chiupruliul la vezirie, cum au luat asupra sa toate și întîi au stătut după lucruri de casă a aședza, a lămuri léfele, cine cît ia fără ispravă de la împărăție, pre mulți omorîndŭ den capete. Apoi aședzîndŭ acéstea toate, au pus gîndŭ rău pre Racoții și pre aceste doao domnii.

Zac. 43, Ștefan-vodă vădzînd patimile și răzsipă lui Racoții și temîndu-să de hanul, că era în sus, au purces den Iași la Suceavă. Și de atuncea, den vréme în vréme aștepta și asupra sa primejdie. Și hanul, după ce au luat toată oastea lui Racoții în robie și toate capetele Ardealului și pre Chimini lanăș, hatmanul lui Racoții, între carii den boierii Ardealului au fostŭ rob și Apafi Mihai, carele ieste acmu cneadzŭ de Ardeal, trimisese hanul doi agi mari ai săi, unul la împărăție, să știe împărăția de izbîndă lui și altul la Ștefan-vodă, cu poruncă să iasă hanului la Țuțora înainte. Și au luat cu acéia spaimă de la Ștefan-vodă cîteva pungi și au trecută spre Crîmŭ pre la Orhei și pe la Lăpușna. Ștefan-vodă, după trecutul hanului, au venit în Iași.

Zac. 44. Toată povestea să Știia la împărăție de Ștefan-vodă și de Costantin-vodă, cum sintŭ la sfat cu Racoții una și cum i-au dat asupra léșilor oaste, iară și léșii cu laudă mare asupra țărîi, cazacii așijderea, pentru moartea lui Timus. Veziriul sîngur amu să gătiia asupra lui Racoții și la domnii amîndoi trimisese porunca pre un agă mare de la împărăție, anume Uzun Ali-bei (spun de acești turcŭ c-au fostŭ cap mare la turci și cu sfatul lui s-au ales la vezirie Chiupruliul și apoi de Chiupruliul au perit), întrebîndŭ pre domni, apuca-se-vor ei să margă amîndoi asupra lui Racoții cu oști, să facă această slujbă împărăției, să să curățască și de faptele sale cu amestecăturile ce avuse cu Racoții? Și atuncea spun că pusese gîndŭ Chiupruliul să aducă pre Vasilie-vodă den Edi Cula, de undo era închis, să-l puie crai la Ardeal în locul lui Racoție, care lucru nu știu cum ar hi putut fi pentru lége, iară puterea ce nu lucreadză?

Zac. 45. Care poruncă dacă au venit la Ștefan-vodă aicea și pre atuncea purcesése Ștefan-vodă la munte, să aleagă loc de mănăstire care să cheamă acmu Cașinul, de la Răcăciuni m-au trimis pre mine în Țara Muntenească, sfătuindu-se cu Constantin-vodă, ce răspunsŭ vor da, viindu-le ammdurora o poruncă și la un prepus fiindŭ amîndoi la împărăție și amîndooă domnii atocma într-un chip de primejdie aproape. Iară nestătătoare și lunecoase hirile omenești! La greu și la nevoie cineși de sine să stea și apoi și cela și celalaltŭ mai lesne pierŭ! Și nice era putere alta, siliia care de care să iasă inai bunŭ, cu primejdiia altuia la împărăție.

Zac. 46. Nu s-au apucat de acela sfat Constantin-vodă cu Ștefan-vodă, ce încă să temea să nu iasă ceva de la dînsul, să vădească la împărăție Ștefan-vodă, ce-au răspunsŭ: „Cum ari socoti dumnealui, fratele nostru, mai bine, așea să raspundze lui Uzun Ali-bei și să ne facă știre, pre acéia cale să răspundem și noi". Au priceput Ștefan-vodă îndată îndoită inema lui Constantin-vodă și meșterșugul și au scris la Uzun Ali-bei, cum el este gata pre toată porunca împărătească, unde va hi voia măriei-sale veziriului, acolo va merge cu toată oastea sa. însă nu era acestŭ răspunsŭ den toată inemă.

Zac. 47. Constantin-vodă s-au apucat îndată de pungi, să-și tocmască domniia cu banii, că era avuția lui Matei-vodă neclătită încă, cu multe pricine la împărăție, dzicîndŭ că el n-au luat domniia cu sabiia sau cu nescai oști streine, ce l-au ales țara după moartea lui Matei-vodă și el, de mare sile a lui Racoție și a lui Ștefan-vodă, temîndu-se de dînșii, au dat puțină oaste, carii nicișì era munteni, ce mărgineni de Muldova, cît să hălăduiască de la scîrbă lor. Și cu de acéstea siliia să-și tocmască domniia.

Zac, 48. Vizirul deac-au văzut că nu să apucă ei să să sfădească cu Racoții și nu va face nemică cu aceasta, au stătut asupra domnilor, numai să vie să sărute poala împărăției de domnie și să-și margă iar la domnii. Atuncea s-au apucat Ștefan-vodă la Uzun Ali-beiŭ deodată că va merge, pe de altă parte giuruia toată avuția sa, numai să-l ierte vezirul de venit la Țarigrad. Și acéia au mîncat capul apoi a lui Uzun Ali-bei, că domnilor așea au răspunsŭ vezirul, că de ari împle unul cîte o casă de galbeni de aur, nu poate acestŭ lucru să nu vie aicea. „Și de vor veni, iară domni vor fi. Iară de nu va veni Ștefan-vodă, într-un ceas oi pune pre acesta", arătîndŭ pre Ghica vornicul carele era capichihaia lui Ștefan-vodă la Poartă. Spun de Ghica vornicul, cum au dzis acestŭ cuvîntŭ veziriul, el au și alergatŭ de au sărutată poala veziriului.

Zac. 49. Iară cît putem a înţelege den mulţi şi den multe lucruri pre urmă, adevărat de ar hi mărsŭ Ştefan-vodă la Poartă, domnŭ ar hi ieşit iară, că era Ghiupruliului cu mai mare veste să aducă pre domni la poala împărăţiei, pre carii îi ţine împărăţiia la prepus de hainie. Şi spun de Vasilie-vodă că mare grije avea că va veni Ştefan-vodă la Poartă şi să hie dzis în taină: „Să nu-l aducă dracul aicea!"

Zac. 50. Iară cu anevoie este a merge de bunăvoie la grije şi cumpăna vieţii, ştiindu-se]a atîtea meste-cături şi avîndu acolea la Poartă atîţè pîrîşi greci, cărora să luase tot ce avea la începutul domniei lui şi mulţi au şi perit, că au fostŭ la începutul domniei aceştiia mare jacuri a oameni streini, ales a greci, de oamenii lui.

Zac. 51. începuse Ştefan-vodă şi să lucra tare mănăstirea Gaşinul, iară la anul după urdzitul ei, i-au venit maziliia, viindŭ domnŭ în scaunul ţărîi Ghica-vodă, însă întîi lui Constantin-vodă, cu cîteva luni, cu Mihnea-vodă.

Zac. 52. Domniia lui Ştefan-vodă au fostŭ cu mare bivşug ţărîi la toţi anii domniei sale, care s-au trăgănat tocmai 5 ani, în pîine, în vin, în stupi, mare roadă în toate. Om deplin, capŭ întregŭ, hire adîncă, cît poţi dzice că născu şi în Moldova oameni. La învăţături solielor, cărţilor la răspunsuri, am audzit pre mulţi mărturisindŭ să hie fostŭ covîrşindŭ pre Vasilie-vodă. Mesele şi petrecaniile ceştii domnii de-abiia la o vreo domniie să să hie prilejit, nu fără mare desfrînăciune la lucruri peste măsura curviei. Slujitorii mila şi cinstea care au avut la această domnie n-au avut nice la o domnie, de cîndŭ odoacă ţara. Iară cum i-au plătit slujitorii lui la maziliie, citi-vei mai gios, la intratul Ghicăi-vodă în ţară si la ieşitul lui den ţară, în Ţara Ungurească. Ieşirea lui Ştefan-vodă den ţară au fostŭ în anul 7165 <1657>1 tocma pre acéia vréme i-au venit maziliia, pe ce vréme au scos şi elŭ pre Vasilie-vodă din scaunŭ.

Capul doaodzecî si unulŭ

Încep. 1. Iară domniia Ghicăi-vodă, cum s-au prilejit, s-au pomenit la domnii trecute, cum fiind capichehaia la Poartă, au ieşit la domnie. Era aicea în ţară den dzilele altor domni, neguţitoriia ţiindŭ, pănă la domniia lui Vasilie-vodă. Fiindŭ de un neam cu dînsul, arbănaş, l-au trasu-1 Vasilie-vodă la curte şi deodată la boierii mai mănunte, apoi la vorniciia cea mare de Ţara de Giosŭ au agiunsŭ. Şi ţiindu-i Vasilie-vodă de credinţă, l-au trimis la Poartă capichihaia, vădzîndu-l şi om cuntenit la ţ toate şi scumpŭ, cum să cade hie cîndŭ capichi-hăiei să hie. Şi aşea au stătut de tare cu Vasilie-vodă, cît, pănă în vremea ce s-au luat amu cetatea Sucevei cu doamna lui Vasilie-vodă, la toate răscoale, la pribegii, cîte să prilejise lui Vasilie-vodă, de au ieşit în doao rînduri den scaun şi după sminteala sa şi în Ţara Muntenească cu cazacii, tot au ţinut domniia lui Vasilie-vodă nestricată la împărăţie, pănă ce au sosit Ştefan-vodă la Roman, după izbîndă de cetatea Sucevei. Atuncea trimiţindŭ Ştefan-vodă pre Stamatie postelnicul cu cîţva boieri de ţară, să-i isprăvască steag de domniie şi aicea pre fecioru-său, pre Gligoraşco, care apoi a fostŭ domnŭ în Ţara Muntenească, îl trimisese în Ţara Ungurească, la închisoare. Deci n-au avut ce mai face şi împotriva unii ţari şi audzindŭ de fecior la închisoare, au stătut şi el cu boierii lui Ştefan-vodă alăturea pre trébile lui Ştefan-vodă şi au venit şi singur cu aga, carile au venit cu steagul1 şi cu alţi boieri în ţară.

Zac. 2. Ştefan-vodă socotindŭ iară acéia care socotise şi Vasilie-vodă în Ghica vornicul, că este om de capichihăie, neavîndŭ gîndŭ să poată să iasă unul ca dînsul la domnie, l-au făcut de casa sa, cu nepoată-sa, fata Sturdzii visternicului, după feciorul lui, Gligoraşco postelnicul. Şi după ce l-au făcut cuscru de casa sa, pre feciorul său boie-rindu-1 cu agia, pre Ghica bătrînul l-au trimis iară la capichihăie, la Poartă şi au fostŭ pe trébile lui Ştefan-vodă, pănă ce i-au venit maziliia. Chemin-du-1 veziriul Chiupruliul la sărutarea poalei împărăteşti şi necutedzîndŭ a merge Ştefan-vodă la Poartă, au datŭ Ghicăi vornicului domniia ţărîi.

Zac. 3. Purces-au Ghica-vodă spre ţară cu doi agi, den carii era unul musaip la împărăţie şi întîi pre Izmail-aga (carele apoi au cădzut agă spahiilor), Schimni-ceauş. Ştefan-vodă îmbla legănîn-du-să, încotro va lua, că era unii de-i sfătuia să margă la cazaci, ce era acéia sfat fără teméiŭ, cîndŭ vedea că de acolo Vasilie-vodă, cuscru fiindŭ lui Hmil, nu s-au putut pune în picioare, pănă au stătut cu gîndul numai să purceagă spre Racoţii, de la care avea cărţi cu giurămîntŭ, să nu se lase unul pe altul, pănă or avea o pîine, să o împarte.

Zac. 4. Aicea caută ce mulţemită au avut Ştefan-vodă de slujitorii săi cei miluiţi: La Podul Leloaie, cîndŭ era Ştefan-vodă, s-au rădicat slujitorii toţi, să jecuiască carăle. Şi să nu hie fostŭ Gligoraşco-vodă, ficiorul Ghicăi-vodă, arătîndu-le mare certare, n-ar hi fostŭ fără acéia. Striga: „Lefe, lefe să ne dea!" Acéia mulţemită au făcut atuncea lui

Ştefan-vodă slujitorii pentru mila, care n-au avut slujitorii nici la o domnie.

Zac. 5. De la Tîrgul Frumos Ştefan-vodă, dăruindŭ cu un surguciŭ pe Gligoraşco-vodă, domnescŭ, l-au întorsŭ cu slujitorii la Iaşi, iară el, lovindŭ pre la Buciuleşti, la Cumăneşti, au intrat în munţi în Ţara Ungurească. Ghica-vodă peste puţine dzile au întratŭ în Iaşi, tot într-acela anŭ 7165<1657> mainte de Paşti cu o săptămîriă.

Zac. 6. Şi într-acéiaşi an veziriul împărăţiei, Chiupruliul, purcegîndŭ asupra Ardealului, mersese poruncă şi la hanul să încalece şi amu era în Bugeag hanul. Şi încă bine neaşedzat Ghica-vodă, stîndŭ îndată după gătire la oaste, că-i venise şi lui poruncă să încalece cu toată ţara, veni veste cum Ştefan-vodă trece munţii cu oaste în ţară. Şi viindŭ întinsă, au stătut cu tabăra dencoace de Roman, la Săboani, iar pre Tălmaci paharnicul îl trimisese cu străji spre Tîrgul Frumos. Cu puţine dzile mainte de aceasta veste de Ştefan-vodă, au perit Grumadzea căpitanul de Ghica-vodă.

Zac. 7. Precum era Ghica-vodă plecat spre sînge, cu mare cuntenire 1-am cunoscut aicea, că era cîteva cărţi a o samă de boieri prinse la mîna lui, cu care chema pre Ştefan-vodă să vie, că avîndu Ştefan-vodă mare priietinşug cu Săfer Cazi, veziriul hanului, carele îi scrie de multe ori: „Ce porţi grije de mazilie? Au aşea de neputérnici ţii tu pre hanii de Crîm, că de ari vrea să ţie un domnŭ de Muldova supt aripa sa, nu I-ari putea să-l ţie şi préste voia altora?" Şi aşea atunci pre Stamatie postelnicul au poruncit la Ştefan-vodă, cum va trece hanul spre Ţara Muntenească, el să vie în scaun. Iară ce le ieste lor a batgiocuri pre creştini? Şi aşea viindŭ Ştefan-vodă în nedejdea lui Sefer Cazi-aga şi Ra-coţii vădzîndŭ asupra sa greul ce-i veniia, era bucuros să să tulbure ţărăle aceste în vrun chip.

Zac. 8. Ghica-vodă îndată au răpedzit pre Stamatie postelnicul la hanul, macara că era cartea lui la Ştefan-vodă scrise, prinsă de Ghica-vodă, că venise de curundŭ Stamatie de la Crîm. I-au giurat că n-are nici un bănat, ce iară pre dînsul nedejdea lase, să tocmească acestŭ lucru. Au mărsŭ postelnicul Stamatie şi au stătut la Sefer Cazi-aga, veziriul hanului şi au scos pre singur Şărîm-bei aicea împotriva lui Ştefan-vodă. Nu vrea Sefer Cazi-aga, ce i-au arătat Stamatie postelnicul mare stricăciune ţărîi, de să va face într-altŭ chip. Ce şi agiutoriul era foarte ciudat, că venise Şirîm-bei cu vro 300 de tătari şi nici la puţin războiŭ ce au fostŭ la Strungă, n-au fostŭ, nice s-au apropiiatŭ.

Zac. 9. Ghica-vodă după ce au răpedzit pre Stamatie postelnicul la hanul în Bugeag şi vădzindŭ apropiiérea lui Ştefan-vodă, au purces spre Ţuţora şi la Ţuţora préste puţine dzile s-au împreunat cu Şirăm-bei, făgăduindŭ şi hanului şi lui, pentru osteneala lui, daruri. Au purces în frunte Şirăm-bei şi feciorul Ghicăi-vodă, Gligoraşco-vodă. Şi măr-gîndŭ toată noaptea acéia şi pre amiadzădzi, a doa dzi au sosit spre Tîrgul Frumos. De la Podul Leloaie străjile care trimisese înainte Gligoraşco-vodă au dat de strajea lui Ştefan-vodă în Criveşti, cu care era Tîlmaci paharnicul.

Zac. 10. Au simţit Tîlmaci oastea că vine, au silit să nu sa arate cu oastea sa, ce de după nişte piscuri au purcesŭ spre Strungă. Mai sprinteni oameni numai ce au fostŭ, au venit la podeţŭ pre drumul carele merge de la Tîrgul Frumos spre Roman şi acolea, pănă a sosi şi ai noştri cu oastea, dentîiŭ voroava, apoi au început ai noştri şi sfada. Iară dentr-acéia voroava dentîi sosise la urechile lui Şirăm-bei că ieste hitlénşugŭ. Pentru acéia, nice s-au apropiiat de oaste. Săjîngrcşise amu şagă, cîndŭ au sosit steagurile oştii noastre şi pre vo sută de tătari, că pre mai mulţi nu-i lăsa Şirăm-bei. Şi la harţul acela de ai noştri au cădzut cu calul Gavriliţă-aga pre atuncea de darabani şi-i apucase harţul lui Ştefan-vodă. Ce au săritŭ nişte tătari şi de ai noştri o samă şi l-au scos, iară rănit în cap foarte cu grea rană şi la o mînă cu scădere la dégite. De ai lor încă s-au rănit cîţva, den care rane au şi râurit unit. Ce, dacă s-au apropiiat steagurile den partea Ghicăi-vodă şi cu tătarîi, n-au mai stătut nici harţul lor, nice Tălmaci paharnicul cu steagurile, ce au plecat fuga spre Şchei. Şi acolea, aproape de Şchéi, s-au întorsŭ o samă de oşteni a lui Ştefan-vodă şi nişte unguri ce fusese cu Tîlmaciŭ paharnicul şi la cela întorsŭ a lor au perit vro 30 de oameni, ai noştri gonaşi, ce era mai în frunte şi au apucat şi vii i-au dus la Ştefan-vodă, unde era cu tabăra, la Săboani.

Zac. 11. Cum au oblicit Ştefan-vodă den limbi că este adevărat Şirarn-bei cu capul său, n-au stătut, ce nişte némţi ce avea, vro 80 pedestri, i-au trimis la vad la Şiret, să apere vadul, iară el singur cu oastea călare au plecat fuga. Şi de atuncea n-au mai vădzut Muldova în toată viaţa sa Ştefan-vodă.

Zac. 12. A sosit la Sirétiŭ şi Gligoraşco-vodă cu toată oastea, ce n-avea cumŭ să treacă Sirétiul îndată, că era mare şi să vedea în céia parte şi pedestrimea, care dacă au audzit c-au fugit Ştefan-vodă, ei s-au apropiiat de Siret şi s-au închinat la Gligoraşco-vodă, pre carii apoi Ghica-vodă bă-trînul pre toţi i-au dat în robia tătarălor a lui Şirăm-bei, care faptă necreştinească nimé nu o laudă. Şi mult au stătut fecioru-său, Gligoraşco-vodă, să nu să facă un lucru ca

acéla, nişte oameni închinaţi fără război, creştini, ce n-au avut ce face. Şi dacă au venit în Iaşi Ghica-vodă, au mai omorît pre nişte vornicei a lui Ştefan-vodă, fără nice o vină, numai căci au fostŭ slugi.

Zac. 13. Şi cu aceste fapte au ieşit Ghica-vodă vărsătoriŭ de sînge la vîrstă bătrînéţelor ce era. Şi aşea, mîntuit de Ştefan-vodă, au stătut după gătirea la oaste şi de împreunare cu hanul. Au purces cu oastea, ca cu 7.000 de oameni în Ţara Muntenească şi den Ţara Muntenească, amu împreunat cu hanul şi avea hanul 2.000 de cazaci cu Hanenco polcovnicul de Omani, au întratŭ în Ţara Braşéului. Acolea, ieşindŭ den Braşéu o straje, i-au lovit tătarîi fără veste, cît pănă la Braşéu de-abiia de au scăpat cineva dentr-acéia straje.

Zac. 14. Pre unde am întrat în Ţara Ardealului, în mijlocul munţilor era o palanca de zid şi tras zidiul den rîpă a unui munte, pănă în rîpă altui munte. Acolè să hie pus nescare pedestrime ungurii, fără vărsare de sînge n-ar fi fostŭ intratul nostru. Ce, cîndŭ am sositŭ noi, am aflat palanca şi locul acéia pustiiu de oameni. Au dzis Hanenco polcovnicul căzăcescŭ: „O! doamne, cum n-ai dat toate unor neamuri? La noi la cazaci, de ai hi dat aceste locuri, cine ari putea să între în ţara noastră?"

Zac. 15. Dencolea, despre Timişvarŭ1, amu în-trase Chiupruliul vezirul şi dencoace hanul cu domnul nostru de Muldova şi cu Mihnea-vodă, domnul muntenescŭ. Cine poate deplin să scrie prada, stricăciunea, robiia Ardealului de pre acéle vremi şi părţilor aproape de Ardeal? Oastea Ghicăi-vodă au luat atunceşi în Ţara Braşéului, care să chiamă cu altŭ nume Bîrsa, trei pălănci, den care pălănci bieţii oameni închişi, toţi în robiie au mărsŭ tăta-rălor vécinică.

Zac. 16. într-una den céle pălănci, gîndindŭ Ghica-vodă că va hi multă avuţiie în cetăţuie, cînclŭ era arnu tecsită oastea, plină palanca de tătari, au intrat si el cu mare nevoinţa înlontru, unde nu era locul unui domnŭ să între. Puţin au lipsit de nu s-au năduşit de desime acolea şi cu puţin suflet de-abiia au ieşit şi lovit de un tătar în cap. Nimé să nu bănuiască, căci să pomenescŭ acéstea, că létopiseţile nu sintŭ numai să le citească omul, să ştie ce au fostŭ în vrémi trecute, ce mai multŭ să hie de învăţătură, ce ieste bine şi ce ieste rău şi de ce-i să să ferească şi ce va urma hie cine: domnul den faptele domnilor, care cum au fostŭ si cu ce veste şi pomană, să ia urmă de viiaţa, boierii urmîndŭ pre boierii cei cinsteşi şi înţălepţi, slujitoriul a slujitoriŭ, că cineşi după breasla sa, cine urmadză pre cel cinsteş, cinstit, cine urmadză pre cél rău, rău ieste şi rău să va săvîrşi.

Zac. 17. Den Ţara Bersii au purces oştile pe mijlocul Ardealului, spre scaunul acei ţări, unde era de pază a curţii crăieşti, cum dzic ei, nişte haiduci, deci şi curtea şi oraşul Belgradul într-o mică de ceas au stătut cenuşe. De acolea s-au despărţit Şirîm-bei de la hanul, cu carele s-au poftit şi Gligo-rasco-vodă şi au agiunsŭ cu prada pănă în olatele de Ungurimea de Sus. Şi la Sibii, iară adunîndu-se oştile, au lovit pre la Oradia şi au trecut la Inău, care oraş veziriul amu luase. Şi vădzîndŭ că nici o oaste nu este nicăiuri, au lăsat pre paşea de Buda, Sinan-paşea, să tocmască cetatea şi să o aşedze cu oaste şi i-au orînduit şi pre domnul nostru, pre Ghica-vodă şi pre Mihnea-vodă depreună. Iară veziriul singur, Chiupruliul, înţălegînd şi de nişte amestecături la împărăţiie, precum era tînar încă împăratul, s-au întorsŭ cu mare sîrguială la Ţarigrad, iară noi cu acél pase am şedzut pănă la Simedriu, de am tocmit Inăul. Şi au mai luat paşea de Buda nişte pălănci pe aproape şi cu Şirăm-bei despărţit Gligoraşco-vodă au luat o cetăţuie anume Almaşul. Şi de la cél paşea au luat Borcea lanoş domniia de Ardeal.

Zac. 18. De la iulie, în care lună purcesesă Ghica-vodă, la dechevrie, pre la svetii Nicolai, au sosit în Suceavă ş-au iernat într-acè iarnă Ghica-vodă în Suceavă, pentru mare omor ce era aicea în Iaşi. Hanul dentr-acea cale, dacă au sosit în Crîm, au omorît pre veziriul său, pre Seferi Gazi-aga, pre porunca Chiupruliului, că oblicise veziriul îmbletele lui într-aceste ţări şi dzicea el totdeauna hanului: „Nu te lăsa de toate să îmbli în voia turcilor. Nu de toate să-i asculţi, că ei, pre cît le vei îmbla în voie, pre atîta să suie în cap!"

Zac. 19. Borcea lanoş, unul den slugile lui Ra-coţii, au luat domniia, cît să să potoale turcii. Şi pentru să vadză turcii că este adevărat împotriva lui Racoţii, cît au purces oştile, îndată s-au făcut a cere de la turci agiutorŭ şi îndată au venit porunca şi la Mihnea-vodă în Ţara Muntenească şi la Ghica-vodă aicea, să-i dea lui Borcea lanoş agiu-toriŭ. Deci, îndată i-au trimis şi Ghica-vodă cu Nicolai Cîrnul agiutoriŭ ca 1.000 de oameni, ce n-au făcut zăbavă multă acolo.

Zac. 20. La anul 7166< 1658>, Racoţii, ca acela ce să îneacă, de sabie goală să apucă, iară au coborît cu oşti în Ardeal, încă fiindŭ cetăţile Făgăraşul, Oradiia, Sibiiul cu oamenii lui. Iară Borci lanoş cu turcii s-au închis în

Gliujvarŭ spre partea turcească. Şi avînd şi Costantin-vodă prilej bun, ca 4.000 de oameni, lefecii şi Ştefan-vodă amu mai slab ti cu 500 de oameni, au pus gîndul iară să facă amestecături în îmbe ţărîle. Şi aşea au orînduit pre Constantin-vodă iară în Ţara Muntenească şi pre Ştefan-vodă aicea în ţară. Şi stîndŭ aşea sfatul, trimisese Ştefan-vodă cu bani pre Tîlmaci paharnicul m părţi Căzăceşti, să facă oaste, pohtindŭ pre hatmanii leşăşti să nu apere acestŭ lucru. Şi amu strîngea oameni Tîlmaci în Mo-vileu, iară acolea, la Racoţii, s-au schimbat sfatul într-altŭ chip.

Zac. 21. Mihnea-vodă domnul muntenescŭ, om fără de nice o frică spre Dumnedzău, fără nice un teméiŭ, tiran direptŭ fantastic, adecă buiguitoriŭ în gînduri, au pus gîndŭ să să hăinească pre turci. Şi mirîndu-se, cum va face să n-aibă siială de boieri ce era capete Ţărîi Munteneşti, cu mare şi nespuse tiranie, 30 de boieri, tot fruntea aceii ţări, au omorît ş-au pus pre voia sa boieri. Şi după această faptă, au răpedzit la Racoţii, dîndu-i ştire că, ori la ce-i va scoate norocul şi vremea, este tovarăş împotriva turcilor cu dînsul. Care lucru înţălegîndŭ Racoţii, dentîi n-au credzut pre Mihnea-vodă, apoi, dacă i-au trimis giurămînturi şi au vădzut adevărată voia lui, că este împotriva turcilor, au schimbat sfatul şi au lăsat Ţara Muntenească să cîrmuiască Mihnea-vodă despre acéia aripă, fiindŭ pre loc cu domniia şi cu prilej de oaste, iară pre Constantin-vodă l-au orînduit asupra Moldovei, avîndu iarăşi şi Constantin-vodă oaste mai gloată şi prilej a ţinere oaste. Pre Ştefan-vodă l-au oprit, făgăduindu-i că, de va da Dumnedzău lucrurile spre folosul lui, iarăşi elŭ va hi la domnie şi aşea au rămas Ştefan-vodă înapoi. Nicolai Cîrnul încă vădzindŭ coborîrea lui Racoţii şi amestecate lucruri, au venit cu oastea ce să trimisese.

Zac. 22. Acéstea audzindŭ Ghica-vodă că să lucreadză la Ardeal, cum iară să găteadză amestecături asupra ţărîi, au trimis la hatmanii leşăşti pre Gligorie paharnicul, să nu priimască lucruri carile sintŭ împrotiva împărăţiei, de face Ştefan-vodă lefecii în ţara lor asupra ţărîi. Ce hatmanii leşăşti prea lesne s-au apărat, dzicînd că în partea cazacilor să fac acelea, nu la dînşii. Şi era Ghica-vodă cu tabăra într-acea vară la Cîrnicéni, ce dacă au vădzut de sfatul într-altŭ chip schimbat la Racoţii şi au oblicit că şi Mihnea-vodă adevărat împrotiva împărăţiei hain şi Constantin-vodă gata să vie asupra ţărîi, direptŭ peste munţi să coboară, s-au mutat cu tabăra la Capul Stîncii, despre Ţuţora, în preajma Bugeacului.

Zac. 23. împărăţiia înţelegîndŭ de aceste turburări la Ardeal, stîndŭ veziriul după paza mării despre oşti cu galionuri Veneţiei, trimiţîndŭ la hanul, numai ori singur, ori pre un soltan cu oştile Crîmului să trimaţă în ceste ţări împotriva Ardealului. Ce, încă nu sosise în Bugeag soltanul, cîndŭ dencoace Constantin-vodă au intrat cu oşti în ţară pre Oituz şi în Ţara Muntenească Mihnea-vodă au intrat în turci. Pre unii i-au omorît, pre alîii mulţi au şi bote-dzat, cîţişi s-au aflat turci în ţara lui, ori slujitori de ai lui, ori agi, ori neguţitori. Şi aşea s-au început ca de iznoavă amestecăturile în ceste ţări. Mihnea-vodă după această faptă, singurii, sprinten, au mărsŭ de s-au adunat cu Racoţii de faţă, în munţi la strajea ungurească, unde venise şi Racoţii şi ş-au dat credinţa unul altuia. Şi s-au întorsŭ Mihnea-vodă în Tîrgovişte, unde era toate oştile lui strînse şi Racoţii i-au dat o samă de némţi ai săi şi catane. Şi au purces Mihnea-vodă în olatele turceşti asupra Giurgiuvului singur, iară o samă de oaste asupra Brăilei, iară pre Cornia despre Mehediia şi preste Dunăre, ardzîndŭ şi prădîndŭ. El singur au luat Giurgiuul şi l-au arsŭ şi Brăila iară au arsŭ oştenii lui şi au arsŭ şi Galaţii atunci tot acéi căpitani ai lui şi la Dobrogea, asupra Hîrsovei au trecut oastea. Ce acéia den locŭ n-au îmbiat bine, ce de-abiia au scăpat de turci.

Zac. 24. Acéstea s-au început în Ţara Muntenească, iară aice Constantin-vodă cu 5.000 de oameni au venit asupra Ghicăi-vodă. Avea limbi Ghica-vodă şi de la Roman apucate de ai noştri şi amu de la Podul Leloaie şi vădzindŭ apropiiate oastea, au scos şi Ghica-vodă toată călărimea împrotiva lui cu Hăbăşescul hatmanul şi Grigorie paharnicul. Iară singur Ghica-vodă cu toată pedestrimea şi cu puşcile au trecut la Ţuţora în céia parte Prutul. Feciorul său, Grigoraşco-vodă, era amu purces la Ţarigrad la dvorbă.

Zac. 25. Oastea Ghicăi-vodă, de care s-au spus, călărimea, dacă au trecut Iaşii noaptea, au mas în rîpile Tăuteştilor şi acolea au făcut sfat capetele, cum să să dea război cu singuri călăreţii, fără focii, fără pedestrime. Şi cu Constantin-vodă amu să ştia den limbi că era şi némţi călări cu foc şi săiméni pedestri şi oastea ungurească, nu este cu cale şi fără sminteală, ce au ales cu sfatul numai să să întoarcă toată oastea la céialaltă oaste şi numai 200 de oameni, ca-n chip de straje, să să arate oştii lui Constantin-vodă. Şi aşea au purcesŭ oastea îndărăptŭ, iară 200 de oameni cu Voicihovschii căpitanul au purces pre Bahlui în sus şi mai sus de Movile, îndată s-au tumpinat cu oastea

lui Constantin-vodă, viindŭ în tocmală.

Zac. 26. Oastea noastră, care să întorsese cu Hăbăşescul hatmanul, n-au păzit calea spre Ţuţora, ce hatmanul sîngur descălecat la mănăstirea lui Aron-vodă şi cu alţi boieri, iară oastea de pe supt steaguri au împlut tîrgul, pen pivniţe slobode cu vinuri, pen case, pen poduri, morţi beţi pre uliţe, pren toate pivniţele, îi bătea căpitanii, să-şi margă la steaguri, ce, care bătu ascultă, la grabă ca acéia? Căpitanul Voicihovschii, dacă au văzdut în tîrgŭ mai toată oastea bată, s-au oprit de laturea tîrgului cu oamenii ce era cu dînsul. Iară Constantin-vodă, dacă au spsit amu la văiuga Copoului, au stătut, gîndindŭ că este oaste în tîrgŭ supusă. Iară dacă au văzdut că nu ieste oaste, ce ieste o glogozală deşartă, au luat cu oastea pe deasupra Copoului şi pentre vii şi acolea, la capul viilor, ş-au tocmit în tocmală oastea şi au stătut.

Zac. 27. Era léşii a lui Ştefan-vodă, carii fusésă la dînsul lefecii, cu Constantin-vodă în frunte şi o samă de catane. Cu acéia ai noştri beţi fără porunca nemerui, fără nici o tocmală, au început harţul întrîndŭ beţi cu săbiile zmulte păn în şiragurile Ungurésti. Au căutat şi noao a sta cu Voice-hovschii căpitanul, să nu pieie atîtea oameni şi au stătut harţul acéia mai bine de un ceas, neputîndŭ a-i dezbăra nice într-un chip pre oamenii beţi den-tr-acéla loc. Şi amu perise de cei 4 oameni şi să apropiia încet toată oastea. Am purces pen tir g direptŭ, gonaşii au dat după noi, însă numai pănă la marginea tîrgului şi au stătut Constantin-vodă pre loc, pănă au cercat bine tîrgul şi curtea. Şi oblicindŭ de Ghica-vodă la Ţuţora, n-au băgat oastea pen tîrgŭ, cum au făcut ai noştri, ce alăturea cu tîrgul, peste valea ce să dzice la noi Cucata, trecîndŭ cu oastea, au purces întinsŭ în urma noastră cu oastea tocmită, apucîndŭ pre mulţi de ai noştri în tîrg, carii au plătit scurnpŭ acéia vin ce-i gătise, îndată cu capetele sale.

Zac. 28. Oastea noastră, cum era răzsipită den purtatul prostŭ, aşea şi cu mai mare proastă au venit poruncă, numai să li să dea războiŭ. Amu aproape de Capul Stencii, direptŭ pre culme, au stătut toate steagurile a noastre în tocmală şi au aşteptatŭ pre oastea lui Constantin-vodă.

Zac, 29. Amu nu léşii, ce draganiia némţască era în frunte tocmită la Constantin-vodă cu foc şi un stol toată céialaltă oaste, căriia nu era a noastră depotriva, că şi mai puţină cu mult şi fără foc, oaste călăreaţă numai. Iară preste poruncă nea-vîndŭ cum hi într-altŭ chip, au săritŭ steagurile noastre întîi la dînşii şi mai ales căpitanul Voice-hovschii ca un mare viteaz şi acmu, aicea şi la toate trébile, hie cîndŭ slujitoriŭ deplin, înloc au luat pre catane ce era în frunte la harţŭ în sabie şi pănă la némţi au cădzut acéia mai toţi, fiindŭ la aceşti ai noştri şi cai mai proaspeţi. Şi au dat steagurile lui Voicehovschii dirept în focul nemţilor, den care foc înlocŭ au picat cîţva slujitori de ai noştri şi un stegar de a lui Voicehovschii. Iară nemică nespăimîndu-se ai noştri de acéia cădere a celor slujitori, intrase amu cu săbiile în némţi, cît n-ar hi putut a mai da foc al doilea rîndŭ, aşea să amestecase, îndată au năvălit toată oastea şi si aripile oştii lui Constantin-vodă, deci numai ce au căutat să să dea îndărăpt steagurilor noastre. S-au prilejit la întorsul oştii noastre peste trupuri de unguri, carii cădzuse la tîmpinarea dentîi, un ungur cădzut de rană, lăsat în loc de mortŭ, au apucat o suliţă care cădzuse lîngă dînsul şi vădzîndŭ că fug ai noştri, au apucat suliţa şi au tîmpinat pre un slujitorii de ai noştri direptŭ pen vintre şi înloc au cădzut bietul slujitoriŭ de pre cal gios.

Zac. 30. Încătro era a năzui oştii noastre, era loc foarte rău şi îndată coborîşul Jijii, singură Jijia de trecut rea şi tinoasă, nice de vad, nici de-notatŭ. La pod nu încăpea şi buldzîndu-se, cădea de îmbe părţile pe lîngă pod acei de pe de laturi într-apă, cît de îmbe părţile pe lîngă pod cuprinsă era Jijiia de cai şi de oameni. Şi acolea multă oaste de a noastră au perit şi mai mulţi de apă. Au cădzut şi vii cîţva pre mîna lui Constantin-vodă şi mai aleşi den boieri: Bucioc, Buhuş sulgériul cél mare pre atuncea şi Gavriliţă Costachie jitnicér mare pre atuncea. Pre boieri, dacă i-au dus la Constantin-vèdă, îndată i-au pus iară la boierii şi slobodzi, fără nici o pază. Peste podul Jijii n-au mai gonit oastea lui Constantin-vodă, ce au stătut pre deal la mas cu toată oastea. Iară Ghica-vodă cu oastea amu spăimată s-au sfătuit şi cu noaptea au purces spre Lăpuşna cu pedestrimea şi cu pusei, răpedzindŭ îndată de olac la el-agasi de Bugeag dîndu-i ştire de aceste toate.

Zac. 31. Mărs-au darabanii bine păn în Lăpuşna, acolea pre loc răsuflîndŭ o dzi oastea, a doua dzi agiunşi darabanii de Constantin-vodă cu giuruită de milă şi de lefe, dimineaţa s-au sculat ş-au apu-catŭ puşcile cîte era, depreună şi cu săiménii au purces înapoi, făcîndŭ gîlceavă mare căpeteniilor si cine ari rămînea, cu moartea lăudîndu-i-să. Care gîlceavă a lor vădzîndŭ boierii pre cîţi era, să nu-i apuce cu de-a sila, s-au dat în laturi. Iară singur Ghica-vodă au

ieşit la dînşii cu şlicul amînă, rugîn-du-să să hie îngăduitori, nu mai mult de cinci-şase dzile, spuindu-le adevărat venirea sultanului. Ce n-au avut cui dzice, nebunite gîndurile prostimei şi turburate şi s-au aflatŭ ca aceia, carii nu s-au ruşinat de chip de domnŭ, ce l-au împinsŭ de la pusei pre Ghica-vodă si au purces cu puşcile spre Iaşi. Iară curundŭ au luat plată deplin pentru faptele sale, precum vei cîţi mai gios.

Zac. 32. Rămîindŭ Ghica-voclă numai cu boierii, n-au cutedzat să mai zăbăvascja la Lapuşna, ce au purcesŭ spre Tighinea, pre Bîcŭ pănă la Luţcni şi acolea au aşteptat pre el-agasi. Iară darabanii şi cu săiménii au venit aicea în Iaşi şi s-au închinat la Constantin-vodă cu toţii şi de la Movileu într-acés-teşi dzile au venit şi Tîlmaci paharnicul cu cîţva de' a lui Ştefan-vodă. S-au mirat Constantin-vodă de săirnéni şi de dărăbanţi, carii cu toţii era pănă la 700 de oameni cu foc şi cu tunuri.

Zac. 33. Şi aşea Constantin-vodă aşedzîndu-se în scaunul ţărîi, au trimis şi la Ţarigrad, cercîndŭ cu făgăduinţă să-şi tocmască domniia, ce n-au apucat să-i vie răspunsul, nici era cum, ce om era Chiupruliul vezir pre atuncea, că într-acéleşi dzile au sosit pre Botna şi el-agasi cu o samă de oşti. Şi s-au mutat şi Ghica-vodă de pre Bîc la Botna şi amu împreunat cu el-agasi au stătut la Căuşéni, pănă au sosit şi sultanul.

Zac. 34. Turburarea a lui Racoţii amu era la ştirea împărăţiei şi hainiia a Mihnii-vodă. Deci asupra lui Racoţii era orînduit Ali-paşea, veziriul de Buda, iară asupra Mihnii-vodă, galga-sultan den Crîm. Şi atunceşi veni veste şi de schimbarea Ghicăi-vodă den 'domniia Muldovei în Tara Muntenească cu domniia aceii ţări, în locul Mihnei-vodă. Iară aicea în ţară, în locul Ghicăi-vodă, au dat domnia lui Ştefăniţă-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă, care lucru, pentru să nu să răşchire boierii de pe lîngă Ghica-vodă asupra vremii acéie, s-au tăinuit multe dzile acestŭ lucru, apucîndu-să Ghica-vodă că va primeni acestea într-alt chip. Şi tot cum ar hi pentru trébile sale, au stătut împotriva lui Constantin-vodă cu sultanul.

Zac. 35. Galga-soltan, macara că-i venisă amu de la împărăţie porunca să rădice pre Ghica-vodă de la Muldova şi să-l ducă, să-l puie domnŭ în Ţara Muntenească, aflîndŭ lucrurile în Moldova iară aşea amestecate, să nu lase pre Constantin-vodă, hainul împărăţiei, în scaunul ţărîi, au purces în sus pre Prut şi au stătut cu coşuriule la Bolota, mai gios de Ţuţora. Şi acolea făcîndŭ sfat, singur au rămas cu coşurile ş-au oprit pre Ghica-vodă lîngă sine, iară oastea toată sprintenă de război tătărască şi pre toţi boierii cu cîtă gloată avea, au dat supt mîna lui Ahmet-aga el-agasi de Bugeag şi au purces el serdariŭ asupra lui Constantin-vodă la Iaşi.

Zac. 36. Luîndŭ veste Constantin-vodă de sol-tanul că este amu aşea aproape, ş-au rădicat oastea den tîrgŭ şi s-au mutat la Gălata de Sus, şi acolea au pus darabanii noştri şi pe săiméni şi cîţi pedestraşi au avut şi elŭ, de au săpat un şanţŭ pe deasupra pîrîului, carele să desparte den pîrîul Bîrno-vei şi vine pre supt Gălata de Sus şi acolea după şanţŭ au descălecat toată pedestrimea, iară călărimea în deal şi au stătutŭ acolea cu tabăra toată.

Zac. 37. Oastea tătărască, cum au purces stoluri după stoluri şi dacă s-au strînsŭ toată la Ciric, au început a dodei întîi cu harţuri, mărgîndŭ tătarîi pănă la pîrîu. Vărsa focul darabanii fără ispravă în harţŭ, cum ari vedea mare năvală, aşea strica iarba fără de nici o treabă şi pre nime nu răniia, care lucru era îndată semnŭ de mare frica lor. Toate acéstea socotiia el-agasi, om de-abiia în toate ordele Crîmului altul al doilea la sprinteniie şi la lucrurile războaielor. Iară îndesară o samă de săiméni de ciia ai noştri, ce să închinase la Constantin-vodă, s-au îndemnată şi au ieşit den şanţuri, viindŭ pre iazŭ, pre lîngă pîrîu, au venit pănă în podul Bahluiului şi trecîndŭ podul preste Bahlui, ce era pre atuncea mai gios de iazŭ şi aşea să sime-ţise cîtă pedestrime era si-n şes dencoace de pod ieşise cîte 5—6 la un loc şi apucase şi case cîteva în'Broşteni şi da în tătari cu sinéţele. Iară şi atuncea era de mirat, că pre nime nu răniia, fără doi cai, ci au rănit supt tătari la acél ieşit a lorŭ.

Zac. 38. Acéia semeţie a lor vădzîndŭ el-agasi, au încălecat sîngur ş-au coborît în şes pre Bahluiŭ şi fiindŭ şi doao steaguri de unguri, iară elŭ singur au îndemnat pre nişte tătari sprinteni asupra săi-ménilor, ce era în şes. Ş-au sărit tătarîi dirept asupra săiménilor, cu sinéţele la obraz săiménii fiindŭ. Şi cum n-ari crede nime să margă tătarul la foc, aşea îndrăzneţŭ, au mărsŭ, alesŭ cum am vădzut pre unu tătar bugegean dirept asupra a doi săiméni cu sinéţele în pravilă, au mărsŭ şi de aproape amu au slobodzit amîndoi sinéţele în tătari, iar nici pre unul nu l-au nemerit. Cu sabiia zmultă tătarul, pre unul l-au rănit, iară pre al doilea săi-man l-au dus viu la el-agasi. Aşea să cunoştea de atuncea pedeapsa oştii lui Constantin-vodă! Iară în céia parte de Bahluiŭ, în ceiriŭ, fugiia céle două steaguri de

catane de la o vréme numai de un tătar, cu mare ocară şi rîs între toţi că fugiia atîtea oameni de unul si fugindŭ da înapoi cu pistoalele în sus, nevădzîndŭ unde dă!

Zac. 39. Amu îndesară era acest harţŭ; preste noapte au ieşit den tîrg tătarîi la mas preste ceiriŭ, iară darabanii şi săiménii un ceas n-au stătut, toată noaptea au dat cu sinéţele şi nu cîte unul, ce totodată ca-n chip nemţăscŭ, strica iarba fără ispravă în vînt. Ne-am gîndit întîi că or hi dodeindŭ tătarîi, ce n-ave dodeială de nime, numai să cunoaşte bine lucrurile blăstămate şi-nspăimate,

Zac. 40. A doa dzi, vineri să prilejisă, deci tătarîi război să facă n-au vrut, ferindŭ vinerea, care dzi la dînşii să ţine, cum ţinem noi dumineca din dzilele săptămînii, ce au şedzut gata, cu caii amînă pănă spre amiadzădzi. Au chemat el-agasi pre boieri la sine şi le-au spus cum într-acéia dzi nu-i sloboade legea lor să margă asupra nemăruia, iară ei de ar veni, atuncea război om face. Şi au întrebat de boieri, ce le-ari părea şi lor, în ce chip, a dooa dzi ari merge asupra lor şi den ce parte s-ari lovi şi ce loc ieste, unde stă oastea lor. Acéstea voro-vindŭ cu boierii, că era om în faptele sale denafară de hirea tătărască, aşea de blîndŭ, lin şi la treaba oştii deplin, acéstea vorovindŭ, numai ce să audziră dobele şi trîmbiţele în oastea lui Gonstantin-vodă şi s-au vădzut fără zăbavă şi clătirea oştilor la vale, spre Bahluiŭ. Şi aşea au ieşit toată oastea la şes, cu pedestrimea, cu puşcile, cuprindzindŭ oastea lor de la pîrîul ce vine alăturea cu iazul, pănă la Galata de Gios şi aşea, cu acéia tocmală, au purces spre pod cu oastea Constantin-vodă.

Zac. 41. Au încălecat şi tătarîi, era de toţi ca 3.000 de oameni şi de ai noştri, moldoveni, vro 300 de oameni şi i-au tocmit el-agasi pre tătari şi pre ai noştri dencoace de Ciricŭ, pre podişŭ asupra Tătăraşilor, aşteptîndŭ pre Constantin-vod'ă în tocmală.

Zac. 42. La Constantin-vodă de toată oastea va hi fost la 8.000 de oameni, în şes, la ieşitul harţului tătărăscŭ înainte, peste Bahluiŭ, n-au ieşitŭ de la dînşii la harţŭ nimé. Slobodziia puşcile cîteodată şi era puşcile bune şi mari, de acéle pusei ce făcuse Ştefan-vodă Gheorghie la Liov, dară 'aşea da de bine dentr-înse]e, cît nu să lovască pre cineva, ce sunetul glonţului nu să audziia pre nicăiurea. Acéia tocmală era. Şi să gîndiia că ori înspăima pre tătari numai cu sunet, ce nu să sparie nepriietinul cu sunet în darn, fără moarte.

Zac. 43. Dacă au sosit oastea lui Constantin-vodă la Bahlui, s-au apucat de trecătoarea Bahluiului şi dacă au vădzut el-agasi că are gîndŭ să treacă oastea Bahluiul, au pus un tătar bătrîn la o movila, care este de acolea, de unde sta oastea tătărască mai spre Aron-vodă, asupra Ciricului, învăţîndu-l cît va vedea de acolo, că va începe a să sui oastea lui Constantin-vodă spre malŭ, pre la marginile Tătăraşilor la deal, să să învîrtească pre movilă de trei ori. Si aşea au făcut tătarul. Deci, cum au vădzut semnul de la movilă, de unde era tătaru), el-agasi întîi singur, ca un leu şi după dînsul ţoală oastea, cu glas: „Halla, halla, halla", au purces. Au slobodzit darabanii şi săiménii toţi focul şi puşcile, de care durît a sinéţelor să oprisă tătarîi cîţva, iară dacă vădzură că nu cade nime den sinéţele lor, au răbdat, păn-au început a să mai rări focul. O samă de darabani, cum au vădzut că să stîmpără focul şi tătarîi tot stau, de la coadă unii au plecat fuga înapoi, pre carii, cum i-au zărit tătarîi că fug, cum orbi au năvălit şi au întrat în pedestrime cu săbiile zmulte. Să prăveşti moarte, să vedzi osîndă şi aşea de sîrg vărsare de sînge de oameni! Era trei iazuri de trupuri, cum sta trei rînduri de pedestrime, unul preste altul de pe supt mal, pănă în pîrîul Bahluiului. Constantin-vodă au luat drumul cel mare spre Scîntéia, călăreţii care încotro au putut, unii pre Bahluiŭ, alţii pen Cîrlegătură şi s-au topit mulţi unguri şi den călărime şi mulţi au dat şi de pe iazŭ în hălăşteu, mulţi ş-au pus capetele si pen codri. Iară carăle a lui Constantin-vodă toate au rămas la mănăstirea lui Pătru-vodă, la Galata de Sus. Şi aşea mult tătarîi n-au gonit, ferindu-se de păduri. Atuncea au cădzut la robie şi Băleanul banul de la Craiova de Ţara Muntenească. Aicea în oraş era mănăstirile pline de bieţii oameni tîrgoveţi şi sărăcimea au dat toată bani, de s-au răscumpărat ca den robie.

Zac. 44. Soltanul după această izbîndă, luîndŭ pre Ghica-vodă cu sine, după porunca împărăţiei, au purces pre la Huşi în Ţara Muntenească şi acolea, fără nici unu război cu Mihnea-vodă, l-au aşedzat la scaunŭ, fugindŭ den Tîrgovişte Mihnea-vodă şi simţindu-se în faptele sale céle mai multŭ dec? t păgînéşti, cu furiş la Racoţii, în Ardeal, unde-si s-au borît curînd şi sufletul în prăpăştile iadului. Şi cum scrie sfînta Scriptura: „H norme IUMAT friv civ ujgMOAi" <„Perit-au pomenirea lui cu sunet" >. Aşea spun că l-au otrăvit Racoţii. Făcuse el o zarvă pe la Dîrstor, pe la Giurgiuv cu turcii, pănă a-i veni vestea de răzsipă lui Constantin-vodă de aicea, care, de au făcut vreo vitejiie acolea, să scrie muntenii. Iară aicea au venit Ştefan-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă, în scaunŭ.

Capulŭ alŭ doodzăci şi doi

Zac. 1. Ştefăniţă-vodă, feciorul lui Vasilie-vodă, toată domniia a lui Gheorghie Ştefan-vodă fiindŭ aicea cu îmma-sa în opreală, de carele siindu-să boierii să nu iasă la domnie în viaţa lor, ales boierii carii era de casa lui Ştefan-vodă, îndemna pre Ştefan-vodă să-l semnédze la nas. Ce n-au priimit Ştefan-vodă, dzicindŭ: „Om muri noi pănă atuncea, pănă va hi unulŭ ca acesta domnŭ", că era copilaş mic încă pre atuncea Ştefăniţă-vodă. Iară dacă au ieşit Ştefan-vodă Gheorghie den domniie ş-au venit Ghica-vodă în scaun, aducîndu-şi aminte binele, mila şi cinstea care au avut de la Vasilie-vodă, pre doamna sa şi cu feciorul au trimis în Ţarigrad cu cinste. Era încă Vasilie-vodă viu, închis la Edi Cula şi dacă au mărsŭ în Ţarigrad doamna lui Vasilie-vodă, era slobodă a merge la domnu său. Iară pre Ştefăniţă-vodă l-au dat Vasilie-vodă la priietini, la carte şi agiungîndŭ amu la ai..., mergea cîte cu un răvaş si la veziriul Chiupruliul cel bătrîn, la nevoile sale. Spun, dacă l-au vădzut veziriul amu voinic, au dzis: „Voinic fecior are Vasilie-bei!" Şi aşea, fără zăbavă, au ieşitŭ la domnie Ştefăniţă-vodă, mutîndŭ veziriul pre Ghica-vodă în Ţara Muntenească, ca pre un om bătrîn, pentru aşedzarea aceii ţări, după mare răscoale ce făcuse Mihnea-vodă în Ţara Muntenească.

Zac. 2. Bine nu s-au aşedzat aicea în scaun Ştefăniţă-vodă şi acolea Ghica-vodă în Ţara Muntenească, în anul dentliŭ a domniilor lor, Constantin-vodă au şi lovit iară fără veste pre Ghica-vodă şi aşea degrabă, cît cu noaptea au plecat fuga din scaun Ghica-vodă din Bucureşti şi au apucat Con-stantin-vodă scaunul Ţărîi Munteneşti iară.

Zac. 3. Soltanul era în Bugeag; îndată i-au marş porunca de la împărăţie să margă asupra lui Con-stantin-vodă şi îndată au purces sultanul. Iară Constantin-vodă au strînsŭ oaste foarte bună, că şi ţara venise la dînsul toată şi s-au tăbărît în munţi la loc aşea de tare, cîtŭ soltanul, dacă au înţeles ce oaste are şi în ce loc ieste, nu să gîndiia că aşea lesne îl va lua, că avea şi léşi, şi némţi, şi unguri, şi sirbi lefecii, că încă nu fîrşisă banii a lui Matei-vodă. Ce, într-o dzi au ales soltanul 300 de tătari într-ales şi le-au dat poruncă, oricum, numai să străbată la locul acéia unde era tabăra lui Constantin-vodă. Şi au purces tătarîi şi s-au tîmpinat cu o straje a lui Constantin-vodă, care straje vădzîndŭ că vin tătarîi, s-au dat înapoi şi luîndu-i tătarîi în goană, tabăra céialaltă, nu să să apuce de război, în ce loc era, ce acéia spaimă le-au cădzut asupra, cum, care încotro au putut, au plecat fuga şi au lăsat toată tabăra pustie. Numai Constantin-vodă, vădzîndŭ spaimă ca acéia, ş-au strînsŭ lefecii ce avea ş-au purces preste munţi în Ardeal. Hiclenşug au fostŭ a muntenilor, că n-au vrut să să puie împotriva împărăţiei, au ce urgiia lui Dumnedzău au fostŭ la acéia spaimă, că spun că numai şépte tătari au fostŭ acéia ce au gonit şi au răzbit pănă la tabără, cît s-au mirat şi singur sultanul. Deci, după această izbîndă, au şedzat soltanul iară pre Ghica-vodă, carele era fugit la paşea de Dîrstor.

Zac. 4. Constantin-vodă, după fuga sa den Ţara Muntenească, n-au mărsŭ la Racoţii, ce în număr ca la 800 de oameni, tot într-ales lefecii, s-au suit cu munţii alăturea în sus şi aproape de Maramorăş, pe la Bistriţă, au luat potica preste munţi, pre la Dorna şi au ieşit pre la Cîmpulungŭ a ţărîi noastre şi trecîndŭ mai pe den sus de Suceavă, au lovit pre la Hotin şi au trecut Nistrul la cazaci pre la Movileu, ispitindu-să şi despre acéia aripă.

Zac. 5. Ştefăniţă-vodă aicea, ca un om tînar, nevrîndŭ soru-sa, doamna Roxanda, să vie pre scrisorile tătîne-său s-a lui în ţară, den Raşcov, care tîrgŭ îi didésă H mii, după moartea feciorului său, lui Timus, au trimis oaste asupra Raşco-vului, să-l bată şi să o ia cu de-a sila. Ce n-au putută face nemică ai noştri Raşcovului, numai ce au făcut zarvă cu cazacii. Cîndŭ şi cîndŭ aştepta prilej ca acela cazacii să lovască aicea în ţară şi prilejindu-se a nemeri lui Constantin-vodă la dînşii înloc i-au făgăduit oaste.

Zac. 6. în Ţara Muntenească, după fuga acéia ce făcuse Ghica-vodă de Constantin-vodă, veziriul scîrbit pre dînsul, nu preste multă vréme au trimis pe paşea de Dîrstor de l-au luat den scaun şi au dat domniia în locul lui, feciorului său lui Grigorie-vodă.

Zac. 7. Şi aşea, tot într-acéiaşi an, anul dentîi a domniei lui Ştefăniţă-vodă, toamna, au venit Constantin-vodă cu oastea căzăcească şi asupra lui Ştefăniţă-vodă ispitindŭ în divuri, în chipuri, să încapă la domnie, nu fără agiutoriul şi îndemnarea a lui Racoţii, că şi Racoţii, încă aşedzat nu era şi-n Ardeal o cetate anume Oradiia cu oamenii lui Racoţii aşedzată, pre atuncea o bătea Ali-paşea, care au şi luatu-o, ieşindŭ o făméie den cetate şi arătîndŭ turcilor apa de unde veniia, de-ncungiura cetatea. Acéia apă abătîndu~o turcii de la cetate în laturi, au luatu-o, vestită între cetăţile Ardealului.

Zac. 8. Înţelegîndŭ Ştefăniţă-vodă că trece Constantin-vodă Nistrul la Soroca, au ieşit la Coicéni cu oastea sa ş-au pus tabăra acolea, însă oastea era pre puţină, că ţara într-acéia foamete era într-acéia anŭ, cît mîncă oamenii papură uscată în loc de pîine, măcinîndu-o uscată. Şi de pe acéia foamete porecliia şi pre Ştefăniţă-vodă, de-i dzicea Papura-vodă. Ce vrémile şi voia lui Dumnedzău nu sint în voia domnilor.

Zac. 9. Iară şi pre cîtă oaste era, o trimisesă Ştefăniţă-vodă toată în frunte înainte pre Răut cu Catargiul şi cu Grigorie paharnicul şi cu Mihalcea Hîncul sărdariul şi călăraşii de ţară şi toţi mazilii cei mai sprintini, aproape de 2.000 de oameni. Şi aşea oastea acéia foarte cu proastă tocmală, cu orînduiala serdarilor ce era fără crieri, au lovit Chiaşca cazacul noaptea, numai cu 300 de oameni şi au răszipit toată oastea acéia, cu mare ocară, oaste numai den sunet răzsipită, nice gonită de cineva. Iară tot adunîndu-să la loc, amu pre giumătate decît era întîiŭ, au stătut de straje, până au sosit şi Constantin-vodă cu tabăra la dînşii, carele, dacă au luat veste den limbi că este la Coicéni Ştefăniţă-vodă, au luat în gios, trăgîndŭ oastea la Prut, la Zagarancea. Şi să nu hie dat această veste un căpitan leah, anume Voicehovschii, că Constantin-vodă este amu mai gios de noi cu oastea, de străjerii noştri l-am hi ştiut atuncea cîndŭ ar hi trecut Prutul. Deci au purces şi Ştefăniţă-vodă în gios pre la Posadnici şi trecîndŭ tîrgul pre deasupra mănăstirii lui Aron-vodă, au trecut la Tomeşti, pre Bahlui şi acolea au stătut cu oastea. Iară Constantin-vodă într-acea noapte au mas la Prut de céia parte.

Zac. 10. A doa dzi Constantin-vodă s-au apucat cu cazacii de trecătoare, iară Ştefăniţă-vodă au luat Prutul în gios, în preajma Bugeagului, că îndată au răpezit la el-agasi de Bugeag. Şi era cu Ştefăniţă-vodă şi balgi-başea hanului cu vro 100 de tătari, den care tătari şi de ai noştri au ales Ştefăniţă-vodă şi au mărsŭ supt tabăra căzăcească, amu Prutul trecută, de au luat den oastea lui Constantin-vodă limbă,

Zac. 11. Au spus limba, cum sint cu Constantin-vodă 5. 000 de cazaci den toate polcurile aleşi şi 1.000 de lefecii a lui şi cumŭ mergea Constantin-vodă dirept la Iaşi. Acelea înţelegînd Ştefăniţă-vodă, cu sfatul lui balgi-başea, au luatŭ cu tot de-a dinsul pre Prut în gios, în tîmpinarea lui el-agasi şi s-au tîmpinat cu el-agasi de Bugeag la codrul Chighéciului.

Zac. 12. Trimisese Constantin-vodă în urma lui Ştefăniţa-vodă 500 de oameni cu Durac, cărora şi Ştefăniţă-vodă, trimiţîndŭ înainte să cerce pre Hăbăşescul şi pre Voicehovschii căpitanul, înainte numai cu o sută de oameni. De la Obileni s-au supus oamenii lui Constantin-vodă şi s-au făcut a fugi céia ce să arătasă, pre carii gonindu-i ai noştri, au ieşit toată strajea lor. Deci, numai ce au căutat a pleca cestora ai noştri fuga. Era cu ai noştri şi tătari puţintei, în carii era şi un comis a soltanului, ce venise pentru poclonul lui la Ştefăniţă-vodă. Au perit acolea acéia om a soltanului şi alţi doi tătari cu dînsul, năvălindŭ preste Jijiia după cei dentîi ce să arătasă. Apoi la trecutul Jijii înapoi, li s-au înglodat caii. îl apucase alt tătar pre comisul acéia a sultanului după sine pre cal, ce apoi au pus capul şi el şi comisul acéia.

Zac. 13. Dacă s-au tîmpinat Ştefăniţă-vodă cu Şah Bulat-aga, el-agasi de Bugeag, ca 2.000 de oameni cu dînsul şi cu Ştefăniţă-vodă pre 1.000 de oameni, au purces dirept asupra lui Constantin-vodă la Iaşi. Amu adunase la sine Constantin-vodă pre vlădici şi cîţva boieri suseni1. El-agasi îndată au ales o samă de tătari sprinteni şi i-au trimis să lovască Iaşii fără veste. Şi aşea degrabă au lovit, cît au luat oraşul în lungii, de au apucat mulţi oameni în robie den tîrgŭ. Constantin-vodă vădzîndŭ că-i vin tătarii asupra, au ieşit cu tabăra şi au stătut cu oastea de laturea tîrgului, pre pîrîul Căcăinii, mai gios de podul lui Ştefan-vodă. Iară Ştefăniţă-vodă cu el-agasi au cuprinsă Tătăraşii.

Zac. 14. Mergea ai noştri o samă mai bine, departe asupra taberii, decît tătarîi şi săiménii îi bătea den sinéţe de după case. într-acéiaşi dzi au ieşit o samă de capete Căzăceşti la el-agasi la voroava şi cerea de la dînşii el-agasi să dea pre Constantin-vodă şi să margă ei slobodzi. Pre un păr au stătut atuncea viata lui Constantin-vodă, că solii amu pozvoliia, ales Stamatenco, carele era mai mare pre cazaci. Numai cazacii singuri den sine, den făgăduinţa lui Constantin-vodă că pe tot omul va da la Movileu cîte 20 de lei şi dîndŭ o samă de bani la sotnici şi mai mult lui Chiaşco sotnicul, au strigat cazacii pănă într-unul, chiuindŭ „HfX<iH CMB.A Haun» Ht rXHEHfr" adecă: „Să nu piară cinstea noastră", or sta şi acest lucru nu or face. Spun să hie luat bani de la Constantin-vodă şi el-agasi.

Zac. 15. A dooa dzi pre amiadzădzi, au purces tabăra legată den loc şi la suitul malului pre de laturea Tătăraşilor, să hie fost o tocmală şi nevoinţa lui el-agasi, era de-a să rumpere tabăra la acela loc de ai noştri. A doa năvală au făcut

ai noştri amu pre deal spre Aron-vodă şi mfrînsése pe pedestrimea căzăcească pănă în cară şi au picat acolea cazaci, iară şi supt ai noştri cai s-au aflat răniţi cîţva şi morţi.

Zac. 16. Şi aşea au hălăduit Constantin-vodă şi dentr-acéia dată de supt cumpăna mare a vieţii, n-au mai cercat zarve de atuncea, ce s-au aşedzat în Crăiia Leşască. Mărs-au Ştefăniţă-vodă cu el-agasi în urma cazacilor până preste Prut, iară petrecătorilor, nu oştenilor şi gonaşilor sămănători. Şi s-au întorsŭ el-agasi la Bugeag, iară Ştefăniţă-vodă în Iaşi. Cazacii cu Constantin-vodă au trecut la Movileu Nistrul şi acolea mare nevoie au avut de cazaci pentru lefe.

Zac. 17. Bine nu s-au mîntuit Ştefăniţă-vodă de el-agasi de Bugeag, au sosit şi paşea de Silistra, Mustafa-paşea şi cum au sosit, au descălecat dirept la curtea cea domnească şi au strînsŭ toţi boierii la sine şi întrebîndu-i de aceste oşti Căzăceşti, cum de au venit asupra ţărîi împăratului, faeindŭ pre boieri haini, i-au luat pre toţi, cîţişi au fost boieri, de i-au închis, ţiindŭ rău şi pre Ştefăniţă-vodă şi făcîndu-i omŭ de nemică. Au şedzut aicea trei dzile, cu mare cheltuială şi sile în oraşŭ de oştenii lui şi la purces au ales den toţi boierii pre Toma vornicul şi pre Şeptelici hatmanu si pre Prăjescul vornicul în pază şi pănă n-au dat 60 pungi de bani, nu i-au slobodzit pre boieri, carii mai sus să pome-nescŭ, amu de la marginea ţărîi.

Zac. 18. Ştefăniţă-vodă toate faptele acéstea a paşii dîndŭ ştire la Chiupruliul veziriul şi amu şi Vasilie-vodă ieşisă den Edi Cula slobod, înloc au răpedzit la paşea de l-au dus la Ţarigrad şi cu puţin de n-au perit sîngur paşea; iară chehaia lui au plătit acéle fapte cu capul.

Zac. 19. într-acest anŭ ş-au fîrşit dzilele vieţii sale şi Vasilie-vodă, domnŭ vestit între domnii ţărîi şi cu fericită domniie. Ştefăniţă-vodă, cît s-au dezvărat, îndată i-au venit poruncă să trimită oastea în Ţara Ungurească şi de la munteni iară aşea, asupra lui Racotii şi au trimis Ştefăniţă-vodă pre Voicehovschii căpitanul de lefecii cu 1.000 de oameni şi pre Mihalcea H incul serdariul.

Zac. 20. Sărascher de la împărăţie era asupra lui Racotii un pase, anume Săidi-paşea. Nu-l pot uita turcii pănă astădzi pre acél pase şi acéia orn era de războinic şi tare, cît (precum spunea şi ai noştri de dînsul) eu hatmanii cei vestiţi în lume poate să să puie hirea lui. Cu acela adunîndu-se şi oastea muntenească şi a noastră, au purces asupra lui Racotii şi la Cliujvar, la oraş, le-au ieşit Racotii înainte cu oştile sale.

Zac. 21. Paşea n-avea mai mult de 6.000 de oameni, fără oastea cestor doă ţări, însă, cum spun, neînfrînt om la războaie. Iară Racotii avea 8.000 de oameni, de mare scumpete ce avea acél om, că de ar hi avut oaste mai multă, cum era oastea turcească puţină atuncea asupra lui, la dînsul era acéia dată izbîndă. Şi cum au fost acela război, n-am vrut să-l trecem cu pomenirea.

Zac. 22. Tocmise Racotii toată pedestrimea sa şi puşcile den-a-direapta, împotriva muldovénilor s-a muntenilor, ştiindŭ că aceste neamuri împotriva focului nu stau. Iară singur cu capul său, cu toată călărimea (că avea aleasă călărime), au stătut împrotiva oştii turceşti.

Zac. 23. Iară Săidi-paşea tocmise pre 2.000 de munteni şi pre 1.000 de muldoveni den-a-stînga sa, iară călărimea turcească o samă în frunte înaintea sa, iară o samă de călăreţi şi o dată cu pedestrimea, cîtă avea şi cu puşcile, au stătut pe după călărimea ceii dentîi. Şi dacă au tocmit aşea oastea, au chemat toate capetele, şi-a noastre şi munteneşti, şi le-au dat poruncă aşea: „Cîinilor! Iacă eu oi purcede dirept asupra ghiaurului .şi nu cu altă armă, numai cu sabia. Den voi carele să va apuca, ori de arcŭ, ori de altă armă, aceluia capul îi voi tăia şi întîi voao, capetenilor. Deci, eu cum oi purcede şi oi începe războiul, voi să treceţi preste pedestrime şi să loviţi oastea nepriietinului den dosŭ. Daca oi înfrînge, că ştiu eu că oi înfrînge, unul den voi să nu cumva să să apuce de jacŭ, să descalice cineva la vreo boarfă sau să alerge după cai slobodzi cineva, să prindză, ce să goniţi strînşi pre nepriietinul, ca de goană sinteţi voi mai buni decît oastea a mea ceastălaltă. Şi aceasta învăţătură să ţineţi, cum vă dau poruncă. Iară că nu oi bate pre nepriietinul, nime den voi să nu gîndească, că eu ştiu că oi bate."

Zac. 24. Şi după aceasta poruncă, cum au sosit capetele oştii noastre la bulucurile sale, au şi purces paşea întîi cu oastea, aşea tocmită cum s-au dzis şi ai noştri alăturea. Dacă s-au apropiiat turcii de oastea lui Racoţii, au sărit Racoţii cu toată oastea o dată, sîngur fruntea cu aleşi catane ce avea şi îndată au înfrînt toată călărimea turcească, cîtă era în frunte şi aşea au buldzitu-o, cît începusă a da preste paşea, carele venea cu temeiul pre urmă. Ce, au stătut

pașea singur cu sabiia zmultă, oprindŭ oastea care o înfrînsésă den frunte ungurii. Și pășind singur cu sine și cu bulucul său înainte, s-au amestecat oștile turcești în săbii cu ungurii. Ce turcii pre carii îi buldziia sîngur cu chipul său pașea, au lovit și aripa cea de muldoveni și de munteni asupra pedestrimei lui Racoții, amu den dosul lui Racoții, că trecuse Racoții înainte și rămăsesă și muntenii și muldovenii amu can înapoia lui. Au slobodzît focul némții lui Racoții și pușcile în ai noștri, care focŭ nesuferindŭ ai noștri, s-au datŭ în loc înapoi, ca-n chip de fugă. Acolea mare greșeală au făcut Racoții, de n-au pus lîngă pedestrime și ceva călăreți. Să hie încălecat pe munteni și pre muldoveni, atuncea cîndŭ i-au înfrînt focul, n-ari hi mai îndireptat în véci ai noștri. Ce, dacă au vădzut ai noștri că altă grije n-au, fără numai focul, cum s-au deșertat sinéțele, cum s-au întorsŭ o samă de căpetenii, ales Voicehovschii căpitanul și Cantimir, pre atuncea ceauș la munteni, care apoi ani fost și serdar aicea în țară și alții și îndată după dînșii toată oastea. Și pănă a împle némții sinéțele, deșertate fiindŭ, au intrat ceștea-lalti cu săbiile zmulte în pedestrime și îndată au amestecat toată pedestrimea și au pornit-o în răzsipă, rărnîindŭ și pușcile și armele pedestrimei în deșertŭ. Și așea vădzîndŭ ungurii perirea pedestrimei sale și amu în dosul său, i-au început a slăbi și mai vîrtos luptîndŭ Racoții sîngur în războiŭ l-au rănit un turcŭ dirept în capŭ cu rană foarte grea, den care rană i s-au prilejit și moartea.

Zac. 25. Vădzîndŭ ungurii pre Racoții domnul său așea cu grea rană, l-au și apucat catanele între sine și s-au abătutŭ în lături, cum au purces toată oastea ungurească în răzsipă. Goană așea grea n-au fost, că turcii pre obiceaiul său n-au gonit, ai noștri încă, fiindŭ aproape îndată de păduri, nu s-au lățit cu goana. Și așea au fostŭ fîrșitul și lui Racoții, domnŭ în mare fericie născut, între cei fericiți cnédzi, mare fericit. Dară la ce nu aduce nesățioasă hirea oamenească la măriri. După această izbîndă asupra lui Racoții, Săidi-pasea au aședzat tot Ardealul în partea împărăției și oștile noastre le-au slobodzit pre acasă.

Zac. 26. Aicea în țară în cest an domniia cu pace Ștefăniță-vodă preste toată vara, iară bine n-au sosit oastea céia ce era trimasă la Ardeal, au și venit poruncă și alta de la împărăție, să purceadă singur Ștefăniță-vodă la Nepru, să fie de agiutor acolea pașii de Silistra și hanului la lucrul unor cetăți, care au făcut împărățiia din pajiște pre Nipru, pentru apărarea cazacilor, să nu poată îmbla pre mare. Numai ce au căutat a purcede Ștefăniță-vodă și-n cale mergîndŭ, amu de Tighinea aproape, pe Bîcŭ, la un sat anume Luțénii, au cădzut în boală foarte grea, lungoare, care boală au priceput îndată doftorul că trebuie să ia sînge, ce n-au ascultat și adăogîndu-să boala și ales toamna amu, așea de greu l-au cuprinsŭ herbințeala, cît pănă la Tighinea au stătut frănitic, adică buiuguit de hire. Cu chipul ciumii era boala, că i-au ieșit și bolfa la o mînă, însă nu era ciuma, ci direaptă lungoare carii boale îi dzic doftorii maligna. Și cît au trecut la Tighinea Nistrul, au stătut a treia dzi mortŭ. De acéia boală au murit acolo și Dumitrasco Dră-guțăscul de la Suceavă, om cunoscut și ales la toată curtea. Hirea aceștii domnii a giudeca nu putem, că nu era încă coptŭ în vîrstă sa. Multe să cunoaș-tea într-însul den hirea tătîne-său, iară la mînie răpitorul.

Zac. 27. Turcii agalarii de Tighinea, cum au audzit de moartea lui Ștefăniță-vodă, încă nu era ieșit sufletul, s-au îngloti și au venit să ia ce or găsi domnescŭ tot pre sama împărăției. Puțin lucru au lipsit de nu s-au făcut mare zarvă între noi și între turci, că intrase ca-n chip de jac în tabără o samă de dînșii. Ce, daca au statut cu boierii la socoteală, nu le-au oprit boierii, ce le-au răspunsŭ: „Luați! Ce, apoi să nu dați de mai mult samă!" Și luîndu-și sama agii, să nu dea apoi mai multŭ de precum or lua, s-au lăsatŭ.

Zac. 28. Boierii după fîrșitul lui Ștefăniță-vodă, îndată au ales pre Chirița Dracon' Ruset', carele apoi au cădzut și domnŭ și cu dînsul și pre Alexandru Costin postelnicul și i-au răpedzit îndată la împărăție, dîndŭ știre de moartea lui Ștefăniță-vodă și să arate mare rugămintea țărîi pentru domnŭ de țară și să pomenească îndată de Dabijea vornicul, însă nu era cu știrea tuturor pentru Da-bijea-vodă, alții trăgea cu alte chipuri, pre carii să-i treacă condeiul nostru pentru urîtă pomenire. Iară oasele lui Ștefăniță-vodă luînd boierii cu sine, au purces deodată pre Nistru în sus, pe de céia parte și trecîndŭ la Bilacău Nistrul. Și au venit în Iași și l-au astrucat în mănăstirea tătîine-său, care să pomenește pre numele Trei Svetitelei.

Sursele și contribuitorii articolelor

Letopisețul Țărîi Moldovei de la Aaron Vodă încoace *Sursă*: http://ro.wikisource.org/w/index.php?oldid=67933 *Contribuitori*: Bogdan, Dadi, Mishuletz, Rebel

Licență